

STUDIEPLAN

ved Studieløp for teologi

STUDIEPLAN

ved Studieløp for teologi

50130

Innhold

Innhold	4
Innledning	6
Overordnede mål	10
Mål og innhold	10
SEMESTEREMNE I PRAKTISK TEOLOGI (SPT)	11
<i>Innledning</i>	11
<i>Felles mål</i>	11
<i>Mål og innhold</i>	12
SEMESTEREMNE I BIBELHEBRAISK	19
<i>Innledning</i>	19
<i>Felles mål</i>	19
<i>Mål og innhold</i>	20
SEMESTEREMNE I NYTESTAMENTLIG GRESK	21
<i>Innledning</i>	21
<i>Felles mål</i>	21
<i>Mål og innhold</i>	22
BIBELFAG	23
<i>Innledning</i>	23
<i>Felles mål</i>	23
<i>Mål og innhold</i>	23
KIRKEHISTORIE MED FELLESPENSUM I KH/ST	42
<i>Innledning</i>	42
<i>Felles mål</i>	43
<i>Mål og innhold</i>	43
SYSTEMATISK TEOLOGI	60
<i>Innledning</i>	60
<i>Felles mål</i>	60
<i>Mål og innhold</i>	61
ESSAYS / AVHANDLING	73
<i>Innledning</i>	73
<i>Felles mål</i>	74
<i>Mål og innhold</i>	74

SÆREMNE I HEBRAISK SPRÅK OG KULTUR	76
<i>Innledning</i>	76
<i>Felles mål</i>	76
<i>Mål og innhold</i>	76
SÆREMNE I GRESK SPRÅK OG KULTUR	78
<i>Innledning</i>	78
<i>Felles mål</i>	78
<i>Mål og innhold</i>	78
SÆREMNE I LATINSK SPRÅK OG KULTUR	80
<i>Innledning</i>	80
<i>Felles mål</i>	80
<i>Mål og innhold</i>	80
Arbeidsmåter og undervisning	83
Vurdering og eksamen	86

Innledning

Å studere teologi

Den kristne kirke har alltid drevet metodisk studium av de bibelske skrifter, først av Det gamle testamente, siden av den samlede bibelske skriftkanon. Metodene har skiftet, men kirkelig teologi har alltid hatt som basis troen på at den treenige Gud har åpenbart seg i Jesus fra Nasaret, og at den bibelske skriftkanon er det rette og sanne vitnesbyrd om denne gudsåpenbaring. Det gjør at teologistudium på grunnleggende vis blir *skriftstudium*.

Mellom oss og Jesus og hans apostler er et tidsspenn på nesten 2000 år, som er kirkens tid. Derfor er det åpenbarte evangelium brakt til oss gjennom kirken, dens misjon, fromhet og lære. Ved sin tenkning, meditasjon og erfaring har kirken i sine bekjennelser utfoldet og klarlagt det som er åpenbart. Derfor må teologen kjenne, reflektere over og søke å forstå *kirkens historie*, og særlig den lære som kirken gjennom tidene har utkrystallisert.

Vår kristne tro er forankret i fortidens gudsåpenbaring. Men troen retter seg samtidig mot fremtiden. Den forventer Guds rikes vekst og Kristi komme ved tidenes slutt. Kirken er sendt til verden med evangeliet for å utbre Guds rike, sendt til forskjellige kulturer og folk. Og kirken skal leve under forskjellige kulturelle, sosiale og politiske vilkår. Det setter krav til formidling av budskapet, bør utløse etisk og missiologisk refleksjon og gjør det nødvendig med kunnskap og bevissthet om den kontekst kirken lever og virker i. Dette fordrer en helhetsforståelse av teologien. Studiet vil gjennom tverrfaglig arbeid i spenningsfeltet mellom teori og praksis utruste for innsats i kirkens sendelse. Teologistudiet står derfor i kirkens tjeneste.

I teologistudiet tar vi i bruk metoder og innsikter som ikke har sitt opphav i kirken, ja, de kan ha sine røtter i kirkekritisk tenkning. Men all innsikt kan til sist tjene vårt overordnede kirkelige mål for studiet. Og selv om den enkelte student møter problemstillinger som kan virke truende og utfordrende for troen, så vil de kunne inngå i en nødvendig modningsprosess som til sist vil komme både den enkelte og det kirkelige fellesskap til gode.

Teologistudiet er et eksistensielt studium. Det reiser spørsmål som man ikke kan forholde seg likegyldig til. Man kan ikke betrakte faget bare fra utsiden. I et fruktbart teologistudium utfordres man til å ta stilling både til de svar som gis, til de forskningsmetoder som nyttes, og til det grunnsyn på teologien som preger vår institusjonen. Derfor skal teologistudiet ved Menighetsfakultetet være et rom for dialog og samtale, der man er underveis, prøver og søker. I så henseende er studiet et teologisk verksted, mer enn en skole. Velkommen inn i et spennende, utfordrende og viktig studium!

Grunnreglenes § 1

«Det teologiske Menighetsfakultet er en uavhengig høyskole for teologisk utdanning og forskning. Fakultetet baserer sin virksomhet på Den Hellige Skrift og Den norske kirkes evangelisk-lutherske bekjennelse. Fakultetets mål er å gi utdanning for prestetjeneste og annen tjeneste i kirken, kateketutdanning og utdanning i faget kristendoms kunnskap for tjeneste i kirke og skole».

Historikk

Det teologiske Menighetsfakultet har siden 1908 tilbudt studier i teologi, i 1913 fikk fakultetet også rett til å avholde teologisk embetseksamen. Fra 1928 - da fakultetet begynte undervisning ved sitt eget praktisk-teologisk seminar - har man kunnet tilby en full profesjonsutdannelse med sikte på ordinasjon til *pastoral tjeneste i Den norske kirke*. Også de *frivillige organisasjoner* innen Den norske kirke og *frikirkene* har hatt nytte av den teologiske utdannelse som fakultetet har kunnet gi. I 1971 ble fakultetet åpent også for studenter som ikke hadde evangelisk-luthersk konfesjon. I tillegg til å utdanne for kirke og organisasjoner ønsket fakultetet å dyktiggjøre studenter til tjeneste i *skolen*. I 1967 ble derfor Institutt for kristendomskunnskap opprettet som egen avdeling ved MF. Således har MF i dag tre studieløp: Studieløp for kristendomskunnskap (SLK): Studieløp for teologi (SLT) og Studieløp for praktisk teolog (SLPT). Inn under SLPT hører også *kateketutdannelsen*.

Nåværende studieordning for Studieløp for teologi (SLT) - vedtatt 1998 - er en følge av et bredt revisjonsarbeid som har omfattet så vel Studieløp for kristendomskunnskap (SLK) som SLT. Viktige reformer ble innført under studierevisjonen på 80-tallet, nåværende studieordning bygger på mange av intensjonene fra den gang. Men ut fra erfaring og på bakgrunn av vårt tids krav representerer ordningen fra 1998 også nyorientering og fremskritt.

I den nye studieordning for SLT har man lagt vekt på å at teologistudiet skal være et tidsrelevant profesjonsstudium. Det betyr større grad av tverrfaglighet og praktisk kirkelig perspektiv, vekt på studentens ansvar for egen læring og dermed større frihet. Ved integrering av praktisk teologi, innføring av «problembasert læring» og meriterende seminaroppgaver søker man å gjøre teologen egnet til å møte vår tids kirkelige og kulturelle utfordringer på en reflektert og kyndig måte. Teologen bør være utrustet ikke bare med kunnskaper, men også med ferdigheter, og sist, men ikke minst med den modenhet som både faget og samtiden krever.

Opptak

Studentene søker om opptak til teologistudiet på eget søknadsskjema. Det er opptak til teologistudiet to ganger i året. Søknadsfristen for høstsemesteret er 15. april, og for vårsemesteret 10. november.

Teologistudiet bygger på mellomfag i kristendomskunnskap med religions - og livssynsorientering (eller tilsvarende), og examen philosophicum og examen facultatum (jf reglement). Man har lagt til grunn fakultetets eget mellomfagspensum i arbeidet med studieplanen for teologi. Studenter med mellomfag fra andre institusjoner vil kunne oppleve at stoff som forutsettes kjent, ikke samsvarer med det mellomfagspensum de selv har lest.

Studiet

Studiet ved Studieløp for teologi leder frem til graden *candidata theologiae / candidatus theologiae*, og er beregnet til 8 semestre. Studiet består av følgende eksamener / oppgaver:

- embetseksamen i praktisk teologi (Semesteremne i praktisk teologi)
- semesteremne i bibelhebraisk
- semesteremne i nytestamentlig gresk
- embetseksamen i bibelfag (to semestre)

- embetseksamen i kirkehistorie med fellespensum i KH/ST (ett semester)
- embetseksamen i systematisk teologi (ett semester)
- to essays / en avhandling (ett semester)

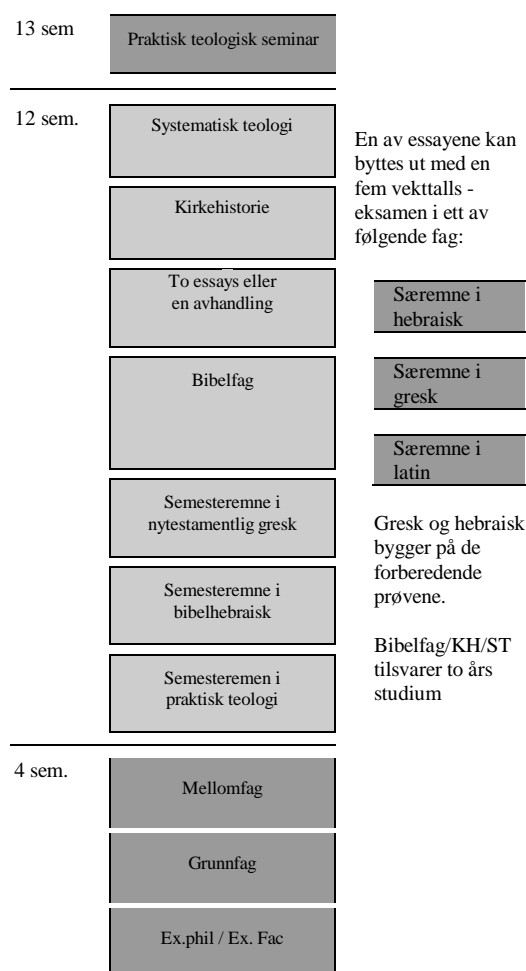
Ett av essayene vil dessuten kunne erstattes med én av følgendeeksamener:

- Særemne i hebraisk språk og kultur
- Særemne i koinégresk språk og kultur
- Særemne i latinsk språk og kultur

For å oppnå graden cand. theol må alle studenter ha gjennomført minst to seminarer med Problembasert læring (se Arbeidsmåter og undervisning) og tatt minst to valgemner innen misjonsvitenskap / religionshistorie (se nedenfor).

Organisering og profilering

I løpet av studiet ved SLT avlegger studentene ordinært seks eksamener. Det normale studieløp er som følger: Studentene starter med Semesteremne i praktisk teologi. Deretter følger to år med språk - og bibelstudium. Semesteremnene i hebraisk og gresk studeres parallelt, og studenten går opp til eksamen i begge fagene etter ett år. Bibelfag er normert til to semesters studium. Bibelfag består av to eksamener. I tillegg kommer innlevering av seminaroppgave. Studentene går normalt opp til begge eksamenene i samme semester, men de kan også tas i hvert sitt semester. Etter bibelfagene følger ett semester med studium av kirkehistorie og ett semester med studium av systematisk teologi. Inn under kirkehistorieeksamenen hører et fellespensum i KH og ST. I tillegg til disse seks eksamenene skal studenten enten levere to essays, hver normert til et halvt semesters arbeid, eller en større avhandling normert til ett. Arbeidet med essays / avhandling anbefales å finne sted etter bibelfagene, og er normert til ett semesters arbeid. Studenten kan selv velge om essayene skal skrives samlet på ett semester eller fordeles over lengre tid, men da slik at samlet tid for KH, ST og essays/avhandling til sammen ikke overstiger tre semesters arbeid. Et av essayene kan erstattes av et særemne i henholdsvis hebraisk, gresk eller latinsk språk og kultur. Særemne i hebraisk eller gresk anbefales lest parallelt med, eller umiddelbart etter bibelfagene som en fordypning av disse. Særemne i latin anbefales lest parallelt med, eller før kirkehistorie.

Tjenesten som prest i Den norske kirke fordrer graden cand. theol. I tillegg må en ha gjennomført og bestått praktisk-teologisk seminar (SPT + 13. semester). Det praktisk-teologisk seminaret ved MF hører inne under SLPT. Opptakskravene til 13. semester er beskrevet på side 17

Det er mulig å melde seg opp til eksamen i en annen rekkefølge enn den normerte, med unntak av bibelfag, som først kan tas etter at studenten har avlagt eksamen i Semesteremnene i hebraisk og gresk. Studenten må selv sørge for å organisere sitt studium slik at man får gjennomført nødvendig praksis, og at man stiller faglig forberedt til de enkelte eksamener. Normert studieprogresjon vil fra fakultetet bli lagt til grunn ved organisering av undervisning og praksis. Undervisningens faglige innhold og eksamensoppgavene har som utgangspunkt at studentene følger normert studieprogresjon.

Studiet er bygd opp slik at studentene har stor frihet til å utforme sitt eget studium. Dette gjelder både innen de enkelte fag, og forholdet mellom fagene. Det første ivaretas ved at en betydelig del av fagene studeres gjennom valgemenner. Det andre søker en å oppnå ved at studentene kan bytte ut ett av de to essayene med ett saremnet i henholdsvis hebraisk -, gresk - eller latin språk og kultur.

Misjonsvitenskap og religionshistorie

Kallet til misjon er et grunnelement i den kristne tro. Misjonsvitenskapen (MV) har denne misjon som gjenstand og hører derfor hjemme i rammen av teologistudiet. Misjon er den treenige Guds sendelse av kirken til verden, en sendelse som innebærer det oppdrag å formidle evangeliet til verden i ord og gjerning, med sikte på at mennesker skal komme til tro og ved dåp bli innlemmet i den kristne kirke. Misjon er å krysse grenser satt av geografi, religion, kultur og tid med den hensikt å nå nasjoner og enkeltmennesker.

All teologi har en missiologisk dimensjon. Misjonsvitenskapen kan derfor ikke så lett skilles fra de øvrige teologiske disipliner. Dens selvstendighet som egen forsknings- og undervisningsdisiplin beror derfor dels på dens ulike perspektiv på et materiale som den for en stor del har felles med de øvrige teologiske disipliner, dels på den særegne karakter og det globale omfang det stoffet har som den behandler. Studentene vil møte misjonsvitenskapelige problemstillinger i så vel de historiske som de systematiske disipliner.

Å ta misjonskallet på alvor vil også måtte innebære at en gjøre seg bruk av de innsikter religionsvitenskapen (RV) gir oss. En misjonerende kirke vil i vår tid måtte ta stilling til både de klassiske religioner og en økende sekularisering og religiøs pluralisme. Det moderne menneske befinner seg i en valgsituasjon på alle livets områder, også det religiøse. Dette har implikasjoner for dets innstilling til religion. I denne situasjon må teologer legge stor vekt på studiet av både de gamle og de nye religionene. I disse studier må man tilstrebe den ytterste saklighet og objektivitet. Det dreier seg om å forstå andre menneskers dypeste anliggende i spørsmål som oppleves som hellige.

Studentene vil møte MV og RV i form av en rekke valgemenner innen rammen av alle de fem hovedeksamenene. Disse valgemennene er merket med asterisk (*). Studentene må velge minst to slike MV/RV emner i løpet av studiet.

Vekttall og ECTS

Teologistudiet er i denne planen dimensjonert ved hjelp av vekttall. Vekttallene gir ikke automatisk uttelling i grad, men er en hjelp til innbyrdes kvantifisering av ulike elementer. Hver av de fem hovedeksamenene er beregnet til 10 vekttall. ECTS - the European Community Course Credit Transfer System - er en hjelp til å beregne størrelsen og nivået på eksamener tatt ved akademiske institusjoner i forskjellige europeiske land. Sammenlignet med det norske systemet vil 1 «norsk» vekttall tilsvare 3 ECTS poeng. 60 ECTS poeng vil således tilsvare ett års studium (20 vekttall) i Norge.

Overordnede mål

Studiet ved Studieløp for teologi skal

- gi det faglige grunnlag for prestedtjeneste og annen tjeneste i Den norske kirke og i andre kirkesamfunn
- hjelpe studentene til å forstå og anvende teologien i spenningen mellom teori og praksis
- stimulere til at studentene kan tilegne seg en personlig integrert teologisk helhetsforståelse
- utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger som grunnlag for selvstendig faglig arbeid med teologiske problemstillinger
- gi studentene faglig basis for videre studier innen de teologiske disipliner
- stimulere til etisk grunnholdning i yrkesutøvelsen

Mål og innhold

De overordnede målene for teologistudiet søkes realisert gjennom arbeidet med de enkelte fagene, og ved at studentene leverer to essays / en avhandling, eventuelt et essay og tar eksamen i et særernne. Det blir redegjort for pensum for de fem hovedeksamenene i de følgende kapitlene. Deretter følger en gjennomgang av kravene til et essay og en avhandling. Til sist gjøres det greie for pensum til særernnene.

SEMESTEREMNE I PRAKTISK TEOLOGI (SPT)

Innledning

Praktisk teologi er den disiplin som konstruktivt og kritisk reflekterer over kirkens liv og kommunikasjonsformer, både i historisk perspektiv og med henblikk på aktuelle problemstillinger. Alle teologiske fag har, hver på sin måte, en praktisk-teologisk dimensjon, men faget praktisk teologi har et *helhetlig* ansvar for en faglig bearbeiding av kirkens tjeneste i *alle* dens ytringsformer.

Semesteremnet i praktisk teologi (SPT) er en første, grunnleggende innføring i faget praktisk teologi. Semesteremnet består av seks delfag, som har hvert sitt valgmenne til fordypning. Studenten velger ett av disse valgmenne i tillegg til studiet av hovedlitteraturen. En 4 ukers veiledet menighetspraksis er en integrert del i semesteremnet. Studiet er normert til ett semester (10 vektall).

Semesteremnet i praktisk teologi er å forstå som fakultetets embetseksamen i praktisk teologi. Samtidig er SPT et element i den samlede praktisk-teologiske utdanning som kreves for ordinasjon til prest i Den norske kirke. SPT fungerer også som første del av den ett-årige praktisk-kateketiske utdanning.

For å avlegge prøvene i semesteremnet må man normalt ha bestått ex. phil./ex. fac., grunn- og mellomfags-eksamen, dvs. 30 vektall i kristendoms kunnskap med religions - og livssynsorientering.

Felles mål

Studiet av praktisk teologi i rammen av SPT er primært orientert utfra dagens problemstillinger innenfor trosformidling, gudstjenesteliv og diakoni. Studiet av praktisk teologi innen rammen av SPT skal gi:

- en grunnleggende kjennskap til disiplinen praktisk teologi, som med sine delfag konstruktivt og kritisk reflekterer over kirkens liv og kommunikasjonsformer i samfunnet, i fortid og særlig i nåtid
- evnen til selvstendig faglig refleksjon og problemløsning
- en praktisk-teologisk og kirkelig horisont for integrering og anvendelse av de kunnskaper som det fortsatte studium formidler
- impulser til personlig utvikling og til forming av kirkelig identitet.

Mål og innhold

Felles mål søkes realisert ved at man arbeider med en fellesdel som inkluderer samtlige delfag, og hvor det også inngår en samlende og perspektivsettende innføringsdel (prolegomena). I tillegg studeres ett valgemne til fordypning, fra et av delfagene. Fellesdelen tilsvarer 6 vekttall og fordypningselementet 2 vekttall. Den praksis som inngår i semesteremnet, er stipulert til 2 vekttall.

Studiet av SPT opererer med seks delfag. En skisse av modulene i semesteremnet ser slik ut:

Fellesdelen (6 vekttall)

<i>Innføring</i> Perspektiv: Konstruktivt og kritisk arbeid med kirkens liv og kommunikasjonsformer					
<i>Homiletikk</i>	<i>Kateketikk</i>	<i>Sjelesorg</i>	<i>Liturgikk</i>	<i>Ekklesiologi</i>	<i>Diakonikk</i>

Valgemner til fordypning (2 vekttall):

<i>Homiletikk</i> Kjønn og preken	<i>Kateketikk</i> Familien i katektisk perspektiv	<i>Sjelesorg</i> Religions psykologi	<i>Liturgikk</i> Økumenisk liturgisk teologi	<i>Ekklesiologi</i> Lokale menighets studier	<i>Misjonsvit.</i> Misjonerende menigheter	<i>Diakonikk</i> Ungdoms Diakoni
--------------------------------------	--	---	---	---	---	-------------------------------------

Praksis og PT-grupper (2 vekttall)

I studiet inngår 4 (3+1) uker *praksis i menighet*. Tre av ukene er satt av til observerende praksis. Denne delen er en obligatorisk del av teologistudiet. Den deltakende praksisen på én uke, er bare obligatorisk for studenter som skal inn på avsluttende praktikumssemester.

Fellesdel (6 vekttall)

Innføring

Dette emnet skal føre inn i grunnleggende problemer knyttet til hele faget praktisk teologi. Studiet av emnet skal gi

- en oversikt over ulike definisjoner av faget praktisk teologi i samtidens debatt,
- materiale til utvikling av en grunnleggende forståelse av fagets egenart, innhold og sikte.

Ekklesiologi

Faget skal gi en innføring i sentrale sider ved kirkens selvforståelse og funksjon. Det vil særlig bli lagt vekt på hvordan kirken fungerer i rammen av lokalmiljø og storsamfunn, samt de spørsmål som knytter seg til ledelsen av den lokale menighet. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke prosesser er det som preger utviklingen av kirkens liv i dag, og hvordan forholder disse seg til allmenne samfunnsprosesser?
- Hvilke faktorer og forhold er det som former de ulike typer av lokalmenigheter?
- Hvilke krav stilles det til en tjenlig menighetsledelse i dagens situasjon?
- Hvordan kan man utforme god kollegialitet på menighetsplan?

Homiletikk

Faget skal gi en innføring i forkynnensens oppdrag og funksjon idag. Det vil bli lagt vekt på prekenen innenfor den større gudstjenestelige og samfunnsmessige kontekst. Undervisningen vil også gi en elementær innføring i det praktiske prekenarbeid. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er forkynnensens mulighet og oppgave etter evangelisk-luthersk syn?
- Hvilket forhold er det mellom prekenen og den øvrige liturgi i gudstjenesten?
- Hvilken betydning har den samfunnsmessige og kulturelle kontekst for kirkens forkynnelse?
- Hvilken betydning har predikantens person i prekenprosessen?

Kateketikk

Faget skal gi innføring i kirkens helhetskatekumenat, hvor konfirmasjonens teologi og konfirmanddidaktikk vil få en viktig plass. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er kirkens kateketiske oppdrag?
- Hva er grunnleggende kristen kunnskap?
- Hva kjennetegner læring og undervisning i et katektisk perspektiv?
- Hva betyr den kristne åpenbaring for kristen oppdragelse i familien?
- Hva er egnede arbeidsformer i kirkens undervisning?
- Hva er konfirmasjon?
- Hva betyr kvinneperspektivet i kirkens dåpsopplæring?

Liturgikk

Faget skal gi en grunnleggende innføring i liturgisk teori og praksis. Det vil særlig bli lagt vekt på å se liturgien og liturg-rollen i lys av koinonia-tanker. Faget skal gi innsikt i følgende temaområder:

- Hva er hovedtrekk i gudstjenestens og de kirkelige handlingers historie?.
- Hva kjennetegner gudstjenesten og de kirkelige handlingene i psykososialt og ritualteoretisk perspektiv?
- Hvordan er gudstjenestens struktur og teologi?

Sjelesorg

Faget skal gi innsikt i sjelesorgens grunnlagsspørsmål. Det vil også bli lagt vekt på å drøfte de personlige forutsetninger for sjelesørgerisk praksis og utvikle gode sjelesørgeriske holdninger. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner faget sjelesorg i rammen av den praktisk-teologiske fagkretsen?
- Hvordan relaterer faget sjelesorg seg til andre nærliggende fag som f. eks. religionspsykologi og psykoterapi?
- Hva er gode sjelesørgeriske holdninger?
- Hva er god praksis i forhold til ulike, nærmere bestemte sjelesorgssituasjoner?

Diakonikk

Faget skal gi en innføring i diakonien som integrert del av kirkens oppdrag i verden. Det vil bli lagt vekt på diakoniens teologiske grunnlag. Undervisningen vil også gi innføring i den sosiale kontekst diakonien i dag må virke innenfor, samt noen av dens viktigste arbeidsformer. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke er de bærende momenter i en teologisk grunnlagstenkning om diakonien?
- Hvilke er de mest sentrale utfordringer til diakonien i dagens kirke og samfunn?
- Hvilke muligheter har diakonien innenfor det moderne velferdssamfunn?

Valgemner (2 vekttall)

P1) Ekklesiologi: "Lokale menighetsstudier"

Studiet skal gi fordypet innsikt i hvorledes menighetslivet formes og utfoldes innenfor rammen av ulike lokalsamfunn. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan er forholdet mellom kirken som folkekirke og kirken som trosfellesskap?
- Hva innebærer kirkens misjonsoppdrag i en folkekirkesituasjon?
- Hvordan forholder en seg til den allmennreligiøs interesse av til dels kristendomsfjern karakter?
- Hvilken rolle spiller organisasjonslivet og bedehustradisjonen?
- Hvordan er relasjonen mellom menighetens stab og de frivillige medarbeiderne?

P2) Homiletikk: "Kjønn og preken"

Studiet skal gi fordypet innsikt i hvilken betydning spørsmålet om kjønn har for språk og kommunikasjon generelt, og for kirkens forkynnelse spesielt. Studiet skal stimulere til kritisk gjennomgang av egen prekenstil og eget prekenideal. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirkes språk av kjønn?
- Hvilke forskjeller kan observeres mellom menn og kvinner i forkynnelsen?
- På hvilken måte utfordrer kjønnsperspektivet til kritisk revisjon av egen prekenform?

P3) Kateketikk: "Familien i kateketisk perspektiv"

Studiet skal gi fordypet innsikt i familiens rolle i den kristne oppdragelsen. Arbeidet med emnet skal gi fordypet innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan kan vi forstå den kristne tro hos barn?
- Hvordan forstår vi formidling av holdninger og tro i en familiesammenheng?
- Hvilke faktorer i barndommen har betydning for etablering av holdninger i voksen alder?
- Hvilke konsekvenser kan vi trekke for kirkens arbeid på dette området?

P4) Liturgikk: "Økumenisk liturgisk teologi"

Studiet skal gi en fordypet innsikt i sentrale problemstillinger innen økumenisk teologi. Det vil særlig bli lagt vekt på å vise den liturgiske teologis egenart ut fra dens forhold til akademisk teologi og kulturelle forhold. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende spørsmålsstillinger:

- Hvilke er kjernepunktene i den liturgi-teologiske debatt som idag føres mellom toneangivende protestantiske og ortodokse liturgikere?
- På hvilke måter har den vestlige akademiske teologi fjernet seg fra teologiens opprinnelige forankring i den liturgiske praksis?
- Hvordan kan vi overvinne skillet mellom liturgi, teologi og fromhetsliv?
- Hvordan tilrettelegge kristent gudstjenesteliv i spenningen mellom kontekstualisering og globalisering?

P5) Sjelesorg: "Religionspsykologi" *

Studiet skal gi fordypet innsikt i humanvitenskapenes, og særlig religionspsykologiens, betydning for sjelesorgen. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvilke er de viktigste utviklingstrekk i dagens religionspsykologi?
- Hvilke er de viktigste sosial- og individualpsykologiske aspekter ved den religiøse erfaring?
- Hvilke er de viktigste arbeidsfelter innen religionspsykologisk forskning?

P6) Misjonsvitenskap: "Misjonerende menigheter" *

Et overordnet mål for Den norske kirke er at den skal være en "bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". I dette valgemnet vil vi se på hvorledes menigheter kan fungere misjonerende både i sitt nærmiljø og i andre deler av verden. Arbeidet med emnet vil særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan motivere til evangelisering og misjon i lokalmenigheten?
- På hvilken måte bør misjonsdimensjonen komme til uttrykk i menighetens liv?
- Hvordan forkynne så mennesker kommer til tro i dag?
- Hvordan kan forkynnelse og undervisning utruste menigheten til evangelisering og misjon?
- Hvordan kan kirkens misjonerende vesen komme til uttrykk i gudstjenesten?
- Finnes det allmenne prinsipper for menighetsvekst?
- Bør menighetsstrukturen ligge fast, eller bør det plantes nye menigheter med sikte på vekst?

P7) Diakonikk: "Ungdomsdiakoni"

Studiet skal gi fordypet innsikt i dagens ungdomskultur og de diakonale utfordringer denne reiser. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvilke samfunnsmessige og kulturelle faktorer er det som gjør ungdomsdiakoni til en særlig kirkelig utfordring?
- Hvilken kompetanse og hvilke muligheter har den lokale menighet til å gå inn i arbeidsfeltet ungdomsdiakoni?
- Hvilke strategier er fruktbare i møte med ungdoms interesse for okkultisme og nyreligiositet?

Menighetspraksis og praktisk teologiske grupper (2 vekttall)

Praksis er veiledet og har som sikte å gi innsikt i det kirkelige liv slik det utfolder seg innen rammen av en lokal menighet, herunder hvilken rolle de ulike kirkelige tjenestekategorier spiller i denne sammenheng. Praksis er *obligatorisk* og evalueres på grunnlag av en praksisrapport til "bestått" eller "ikke bestått».

For de teologistudentene som sikter mot avsluttende praktikum (13. semester), vil utplasseringen i menighet i tillegg romme et element av deltakende praksis. Det skal gi studentene egen tjenesteerfaring, med en erfaren prest som veileder, og bidra til modning av den kirkelige og personlige identitet.

Pastoralteologiske grupper (PT-grupper) er en viktig del av undervisningen på SPT. Disse fungerer som samtalegrupper der tema fra de ulike fagområdene integreres. PT-gruppene skal gi mulighet til refleksjon og samtale. Gruppene vil særlig fokusere på, og forberede til, praksisperioden. På grunn av behovet for kontinuitet og utvikling i den enkelte gruppe er det obligatorisk fremmøte.

For de studenter som sikter mot avsluttende praktikum (13. sem.) vil det også komme ytterligere ett semester med PT-grupper, samt institusjonstjeneste. - Se for øvrig oversikt over praktikumsstudiet.

Opptakskrav til andre semester på Det praktisk-teologisk seminaret ved MF

For opptak til avsluttende praktikumssemester kreves først og fremst graden cand. theol. I tillegg kommer 2. semesters PT-gruppe, institusjonstjeneste og seminar i personlig og pastoral identitet, som ikke er en del av kravene for få graden cand. theol. Studieløp for teologi har som sitt viktigste formål gi undervisning som leder fram til teologisk embetseksamen, som igjen skal danne grunnlag for pastoral tjeneste i Den norske kirke. Studieløpet vil derfor rydde rom slik at 2. semesters PT-gruppe, institusjonstjeneste og seminar i personlig og pastoral identitet finner sin naturlige plass innen rammen av teologistudiet, og at de av den enkelte student oppleves som en integrert del studiet.

PT-grupper

Studentene følger en PT-gruppe også semesteret etter at de har tatt SPT. Fra fakultetets side vil det bli lagt opp til at dette skjer i første språksemester. PT-gruppene møtes en dobbeltime i uken gjennom semesteret. Det er obligatorisk oppmøte, men ingen prøving i tilknytning til gruppene.

Institusjonstjeneste

Institusjonstjenesten er normert til fire uker. Studentene har en lesedag hver uke. Det skal være anledning til å ta institusjonstjenesten hvert semester. Fra fakultetets side vil det bli lagt opp til at institusjonstjenesten tas etter undervisningsslutt i det første språksemesteret, eventuelt etter første bibelfagssemester

Seminar i personlig og pastoral identitet

Seminaret holdes minst en gang i året. Det er obligatorisk å følge i ett semester. Seminaret er normert til én dobbeltime i uken. Det er obligatorisk oppmøte, men ingen prøving i tilknytning til gruppene

Konfirmantpraksis

Konfirmantpraksis er formelt sett ikke opptakskrav og kan tas i løpet av 13.semester. Det viser seg imidlertid at det kan være vanskelig å få gjennomført dette i den menigheten kandidaten tildeles for sin praksisperiode. Flere Oslo menigheter har sommerleir for konfirmanter eller kun undervisning i vårhalvåret. *Studentene oppfordres derfor sterkt til å ta konfirmantpraksisen på fritiden i løpet av et teoretikumsemester.* Oppsatt mal og hjelp i tilretteleggelsen fåes av praksisleder.

SEMESTEREMNE I BIBELHEBRAISK

Innledning

Kjennskap til bibelhebraisk er en forutsetning for et grundig studium av Det gamle testamente, slik det foreligger på grunnspråket. Semesteremnet i bibelhebraisk er primært et redskapsfag for det vitenskapelig baserte arbeid med Det gamle testamente innen rammen av et teologisk studium. Semesteremnet gir også kompetanse for videre universitetsstudier i hebraisk.

Arbeidet med grunnteksten skal skape større nærhet til Bibelens livs- og begrepsverden enn et studium basert på oversettelser har mulighet til å gi. Det skal gjøre studenten fortrolig med *Biblia Hebraica*, gi økt kjennskap til bibeltekstens historiske tilblivelse og overlevering og forståelse for oversettelsesproblematikken. Ved slik å bli fortrolig med tekstene på grunnspråket, får en det beste grunnlag for å tolke og bruke dem så sakssvarende som mulig, såvel under studiet som i fremtidig yrkesutøvelse.

Språkpensumet er tilpasset det eksegetiske pensum slik at samtlige gammeltestamentlige tekster som studeres detaljeksegetisk inngår i pensumet i hebraisk.

Semesteremne i bibelhebraisk er et selvstendig 10 vekttallsstudium og krever derfor ingen spesielle forkunnskaper ut over generell studiekompetanse. Semesteremnet inngår som en del av cand.theol.-graden og som en del av interfakultær cand.mag.-grad, eller som støttfag til magistergrad.

Felles mål

Studiet av bibelhebraisk skal gi

- et grunnlag for å kunne arbeide med Det gamle testamente ut i fra originalspråket,
- forutsetninger for og ferdigheter i å benytte all tilgjengelig teologisk faglitteratur,
- trening i selv aktivt å bruke den teologiske og grammatiske fagterminologi i skriftlig og muntlig fremstilling,
- innsikt i de teologiske og lingvistiske problemer som er forbundet med å oversette Det gamle testamente og formidle dets budskap over et stort tidsmessig og kulturelt spenn.

Mål og innhold

- Fortrolighet med skriftsystemet og ferdighet i å lese og skrive hebraisk tekst, samt kjennskap til transkripsjon.
- Kjennskap til de viktigste elementene i hebraisk grammatikk.
- Tilegnelse av et grunnleggende hebraisk ordforråd og kunnskap om orddannelse.
- Ferdighet i å lese og oversette et representativt tekstutvalg med gjennomsnittlig vanskelighetsgrad.
- Ferdighet i å arbeide med en vitenskapelig tekstutgave av Det gamle testamente.

Loven

1. Mosebok	1 - 3 16,1 - 17,22 22,1-19
2. Mosebok	3,1-17 14
5. Mosebok	5,1-22 6,4-9 7,6-13 16,1-17

Skriftene

Salmenes bok	1 33 13 48 19 89,39-53 24 110
Ordspråkene	8,22-36 10,1-22
Forkynneren	8

Profetene, de tidlige og de senere

Josva	24,1-28
2 Samuelsbok	7,1-17 11 - 13
1 Kongebok	3,16-28 22,1-40
Jeremia	1,1 - 2,13 7,1-15 15,10-21 31,31-37
Hosea	1 - 3 11,1-9
Amos	5 7,1 - 8,3
Malaki	3,1-24 (NO, 3,1- 4,6)

Inntil 1/3 av tekstene kan etter søknad byttes ut med andre tekster med tilsvarende vanskelighetsgrad

SEMESTEREMNE I NYTESTAMENTLIG GRESK

Innledning

Det teologiske studiums egenart ved å være et *kildestudium* – av troens kilder åpenbart i Den hellige skrift (GT, NT) og i historien (KH [og ST]) – fordrer språklig kompetanse.

Semesteremnet i nytestamentlig gresk er primært et redskapsfag for det vitenskapelig baserte arbeid med Det nye testamente innen rammen av et teologisk studium. Semesteremnet gir også kompetanse til å arbeide med nytestamentlige og andre tidligkristne tekster på originalspråket i annen studiesammenheng, f.eks. historie, idehistorie, religionshistorie, patristikk, kunsthistorie og arkeologi (med vekt på hellenistisk og tidlig kristen tid).

Språkpensumet er tilpasset det *eksegetiske* pensum på en slik måte at mesteparten av det rent språklige arbeidet med NT-tekstene er tilbakelagt når en tar fatt på det bibelfaglige studiet. Samtlige nytestamentlige tekster inngår således i det detaljeksegetiske tekstpensum i faget Det nye testamente på teologistudiet. Tekstpensumet omfatter også et utvalg fra De apostoliske fedre. Studiet av denne eldste kristne litteratur etter Det nye testamente vil formidle innsikt i NTs virkningshistorie, med særlig vekt på den eldste kirkes gudstjenesteliv, menighetsordning og hverdagsliv

Semesteremnet i nytestamentlig gresk er et selvstendig 10 vekttallsstudium og krever derfor ingen spesielle forkunnskaper utover generell studiekompetanse. Semesteremnet inngår som en del av cand.theol.-graden og som en del av interfakultær cand.mag.-grad, eller som støttefag til magistergrad. Det er sperre mot «Semesteremne i koinégresk og jødisk-hellenistisk kultur» og mot «Semesteremne i [klassisk] gresk».

Felles mål

Studiet av nytestamentlig gresk skal gi:

- et grunnlag for å kunne arbeide med Det nye testamente ut fra originalspråket,
- forutsetninger for og ferdigheter i å benytte all tilgjengelig teologisk faglitteratur,
- trening i selv aktivt å bruke den teologiske fagterminologi i skriftlig og muntlig fremstilling,
- innsikt i de teologiske og lingvistiske problemer som er forbundet med å oversette Bibelen og formidle dens budskap over et stort tidsmessig og kulturelt spenn.

Mål og innhold

- Fortrolighet med skriftsystemet og kjennskap til elementene i den greske grammatikk.
- Tilegnelse av et nytestamentlig basis-ordforråd tilsvarende alle ord som forekommer 10 ganger eller mer i NT (ca 1000 ord).
- Ferdighet i å arbeide med de vitenskapelige tekstutgaver av Det nye testamente.
- Ferdighet i å lese og oversette nytestamentlig tekst med gjennomsnittlig vanskelighetsgrad, primært representert ved de tekster som inngår i det detaljeksegetiske fellespensumet i NT.

Totalt utgjør tekstpensumet ca. 120 s. gresk tekst regnet etter Nestle/Alands tekstutgave (\pm 30 linjer pr. side).

Det nye testamente

<i>Ent</i> Lukas: 1,1-4.26-56; 2,1-21; 4; 15; 23,1-25; 24 Markus: 1 - 4 <i>elle</i>	<i>Enten</i> Galaterbrevet + Romerbrevet: 9 - 11 <i>eller</i> Romerbrevet: 1 - 8
Johannes: 1 - 4; 12 - 15	<i>Enten</i> Efeserbrevet <i>eller</i> 1. Timoteusbrev
Acta: 2 - 3; 15; 17,16-34	<i>Enten</i> 1. Petersbrev <i>eller</i> Jakobs brev
1. Korinterbrev: 8 - 13	Johannes' Åpenbaring: 1,1 - 2,11; 5; 12 - 13; 20,1 - 21,8; 22,1-7

De apostoliske fedre

Didaché

Inntil 1/3 av de gresk-språklige tekster kan etter søknad byttes ut med andre tekster med tilsvarende vanskelighetsgrad.

BIBELFAG

Innledning

Bibelen er en hjørnestein i den vestlige verdens kulturarv. For kirken er Bibelen fremfor alt den hellige skrift. Bibelens budskap ligger til grunn for kirkens virksomhet i forkynnelse, undervisning, liturgi, sjelesorg og diakoni.

Studiet i bibelfag omfatter den kristne kirkes kanon som består av Det gamle og Det nye testamente (GT og NT). Studiet skal gjøre studentene skikket til å forstå Bibelens budskap og formidle det til mennesker i vår tid. Studiet legger vekt på en helhetsforståelse hvor sammenhengen mellom de to testamentene står sentralt og vil fremme holdninger som møter tekstene med åpenhet og respekt. GT og NT står i fokus. De felles mål søkes virkeliggjort gjennom de mål som GT og NT formulerer hver for seg. Eksamen vil ta utgangspunkt i det samlede bibelfagspensumet (se Vurdering og eksamen), mens studieplanen er delt opp i Det gamle testamente og Det nye testamente

Felles mål

Studiet i bibelfag tar sikte på å

- utvikle kunnskaper og ferdigheter som fremmer selvstendig faglig arbeid med Bibelens tekster teoretisk og praktisk
- føre studentene inn i skriftenes historiske og teologiske miljø
- gi øvelse i vitenskapelig teksttolkning på grunnlag av den hebraiske og greske grunntekst, slik at studentene lærer å spørre etter skriftenes historiske mening og deres budskap til datidens mennesker
- utvikle forståelse for tekstenes kanoniske sammenheng som vitnesbyrd om Guds åpenbaring og frelsesgjerning i Jesus Kristus
- gi hjelp til å formidle tekstenes budskap til nåtiden
- gi hjelp til å bearbeide aktuelle problemstillinger i lys av bibelmaterialet.

Mål og innhold

Det forutsettes at studentene gjennom grunnfags- og mellomfagsstudiet er fortrolige med et bibelfaglig studium så de kan arbeide videre med tekster samt bibelteologiske og problemorienterte oppgaver. Gjennom studiet av grunnspråkene er det lagt et grunnlag for fordypet fagstudium. Pensum utgjøres av fellesdel og valgemner i både GT og NT. En seminaroppgave inngår i evalueringen. Den skal orienteres mot tekstens eller temaets anvendelse i forkynnelse og undervisning. Oppgaven skrives normalt i tilknytning til et seminar. Undervisningen

i form av forelesninger og seminarer er tenkt å støtte og stimulere studentenes eget arbeid med faget. Studiet av bibelfag er bygget opp omkring seks hovedelementer:

- hebraisk og gresk språk
- Israels historie og nytestamentlig tidshistorie
- innledningsvitenskap med tekst og kanonhistorie
- eksegeese
- bibelteologi
- metodiske og hermenevtiske spørsmål med tanke på bibelbruk og bibelformidling

Det Gamle Testamente

Fellesdel (6 vekttall)

Mellom eksegeese, innledningsspørsmål og bibelteologi er det en nær sammenheng. Eksegese og innledningsvitenskapen søker å forstå den enkelte tekst og enkeltheter i denne, i lys av dens litterære og historiske sammenheng. Bibelteologien bygger på eksegesens resultater og setter disse inn i en større strukturerende sammenheng.

Fellesdelen omfatter

- bibelteologi
- eksegeese av utvalgte tekster inklusive arbeid med en vitenskapelig tekstutgave (tekstkritikk)
- tekst- og kanonhistorie samt innføring i Septuaginta og de apokryfiske bøker
- innledningsspørsmål til de skrifter og skriftgrupper tekstene er hentet fra
- utvalgte deler av Israels historie

Bibelteologi

Studiet av bibelteologi er orientert mot Det gamle testamentes vitnesbyrd og refleksjon om Gud Herren. Dette er et rikt sammensatt vitnesbyrd; ulike tekster og litterære verk betoner ulike sider ved Gud. Det har dels sin årsak i at forskjellige miljøer har preget tekstene, dels henger det sammen med skiftende historiske forhold. Bibelteologiens mål er å avdekke bredden og fylde i gudsbekjennelsen og gudserkjennelsen og samtidig fremheve det som binder mangfoldet sammen: Åpenbaringen av og troen på den ene Gud, Herren. Innenfor bibelteologien er det nærliggende å rette oppmerksomheten mot de mest sentrale måter Gud fremstilles på. For å nå denne målsetningen må en arbeide med tekstmaterialet ut fra noen overordnede perspektiver:

- På hvilken måte åpenbarer Gud seg ifølge Det gamle testamente?
- På hvilken måte fremstilles Gud som frelser i den enkeltes, stammens og folkets liv?
- Hvordan skildres Gud som forsoner i de kultiske handlinger på helligstedet?
- Hvordan fremstilles Gud som skaper og opprettholder av orden i kosmos og

folkefellesskapet?

- På hvilken måte er kjønn en faktor i gudebildet?
- Hvordan bestemmer gudsbildet synet på mennesket i Det gamle testamente?
- På hvilken måte danner GT bakgrunn for Det nye testamentets menneskesyn og gudsbilde?

Eksegese av utvalgte tekster

Det tekstmaterialet som studentene studerer detaljeksegetisk på grunnlag av Biblia Hebraica, er valgt ut på grunnlag av de overnevnte perspektivene. I arbeidet med enkelttekstene skal de ulike sidene ved gudstroen tre fram; disse vil i noen tekster være knyttet nært sammen. Samtidig vil tekststudiet bidra til å belyse en rekke emner som menneskesyn og fromhetsliv samt kongedømmet, profetismen og prestedømmet. Både i det tekstanalytiske og det bibelteologiske arbeidet vil opparbeidelse av eksegetiske ferdigheter stå sentralt, herunder evne til å håndtere metodiske og hermenevtiske problemstillinger. Dette arbeidet vil inkludere en refleksjon over de forutsetninger og den kulturelle bakgrunn vi som lesere møter tekstene med.

I samspillet mellom detaljstudiet av tekster, arbeidet med bibelteologien og tekst- og kanonhistorie legges også grunnlaget for å forstå tekstenes tolknings- og virkningshistorie, både innenfor GT og videre i Septuaginta (LXX) og Apokryfene, samt i NT.

Tradisjonelt omtales den gammeltestamentlige kanon som "Loven, Profetene og Skriftene" (hebr. Tanak). Utvalgte av tekster til det detaljeksegetiske studium nedenfor er gruppert innenfor den delen de hører hjemme i.

Loven

1. Mosebok	1-3; 16,1-17,22
2. Mosebok	3,1-17; 14
5. Mosebok	5,1-22; 6,4-9; 7,6-13; 16,1-17

Skriftene

Salmenes bok	1;13;19; 24; 33; 48; 89,39-53; 110
Ordspråkene	8,22-36; 10,1-22
Forkynneren	8

De tidligere og de senere profetene

Josva	24,1-28
2. Samuel	7,1-17
Jeremia	1,1-2,13; 7,1-15; 15,10-21; 31,31-37

<i>Enten</i>	Hosea	1,1-2,3; 3; 11,1-9
<i>eller</i>	Amos	5; 7,1-8,3
Malaki		3,1-24 (NO 3,1-4,6)

Inntil 1/3 av tekstene kan byttes ut med andre tekster av tilsvarende vanskelighetsgrad.

Tekst- og kanonhistorie, samt innføring i Septuaginta og de apokryfiske bøker

Studiet vil også gi en innføring i Det gamle testamentets tekst og kanonhistorie. I arbeidet med teksthistorien er en opptatt av tekstenes (skriftlige) overleveringshistorie. I arbeidet med kanonhistorien er en opptatt av de større foreliggende verk. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan forklarer en forskjellene mellom manuskriptene i skrivingen av enkelte ord? Finnes det kriterier for å avgjøre hvilken tekst som er mest opprinnelig og sannsynlig?
- Hvordan skal en vurdere avvik fra den hebraiske (masoretiske) teksten i greske og latinske oversettelser?
- Når og hvordan ble de enkelte bøker innlemmet i samlingen av hellige skrifter? Hvilke kriterier lå til grunn for fremveksten og avgrensningen av kanon?
- I hvilke miljøer skjedde denne prosessen?
- Hvordan forklarer en forskjellene i innhold og omfang mellom den hebraiske bibel (Tanak) og den greske bibel (Septuaginta)?

Septuaginta er et betydelig tekstvitne som går tilbake på en egen hebraisk teksttype, noe Jeremiabokens ulike utgaver og Qumrantekstene indikerer. LXX inneholder også bøker som ikke er kommet med i den hebraiske kanon, de såkalte "apokryfiske" bøker. Disse gir nyttig informasjon om jødisk historie, fromhetsliv og bibeltolkning i hellenistisk og romersk tid. Det leses et tekstutvalg (i oversettelse) som belyser tekst- og kanonhistorie, messianisme, visdomsteologi og makkabeertiden.

Septuaginta / Apokryfene (studert på grunnlag av en oversettelse).

Jeremia (LXX) 40 (=MT33)	Salomos Visdom 7
Daniel (LXX) 3	1 Makkabeerbok 2; 4; 14
Jesus Sirak Prologen; 24; 44-50	Salomos Salmer 17; 18

Innledningsvitenskapen

Innledningsspørsmålene studeres utfra de skrifter og skriftgrupper som er gjenstand for detaljkegetisk studium. Innledningsspørsmålene studeres ut fra de skrifter og skriftgrupper som er gjenstand for detaljkegetisk studium. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvem er forfatter(e) til skriftet og skriftgruppen? I hvilket sosiologisk og teologisk miljø fikk de sin sluttform? Hva vet vi om den tidshistoriske bakgrunn?
- Hvilken litterær struktur har skriftet? Hvilken genre hører det til?
- Hvilke hermenevtiske problemer rommer det enkelte skrift i rammen av den større gammeltestamentlige og nytestamentlige kanon?

Israels historie

I studiet av Israels historie legges særlig vekt på kongetiden og etter-eksilsk tid. Kjennskap til metodeproblemer står sentralt. Israels historie og innledningsvitenskapen reiser en rekke spørsmål som står i nær sammenheng med hverandre. Studiet av Israels historie studeres primært som bakgrunn for det detaljeksegetiske og bibelteologiske arbeidet. Arbeidet med Israels historie skal særlig gi innsikt i disse problemstillingene.:

- Hva betyr kunnskap om Israels historie for tolkningen av enkelte tekster?
- Hvordan kaster enkelttekster lys over Israels historie?
- Hvilke metodeproblemer reises ved arbeidet med Israels historie?

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Studiet av valgemner skal gi fordypning i sentrale tekster, emner og problemstillinger innenfor Det gamle testamente og dets virkningshistorie. Målet er å få kunnskap og innsikt på disse feltene og opparbeide ferdigheter til å arbeide selvstendig. Studenten velger to valgemner, ett av valgemnene skal være grunnspråklig. De oppførte valgemnene setter standard for faglig tyngdepunkt, nivå og omfang.

Grunnspråklige valgemner

G01) Profetismens historie

Profetbøkene i GT ble til i sen kongetid og eksilsk / ettereksilsk tid. De historiske bøkene i GT viser at profeter og profetier står i en lang tradisjon som går tilbake til tidlig kongetid og enda før. Profetene er Guds menn og kvinner som gir formaning, kritikk, doms- og frelsesforkynnelse. De har som åpenbaringsbærere vært avgjørende for den gammeltestamentlige samlingen av kanoniske skrifter. Det profetiske fenomenet i Israel lar seg også sammenligne med delvis like fenomen i den kanaanittiske og mesopotamiske omverden.

Hebraisk tekst: Num 24; 1 Sam 3, 1 Kong 17; 22,18-23.

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vet vi om de gammeltestamentlige profetenes historisitet?
- Hvilken rolle spilte profetene i samfunnet?
- Hvilke likheter og forskjeller viser profetismen i Israel i forhold til fororientalske "profetier"?
- Hva har profetene betydd for den gammeltestamentlige kanondannelse?

- Fortsetter profetismens historie i NT?
- Hvilken aktuell betydning har gammeltestamentlige profetier i dagens situasjon (i samfunn og kirke)?

G02) Gudsdyrkelse og fromhetsliv

Det gamle testamente inneholder en rekke tekster som gir innblikk i gudstjenesten i det gamle Israel: De store høytidene med offerhandlinger på helligstedet stod sentralt, likeså bønn, lovprisning og syndsbejelse. Historiske forhold gjenspeiles også i gudstjenestens innhold; vesentlige momenter i kongetidens fromhetsliv videreføres i etter-eksilsk tid, samtidig som nye trekk kommer til. Sene tekster tegner et sammensatt bilde av gudsdyrkelsen og fromhetslivet.

Hebraisk tekst: Lev 23

Tekster i oversettelse: 1 Kong 8,12-53; Neh 8,13 – 9,37

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner gudstjenesten på helligstedet i eldre og yngre tid?
- Hvilken betydning har ofringene i forhold til andre elementer i gudstjenesten?
- Hvilke funksjoner har prestene, levittene og den enkelte i menigheten?
- Hvilke likheter og forskjeller er det mellom det moderne menneskets bønneliv og bønn i GT?

G03) Jesajabokens tilblivelse og form

Jesajaboken omtales gjerne som et «profetisk bibliotek», med sin lange tilblivelsesprosess og sine mange perspektiver. Samtidig har man i nyere forskning beskjeftiget seg med bokens sluttform og dens betydning for forståelsen av de enkelte profetordene. Dette valgemnet beveger seg i spenningsfeltet mellom disse to synsmåtene. Studiet gi innsikt både i Jesajaboken og tekster derfra og i metodiske og hermenevtiske spørsmål i GT-forskningen.

Hebraisk tekst: Jes 2,1-5; 6,1-13; 40,1-31

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan har Jesajabokens lange tilblivelsesprosess preget dens innhold?
- Hva innebærer denne lange prosessen for forståelse av Jesajaboken som hellig skrift?
- Hvordan kan man gjennom denne lange prosessen også lese boken som et samlet profetisk vitnesbyrd?

G04) Fortellerteknikk i GT og i Ruts bok

Store deler av Det gamle testamente består av fortellende (narrative) tekster. I nyere tid har forskningen lagt vekt på de litterære kvalitetene i disse tekstene, både på generell fortellerteknikk og på spesifikke bibelhebraiske virkemidler og grep. Dette valgemnet skal gi innsikt i noen av disse teknikkene, i de fortellende tekstenes egenart og i nyere forskning på dette fagområdet.

Dette skal blant annet skje gjennom en analyse av Ruts bok

Hebraisk tekst: *Ruts bok*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan etablerer og formidler fortellende tekster sitt budskap?
- Hva er det fortellende særpreget for en novellistisk fortelling som Ruts bok?
- Hvordan kan en narrativ analyse av Ruts bok bidra til å aktualisere bokens innhold?

G05) Tekst tolker tekst

I lengre tid har forskningen vært opptatt av det som kalles ‘tradisjonshistorie’. Dette har vist seg å være et vidt begrep som er blitt definert på ulike måter. I de senere år er det blitt lagt særlig vekt på en teksts ‘virkningshistorie’, både dens innflytelse på yngre tekster og endringer i aktualiseringen av den.

Hebraisk tekst: *Deut 28,28 og Sak 12,4; Deut 24,1-4 og Mal 2,16; 2 Krøn 34; Jer 25,11-12; 29,10 og Dan 9,2-3.22-24*

Tekster i oversettelse: *Sak 1 – 8 og 9 – 14*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Er det mulig å identifisere de prinsippene som ligger til grunn når én tekst tolker eller alluderer til en annen tekst i GT?
- Er det spenninger, eventuelt motsetninger mellom en tekst og nytolkningen av den innenfor GT? Hvis dét er tilfellet, hvilken tolkning har prioritet? Hvilke kriterier skal gjelde for å avgjøre dette?
- Hvilke konsekvenser har en slik indre-bibelsk tolkning for teologiens forståelse av tekstene som åpenbaringsvitnesbyrd?

G06) Qumran og GT

Funnet av Qumrantekstene gir innsyn i de gammeltestamentlige bøkens teksthistorie. Qumransamfunnets boksamling gir for øvrig kunnskap om tolkninger av bestemte gammeltestamentlige tekster (f.eks. Gen 1,1-2) i jødedommen i førkristen tid. Studiet av Qumrantekster vil derfor ha betydning for både tekstkritiske og tolkningsmessige spørsmål innenfor det gammeltestamentlige faget.

Hebraisk tekst: *Jes 6 (Is^a); 1 QpHab Col.VII; 4QSam^a 1,22-28; 11Q5 Ps 154*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass har Qumransamfunnets i den jødiske historie?
- Hvilken rolle spiller Qumrantekstene for arbeidet med den gammeltestamentlige tekstkritikk?
- Hvordan tolkes de gammeltestamentlige bøkene i Qumran litteraturen?

G10) Skapelsesteologi og visdomslære

Skapelsesteologiske tekster og utsagn utgjør en viktig del av Det gamle testamente. De finnes ikke bare i de første kapitler av Genesis, men også på flere andre steder, ikke minst i visdomslitteraturen (Ordspråksboken, Job og Forkynneren) og i flere salmer. Det er også innslag i de historiske og de profetiske skrifter. I de senere år er skapelsesteologien blitt gjenstand for betydelig større oppmerksomhet enn tidligere. Spørsmål som er blitt drøftet, gjelder særlig skapelsesteologiens forhold til andre former for teologi i Det gamle testamente, spesielt visdomslæren og historieteologien, foruten dens forhold til viktige skapelsestekster og visdomslærer i Israels omverden.

Tekster i oversettelse: Salme 8, 104; Job 28; 38-42,6; Jes. 41,17-24; 42,5-9; 43; 51,9-16.

Arbeidet med dette valgmemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass har skapelsesteologien i visdomslæren i GT?
- Hvilken rolle spiller skapelsesteologi og visdomslære i rammen av gammeltestamentlig teologi?
- På hvilke måter bidrar skapelsesteologi og visdomslære til bildet av Gud i GT?

G11) Lov, rett og etikk i Det gamle testamente

I Det gamle testamente er det ofte og på mange måter tale om lov og rett. Det finnes også en spesiell etikk i Det gamle testamente, f. eks. i rammen av den gammeltestamentlige teologi, denne har i mindre grad vært undersøkt. Arbeidet med dette valgmemnet vil derfor gi perspektiver også på aktuelle etiske problemstillinger.

*Tekster i oversettelse: Paktsboken, Ex 20,22-23,19
Hellighetsloven, Lev 17-26
Den deuteronomiske lov, Deut 16-21; 25-27; 30,9-13
Neh 8.*

Arbeidet med dette valgmemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilket særpreg har de største rettssamlingene i GT?
- Hva vet vi om den gammeltestamentlige retts historie, med særlig henblikk på lovforståelsen?
- Hvilken plass har den gammeltestamentlige etikk i rammen av gammeltestamentlig teologi?

G12) Messias

Den salvede (Messias) i Det gamle testamente er i første rekke kongen av Davids ætt. Forventningene til davidkongene var store og mange. Kongen hadde en rekke politisk-religiøse funksjoner. Men også øverstepresten var salvet. Tekstene avspeiler messianismens historie, der

både konge og prest er aktører. Dette valgemnet kaster også lys over den videreføring og nytolkning av messiasbildet som kommer til uttrykk i mellomtestamentlige og nytestamentlige tekster.

Tekster i oversettelse: 2 Sam 23,1-7; Jes 7,10-17; 9,1-6; 11,1-10; 42,1-9; 49,1-6; 50,4-11; 55,3-4; Jer 33,14-17; Esek 37,24-25; Mi 5,1-5; Hag 2,23; Sak 4,11-14; 9,9; Dan 9; Sal 2; 132; 1 Henok 45-51

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan tegnes bildet av Den Salvete / Messias i Samuelsbøkene og Salmene, og hvilke særtrekk har profetenes messianske forkynnelse?
- Hvordan er forholdet mellom Messias, Herrens tjener i de såkalte «Tjenersangene» og Menneskesønnen i GT?
- Hvordan er bildet av Messias i den mellomtestamentlige litteratur, særlig i 1 Henok?

G13) Apokalyptikk i GT

Den tidligjødiske og nytestamentlige apokalyptikken viderefører temaer fra gammeltestamentlig stoff, særlig de seneste deler av profetbøkene (Jes 24-27; 60-66; Esek 38-47; Sak 12-14).

Danielboken er et apokalyptisk skrift med omfattende virknings - og tolkningshistorie. Deler av den psevdoepigrafe 1 Henok vil brukes som komparativt materiale. Definisjon og beskrivelse av apokalyptikkens innhold i GT vil særlig orientere seg ut fra Danielboken. Utenombibelske tekster leses i vitenskapelig oversettelse. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva særpreger apokalyptikkens endetidsbudskap?
- Hvilke eldre tradisjoner blir videreført i apokalyptikken og hvordan?
- Hvilken plass har apokalyptikken i GT?

G14) GT-tekster og deres mytologiske omverden *

Visse tekster i GT (særlig fra 1 Mosebok 1-11, Jesaja 40ff og utvalgte salmer) likner mytologiske tekster fra GTs fororientalske omverden (særlig fra ugaritisk, assyrisk, babylonsk og egyptisk kultur). Dette valgemnet tar for seg en del slike tekster, med henblikk på å vurdere likheter og ulikheter mellom de gammeltestamentlige og de utenombibelske tekster. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Av hvilken karakter er likhetene mellom GTs "mytologiske" tekster og tekster i omkringliggende religioner og kulturer?
- Hvilken betydning har disse likhetene for vår forståelse av innholdet i GTs tekster?
- Hva betyr slike likheter for vår forståelse av GT som åpenbaringsvitnesbyrd?

G15) Israels historie og arkeologi

Det gamle testamente gir oss et bilde av Israels historie. Moderne arkeologi har gitt oss rike funn

av innskrifter og annet arkeologisk materiale fra det gamle Israel og omverdenen. Dette gir oss i dag muligheter til å sammenligne det de historiske tekstene sier, med de arkeologiske data. Derfor vil Israels historie stadig være gjenstand for nyskriving. Vekten i dette valgemnet vil bli lagt på studiet av sen kongetid og eksilsk-ettereksilsk tid. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke politiske krefter har virket bestemmende på Israels historie?
- Hvilken kulturell og åndelig utvikling preger fasene i Israels historie?
- Er Israels historie slik GT forteller den?

G16) Kvinneperspektiver i Bibelen

I den senere tid har det blitt rettet mer og mer oppmerksomhet mot de forutsetningene vi møter tekster med. En side ved dette er at vi leser tekster også som kvinner og menn. Dette er en utfordring i vårt arbeid med Bibelen, og dette valgemnet gir mulighet for å arbeide med en del nyere feministiske perspektiver i bibelfag. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke sosiale og religiøse posisjoner og oppgaver hadde kvinnene i gammeltestamentlig og nytestamentlig tid? Endres disse over tid?
- Hvordan reflekteres kjønnsaspektet i Bibelens gudsbilder?
- Hvilke utfordringer stiller feministisk hermenevtikk oss overfor?

G17) Gudsbilde og profetisme i møte mellom monoteistiske religioner *

Møtet mellom forskjellige religioner er et sentralt trekk i vår tid. I vår kulturkrets er særlig møtet mellom kristendom og islam aktuelt. Slike møter foregikk også i bibelsk tid. Blant annet ser vi i Det gamle testamente hvordan profetenes forkynnelse av Herren som eneste Gud møtte annen religiøsitet. Dette valgemnet ønsker å se dagens religionsmøte i lys av det bibelske materialet. Lærestoffet er hentet fra religionsvitenskap, misjonsvitenskap, gammeltestamentlig teologi og noe nytestamentlig teologi og judaistikk. Dialogen mellom islam og kristendom til emnene "gudsbilde" og "åpenbaring/profeti" sammenholdes med gudsbildet og den profetiske selvforståelse i gammeltestamentlig profeti. Som ett særskilt område skal en også studere forståelse av Abraham og Isak/Ismael i islam, antikk jødedom og urkristendom. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er likheter og forskjeller mellom islam, jødedom og kristendom når det gjelder Gudsbilde og åpenbaringsforståelse? Kan en si at religionene har "samme Gud"?
- På hvilken måte influerer gudsbilde og åpenbaringsforståelse møtet mellom religioner?
- På hvilken måte kan en si at jødedom, kristendom og islam er "abrahamittiske religioner"?
- Hvordan kan en si at islams, jødedommens og kristendommens respektive særpreg speiles i forståelsen av Abraham-figuren?

G18) Bruk og tolkning av Det gamle testamente i afrikanske kirker *

I løpet av det 20. århundre har Afrika opplevd en kolossal kirkevekst, slik at Afrika sør for Sahara nå av og til omtales som et kristent kontinent. Noe av det som kjennetegner afrikansk kristendom og teologi, er en sterk interesse for Det gamle testamente. Spesielt med tanke på hva vi i en vestlig sammenheng kan lære av afrikanske kirker, vil dette valgemnet presentere og analysere afrikansk GT-bruk og GT-tolkning. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er bakgrunnen for den afrikanske interessen for GT?
- Hvordan har GT funnet gjenklang i den afrikanske sosio-kulturelle erfaring?
- Hvordan kommer interessen for GT til uttrykk i de afrikanske kirkenes tro, forkynnelse og liturgi?
- Hvordan gjenspeiler denne spesielle interessen for GT seg i afrikansk GT-forskning?
- Hvilket bilde gir GT av Afrika, og hvilken betydning har det for afrikanske kirker?
- Hva er forholdet mellom afrikansk og vestlig GT-forskning?
- Hvilke impulser kan GT-bruken i afrikanske kirker gi vår egen vestlige kirke?

Det nye testamente

Studiet av Det nye testamentet skal gi:

- god kjennskap til NTs historiske bakgrunn og de enkelte skrifers teologiske egenart
- grundig kjennskap til et utvalg av sentrale tekster som skal eksegreses ut fra grunnspråket
- kunnskap om tekstoverleveringen og evne til å vurdere ulike lesemåter i en vitenskapelig tekstutgave (tekstkritikk)
- evne til selvstendig lesning av den greske tekst ut fra ulike metodiske tilnærminger og kritisk drøfting av tolkningsproblemer
- god kjennskap til hovedområder innen nytestamentlig bibelteologi
- evne til å bearbeide aktuelle teologiske problemstillinger i lys av det nytestamentlige materiale
- gi hjelp til å anvende nytestamentlige tekster i forkynnelse og undervisning.

Fellesdel (6 vekttall)

Detaljsegetisk redegjørelse

Følgende tekstutvalg, studert på grunnlag av den greske tekst:

<i>Enten</i> Lukas: 1,1-4.26-56; 2,1-21; 3,1-4,44; 6,20 - 8,25; 15,1 - 16,31; 22,1 - 46; 23,1 - 25; 24,1 - 53 <i>eller</i> Markus: (hele)	<i>Enten</i> Galaterbrevet + Romerbrevet: 9 - 11 <i>eller</i> Romerbrevet: 1 - 8
Johannes: 1 - 4; 12 - 17	<i>Enten</i> Efeserbrevet <i>eller</i> 1. Timoteusbrev
Apostlenes Gjerninger 2,1-3,26; 15,1-41; 17,16-34	<i>Enten</i> 1. Petersbrev <i>eller</i> Jakobs brev
1. Korinterbrev 8 - 15	Johannes' Åpenbaring 1,1 - 2,11; 5,1 - 14; 12,1 - 13,18; 20,1 - 21,8; 22,1 - 7

Inntil 1/3 av tekstene kan byttes ut med andre tekster av tilsvarende vanskelighetsgrad.

Kultur - og tidshistorie

Det nye testamente er blitt til i en kultur og tid som på mange måter er fremmed for oss. De første kristne levde i en jødisk-hellenistisk kultur. De institusjoner, verdier og sosiale systemer som gjaldt, var ramme for deres liv og forutsetning for mye av det som skrives i NT. Kultur- og tidshistorie må sees i forlengelsen av studiet av Septuaginta (LXX) og den apokryfe litteratur innenfor pensum i Det gamle testamente. Foruten å gi kunnskap om den jødisk-hellenistiske kultur hvor kristendommen vokste frem, skal arbeidet gi god innsikt i følgende problemstillinger

- Hvilke kilder har vi til den kultur og tid som de første kristne levde i?
- Hva kan disse kildene si oss om sosiale, religiøse og politiske forhold, og spesielt om familieliv og forholdet mellom kjønnene?

Bibelteologi

Studiet av bibelteologi gir innsikt om begrepssammenheng og tankelinjer i NT, og utblikk til hvordan NT viderefører og brytes med anliggender fra GT. Studiet skal gi godt kjennskap til følgende emner innenfor nytestamentlig teologi:

1) *Gudsriketanken og Jesu etiske forkynnelse i følge de synoptiske evangelier.*

Forkynnelsen av at Guds rike er kommet nær, utgjør et sentrum i Jesu forkynnelse. Siden Guds rike er kommet nær, utfordrer så Jesus sine disipler til en radikal etterfølgelse i et nytt liv og en ny livsførsel. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er innholdet og rekkevidden av Jesu forkynnelse om Guds rike?
- Hvilket bilde gir de synoptiske evangelier av et liv i Jesu etterfølgelse?

2) *Paulinsk teologi.*

Paulus' brev er skrevet inn i konkrete historiske situasjoner. Likevel reiser han grunnleggende teologiske spørsmål og skriver med stor autoritet. Hans brev har skapt både teologi- og kirkehistorie. Apostelens teologi kan drøftes både med utgangspunkt i brevene hver for seg og på en mer tematisk samlet måte. Arbeidet med emnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- I hvilken grad gir Paulus' brev uttrykk for en enhetlig teologi?
- Hvordan reflekterer Paulus om Kristus, mennesket og dets frelse, menighet og kristen livsførsel, ut fra sin jødiske bakgrunn og den hellenistiske kontekst

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Studiet av valgemner skal gi fordypning innenfor bestemte emner og problemstillinger. Målet er å kunne bearbeide nytestamentlig materiale i lys av en problemstilling. Innenfor listen over valgemner velger studentene to. Et av valgemnene skal være grunnspråklig. Man kan ikke velge et grunnspråklig valgemne hvor tekstutvalget faller sammen med tekstutvalg man har lest til fellespensum. Listen kan suppleres på initiativ fra lærer eller studenter, evt. også fra lister som finnes ved studiet av kristendomskunnskap hovedfag eller masterstudiet. De oppførte valgemnene setter standard for faglig tyngdepunkt, nivå og omfang.

Grunnspråklige valgemner

N01) Johannesevangeliet som fortelling

Tradisjonelt har evangeliene blitt lest som kilder til den historiske Jesus. Nyere forskning har i større grad fokusert på tekstene som litteratur. Johannesevangeliet skiller seg på mange måter fra de andre kanoniske evangelier. Helt fra oldkirkens tid har man sett at Jesus-fortellingen her bearbeides på en annen og mer mediterende måte. Å arbeide med Johannesevangeliet som en bevisst formet fortelling, kan være en god måte å se dets egenart på.

Gresk tekst:

Joh 6-9

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva innebærer det å arbeide med Johannesevangeliet som fortelling og litteratur?
- På hvilken måte kan det være fruktbart å lese Johannesevangeliet slik?

N02) De første kristne - en minoritet i den gresk-romerske verden *

De første kristne møtte som minoritet en rekke utfordringer fra det samfunn de levde i. De måtte forme sin identitet i omgivelser som var mistenksomme overfor dem, samtidig som de ønsket å leve på en måte som kunne verve nye.

Gresk tekst:

1. Peters brev.

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan var det å være kristen minoritet i den gresk-romerske verden?
- Hvilke problemområder ble særlig aktualisert i en slik situasjon?
- Hvilke strategier ble brukt i møte med omverdenen?

N03) Hebreerbrevet som kristen tolkning av GT

Det gåtefulle Hebreerbrevet gir en reflektert og dyptpløyende tolkning av Jesu person og verk i lys av de hellige skrifter. Den gamle pakt har nå fått sin oppfyllelse i den nye. Som Guds sønn og som ypperstepresten etter Melkisedeks vis står Jesus over Moses og englene, og har ved sin offerdød én gang for alle åpnet adgangen inn til den himmelske helligdom.

Gresk tekst:

Hebr 1,1-2,18; 4,12-5,10; 7,1-8,5; 9,11-10,25.

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan tolkes Det gamle testamente som profeti og forbilde for den nye pakt?
- Hvordan kan Jesus samtidig være både konge og yppersteprest?
- Hvilket bilde får vi av Jesus og hans gjerning som yppersteprest i den himmelske helligdom?
- Hvilke konsekvenser får Jesu gjerning for det kristne liv og for synet på offer, gudstjeneste og "hellig rom"?

N04) Frelse og frigjøring i Jakobs brev

Jakobs brev taler om troens konsekvenser i den kristnes liv. Uten gjerninger er troen død! Helt fra Martin Luthers dager har dette sterkt formanende brevet blitt sett på som en trussel mot læren om troen alene og nåden alene som vei til frelsen. I vår tid har brevet fått fornyet aktualitet ved sine skarpe advarsler til de rike og appellen om rettferd til de fattige.

Gresk tekst: *Jakobs brev*

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan bestemmes forholdet mellom tro og gjerninger som vei til frelse i Jakobsbrevet?
- Kommer Jakob i konflikt med Paulus?
- Hvordan skal det frigjorte kristne liv leves i lys av "frihetens fullkomne lov" (1,25) og bære frukt i et fellesskap hvor det ikke gjøres forskjell på folk?

N05) Misjon i den tidlige kirke *

Brevlitteraturen og ganske spesielt Apostlenes gjerninger gir et godt innblikk i tidlig-kristen misjon. Disse kildene sier en del om historiske forutsetninger og om de første kristnes misjonsmetoder og -strategi. Andre tidlige kristne kilder supplerer, men gir også et noe annet bilde av hvordan tilslutningen til kirken vokste. Emnet bearbeides gjennom studiet av et utvalg tekster fra Apostlenes gjerninger (gresk), noen tekster fra oldkirken i oversettelse, og et lesepensum.

Gresk tekst: *Apostlenes gjerninger 10,1-48; 13,1-12; 14,8-20; 16,6-15; 17,1-9; 18,1-11*

Tekster i oversettelse: *Plinius d.y.'s brev til Trajan 65; Contra Celsum III.55; Justin Martyrs Dialog med Tryfon 3-8.*

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva mener vi når vi taler om misjon i den tidlige kirke?
- Hvordan drev de første kristne misjon?
- Hadde de bevisste metoder og strategi?

N06) Sunn lære, kirkelig lederskap og pastoral identitet

Pastorabrevene er skrevet for å møte en vanskelig situasjon i enkelte menigheter som Paulus har grunnlagt: En vranglære som forårsaker at flere sporer av fra troen og fra et sunt kristent liv, målbæres av aktører innenfor menigheten. Med en viss rett kan det sies at pastorabrevenes ekklesiologi er utformet for å møte en konkret situasjon. Dette valgmenne går direkte på den teologiske profilen i brevene. Kriterier for utvelgelse til faste oppdrag i menigheten vil kreve oppmerksomhet. Dette gjelder enda mer Timoteus som forbilde, med basis i hans nådegave og innsettelse i tjeneste.

Gresk tekst: *1 Tim 1,1-6,21; 2 Tim 1,1-2,26*

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan vil apostelen at en skal møte vranglæren/vranglærere?
- Hvilket innhold og hvilken funksjon har "den sunne lære"?
- Hvilken strategisk rolle får de navngitte faste oppdrag i menigheten?
- Hvilke kriterier vektlegges med sikte på å forme en kirkeleder, m.a.o. vedkommendes

pastorale identitet?

- Hvilken relevans har dette for spørsmålet om en pastoral identitet i dag?

Øvrige valgmemner

N10) Kvinnenes stilling i den eldste kirke

På mange måter var Jesu holdning til kvinnene oppsiktsvekkende. I de eldste menigheter spilte kvinnene mange steder en sentral rolle. Paulus framhevet også klart likeverdet mellom kvinne og mann. Likevel finnes det en rekke tekster i NT som synes å fastholde et patriarkalsk familiemønster og som synes å sette begrensninger for kvinnenes oppgaver i menigheten. Arbeidet i dette valgmemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass hadde kvinnene i det antikke samfunn og i de første kristne menigheter?
- Hvordan skal "hustavlene" forstås?
- Hvordan skal vi tolke spenningen mellom tekster som framhever likeverdet mellom kvinne og mann og tekster som forbyr kvinnene visse tjenester i menigheten?

N11) Bønn i Bibelen

Bønn står sentralt i det personlige fromhetsliv og i gudstjenestelivet både i Det gamle og Det nye testamente. Dette valgmemnet vil gå gjennom en rekke ulike bønner og tekster om bønn i GT og NT og gi temaet en bibelteologisk behandling. Arbeidet med dette valgmemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan ble bønn forstått og praktisert i gammeltestamentlig og nytestamentlig tid?
- Hvilke ulike former for bønn finner vi i GT og NT?
- Hvilket gudsbildet blir reflektert i de bibelske bønner?
- Hvilken plass har temaet bønn i gammeltestamentlig og nytestamentlig bibelteologi?

N12) Fromhet og gudstjenesteliv i den tidlige kirke

I Det nye testamente gis det flere steder et glimt inn i urkirkens fromhet og gudstjenesteliv. Dette valgmemnet skal gi et mer samlet bilde av det som bevitnes i NT. Dette skjer gjennom et lesepensum og ved at man studerer et utvalg oldkirkelige tekster (i oversettelse) som samler og viderefører NTs mer fragmentariske informasjon. Valgmemnet har altså et tyngdepunkt i NT, men strekker seg utover dette.

Tekster i oversettelse: Plinius d.y.'s brev til Trajan Bok X, brev 96; Didache; Justin Martyrs 1. Apologi kap. 65-67

Arbeidet med dette valgmemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan feiret de første kristne gudstjeneste?
- Er det mulig å finne/avdekke en fast gudstjenesteordning i våre kilder fra det 1. og 2. århundre?
- Hvordan kommer kristen livstolkning til uttrykk gjennom fromhet og gudstjenesteliv?

N13) Jødedommen på nytestamentlig tid

Jødedommen i det 1. århundre var ingen enhetlig størrelse, men omfattet ulike retninger og grupperinger. Likevel hadde de en felles arv fra Det gamle testamente (Tanak). Dette valgemnet vil gi grundig kunnskap om i den jødiske bakgrunn for Jesus, Paulus og Det nye testamente i allmennhet. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilket teologisk "univers" kan vi forutsette hos Jesus, Paulus og de andre nytestamentlige forfattere?
- Hva ville det si å være jøde i det 1. århundre?
- Hva var forholdet mellom lære og religiøs praksis?
- Hva var de viktigste skillelinjer mellom de ulike religiøse retningene innenfor jødedommen på Jesu tid?

N14) Qumran og Det nye testamente

Funnet av Dødehavsrullene ved Qumran bidro i stor grad til å kaste lys over jødedommen på nytestamentlig tid. Interessen for dette funnet har blitt fornyet de senere år på grunn av publiseringen av stadig flere av tekstene. Og på nytt har spørsmålet om sammenhengen mellom de første kristne og Qumran-samfunnet blitt reist. Dette valgemnet vil gi kunnskap om Qumran-samfunnet og dets skrifter og i særdeleshet forbindelseslinjene mellom Dødehavsrullene og NT. Dette valgemnet legger hovedvekten på reflektert lesning av tekstene i oversettelse.

Tekster i oversettelse: 4QpPs 37 (4Q171); 1QpHab I-II, V, VII-XIII; 4QpNah (4Q169); 4QFlor (4Q174); CD I; 1QS I-VIII; 1QSa; 1QH^a I, I-II, 19; VII, 26-33; XI, 3-14; 4QMMT (4Q394-399); 4Q246; 4Q521; 4Q525 (4QBeatitudes)

Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan har Qumran-skriftene tolket Det gamle testamente med tanke på sin egen historie og selvforståelse?
- Hvordan har Qumransamfunnet ordnet sitt felles liv, og hvordan har de gitt sin gudstro uttrykk i bønn og tilbedelse, i polemikk og i håp?
- Hvordan kan disse tekstene kaste lys over Det nye testamente og urkristendommen?

N15) Det nye testamente og den antikke retorikk

I antikken spilte retorikken - kunsten å kunne argumentere - en avgjørende rolle i samfunnet. Nyere forskning har gjenoppdaget verdien av den antikke retorikk også når det gjelder å tolke nytestamentlige tekster. Dette valgemnet gir en generell innføring i den antikke retorikkens regler og gir et innblikk i hvordan retorikken kan anvendes ved lesningen av NT. Arbeidet med dette

valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan ble retorikken brukt i antikken?
- I hvilken grad er det mulig og fruktbart å anvende den antikke retorikk i tolkningen av Det nye testamente?

N16) Den Hellige Ånds gjerning i Acta og vår tids misjon *

Oppfyllelsen av løftet om Den Hellige Ånd var et avgjørende kjennetegn på den kristne menighet og den første kristne misjon. Ånden manifesterte seg gjennom frimodighet, evangelieforkynnelse, bønn, ledelse, tegn og under. Dette blir en viktig forutsetning for at det kristne budskap vinner fram i den antikke verden. Fremdeles spiller Actas beretning om dette en stor rolle for kirke og misjon. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken rolle spiller Den Hellige Ånd i den eldste kirkes misjon slik den er omtalt i Acta?
- Hva betyr Actas beretning om pinsen og Åndens virke for vår tids misjonsteologi og misjonserfaring?
- Hva er misjon i Helligåndens kraft i dag?

N17) Kontekstuell bibeltolkning

Det hører til teologiens egenart at den vil kommuniseres. Bevisstheten om dette har skapt ulike varianter av kontekstuell teologi: frigjøringssteologi, svart teologi, feministisk teologi osv. En kontekstuell måte å lese bibeltekster på, innebærer mer enn å anvende dem i stadig nye situasjoner. Situasjonen for mennesker i dag - særlig for de marginaliserte - reiser selv spørsmål til tekstene og til lesningen av dem. Emnet skal belyse problemstillinger og modeller knyttet til tolkning av nytestamentlige tekster i lys av konteksten til dagens lesere. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vil det si å tolke nytestamentlige tekster i lys av konteksten?
- Hvilke modeller er i bruk ved såkalt "kontekstuell bibeltolkning"?
- Hvordan er forholdet mellom kontekstuelle måter å tolke NT på og de mer tradisjonelle metoder?

N18) Jesusbildet i kristendommen og religionene *

Jesus er den mest betydningsfulle person i menneskehetens religiøse historie. Han inntar den sentrale plass i kristendommen, men han spiller også en betydelig rolle i andre religioner. Dette valgemnet vil undersøke hvordan Jesus forstås i ulike religioner som islam, hinduisme, gnostisisme og moderne religiøsitet, og drøfte disse Jesusbildene i forhold til det bibelske. En vil også se hva Jesu særstilling i følge Det nye testamente betyr for en teologisk vurdering av andre religioner og for kirkens møte med mennesker av annen tro i dialog og misjon. Lærestoffet for dette valgemnet er hentet fra religionsvitenskap, nytestamentlig teologi, systematisk teologi og misjonsvitenskap. Arbeidet med dette valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke ulike Jesusbilder finnes innen gnostisisme, islam, hinduisme og nyreligiøsitet?

- Hva betyr Jesus i disse ulike religiøse sammenhengene?
- Hva utgjør det særegne i det nytestamentlige Jesusbildet sammenliknet med Jesusbildet i ikke-kristne religioner?
- Hvordan bør vi ut fra kristen teologi vurdere de Jesusbilder som kommer til uttrykk i andre religioner?
- Hva betyr Jesu særstilling i følge kristen teologi for kristendommens møte med andre religioner, og for kirkens misjon overfor mennesker av annen tro?

KIRKEHISTORIE

MED FELLESPENSUM I KH/ST

Innledning

Studiet i kirkehistorie omfatter ett 8 vekttalls *epokestudium* pluss et 2 vekttalls *fellespensum* i KH og ST kalt "Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse".

Det kirkehistoriske epokestudium

Kirkehistorien dekker en snart to tusen år lang periode. For å oppnå den ønskede fordypningsgrad, velger studenten én av tre *epoker* som gjenstand for sitt studium: (1) oldkirke og middelalder; (2) senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid; (3) nyere og nyeste tid. Innenfor hver av disse epoker leses et felles oversiktspensum på 4 vekttall, og to valgemner på 2 vekttall.

	Fellesdel	Valgemne	Valgemne	Valgemne
Epoke I Oldkirke og middelalder	Oversikts pensum	Oldkirken: Gudstjeneste- og fromhetsliv	Middelalderen: Gudstjeneste- og fromhetsliv	Oldkirken: Kultur- og religionsmøte
		Middelalderen: Kultur- og religionsmøte		
Epoke II Senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid	Oversikts pensum	Teologi og fromhetsliv - europeisk	Teologi og fromhetsliv - norsk	Martin Luther - teolog og kirkereformator
		Kristendommen i møte med en ny tid - renessanse og humanisme	Kristendommen i møte med en ny tid - en ny verden og et nytt verdensbilde	
Epoke III Nyere og nyeste tid	Oversikts pensum	Misjonstenkningen fra reformasjonen til år 2000	Den tredje verdens kirkehistorie	Liturgi og fromhet - bildet og det sakramentale nærvær
		Kirke, stat og samfunn	Sekularisering og modernitet fra slutten av 1700-tallet og fram mot vår tid	

Studiet av kirkehistorien har et aktuelt sikte. Det skal hjelpe studenten til å utvikle et historisk perspektiv på den kirkelige virkelighet som vi selv lever i og ofte tar som gitt. Studiet av den historiske prosess som ligger bak dagens virkelighet, gir både mulighet for å kunne forstå og tolke vår egen virkelighet bedre, og impulser til å etablere et kritisk perspektiv på vår egen tid.

Et overordnet hensyn i utformingen av de kirkehistoriske studieemner har vært at de fleste studentene tar sikte på en tjeneste som prest eller pastor i en kirke og for en menighet. I dag utfordres denne tjenesten særlig på to måter. (1) For det første er gudstjeneste- og fromhetsliv inne i en omformings- og nyorienteringsfase, der de inspirasjonskilder og korrektiver som finnes i den kristne tradisjon, gammel og ny, er etterspurt i større grad enn på lenge. (2) For det andre er vår tid preget av en større grad av religiøs og kulturell pluralisme enn for bare noen tiår siden. Dermed har også kirkens forhold til stat og samfunn kommet i fokus på en ny måte. Kirkehistoriestudiet er i hovedsak innsiktet mot disse to problemstillingene, dels ved at de er fokusert i fagets fellespensum, dels ved at man kan velge videre fordypning i en av dem.

Fellespensum i KH og ST

Fellespensum i KH og ST (2 vekttall) er obligatorisk for alle studenter. Hensikten med fellespensumet er at studentene skal tilegne seg en grunnleggende, helhetlig forståelse av hva en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse innebærer i dag. Fellespensumet skal bygge bro mellom KH og ST studiet, og er således å forstå som en forberedelse til det rene ST studiet.

Felles mål

Studiet av kirkehistorie med fellespensum skal gi:

- innsikt i historiske prosesser og sammenhenger
- forståelse for kirkehistoriens metodiske problemer
- forståelse for de kontekstuelle vilkår kirken og teologien virker under
- evne til selvstendig arbeid med kirkehistoriske kilder
- forståelse for hvordan kirkens lære og kirkens fromhet utvikles
- historisk innsikt i evangelisk luthersk konfesjon, og dens økumeniske egenart i fortid og nåtid
- evne til refleksjon over hvordan evangelisk-luthersk kristendomsforståelse kan gjøres gjeldende i dag

Mål og innhold

De felles målene søkes realisert ved at en studerer én kirkehistorisk epoke og et fellespensum i KH/ST kalt «Evangelisk luthersk kristendomsforståelse».

Det kirkehistoriske epokestudium

Epoke I

Oldkirke og middelalder

Formålet med studiet av denne epoken (ca 100-1400) er å vinne innsikt i den periode av kirkens historie da de grunnleggende trekk ved gudstjeneste, sakramenter, dogme, skriftkanon og kirkeforfatning fikk sin form, og de "klassiske" svar ble gitt på hva det vil si å leve som en kristen (etikk og fromhetsliv). Det legges vekt både på historiens indrekirkelige side (gudstjeneste- og fromhetsliv), og på kirkens interaksjon med samfunn, kultur, og andre religioner i oldtid og middelalder. Samtidig vil både kontinuitet, endring og brudd i den historiske utvikling i perioden bli fokusert.

Studiet av epoken består av to komponenter: et oversiktpensum og to valgmenner. I fellespensum er hovedvekten lagt på studium av helhetsfremstillinger, i valgmennene på studium av utvalgte kildetekster.

Fellesdel (4 vekttall)

Oversiktpensum

Hensikten med studiet er dels å vinne innsikt i kirke- og teologihistoriens kontekstualitet i oldtid og middelalder, dels å vinne innsikt i den allmennhistoriske horisont for studiet av valgmennes kildetekster. Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvor jødisk var den tidlige kristendom?
- Hva betydde kristendommens omplanting fra et hovedsakelig jødisk til et allment-hellenistisk miljø?
- Hvordan ble kristen tro profilert i forhold til hedensk religion og gresk-romersk filosofi?
- Representerer den oldkirkelige utvikling av dogme, liturgi og kirkeforfatning et "fall" i forhold til urkristendommen?
- I hvilken forstand stilte middelalderen kirken overfor nye utfordringer og problemer? Hva er de viktigste forskjeller på antikk og middelalder?
- Hvilke er de karakteristiske forskjeller på østkirkelig og vestkirkelig, og hvordan utvikler og befester den vestlige kirke sitt særpreg i middelalderen?
- Hva tenkte man i samfunn og kirke om mennesket som kjønns - og familievesen, og hvordan utviklet synet på kjønn og seksualitet seg?
- På hvilken måte er oldtidens og middelalderens kirkelige arv fremdeles grunnleggende for vår tids kirke og kristendom?

Valgemner (2+2 vekttall)

Valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke I skal studentene velge to av de følgende valgemnene:

K01) Gudstjeneste- og fromhetsliv - oldkirken:

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i oldkirkens fromhetsliv, med fokus på gudstjenestelivet (sakramenter, forkynnelse, bønn) og den monastiske fromhet. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- Didache*, norsk overs. i Baasland, E./Hvalvik, R., (utg.), *De Apostoliske Fedre*. Oslo: Luther Forlag 1997, 21-29 [9 s.].
- MELITON AV SARDES: "Om påsken", i Skarsaune, O., *Meliton av Sardes: Om Påsken. Den eldste kristne påskepreken*, Oslo: Luther Forlag 1997, 61-90 [20 s.].
- HIPPOLYT: "Den apostoliske tradisjon", i Ekenberg, A., *Hippolytos: Den apostoliska traditionen*, Uppsala: Katolska Bokförlaget 1994, 31-75 [45 s.].
- AMBROSIUS: "Om sakramentene", i Beskow, P., *Ambrosius av Milano: Om sakramenten, Om mysterierna, Skellefteå: Artos Bokförlag 1989, 35-73 [39 s.].*
- AUGUSTIN: "Enchiridion", i Thrap, D., Aurelius Augustinus: *Enchiridion. En kort Haandbog om Tro, Haab og Kjærlighed (Vidnesbyrd af Kirkefædrene IX)*, Christiania: P.T. Mallings Boghandels Forlag 1884, 1-116 [116 s.].
- ATHANASIUS: "Antonius' liv", i Hägg, T./Rubenson, S., *Athanasois av Alexandria: Antonios liv*, Skellefteå: Artos Bokförlag 1991, 43-116 [75 s.].

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan overtar og hvordan modifierer den tidlige kirke jødiske gudstjeneste- og fromhetsformer?
- Hvordan kontekstualiserte oldkirken sin tro og sin gudstjeneste innenfor den allmenne gresk-romerske kultur?
- Hvilken rolle spilte sakramentene i oldkirkens fromhetsliv, og hvordan ble de forstått?
- Hva var bakgrunnen for og ideén med den monastiske bevegelse i oldkirken?

K02) Gudstjeneste- og fromhetsliv - middelalder

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i middelalderens fromhetsliv, med fokus på gudstjenestelivet (sakramenter, forkynnelse, bønn) og den monastiske fromhet. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- "Benedikts regel" i Gunnes, E., *Klosterliv i Vesten. Augustins regel - Benedikts regel*, Oslo: Aschehoug (Torleif Dahls Kulturbibliotek) 1986, 55-102 [48 s.].
- RADBERTUS og RATRAMNUS: "Debatten om Kristi legeme og blod" i McCracken, G.E./Cabaniss, A., *Early Medieval Theology (The Library of Christian Classics Vol. IX)*, London: SCM Press 1957, 94-147 [50 s.].
- THOMAS AQUINAS: *Summa Theologica*, Pars III, Questio 76,1-5 og 83,1 (om nattverden), i: *St. Thomas Aquinas Summa theologica. Complete English Edition in five Volumes.*

- Translated by Fathers of the English Dominican Province. Vol. 5. New York: Christian Classics 1911, revidert 1920, 1948, opptrykk 1981, 2449-2453; 2506).
- Corpus Christi-offisiet, Pange lingua, Lov Herren, Lauda Sion*, i: *Katolsk Salmebok*, 452-455; 524f.
- "Messens canon" i *Messeboken: Missale Romanum* latin og norsk, Oslo: Oslo Katolske Bispedømme 1961, 437-480 [20 s.].
- "Bedas påskepreken" i Martin, L.T./Hurst, D., *Bede the Venerable: Homilies on the Gospel* (Cistercian Studies Series). Kalamazoo, Mich.: Cistercian Publishing House 1991, [10 s.]
- 'Epifani I' og 'Kirkevigsøl I ("Stavkirkeprekenen")' i Gunnes, E. (utg.), *Gammelnorsk Homiliebok*. Oslo/Bergen/Tromsø: Universitetsforlaget 1971, 68-71; 100-104 [8 s.]
- Kirkevigsølingspreken fra Vadstena*, norsk overs. ved Jan Schumacher [5 s.].
- BERNHARD AV CLAIRVAUX: "Prekener over Høysangen, nr. 1 og 7", i: G.R. Evans (transl.), *Bernard of Clairvaux: Selected Works* (The Classics of Western Spirituality), New York/Mahwah: Paulist Press 1987, 210-215; 231-236.
- JULIAN AV NORWICH: *Visjoner av Guds kjærlighet*, norsk overs. ved Arthur Sandved. Oslo: Luther Forlag 1999, 37-86 [50 s.].

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken rolle spilte sakramentene i middelalderens fromhetsliv?
- Hvilken sammenheng er det mellom prekenen og Kristi sakramentale nærvær i messen?
- Hvilken innflytelse fikk den monastiske bevegelse og den monastiske teologi i senantikken og middelalderen?
- Hva særmerker den monastiske teologi i forhold til den skolastiske?

K03) Kultur- og religionsmøte - oldkirken *

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i den tidlige kristendoms møte med den hellenistiske og orientalske kulturverden i antikken. Studiet vil også gi innsikt i kristendommens dialog med jødedommen. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- JUSTIN MARTYR: "1. Apologi 1-31; 2. Apologi" i Justin : *Apologier* (oversatt av H. Pontoppidan Thyssen) (Bibel og historie 18). Århus: Aarhus Universitetsforlag 1996, 53-76; 107-120 [37 s.].
- JUSTIN MARTYR: *Dialogen med Tryfon 1-8*, norsk overs. ved Skarsaune, O., fotokopi, 5 s.
- JUSTIN MARTYR: *Dialogen med Tryfon 9-141*, eng. overs. i utvalg, 40 s.
- KLEMENS AV ALEXANDRIA: "Utdrag av Protreptikos", i *Fathers of the Second Century : Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus and Clement of Alexandria* (the Ante-Nicene Fathers, vol. 2) (utgave ved COXE, A. CLEVELAND),. Grand Rapids: Eerdmans 1977 eller senere opptrykk, 171-206 [utdrag, 30 s.].
- TERTULLIAN: "Utdrag fra Apologeticum", i Welle, I (red.) *Fra Oldkirken, Hovedverker av den kristne litteratur fra kirkefedrene til nutiden, B.1*, Oslo: Lutherstiftelsens Forlag 1930, 14-49 [36 s.].
- AUGUSTIN, *Om Guds Stad*. (oversatt til dansk av Dalsgaard Larsen, B.): Århus, Aarhus Universitetsforlag 1984-1996 [utdrag 50 s.]

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Var "kristendommens hellenisering" det første eksempel på kontekstualisering og tverrkulturell misjon?
- Hvilken stilling tok oldkirken til fremmed religion og til filosofien?
- Hvordan ble den kristne teologi selv påvirket i møte med antikkens kultur?
- På hvilken måte ble Augustins tenkning retningsgivende for middelalderens kirke?

K04) Kultur- og religionsmøte - middelalder *

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i kirkens møte med islam og jødedommen, og i kirkens møte med den germanske verden i middelalderen. Studiet vil også gi innsikt i kristendommens dialoger med jødedom og islam. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

GREGOR DEN STORE: "Brevet til Mellitus om Augustin og hans misjon blant anglerne." i Beda: *Anglernes kirkes historie*. (oversatt av Schjøth, E.) Oslo: Aschehoug 1979, s.51-52
"Råd fra biskop Daniel av Winchester til Bonifatius om hedningemisjonen", i Lidén, H.-E., (red.): *Møtet mellom hedendom og kristendom i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget 1995, s.51-57.

ALKUIIN: "Preken til nylig omvendte saksiske stammer" i Haavardsholm, J., (red.), *Nytt lys på middelalderen*. Oslo: Syppress Forlag 1997, s.56-65.

TIMOTHEUS 1.: "Dialogen med khalifen Mahdi" i Newman, N.A. (red.), : *The Early Christian-Muslim Dialogue : A Collection of Documents from the First Three Islamic Centuries (632-900 A.D.)*. Hatfield (Penns.) 1993, 169-267 [utvalg, 40 s.].

NESTORS KRØNIKE, historien om Vladimirs omvendelse og dåp, i: Gunnar O. Svane (utg.), *Nestors krønike: Beretningen om de Svundne År*, Højberg: Wormianum 1983, 77-112.

NACHMANIDES: "Disputten med Pablo Christiani i Barcelona 1263" i Maccoby, H. (red.) : *Judaism on Trial: Jewish-Christian Disputations in the Middle Ages*. London/Washington: The Littman Library of Jewish Civilization 1993, s.102-146.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hva er hovedelementene i kristendommens «germanisering» i tidlig middelalder?
- I hvilke teologiske kategorier plasserte kirken Islam, og hva var hovedlinjene i debatten mellom kristne og muslimer?
- Hvilke nye utfordringer fra Islam og jødedommen ble kirken stilt overfor i middelalderen, og hvilke nye svar ble gitt?
- Hvordan kan den skolastiske teologi forstås som kirkens svar på nye utfordringer?

Epoke II

Senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid

Formålet med studiet av epoke II er dels å tilegne seg grundig innsikt i og forståelse av de sentrale endringsprosesser i teologi- og fromhetshistorie innenfor europeisk kirkeliv i tidsrommet ca. 1300 til ca. 1700, dels å vinne innsikt i de viktigste idehistoriske linjene med særlig relevans for kristendommens plass og rolle i samfunnet innenfor denne epoken. Et sentralt anliggende innenfor studiet av denne epoken vil være å tilegne seg en grundig forståelse av den lutherske teologi og dens konsekvenser for reform av preken og gudstjenesteliv. Disse målsetningene søkes oppnådd ved studium av to komponenter: et oversiktspensum og to valgemenner.

Oversiktspensum

Hensikten med studiet er dels å vinne innsikt i kirke- og teologihistoriens kontekst i senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid, dels å vinne innsikt i den allmennhistoriske horisont for studiet av de kildetekster som inngår i valgemenene. Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilke nye problemer og utfordringer av samfunnsmessig og idehistorisk art ble kirken i senmiddelalderen stilt overfor?
- På hvilken måte er senmiddelalderen forutsetning for reformasjon og nytid?
- Hva er hovedpunktene i Martin Luthers teologi?
- I hvilken grad gjennomgår romersk-katolsk tro og praksis endringer under motreformasjonen?
- Hva er hovedmomentene i evangelisk-luthersk kristendomsforståelse og kirkereform ?
- Hva er de viktigste innbyrdes forskjeller innenfor protestantismen, og hvordan befester disse sitt særpreg i løpet av utviklingen frem mot ulike konfesjoner?
- I hvilken grad lar det seg gjøre å se på brytningene rundt kirke og teologi i senmiddelalderen og på reformasjonstiden som en del av en tidlig "modernisering" av europeisk samfunnsliv og mentalitet?
- I hvilken grad representerer filosofi og vitenskap under senmiddelalder, renessanse og nytid utfordringer som har betydning også for vår tids kirke og kristendom?

Valgemenner (2+2 vekttall)

Valgemenene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke II skal studentene velge to av de følgende valgemenene:

K10) Teologi og fromhetsliv - norsk

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

"Tekstutvalg fra norsk kirkehistorie": et utdrag hentet fra Jørgensen T., Montgomery, I. og Schumacher, J. (red), *Gjør døren høy : Kirken i Norge i tusen år*. Oslo: Aschehoug 1995. (ca 120 sider):

– Innledning	121
I. Liturgi og gudstjeneste.	
– Utdrag fra messens canon fra Missale Nidrosiense.	127
– Forklaring av messa og alle tidebøner.	131
– Ordningen for høymesse etter Danmarks og Norgis Kirkeritual 1685	139
– Ordningen for dåp etter Palladius' Alterbog (1556)	143
– Inngangs- og utgangsbønnene ("klokkerbønnene")	146
– "Om Børne Sang udi Kirckerne" fra utkast til Norsk Kirkeordinans (1604)	147
– En salme fra Hans Thomissøns salmebok.	151
– En salme av Thomas Kingo: "Over Kedron Jesus træder"	154
– To sanger av Petter Dass.	158
– En salme av Dorothe Engelbretsdatter	165
II. Preken, lære, bekjennelse.	
– En preken til Kristi Åpenbaringsdag fra "Gammelnorsk Homiliebok"	169
– Om å tolke bibeltekster: et utdrag fra Kongespeilet.	174
– Peder Palladius til sokneprester i Norge, "om katekismen".	177
– Utdrag fra Utkastet til norsk kirkeordinans 1604.	179
– Superintendent Jørgen Eriksson : Jona Prophetis skjøne Historia [utdrag]	184
– Lauritz Nielsson : " den christelige Bekjendelse om Herrens Vej . . "(1605)	188
– Biskop Ludvig Hanssøn Munthes (1644) : om trolldom og hekser.	190
III. Fromhetsliv .	
– Hyrdebrev fra erkebiskop Arne Vade (1346 - 1349)	209
– Utdrag fra "Lilja".	220
– Reformasjonen kommer til Hamar: Utdrag fra "Hamarkrøniken"(1553).	224
– Religiøse folkeviser.	230
– Niels Lauritzsøn Arctander: Om Kristi nadverd (1611) .	237
– Utdrag fra Johann Gerhard: "Hellige meditasjoner"(1606)	238
– Lewis Bayley : utdrag fra "Praxis pietatis" (1646)	241
– Edvard Edvardtzen (d. 1695): Om å skue Gud.	244
IV. Kirke - stat - folk.	
– Kong Sverre: Talen mot bispane (ca. 1199)	271
– Kong Håkon Sverressons forliksbrev til biskopene (1202).	276
– Utdrag fra Kongespeilet : "om de to Guds hus på jorden".	278
– Utdrag fra kongens håndfesting 1513 og 1559.	282
– Utdrag fra Kirkeordinansen av 1537	283
– Christian III's brev til Eske Bille av 17. juni 1537	289
– Geble Pederssøns brev til Christian III av 28. juni 1539	291
– Brev fra Johannes Bugenhagen og Martin Luther til Christian III	292
– Torbjørn Olavssøns kallsbrev fra kongen, 6. januar 1546.	293
– Torbjørn Olavsson til domkapitlet, 20. desember 1547.	295

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan søkte de tradisjonelle former for kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen å gi et

samlet uttrykk for hva et liv i tro, håp og kjærlighet innebærer?

- Hvordan fikk skikker og tradisjoner for religiøst liv spille en avgjørende rolle for utformingen av kirkerommet og inndelingen av årets rytme?
- I hvilken grad påvirkes fromhetesformer av almene sosiale og kulturelle endringer i samfunnet?
- Hvordan leder teologisk pluralisme og permanent kritikk av fromhetens former og teologiske forutsetninger under senmiddelalderen til oppgjør med deler av tradisjonen?
- Hvordan søkte de ulike konfesjonene, innbefattet den romersk-katolske, å trekke praktisk teologiske konsekvenser av de teologiske brytningene under 1500-tallet i retning av fromhetsliv og kirkeliv?
- På hvilken måte kan historien i denne epoken bidra til en kritisk og konstruktiv forståelse av forholdet mellom teologi og fromhet i dag?

K11) Teologi og fromhetsliv - europeisk

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

LUTHER, M. , "Von Dolmetschen und Fürbitte der Heiligen"(WA 30 II. 632 - 646) = "Om å tolke og om de helliges forbønn" i Lønning, I. (red), *Levende Luther*. Oslo, Land og Kirke 1962 s. 87 - 108; (eller utg. "On Translating" i Bachmann, E. Th. , *Luther's Works*. vol 35. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 177 - 202.)

"The Translators to the Reader" i Carroll, R og Prickett, S. (red), *The Bible: Authorized King James Version With Apochrypha*. (World's Classics) Oxford: Oxford University Press 1997 s. liii - lxix

LUTHER, M. , "An Order of Mass and Communion for the Church at Wittenberg 1523" ("Formula Missae") i Leupold, U. S. *Luther's Works*. vol 33. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 17 - 40.

LUTHER, M. , "The German Mass and Order of Service 1526" i Leupold, U. S. *Luther's Works*. vol 33. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 51 - 90; eller utg. i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red) *Martin Luthers Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bd. V s. 7 - 39.

MUENTZER, T. , "German Church Service Book" (utdrag); " Order and Explanation of the German Church Service recently instituted at Allstedt by the servants of God, 1523"; "German Evangelical Mass (1524)" (Forord). i Matheson, P. (red), *The Collected Works of Thomas Müntzer*. Edinburgh: T & T Clark 1988 s. 162 - 182.

Book of Common Prayer (1661) : "Preface"

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan søkte de tradisjonelle former for kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen å gi et samlet uttrykk for hva et liv i tro, håp og kjærlighet innebærer?
- Hvordan fikk skikker og tradisjoner for religiøst liv spille en avgjørende rolle for utformingen av kirkerommet og inndelingen av årets rytme?
- I hvilken grad påvirkes fromhetesformer av almene sosiale og kulturelle endringer i samfunnet?
- Hvordan leder teologisk pluralisme og permanent kritikk av fromhetens former og

teologiske forutsetninger under senmiddelalderen til oppgjør med deler av tradisjonen?

- Hvordan søkte de ulike konfesjonene, innbefattet den romersk-katolske, å trekke praktisk teologiske konsekvenser av de teologiske brytningene under 1500-tallet i retning av fromhetsliv og kirkeliv?
- På hvilken måte kan historien i denne epoken bidra til en kritisk og konstruktiv forståelse av forholdet mellom teologi og fromhet i dag?

K12) Kristendommen i møte med en ny tid - renessanse og humanisme

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

ERASMUS ROTERODAMUS, *Fortrolige samtaler*. Overs. og kommentarer ved E. Grimm. Oslo, Aschehoug 1983 (Thorleif Dahls kulturbibliotek).

MELANCHTHON, Ph. , "Loci communes" (utdrag) i Pauck, W. (red), *Melanchton and Bucer*. Library of Christian Classics vol 19. London, SCM Press, 1969.

WINTER, E. F. (red), *Erasmus - Luther : Discourse on Free Will*. New York, Continuum 1997.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken betydning fikk renessansen som formidling av "klassiske" verdier?
- Hvordan ønsket humanismen å reformere kirke- og fromhetsliv?
- Hvilken virkning fikk striden mellom Luther og Erasmus for den lutherske læretradisjon?
- Hvordan kommer «det reformatoriske» til uttrykk i Melanchthons *Loci communes*?

K13) Kristendommen i møte med en ny tid - en ny verden og et nytt verdensbilde *

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

DESCARTES, R., *Meditasjoner over filosofiens grunnlag og andre tekster*. (Overs. og innl. ved A. Aarnes) (Thorleif Dahls kulturbibliotek) Oslo: Aschehoug 1992. (Fortalen, samt meditasjon 4 og 5)

BACON, F., Utdrag fra *Novum Organum* Bok I ("Aphorisms concerning the Interpretation of Nature and the Kingdom of Man") i : PITCHER, J. (red), *Francis Bacon The Essays*. Harmondsworth: Penguin Classics 1985. s. 277 - 285.

LANCASHIRE, D og KUO-CHEN, P (red), *Matteo Ricci : The True Meaning of the Lord of Heaven*. St. Louis: the Institute of Jesuit Sources, 1985. s. 3 - 15; 22- 25; 32 - 53; 57 - 63; 83 - 85; 99 - 103; (til. ca. 45 sider)

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan ble kirken og teologien utfordret av de vitenskapelige landevinningene på 1600-tallet?
- På hvilken måte hører fremveksten av den moderne vitenskap på 1500- og 1600-tallet med til teologihistorien?
- Hvilke misjonsmetoder og hvilken misjonsforståelse preget kirken i møtet med fremmede kulturer og folkeslag under 1500- og 1600-tallet?
- Hvordan bidro de reformatoriske bevegelser til den vitenskapelige revolusjonen?

K14) Martin Luther - teolog og kirkereformator

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

LUTHER, M. , "To sermones fra 1519". i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 , bind I, s. 296-322.

LUTHER, M. , "Skriftet til den kristne adel" i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bind II, s. 7 - 88.

LUTHER, M. , " Traktat om den kristne frihet" i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bind II, s. 192 - 234.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan er forholdet mellom Martin Luthers reformatoriske gjerning og samtidige program for reform av kirken?
- Hvilke er de teologiske hovedpunktene i Martin Luthers reformatoriske hovedskrifter?
- På hvilken måte inngår Martin Luthers egen utvikling i historien om reformasjonen på 1500-tallet?
- Hvilke utfordringer rommer Martin Luthers tenkning til vår tids teologi og kirkeliv?

Epoke III

Nyere og nyeste tid

Formålet med studiet av epoken nyere og nyeste tid er tilegnelse av innsikt i den teologihistoriske og åndshistoriske utvikling, slik den ble til under møtet nytidens problemstillinger. Under epoken blir også kirkens misjon utfoldet, og gudstjeneste- og fromhetsliv differensieres. Kirkens møte med den moderne stats- og samfunnsutvikling under tidsrommet 1550-2000 ble en særlig utfordring. Dette studium skal gi innsikt så vel i nasjonal som i internasjonal/europeisk kirkehistorie.

Studiet av epoken består av to komponenter: et oversiktspensum og to valgемne. I fellespensum er hovedvekten lagt på studium av helhetsfremstillinger, i valgемnene på studium av utvalgte kildetekster.

Fellesdel (4 vekttall)

Oversiktspensum

Hensikten med studiet er å vinne innsikt i kirke - og teologihistorien utfra den kontekst som nytiden med sin utvikling av det moderne skaper for den teologiske refleksjon, og den kirkelige lære. Oversiktspensumet skal gi horisont og intensjonsdybde til studiet av valgемnene, og grunnlag for forståelse av kildetekstene.

- Hvordan møtte man den nye vitenskapelig naturoppfatning og det kritiske syn på historien som nytiden brakte med seg?
- Hvordan uttrykkes og begrunnes kristentroen i møte med utfordringer fra den moderne kultur?
- Hvordan forsvares kristentroen mot angrep fra antireligiøse og antikristelige strømninger og ideologier?
- Reformasjonen frembrakte kirkesplittelsens problem. Hvilke teologiske utfordringer ble aktualisert gjennom arbeidet for kirkens enhet?

Valgемner (2+2 vekttall)

Alle valgемnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke III skal studentene velge to av de følgende valgемnene:

K20) Misjonstenkningen fra reformasjonen til år 2000 *

Tidsrommet fra reformasjonen og fram til vår tid er verdensmisjonens tid. Allerede på 1500- og 1600-tallet startet den romersk-katolske misjon til de nye landområdene i øst og vest. Luther gav viktige impulser til kirkens misjonstenkning, mens ortodoksiens tid i hovedsak representerte et nei til misjon. På 1700-tallet begynte den protestantiske misjonsvekkelsen som munnet ut i den moderne form for selskapsmisjon som ble typisk for det 19. århundre, og som også er vel kjent fra vår egen historie. Det 20. århundre særpreges av et nytt verdensvidt økumenisk fellesskap, der

kirkene i den tredje verden spiller en stadig viktigere rolle, og misjonen skjer i en ny religiøs, kulturell og sosio-politisk kontekst. I dette valgemnet er hensikten å vinne en grundig innsikt i misjonstenkingens historie ut fra et misjonsteologisk og økumenisk perspektiv. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

THOMAS, N.E. (ed.), *Classic Texts in Mission & World Christianity*. Maryknoll, Orbis, 1995. Følgende tekster: "A Commission Already Fulfilled" (Philipp Nicolai, 1597), s. 43-46; "Serving Both Soul and Body" (Bartholomäus Ziegenbalg, 1718), s. 47; "The Proper Purpose of Preaching" (Count Zinzendorf, 1746), s. 47-48; "The Great Commission as a Present Obligation" (William Carey, 1792), s. 56-57; "Evangelize the World" (John R. Mott, 1900), s. 74-77; "The Missionary Task of the Church", WCC, 1967), s. 90-92; "God-World-Church" (Johannes Hoekendijk, 1967), s. 124-127; "The Epiphany of God's Will" (Vatican II, *Ad Gentes*, 1965), s. 106-107; "Participating in the Trinity" (Anastasios of Androussa, 1988), s. 119-121.

"Lausannepakten" i Berentsen, J.-M., Engelsviken, T., Jørgensen, K. (red.), *Missiologi i dag*. Oslo, Universitetsforlaget, 1994, s. 441-447.

"The Manila Manifesto" i Stott, J.(ed.), *Making Christ Known*. Carlisle, Paternoster Press, 1996, s. 225-248 (norsk oversettelse i *Norsk tidsskrift for misjon*, nr. 4, 1989, s. 247-263.

Følgende problemstillinger vil være sentrale:

- Hvordan svarte den romersk-katolske kirke teologisk og praktisk på den utfordring som den nye kontakten med og kunnskapen om de ikke-kristne folkeslag i Asia, Afrika og Amerika medførte?
- Hvilke ulike forståelser av kirkens misjonsoppdrag og misjonsmetoder har kjennetegnet kirker og misjonsselskap i nytiden opp til vår egen tid?
- Hva har sammenhengen mellom misjon og økumenikk betydd for kirke og misjon i det 20. århundre?
- Hvilke nye utfordringer og muligheter for misjonen innebærer fremveksten av selvstendige kirker i den tredje verden?
- Hva har møtet med andre religioner betydd for kirkens teologi og praksis?

K21) Den tredje verdens kirkehistorie *

Det som fra den sendende kirkes perspektiv er misjonshistorie, er fra den unge kirkens perspektiv dens tidlige kirkehistorie. I dette valgemnet vil vi se hvorledes kirker har blitt plantet gjennom protestantisk misjon og siden har vokst og utviklet seg fram mot selvstendige kontekstuelle kirker. Vi vil særlig fokusere på kirker som har vokst fram i land der norsk misjon har vært virksom, slik som Japan, Kina, India, Etiopia og Madagaskar. Kirkenes egen misjonsvirksomhet for å nå nye mennesker og grupper med avangeliet vil også bli fokusert. Dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som har karakterisert pionerfasen i kristen misjon?
- Hvordan har kirkene gjennom de siste 200 år blitt etablert i ulike ikke-kristne kontekster som er resultat av tverrkulturell misjon og lokale initiativ?
- Hvilken sammenheng - negativt og positivt - har det vært mellom kolonialisme/imperialisme og kristen misjon?

- Hva har vært de viktigste faktorer som har hindret eller fremmet kristendommens vekst i den ikke-vestlige verden?
- Hva er det som særpreger de unge kirkene i den tredje verden?
- Hva betyr kirkenes selvstendigjøring og vekst i den tredje verden for den verdensvide kirke i vår tid?

K22) Liturgi og fromhet - bildet og det sakramentale nærvær

Mens oversiktspensumet for epoken skal gi innføring i de generelle teologiske problemstillinger, skal denne valgdelen gi kunnskap om hvordan fromhetslivet utvikles liturgisk i forskjellige konfesjonelle sammenhenger. Det legges vekt både på katolsk og evangelisk-luthersk tradisjon, reformasjon og utvikling innen norsk liturgihistorie. Dette søkes oppnådd gjennom arbeid med sentrale liturgiske tekster - ikke minst slike som tolker de sakramentale og visuelle uttrykk for det guddommelige nærvær. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

"Det 2. Konsil i Nikea - 787", *Decrees of the Ecumenical Councils*, vol 1, London, Georgetown University Press, 1990, s. 137,

"Det 4. Konsil i Konstantinopel" - 869-870, *ibid.* s. 168.

LUTHER, M., "Formula missae," i *LW*, vol.53, Philadelphia, Fortress Press 1965, s.19-40.

LUTHER, M., "Den 3. invocavit-preken", i *LW*, vol 51, Philadelphia, Fortress Press 1959, s. 79-83.

LUTHER, M., "Den tyske messen", i *Martin Luther, verker i utvalg*, vol. V, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag 1983, s.7-34

"Om Christi Naderis Sacramente", i *Danmark og Noriges kirke-ritual 1685-1985, Udvalget for Konvent for Kirke og Theologi 1985*, s.60-63,

Alterbog for den norske kirke, Kristiania 1889, s. 19-25, Kristiania 1889,

Alterbok for den norske kirke, Kristiania, Andaktsbokselskapet, 1920, s. 1-8, 16-22,

Bønnebok for den katolske kirke, St. Olav Forlag, s.567-583,

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken betydning fikk nytid og reformasjon for den liturgiske utvikling?
- Hvordan har kirkene oppfattet bildets religiøse funksjon?
- Hvordan fremtrer konfesjonelle forskjeller i det liturgiske liv?
- Hva er det liturgisk særegne ved norsk liturgisk tradisjon?

K23) Kirke, stat samfunn

Teologiens møte med den moderne natur- og historievitenskap er et tema som studiet av fellesdelen vil kunne gi innsikt i. Men kirken møter det moderne også gjennom utviklingen av den moderne stat fra 1600-tallet av. I valgemnet er målet å gi innsikt i dette møte, som utløste både konflikt og samspill. Den moderne stat, for alvor introdusert med enevoldsstyret på 1600-tallet, opptrer med sitt maktmonopol i forskjellige ideologiske innfatninger, så vel ved demokrati som ved ulike totalitære systemer. Det kan utløse dype konflikter mellom kirke og stat. Men vi kjenner også samspillet mellom dem, ikke minst fra vår egen statskirkeordning, der det moderne demokrati og Den norske kirke inngår i en (spenningsfylt) syntese. Studiet av denne valgdelen vil

være konsentrert om utviklingen av den norske statskirkeordningen og kirkens kamp med nazismen under kirkekamp i mellomkrigstiden. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- "Confessio Augustana xxviii", i Leif Grane, *Confessio Augustana*, København, G.E.C. Gad 1981, s.208-215
- "Fortale til de sachsiske visitasjonsartikler (1528)", i *Luther Works* 40, Philadelphia, Fortress Press, 1975, s.269-273,
- "Kongebrevet til kirkeordinansen", i Martin Schwarz Lausten, *Kirkeordinansen 1537/39*, Odense, Akademisk Forlag, 1989, s. 150-156,
- "Kongeloven 1665, §§ I - VI", i *Kong Christian den femtes norske lov 15de april 1687 med kongeloven 1665*, Oslo, Universitetsforlaget 1982, s.287f.,
- "Kong Christian den femtes norske lov, Fortale, NL 1-1-1, 2-1-1, 6- 1 og 6-2, 6-3" *ibid.* s. 11-14, 67, 234-238
- "Konventikkelplakaten 1741", i Laurids Fogtman (utg.), *Samling af alle gjældende Forordninger, Rescripter, Resolutioner og Collegial Breve...* I, København 1809, s.19f. og 149ff.
- "Rescript mot kvekerne baptister etc. 1745", *ibid.* s.22ff.
- "Den norske grunnloven 1814, §§ 1,2, 15, 16, 21, 85, 93, 100", i Tønnes Andenæs (utg.) *Grunnloven vår 1814 til i dag*, Oslo, Universitetsforlaget 1966, s.61, 62, 69f.
- "Dissenterloven 1845", i Knut Rynestad, *Dissentarspørsmålet i Noreg frå 1845 til 1891*, Oslo, Lutherstiftelsens forlag 1955, s.13-16,
- "Til christendommens venner i vort land" i Carl Fr. Wisløff, *Politikk og kristendom*, Bergen, a/s Lunde & Co, 1961, s.209-212,
- "Kirkens grunn" i Torleiv Austad, *Kirkens Grunn. Analyse av en kirkelig bekjennelse fra okkupasjonstiden 1940-45*, Oslo, Luther Forlag 1974, s.26-32, 119-135,
- "Høyesterettsdom i børre knudsen-saken", i *Norsk Retstidende* 1983 s. 1004ff.
- Lov om den norske kirke 1996, §§ 1-4, 17-27, vedtatt 7.juni 1996 nr.31.*
- Innst. O. nr.46 (1995-96) fra Kyrkje-, utdannings og forskningskomiteen, s. 1-27*

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvorfor ble statskirkesystem og lutherdom knyttet så nært sammen?
- Hvordan møtte kirken den moderne utvikling av det liberale demokrati, og hvordan ble kirken selv demokratisert?
- Hvordan opptrådte kirkene som «bekjennelseskirker» i konflikter med den totalitære stat?
- Hvordan oppfatte det bibelske krav om lydighet mot øvrigheten i møte med den moderne stat?

K24) Sekularisering og modernitet fra slutten av 1700-tallet og fram mot vår tid

1700- og 1800-tallet stilte kirke og teologi overfor sterke utfordringer. Vi knytter dem gjerne til begreper som sekularisering og modernitetens gjennombrudd. Utvikling av ikke-religiøse verdensanskuelser som nytiden brakte med seg, nådde et toppunkt på 1800-tallet da positivisme, darwinisme og etter hvert forskjellige utgaver av sosialisme kom til å forme kultur og samfunn, ikke minst universitetsliv og vitenskap. I dette valgemne vil vi ta for oss hvordan kirke og teologi

erfarte og forsøkte å møte disse utfordringer, samtidig som vi søker å danne oss et bilde av hvordan denne prosess kan tolkes som uttrykk for sekularisering og modernitetens gjennombrudd. Følgende problemstillinger er sentrale::

- Hvilke ideologiske motbevegelser kom kirken til å møte under 1800-tallet og fremover?
- Hva er sekularisering?
- Hvilken ny funksjon får religionen i det moderne samfunn?
- Hvordan skal historikerne tolke moderniseringsprosessen?

Fellespensum KH / ST

Fellespensumet utgjør 2 vekttall. Emnet henter inn elementer fra kirkehistorie og systematisk teologi.

Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse

Hensikten med dette emnet er at studentene skal tilegne seg en grunnleggende, helhetlig forståelse av hva en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse innebærer i dag. For å nå dette målet skal studentene skaffe seg godt kjennskap til de lutherske bekjennelsesskriftenes teologi, og kunne drøfte deres betydning og bruk i vår kulturelle og økumeniske situasjon. Da er det også viktig at bekjennelsesskriftene tolkes ut fra sin historiske kontekst på reformasjonstiden, bl.a. i sammenheng med Luthers teologi, og på bakgrunn av oldkirkens dogmedannelse. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

LUTHER, M., "Om Kristi nattverd, tredje del" i HJELDE, S. et al. (utg.), *Martin Luther: Verker i utvalg b. V*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1982, 223-230.

LUTHER, M., "Den Lille Katekisme", i Mæland, J.O. (red.), *Konkordieboken. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag 1985, 278-295.

Confessio Augustana, i Mæland, 26-59.

Schmalkaldiske artikler Del I og Del II, 1 og 2, i Mæland, 235-242.

Trientkonsilets dekret og canones om rettferdiggjørelsen i Bloch-Hoell, N.,

'Tridentinerkonsilets rettferdiggjørelseslære. Dekreter og canones i norsk oversettelse med kort innledning', i *Tidsskrift for Teologi og Kirke* 36 (1965), 91-104.

Konkordiebokens fortale og Epitome art. I-VI, i Mæland, 3-13; 388-403.

Felleserklæring om rettferdiggjørelseslæren, Oslo: Mellomkirkelig Råd 1997, 7-20.

Nattverden - Herrens måltid. Uttalelse fra den Katolsk-Lutherske samtalegruppen i Norge. Oslo: Kirkens Informasjonstjeneste 1982, 1-10.

Church and Justification: Understanding the Church in the Light of the Doctrine of Justification. LWF 1994, 60-145.

Fellesuttalelsen fra Porvoo - med Porvooerklæringen. Oslo: Mellomkirkelig Råd 1994, 9-41

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hva er forholdet mellom de oldkirkelige symboler og reformasjonstidens bekjennelsesskrifter?
- Hva er den historiske kontekst for tilblivelsen av Confessio Augustana (CA)?
- Hva er det teologiske innhold i den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter med særlig vekt på CA? Hva er den bærende struktur i CA?
- Hvordan blir skriftautoriteten gjort gjeldende i den lutherske reformasjon?
- Hva er hovedlinjene i den historiske prosess i reformasjonsårhundret som førte Europa fra én kristenhet til flere konfesjonskirker?
- Hvordan utforme en helhetlig evangelisk-luthersk kristendomsforståelse i dag?

- Hvordan profileres evangelisk-luthersk kristendomsforståelse i noen utvalgte økumeniske læresamtaler i vår tid? Hvordan kan en ut fra de evangelisk-lutherske bekjennelsesskrifter bidra til en økumenisk kristendomsforståelse i vår tid?
- Hva innebærer konfesjonell forpliktelse i en økumenisk og pluralistisk tid? Hvordan praktisere en konfesjonell og økumenisk holdning i norsk kirkevirkelighet i dag?

SYSTEMATISK TEOLOGI

Innledning

Studiet av faget systematisk teologi omfatter i vår tradisjon disiplinene dogmatikk, etikk, religionsfilosofi og religionspedagogikk. Faget er normativt. Det sikter mot å framstille den kristne tro som en helhet og drøfte dens innhold og sannhet på en slik måte at troen får relevans for mennesker i dag. Dette gir faget et særlig ansvar for å integrere erkjennelse fra de øvrige teologiske fag og fra andre vitenskaper. I teologistudiet består systematisk teologi av

- en *felles innføring* med vekt på den systematiske teologis egenart, oppgave og metode (2 vekttall),
- et *felles studium* i *dogmatikk*, i *etikk* og i *religionsfilosofi* (til sammen 4 vekttall) og
- *to valgemner* (hvert på 2 vekttall), hentet fra den listen som er satt opp nedenfor. Valgemnene på listen kan hente materiale og perspektiver fra én disiplin. Men de kan også hente eller samordne materiale eller perspektiver fra flere disipliner eller fag.

Systematisk teologi i teologistudiet legger særlig vekt på fordypning i forhold til utvalgte emner og i forhold til bestemte problemstillinger. Studiet av systematisk teologi vil også ha tverrfaglig karakter, med tanke på å integrere stoff og perspektiver fra andre områder av studiet. Begge deler skal stimulere studentene til å utvikle et teologisk helhetssyn og til å reflektere over møtet mellom kristen trostradisjon, aktuell livserfaring og samtidens kulturkontekst.

Felles mål

Studiet av systematisk teologi skal gi:

- god innsikt i forutsetninger og metoder for systematisk-teologisk erkjennelse
- grundig og helhetlig innsikt i sentrale emner innenfor kristen tro og kristent liv, med basis i Skriften, i rammen av den norske kirkes bekjennelsesskrifter og i økumenisk perspektiv
- evne til å tolke og formidle hovedinnholdet i kristen tro og kristent liv for mennesker i dag, i møte med deres livserfaring og kulturkontekst
- evne til å drøfte sentrale spørsmål i teologien med tanke på kirkens forkynnelse, undervisning og diakoni
- god innsikt i spørsmålet om kristendommens sannhet, og evne til å drøfte hva som er sant eller gyldig når det gjelder lære og liv i kirke og for samfunn
- innsikt i kristendommens egenart i forhold til andre religioner og aktuelle religiøse bevegelser
- kjennskap til innvendinger mot kristen tro og tenkning, og evne til å drøfte slike innvendinger i vår kulturelle kontekst

Mål og innhold

Fellesdel (6 vekttall)

Innføring

Den felles *innføringen* i studiet av den systematiske teologi utgjør 2 vekttall. Studiet legger betydelig vekt på forståelsen av teologiens enhet og differensiering. Hensikten er å gi studentene et innblikk i den systematiske teologis egenart og forskjellige oppgaver. Dette leder over i spørsmålet om den systematiske teologis mange 'rom', så som kirken, akademiet, samfunnet og den multireligiøse kultursituasjon. En systematisk teolog er på mange måter en tolk i tiden. Videre vil man måtte reflektere over relevante hermeneutiske tilnærminger til dogmatikken, etikken, religionsfilosofien og religionspedagogikken. I den systematiske teologi utfordres lærer og student til å tenke gjennom spørsmålet om hvordan man skal forstå autoriteten i teologien. Det betyr at man til stadighet må drøfte bibelsyn og bibelbruk i forhold til kultur og erfaring i dag. Det hører også med til den systematiske teologi å reflektere over hva det betyr å drive teologi i en økumenisk kontekst. Det er viktig å få fram hvordan den økumeniske utfordring kan berike konfesjonell teologi, i vårt tilfelle den evangelisk-lutherske kristendomstolkning. Arbeidet med innføringen i systematisk teologi skal gi innsikt i følgende emner og problemstillinger:

1. Teologiens enhet og differensiering

- Hva er teologi? Hva er teologiens mål og midler?
- Hva er det særpregede ved systematisk teologi?
- Hvordan skal vi forstå forholdet mellom teologiens enhet og dens inndeling i ulike fag og disipliner?
- I hvilken forstand er systematisk teologi vitenskap?

2. Teologiens 'sted'

- Hvordan kan forholdet mellom tekst og kontekst forstås?
- Hva vil det si å drive teologi i en kirkelig kontekst?
- Hva vil det si å drive teologi i det akademiske rom?
- Hva vil det si å drive teologi i dagens samfunn?
- Hva vil det si å drive teologi i et religiøst mangfold?

3. Hermeneutikk og metode

- Hvordan kan vi forstå forholdet mellom hermeneutikk og metode?
- Forutsetter systematisk teologi at en tilstreber et system i sin tenkning?
- Er det noen forskjell på kvinners og menns tilnærming til teologien?
- Hvilke problemer står vi overfor ved å skjelne mellom objektsspråk og analysespråk?
- Hva betyr forskjellene mellom fremstilling, analyse, forklaring og vurdering?

4. Tolkning og autoritet

- Hva vil det si å tolke den kristne tro?
- Hvordan og hvorfor har bibelsyn og bibelbruk betydning i systematisk teologi?
- Hvilke hensyn skal en ta til erfaring og empiri i systematikken?
- Hvilken betydning har systematisk teologi for forkynnelse og apologetikk?
- Hvor ligger autoriteten i systematisk teologi?

5. Konfesjonell og økumenisk tilnærming til teologien

- Hva vil det si å ha et konfesjonelt ståsted i teologien?
- Hva er den økumeniske oppgave for evangelisk-luthersk teologi i dag?
- Er det mulig å sammenholde konfesjonell og økumenisk teologi?
- Hva betyr de kirkelige tradisjoner i økumenisk arbeid?
- Hvilke spesielle økumeniske utfordringer ligger det i den kulturelle, sosiale og politiske mangfoldighet?

Dogmatiske emner

Fellespensum i *dogmatikk* utgjør 1,75 vekttall. Dogmatikken forstås som åpenbaringsteologi og studeres i et trinitarisk perspektiv, med vekt på Kristi frelsesverk og rettferdiggjørelsen og på kirken og dens sakramenter, dåp og nattverd. Disse emnene studeres på basis av Skriften og i rammen av den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelse. Det legges vekt på å arbeide seg fram til et helhetlig dogmatisk syn i vår økumeniske kontekst. Arbeidet med dogmatikken skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vil det si at dogmatikken arbeider ut fra Skriften som vitnesbyrd om Guds åpenbaring i historien?
- Hva vil det si at den kristne tro bekjenner Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd som Bibelens éne, personlige og levende Gud, og hva innebærer et trinitarisk perspektiv for kristen tro som helhet og for de enkelte lærepunkter?
- Kan Gud forstås i «maskuline» / »feminine» kategorier
- Hva er sammenhengen mellom Kristi person og verk, og hva er forholdet mellom soning, forsoning og forløsning?
- Hva er sammenhengen mellom på den ene side rettferdiggjørelseslæren og på den annen side forståelsen av Guds nåde, troen og forholdet mellom lov og evangelium?
- Hvordan kan kirken forstås som Guds folk, og hvilke konsekvenser har dette for kirkens liv og tjeneste?
- Hva er de sentrale teologiske anliggender i læren om dåp og nattverd som grunnleggende nådemidler, og hvilken betydning har nådemidlene for kirkens og de kristnes liv?

Etiske emner

Fellespensum i *etikk* utgjør 1,25 vekttall. Pensum er konsentrert om begrunnelse og argumentasjon i teologisk etikk, om denne etikkens bibelske materiale og kirkelige kontekst, om naturforståelsen i kristendommen og om spørsmål knyttet til kirkens forhold til familieliv og samfunn. Arbeidet med etikken skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan kan man innen kristen etikk gi holdbare begrunnelser for standpunkter? Hvilke likheter og forskjeller er det mellom begrunnelser i kristen etikk og i annen etikk?
- Hvordan kan kristen etikk gjøre bruk av ulike normative teorier? Hvilken betydning kan et kjønnsperspektiv ha for vurderingen av slike teorier?
- Hvilke kriterier bør legges til grunn for bruken av bibelsk materiale i kristen etikk?
- Hva vil det si at den kristne etikken står i en kirkelig sammenheng?
- Hva innebærer et kristent natursyn, og hvilke følger bør det ha for forvaltning av naturen?
- Hvordan kan aktuelle familie- og samlivsspørsmål belyses ut fra kristen etikk?
- Hvilket sosialetisk normgrunnlag har luthersk teologi for forkynnelse, undervisning og veiledning om samfunnsspørsmål?
- Hvilke grunnleggende posisjoner har teologisk etikk inntatt overfor det politiske liv, og hva er styrken og svakheten ved disse posisjonene?

Religionsfilosofiske emner

Fellespensum i *religionsfilosofi* utgjør 1 vekttall. Pensum legger vekt på religionsfilosofiens mål, midler og metode, og tar opp spørsmål knyttet til gudstro, ateisme, religion og religionsdialog. Arbeidet med religionsfilosofi skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er religionsfilosofiens mål og hva er sentralt i en religionsfilosofisk arbeidsmåte?
- Hvordan nærmer en seg i dag fenomenet religion ut fra ulike filosofiske synsvinkler? Hvilke konsekvenser får ulike tilnærminger for forståelsen av religion?
- Hvordan er forholdet mellom teologi og filosofi å forstå ut fra ulike teorier?
- Hva kan en religionsfilosofisk tilnærming bidra med til avklaring av konflikten mellom gudstro og ateisme?
- Hva innebærer en religionsfilosofisk tilnærming til gudsbegrepet og teodiceproblemet?
- Hvordan er forholdet mellom en religionsfilosofisk og en religionsteologisk arbeidsmåte?
- Hva er de viktigste problemstillingene for en religionsteologisk tilnærming til den religiøse pluralisme? Hvordan bør en religionsteologi utformes i dag?

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Alle valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av systematisk teologi skal studentene velge to valgemner. Listen kan suppleres på initiativ fra lærer eller studenter, evt. også fra lister som finnes ved studiet av kristendomskunnskap hovedfag eller masterstudiet. Det forutsettes at faglig tyngdepunkt, nivå og omfang svarer til det som angis i listen nedenfor.

S01) Skapelsesteologi og syndsforståelse

Valgemnet drøfter noen av de grunnleggende spørsmål i dogmatikken, med store konsekvenser for andre deler av teologien. Hensikten er å gi en fordypet innsikt i disse spørsmålene, med vekt på virkelighetsforståelse, menneskesyn og syndsforståelse. Valgemnet skal gi god innsikt i disse problemstillingene:

- Hva er hovedpunktene i kristen skapelsesteologi, i forhold til andre sammenlignbare oppfatninger?
- Hva vil det si at mennesket står i en særstilling i skaperverket og er 'skapt i Guds bilde'?
- Hva innebærer et kristent menneskesyn, sammenlignet med andre syn på mennesket?
- Hva er de sentrale trekk i det bibelske syn på syndefallet og arvesynden?
- Hva innebærer bibelsk skapelsesteologi og syndsforståelse for en kristen virkelighetsforståelse?
- Hva innebærer menneskets syndighet i dets ulike relasjoner, primært i forhold til Gud og i forhold til mennesker?
- Hva innebærer kristen lære om mennesket som Guds fremste skapning og som synder for vår selvforståelse?
- Hvilke konsekvenser har skapelsesteologien og syndsforståelsen for andre deler av den kristne lære, særlig for forståelsen av Kristi frelsesverk og den eskatologiske forløsning?

S02) Tro, bønn og fromhetsliv

Dette valgemnet tar opp en rekke spørsmål som på særlig måte dreier seg om den troendes daglige liv med Gud. Det dreier seg blant annet om emner knyttet til trosforståelsen, skyld og tilgivelse, bønn og bønnehørelse, og Guds ledelse. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan skal en forstå forholdet mellom den enkeltes tro, det kristne trosinnhold og kirkens tro?
- Hvordan oppstår troen i et menneske, og hva er forholdet mellom troen og Guds Ord, dåp og nattverd?
- Hva innebærer dét at det kristne liv er et liv i bot, i forhold til at den kristne er samtidig rettferdig og synder?
- Hvordan tilrettelegge forholdet mellom helliggjørelse og fromhetsliv?
- Hva er bønn, hvordan er forholdet mellom tro og bønn, og hva vil det si at Gud svarer på bønn?
- Hva innebærer det at troens liv leves i kirken, de troendes samfunn?
- På hvilken måte kan en kristen bli ledet av Gud i sitt liv og sin tjeneste?
- Hva er forholdet mellom lidelse og glede, kamp og seier i kristenlivet?

S03) Forventningen om Kristi gjenkomst og det evige liv

Valgemnet utdyper og viderefører eskatologien generelt, men legger hovedvekten på Kristi gjenkomst og tegnene på den, og forståelsen av det evige liv. Det legges også vekt på å tenke

gjennom hvilken betydning den kristne forventning har for oss i våre liv her og nå. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- I hvilken forstand kan en si at Guds rike er til stede allerede her og nå?
- Hva innebærer det at Jesus Kristus skal 'komme igjen for å dømme levende og døde', og hva er kriteriene for dommen?
- I hvilken forstand kan en si at det finnes bestemte tegn på Kristi gjenkomst, og hvilken betydning har disse tegnene for oss?
- Hvordan kan vi tenke oss de dødes situasjon etter døden før oppstandelsen og dommen?
- Hva innebærer troen på 'legemets oppstandelse og det evige liv'?
- Hvordan skal vi forstå livet i det fullendte gudsriket i forhold til livet vårt her og nå? Er det tale om kontinuitet eller diskontinuitet?

S04) Familie- og samlivsetikk

Valgemnet skal gi en fordypende innføring i familie- og samlivsetikk ut over det som er pensum i fellesdelen. En rekke spørsmål innenfor familie- og samlivsetikken er i dag gjenstand for debatt både innenfor kirken og i samfunnet generelt. Valgemnet vil legge opp til en tverrfaglig behandling av de aktuelle problemområder. Studiet av valgemnet i familie- og samlivsetikk skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er de viktigste trekk i utviklingen av familien som institusjon?
- Hva kan en kristen samlivsetikk bidra med når det gjelder å belyse barnets situasjon i dagens familie og samfunnsliv?
- Hvordan kan kristen familie- og samlivsetikk integrere den ensliges situasjon?
- Hvordan kan et kvinnerspektiv bidra til familie- og samlivsetikken?
- Hvilke trekk kjennetegner vår tids forståelse av samlivsformer og seksualitet, og hvilke svar bør kristen etikk formidle i møte med den nye kulturelle situasjonen?
- Hva er den bibelske basis for en kristen familie- og samlivsetikk?
- Hvilke hermeneutiske utfordringer stiller familie- og samlivsetikken oss overfor?
- Hvordan kan en kristen familie- og samlivsetikk kommuniseres i dagens samfunn?
- Hvilket forhold bør det være mellom en etisk og en sjelesørgerisk tilnærming til familie- og samlivsspørsmål?

S05) Bioetikk

Dette valgemnet tar opp til drøfting temaer som gjelder menneskets biologiske liv, helse og død. Det legges vekt på å arbeide med det normative grunnlaget for en kristen bioetikk. To konkrete problemfelt vies særlig oppmerksomhet: fosterdiagnostikk og evtanasi. Valgemnet skal gi god innsikt i disse problemstillingene:

- Hva er hovedtrekkene i utvalgte, ikke-teologiske posisjoner innen bioetikken?
- Hvordan har det tradisjonelt vært argumentert fra ulike teologiske hold til bioetiske emner?

- Hvilke helhetsoppfatninger av menneskets liv, kroppslighet og død finnes i det bibelske materialet?
- Hva går de viktigste teoriene om menneskeverdet ut på, og hvordan begrunnes de?
- Hva er sentralt i det kristne synet på menneskeverdet?
- Hvilke andre normative kriterier har kristen etikk for en vurdering av samtidens bioetiske utfordringer?
- Hvordan kan man innen kristen etikk bedømme ulike former for fosterdiagnostikk?
- Hva er de sentrale spørsmålene i dagens debatt om evtanasi, og hvordan kan ulike former for evtanasi vurderes på kristne premisser?

S06) Arbeid og yrke

Dette valgemnet legger vekt på å reise sentrale problemstillinger knyttet til menneskets arbeid. Disse belyses såvel historisk og aktuelt som fra en sosialetisk og en mer eksplisitt individualetisk synsvinkel, forstått som yrkesetikk. Spesiell vekt vil bli lagt på prestens spesielle yrkessituasjon og på relasjonen mellom arbeid og økonomi slik dette forhold bestemmer dagens situasjon i arbeidslivet. Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er karakteristiske sider ved det bibelske syn på arbeid?
- Hvilket bidrag kan en luthersk kalletikk yte til en arbeidsetikk i dagens samfunn?
- Hvordan er arbeidets mening å forstå ut fra ulike teorier om arbeidets mening og verdi?
- Hvordan konkretiseres forholdet mellom økonomi, menneskesyn og menneskeverd på ulike områder, og hvordan forstås dette forhold i lys av ulike normative økonomiske teorier? Hvordan kan dette forhold tilrettelegges teologisk-etisk?
- Hvilken sammenheng er det mellom arbeid, teknologi og økonomi? Hvilke etiske konsekvenser gir seg av denne erkjennelse, og hvordan konkretiseres den i spørsmål om rasjonalisering og arbeidsløshet?
- Hva menes med yrkesetikk og hvilke sentrale etiske problemstillinger er det yrkesetikken reiser, respektive bør reise?
- Hva influerer forholdet mellom et moralsk subjekt og et moralsk objekt i en yrkesetisk kontekst?
- Hvilke særlige etiske utfordringer er knyttet til den pastoralteologiske praksis?

S07) Etikk i religioner *

Dette valgemne tar sitt utgangspunkt i de etiske utfordringene som menneskeheten står overfor, og i den pågående debatten om muligheten for å nå fram til en felles etikk på tvers av religioner og livssyn. Valgemnet er tverrfaglig, med bidrag fra religionsvitenskap og fra etikk. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er karakteristiske kjennetegn ved den etikk som vi finner i hver av verdensreligionene buddhisme, kristendom og islam?
- I hvilken utstrekning kan det sies å foreligge etisk konsens mellom disse tre tradisjonene, og hva er de viktigste forskjellene?

- Hvilke bestrebelser foregår i vår tid med tanke på å etablere en fellesetisk basis mellom ulike religioner?
- Hva er innholdet i noen utvalgte teorier som har forsøkt å tilrettelegge forholdet mellom ulike, religiøs-etiske tradisjoner?
- Hvilken rolle spiller i denne sammenheng det generelle forholdet mellom etikk og religion?
- Hvilke teologiske premisser må legges til grunn for den kristne etikks tilnærming til problemfeltet?
- Hvilke muligheter og hvilke begrensninger er det ifølge kristen etikk for en interreligiøs fellesetikk?

S08) Gudstro og gudsbilde

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om tankemessige forutsetninger for gudstro og filosofiske problemer knyttet særlig til den kristne gudslære. Temaene for hovedområdene er naturlig gudserkjennelse, gudsbevis, ateisme, filosofiens rolle i gudslæren, antropomorfismene og teodiceproblemet. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva har vært sentralt i teoriene om naturlig gudserkjennelse, og hva for plass skal slike teorier ha i teologien?
- Hvordan er de ulike gudsbevis utformet, og hvilken verdi har de som argumenter under logisk, empirisk og teologisk synsvinkel?
- Hvordan kan fremveksten av ateisme forklares? Hvilke utfordringer stiller den teologien overfor?
- Hvordan har platonisk, aristotelisk og kantiansk filosofi satt sitt preg på teologiens gudslære? Hvordan har man i nyere teologi diskutert den metafysiske arven i gudslæren?
- Hvilke antropomorfismer fins i den kristne gudslære? Hvilke tankemessige problemer er knyttet til en antropomorf gudslære?
- Hvordan oppstår teodiceproblemet, hvordan er det blitt presisert og hvilke teorier eller holdninger kan man møte problemet med?

S09) Religiøsitet og religionsmangfold *

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om den religionsvitenskapelige utfordring til teologien og de sentrale problemer som reises fordi den kristne tro er innfelt i religionenes verden. Temaene for hovedområdene er religionsvitenskapelig arbeidsmåte, religionsbegrep og religionsteori, religionskritikk og religionsforsvar, forholdet mellom religionene og mulighetene knyttet til religionsteologi. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke arbeidsmåter har religionsvitenskapen utviklet? På hvilke områder i teologien er slike arbeidsmåter verdifulle? Hvordan kan man gjøre religionshistoriske sammenligninger?
- Hvilke problemer er knyttet til det å definere et alment religionsbegrep? Hvilken rolle spiller almen teori om religiøsitet i teologien?
- Hva går de ulike religionskritiske teorier ut på? Hvordan skal fremveksten av

religionskritikk forklares?

- Hva står sentralt i den moderne teologis forsøk på å imøtegå religionskritikken? Hvilken oppgave stiller religionskritikken teologien overfor?
- Hva går de ulike teologiske teorier om forholdet mellom religionene ut på? Hvordan har man fra og med den dialektiske teologi diskutert forholdsproblemet, og hva kan man si om forholdsproblemet i lys av ulike teorier om sannhet?
- Hva har stått sentralt i diskusjon om religionsteologi som en egen arbeidsmåte i teologien? Hva for nye premisser gir religionsteologien for det religionsfilosofiske arbeide?

S10) Religiøs tro og verdensbilde

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om naturforskningens utfordring til teologien og de sentrale problemer som reises fordi den kristne tro refererer til forhold i naturens verden. Temaene for hovedområdene er naturunder, utviklingslære, verdensbildet som filosofisk og teologisk problem, synet på tid, historie og evighet og synet på liv og død. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan skaper begrepet om naturunderet et tankemessig problem, og hva har stått sentralt i debattene om naturunderet fra den moderne teologi av?
- Hvilken rolle spiller naturunderet i den kristne tro, og hvordan skal man forholde seg til beretninger om slike under, i Bibelen og i kirkens historie? Hvordan skal religionsfilosofien stille seg til det å lage filosofisk teori om naturunderet?
- Hva har stått sentralt i debatten om darwinisme og skapelsestro? Hva for status har utviklingslære i vitenskapen i dag, og hva for utfordring stiller denne forskning teologien overfor? Hva for problemstillinger er viktige i dag når det gjelder å forstå mennesket som natur?
- Hvilken rolle spiller verdensbilde og oppfatning om den empiriske virkelighet for kristen tro og for religiøs tro generelt? Hvordan berøres den religiøse tro av positivistiske og naturalistiske virkelighetsoppfatninger? Hvordan skal man stille seg til teorier om en egen bibelsk virkelighetsoppfatning?
- Hvilke problemer knytter man i vitenskapsfilosofien i dag til det å skulle formulere et vitenskapelig verdensbilde?
- Hva er hovedmomentene i et bibelsk syn på tid, historie og evighet, og hva for alternative syn fins i religionshistorien? Hvordan skal teologien stille seg til spekulasjon om slike spørsmål i dagens science fiction?
- Hva er hovedmomentene i det bibelske syn på menneskets liv, død og evige skjebne, og hva for alternative syn fins i religionshistorien? Hvordan skal teologien stille seg til spekulasjon om slike spørsmål i nyreligiøsiteten?

S11) Nyreligiøsitet, modernitet og personlig identitet *

Nyere ikke-kristne religiøse strømninger preger i økende grad de pluralistiske vestlige samfunn. I dette valgemnet vil vi undersøke hva som er de viktigste elementene i moderne religiøsitet, hvor de har sitt religionshistoriske opphav, og hvilke religiøse behov de tilfredsstiller hos mennesker i dag. Vi vil også se hvilke endringer moderne religiøsitet fører til i folkereliøsiteten, og hvilke

utfordringer den nye religiøse situasjonen stiller kirken overfor. Lærestoffet vil bli hentet fra religionsvitenskap, religionssosiologi, misjonsvitenskap og praktisk teologi. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som kjennetegner moderne religiøsitet?
- Hvordan svarer moderne religiøsitet på menneskers religiøse behov, deres gudslengsel og behov for mening?
- Hvordan kan religionssosiologien og religionspsykologien hjelpe teologien til en bedre forståelse av moderne religiøsitet?
- Hvordan har moderne ikke-kristen religiøsitet påvirket folkereligiøsiteten?
- Hvordan skal vi vurdere moderne religiøsitet ut fra kristen teologi, og hvordan bør kirken i sin teologi, forkynnelse og praksis møte den utfordringen den representerer?

S12) Kirke, teologi og tjeneste i en ikke-vestlig kontekst. *

Kristenhetens tyngdepunkt - både når det gjelder kirkenes størrelse og vekst - ligger i dag i sør. Kontakt og samarbeid kirker imellom over geografiske, kulturelle og konfesjonelle grenser er stadig mer aktuelt. Samtidig blir vårt eget land mer flerkulturelt. Dette valgemnet vil ta opp, i et historisk og aktuelt perspektiv, hvordan ulike kirker i en ikke-vestlig religiøs og kulturell kontekst har søkt å kontekstualisere kristendommen, dvs. å utvikle en stedegen teologi og praksis med sikte på å tjene kirkens medlemmer og formidle evangeliet gjennom ord og gjerning til stadig nye mennesker. Artbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som kjennetegner "den tredje verdens teologi" til forskjell fra vestlig teologi?
- Hvordan møter kirkene i sør de missiologiske og diakonale oppgaver de står overfor i en fler-religiøs og økonomisk fattig kontekst?
- Hvilke følger får det for kirkens identitet og tjeneste å være en religiøs minoritet uten politisk makt og ofte utsatt for motstand og forfølgelse?
- Hvilke nye spørsmål settes på den teologiske og kirkelige dagsorden av kirkens ikke-vestlige kontekst?
- Hvordan skal en begrunne kontekstualisering teologisk, og hvordan skal en vurdere ulike former for kontekstualisering?
- Hva kan vestlige kirker lære av andre kirkers teologi og praksis?
- Hvilke fellesskaps- og samarbeidsformer bør utvikles mellom kirker i ulike deler av verden for å utføre kirkenes felles oppdrag?

S13) Fromhetsliv og kristen tro i møte med moderne karismatikk/trosbevegelsen

Det 20. århundre har vært preget av fremveksten av den klassiske pinsebevegelsen og den karismatiske bevegelse. Siden 1980-tallet har også trosbevegelsen fremstått som en utfordring til de mer tradisjonelle kirkene, både når det gjelder teologi og praksis. Gjennom dette valgemnet vil en få oversikt over hva som kjennetegner ulike karismatiske kristendomsformer i vår tid - historisk, teologisk og praktisk. Arbeidet med emnet skal også bidra til at studenter kan foreta egen vurdering og utvikle egne holdninger. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende

problemstillinger:

- Hva er den historiske bakgrunn for og utvikling innen Pinsebevegelsen, den karismatiske bevegelse og Trosbevegelsen?
- Hva er hovedpunktene i disse bevegelsenes lære og praksis?
- Hvilke ulike perspektiver kan en anlegge for å analysere og vurdere disse bevegelsene teologisk, sosiologisk og psykologisk?
- Hvordan kan vi ut fra Skriften og den lutherske lære vurdere den teologi som kommer til uttrykk i disse bevegelsene?
- Hvordan bør luthersk teologi forholde seg til de temaer som disse bevegelsene er særlig opptatt av?
- Hvordan kan kirken på en rett måte ta opp de utfordringer som disse retningene representerer når det gjelder teologi, personlig spiritualitet og kirkelig praksis?
- Hvordan bør en stille seg til dialog og samarbeid med karismatiske bevegelser og trosbevegelsen?

S14) Religionsmøtet som teologisk og missiologisk utfordring. *

Mennesker av annen tro har blitt stadig viktigere som samtalepartnere for kristne. Grunnen til dette er den religiøse renessansen innen de store verdensreligionene og den økende religiøse interessen blant mennesker i den vestlige verden, kombinert med globalisering, folkeflytting og mer kontakt på tvers av religionsgrensene. Møtet mellom kristendom og ikke-kristen religiøsitet i vårt eget land og i andre deler av verden har satt religionsteologien og vår holdning til mennesker av annen tro på kirkens og teologiens dagsorden. Dette valgemnet vil gi innsikt i religionsmøtet i et historisk og aktuelt perspektiv og bidra til å gi svar på de teologiske og praktiske spørsmål som dette møtet reiser. Det vil bidra til å utvikle evnen til å kommunisere med mennesker med annen tro og formidle den kristne tro over religionsgrensene. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner religionsmøtet, historisk og aktuelt?
- Hvilke hovedspørsmål reises av de store verdensreligionene og av vestlig nyreligiøsitet til kristen teologi og kirkelig praksis?
- Hvordan vurderer de ulike religionene kristen lære og praksis?
- Hvilke ulike hovedtyper av kristen religionsteologi finnes i dag, og hvordan bør de vurderes?
- Hvilke følger får religionsmøtet for vår holdning til mennesker av annen tro og for vår egen kristne identitet?
- Hvilke begrunnelser, målsettinger og metoder bør gjøres gjeldende for kristen misjon i vår tid?
- Hvordan og på hvilke teologiske premissser kan kristne ha fellesskap og samarbeide med mennesker av annen tro?

S15) Frigjøringsteologi

Frigjøringsteologien er siden begynnelsen av 1970-tallet blitt en viktig faktor i den internasjonale teologiske debatten. Den har lagt vekt på hvordan fattige og andre marginaliserte grupper i samfunnet får ny verdighet og nytt håp ved å møte evangeliet. Dermed har den også åpnet for alternative måter å tenke om teologiens funksjon i samfunnet på og vektlagt andre elementer enn dem som har vært viktige i tradisjonell vestlig teologi. Studiet av valgemnet i frigjøringsteologi skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er frigjøringsteologiens historiske og sosiale bakgrunn?
- Hvilke ulike typer frigjøringsteologi finnes, og hva er deres særpreg?
- Hvordan er konteksten med på å skape rammer for forståelsen av innholdet i det kristne budskapet?
- Hva er forskjellene mellom frigjøringsteologi og andre typer teologi?
- Hvordan kan frigjøringsteologien bidra til en ny måte å lese Bibelen på?
- Hvordan kan frigjøringsteologien bidra med impulser og kritiske korrektiver til en tradisjonell luthersk sosialetikk?

S16) Feministteologi

Feministteologien har vokst fram i de siste 20–30 år som en protest mot og en motvekt til tradisjonell teologi, som er blitt oppfattet som mannssentrert og lite opptatt av kvinners perspektiver. Feministteologi er teologi formet ut fra et feministisk perspektiv, med et bevisst metodisk innsteg som betoner kontekstens betydning for utformingen av all teologi. Feministteologien kan oppfattes som en form for frigjøringsteologi, med et uttalt mål om å bidra til frigjøring av kvinner. Studiet av valgemnet i feministteologi skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er feministteologiens bakgrunn og kontekst?
- Hvordan er forholdet mellom feministteologi og annen frigjøringsteologi?
- Hva er de viktigste elementer i feministteologiens kritikk av tradisjonell teologi?
- Hva innebærer et feministisk perspektiv på teologien, og hvilke innholdsmessige anliggender har feministteologien?
- I hvilken forstand kan feministteologien både forstås som en egen teologisk skoleretning og som et aspekt som hører med i all teologi?
- På hvilken måte er feministteologien en kontekstuell teologi?
- Finnes det en spesifikk kvinneerfaring, og hvilken rolle spiller erfaringene i feministteologien?
- Hvordan skal teologien forholde seg til eksempler på at religionen er blitt misbrukt til å undertrykke kvinner?
- Hvordan kan et feministisk perspektiv på teologien bidra til å utvikle kvinners menneskelige og pastorale identitet?

S17) Ungdomskultur, livstolkning og identitet

Valgemnet skal gi en innføring i sentrale sider ved ungdomskulturen i vår tid. En vil legge særlig vekt på sosiologiske forholdene som har betydning for hvordan ungdom utvikler identitet og tolker egne erfaringer. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke teoriperspektiver er knyttet til begrepet livstolkning, kultur og identitet?
- Hva er hovedtendensene i dagens ungdomskultur og hvordan innvirker disse på ungdoms livstolkning og identitetsutvikling?
- Hva er hovedinnholdet i ungdoms framtidsforventninger?
- Hvilken betydning har film, musikk og litteratur for ungdoms livstolkning?
- Hvordan kan kristen identitet utvikles og styrkes i dagens kulturelle situasjon?
- På hvilken måte kan møtet mellom kristen trostradisjon og ungdoms livserfaring danne grunnlaget for kristen livstolkning?

S18) Teologi og litteratur

Valgemnet skal gi en innføring i nyere problemstillinger og forskning knyttet til spørsmålet om forholdet mellom teologi og litteratur. En vil særlig legge vekt på teoretiske grunnlagsspørsmål i forbindelse med tolkning og resepsjon av episk litteratur. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke nyere teoriperspektiver er knyttet til å tolke, lese og forstå narrative tekster?
- Hvordan kan nyere litteraturteori bidra til å lese Bibelen?
- Hvilke sammenhenger eksisterer mellom språkfilosofiske paradigmer og tekstlesing?
- Hvilken betydning har kulturforandringer for muligheten av resepsjon av litteratur?
- Hvilken betydning har historieoppfatning og erfaring for tilnærmingen til episk litteratur?
- På hvilken måte medvirker litteratur til livstolkning og utvikling av identitet?
- Hva er de viktigste virkningshistoriske sporene etter Bibelen i nyere skjønnlitteratur?

S19) Åpent valgemne: Teologi innenfor eget kirkesamfunn

Her kan studenter som tilhører andre kirkesamfunn, legge opp et valgemne med fordypning i teologien i ens eget kirkesamfunn. Valgemnet - med ingress, problemstillinger og litteratur - må settes opp i samråd med en faglærer.

-

ESSAYS / AVHANDLING

Innledning

Hensikten med avhandlingene er å gi studentene anledning til inntrengende studium på avgrensede fagområder som i særlig grad har vekket interesse hos vedkommende. Samtidig imøtekommer den ønsket om at studentene selv må få være med på å bygge opp pensum. En viktig målsetting er å gi studentene trening i selvstendig skriftlig arbeide.

Normalordningen er at studentene i løpet av teologistudiet skriver to essays. Hver av essayene skal i arbeidsinnsats svare til et fem vekttalls studium. Det vil si at det i studiet er satt av til sammen ett semester til selvstendig skriftlig arbeid. Arbeidet med essays / avhandling anbefales å finne sted etter bibelfag. Studenten kan selv velge om essayene skal skrives samlet på ett semester eller fordeles over lengre tid, men da slik at samlet tid for KH, ST og essays/avhandling ikke overstiger tre semesters arbeid. Det er anledning til erstatte de to essayene med *en* større avhandling.

Emnet for essayene / avhandlingene kan velges innenfor følgende fag:

- Det gamle testamente
- Det nye testamente
- Kirkehistorie
- Systematisk teologi med religionspedagogikk
- Misjonsvitenskap
- Religionsvitenskap
- Praktisk teologi

eller andre fag som fastsettes av fakultetsrådet.

Ett av essayene kan byttes ut med en fem-vektallseksamen i ett av følgende fag: gresk, hebraisk, latin. Ordningen gjør det dermed mulig å gi studiemessig uttelling for studenter som velger å ta fem ekstra vekttall i språk.

Emnene for essay / avhandling skal velges i samråd med veileder innenfor vedkommende fag og godkjennes av denne. Essay / avhandling kan bare innleveres til sensur dersom emnet på forhånd er godkjent. Godkjenning innebærer at emnet ligger innenfor et av de fag som er fastsatt for essay / avhandling, og at emnet er egnet for essay / avhandling. Det er en forutsetning for godkjenning av emnet at den planlagte utarbeidelse ikke er dekket av tidligere essays / avhandlinger, men det vil i mange tilfelle være mulig å ta opp et tidligere behandlet emne under nye synsvinkler. Godkjenning skjer på fastsatt skjema. Ett utfylt eksemplar av skjemaet leveres til førstesekretæren. En student som har fått et emne godkjent, har adgang til i samråd med veilederen å få sitt emne omformulert eller å få et annet emne.

Studieråd for teologi kan i spesielle tilfelle fravike kravet om å innlevere essays / avhandling. Det gjelde i tilfelle hvor en student har avlagt en teologisk relevant mellomfagseksamen med karakteren 2,7 eller bedre i ett av følgende fag:

- Filosofi
- Gresk
- Hebraisk
- Idehistorie
- Kunsthistorie
- Pedagogikk
- Religionshistorie
- Sosialantropologi
- Sosiologi

eller andre fag som Studieløp for teologis lærermøte fastsetter.

I særlige tilfelle* kan fakultetet gi en student adgang til å avlegge muntlig prøve i et spesielt emne på grunnlag av spesiallitteratur av 2000 siders omfang istedenfor å innlevere essays / avhandling. Fagområdene for denne muntlige prøve er de samme som til enhver tid gjelder for essay / avhandling. Nærmere studieplaner for de enkelte fagområder utarbeides i samråd med veileder i hvert enkelt tilfelle.

Felles mål

Arbeidet med essayene / avhandlingen har som felles mål å:

- gi erfaring med å gjennomføre et selvstendig skriftlig arbeid
- utvikle evne til selv å formulere teologiske problemstillinger og gjennomføre faglige resonneringer
- stimulere til økt metodisk bevissthet
- gi fordypet innsikt i emneområder som ikke ellers dekkes av pensum.

Mål og innhold

De felles målene søkes realisert ved at studentene enten skriver to mindre essays, eller en større avhandling.

Essays

Hensikten med de to essayene er å gi studenten anledning til dybdeboring på avgrensede fagområder som i særlig grad har vekket vedkommendes interesse. Samtidig imøtekommer den ønsket om å få være med å bygge opp pensum selv. Et essay skal ha et omfang på mellom 15 og 25 maskinskrevne sider. Et essay kan sammenlignes med en tidsskriftartikkel. Det skal være en poengtert fremstilling av et begrenset sakskompleks, bygd på egne faglige vurderinger. Det forventes imidlertid ikke at studenten presterer selvstendig forskning. Til det er tiden som er satt av for kort. Å levere avhandling i to ulike fag, hvor ulike metoder må legges til grunn, er en kvalitativ utfordring sammenlignet med det å levere bidrag i samme fag. Studenten må derfor levere essays innen ulike fag.

Essayene må senest leveres 15. november dersom en ønsker å få disse sensurert i høstsemesteret, og senest 15. mai om en ønsker sensur i vårsemesteret. Essayene kan leveres i ulike semestre. Resultatet av bedømmelsen av avhandlinger kunngjøres i forbindelse med den alminnelige kunngjøring av sensur.

Avhandling

For studenter som ønsker det, er det anledning til å erstatte de to essayene med én større avhandling. Det vil av en slik avhandling bli forventet en betydelig grad av fordypning sammenlignet med det en krever ved innlevering av et essay. En avhandling vil i mye sterkere grad enten måtte være bygd på selvstendig undersøkelse av kildemateriell, eller representere en vurderende analyse av andres forskning. En avhandling skal være på minimum 60 maskinskrevne sider. Den bør ikke overstige 100 sider.

Avhandlingen må senest leveres 15. september dersom en ønsker å få den sensurert i høstsemesteret, og senest 15. februar om en ønsker sensur i vårsemesteret. Studenter som skriver sin avhandling i siste semester, kan etter nærmere avtale få levere senere enn angitte datoer. Resultatet av bedømmelsen av avhandlinger kunngjøres i forbindelse med den alminnelige kunngjøring av sensur.

SÆREMNE I HEBRAISK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemnet i hebraisk har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Omfanget av tekstpensum er på ca. 18 sider hebraisk og/eller arameisk tekst. Særemnet i hebraisk forutsetter hebraisk-kunnskaper tilsvarende Semesteremne i bibelhebraisk (10 vekttall) i GT. Det er lagt til rette for å velge tekster som støtter opp under ulike *valgemner i GT*. Det er ulike pensumvarianter. En mindre del av dette tekstpensum kan være annen semittisk dialekt enn bibelhebraisk. Det er sperre mot å velge tekster til særemnet fra fellesdelen.

Særemnet i hebraisk er oppbygd slik:

1. Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap:	2 vekttall
2. Tekst- og språkstudium:	3 vekttall

Komponent 1 («Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap») er felles for alle varianter. Innen komponent 2 («Tekst- og språkstudium») velges tre av flere mulige varianter. Hver variant er på ca. 6 sider tekst. Det gjelder for alle varianter at inntil 1/3 av tekstene etter samråd med faglærer/fagseksjon kan velges av den enkelte student.

Felles mål

Særemnet i hebraisk har som felles mål å gi:

- utdypet kjennskap til den hebraiske bibeltekstens historie, den gammeltestamentlige tekstkritikkens egenart, samt den kulturelle kontekst for Det gamle testamente
- utdypet kjennskap til den hebraiske grammatikk
- mulighet til å fordype seg i et bredere utvalg av bibelske og utenom-bibelske tekster.

Mål og innhold

Fellesdel (2 vekttall):

Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap

Valgdeler (3 x ca 6 sider, eller 3 vekttall)

Flere av valgdelenene knytter naturlig an til valgemnene i bibelfag (GT)

Profetismens historie

1 Kong 22:1-17
2 Kong 18

Messias

a) 2 Sam 23:1-7
Jer 23:1-6; 33:14-17
Esek 34:15-31
Am 9:11-13
Mi 5:1-5
Hagg 2

eller

b) Jes 52,13 - 53,12 i Targum Jonathans versjon

Jesajaboken

Jes 1-2; 9:1-10:9

Fortellerteknikk i GT-tekster

Dom 1
Job 1-2; 42

Qumran og GT

Fra Qumrantekstene:
1QH III og VII
1QM X
4Q 286-287

Apokalyptisk litteratur

Jes 24-27; 61-62

De arameiske targumer

Fra Den babylonske targum (Targum Onkelos):
Gen 4
Fra de palestinske targumer:
Gen 1,1-5
De arameiske tekstene leses og sammenlignes med de tilsvarende hebraiske bibeltekster.

Hebraiske inskripsjoner

Geser-innskriften
Sjiloa-innskriften
Arad-ostraka 18 ; 24
Lakisj-ostraka 3; 4
Innskrifter fra Kuntillet Ajrud
Innskriften på Mesja-stenen fra Moab

SÆREMNE I GRESK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemnet i gresk språk og kultur er et tilbud til studenter som ønsker å skaffe seg en bredere basis for arbeidet med bibelske og tidligkristne tekster på gresk. Særemnet forutsetter gresk-kunnskaper tilsvarende Semesteremne i nytestamentlig gresk. Særemnet skal sette studentene bedre i stand til å håndtere ukjente tekster. Særemnet vil også kunne være nyttig i andre studiesammenhenger, som f.eks. historie, idéhistorie, religionshistorie, patristikk, kunsthistorie og arkeologi (med vekt på hellenistisk og tidlig kristen tid).

Særemnet i gresk språk og kultur har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Det er lagt til rette for å velge tekster som støtter opp under ulike *valgemner i NT*. Grunnspråkstekster til et *nytestamentlig valgemne* kan inkluderes i særemnepensum. Listen over pensumalternativer kan suppleres, f.eks. med *patristiske tekster*, etter samråd med faglærer/fagseksjon. Omfanget er på ca 40 sider gresk tekst regnet etter en tekstutgave tilsvarende Nestle/Alands NT-utgave (± 30 linjer pr. side). Det gjelder for alle varianter at inntil 1/3 av tekstene etter samråd med faglærer/fagseksjon kan velges av den enkelte student. Det er sperre mot å velge tekster til særemnet fra fellespensumet til NT.

Felles mål

Særemnet i gresk språk og kultur har som felles mål å gi:

- fordypet innsikt den religiøse, kulturelle og historiske konteksten for Det nye testamente og for fremveksten av den kristne kirke
- utdypet kjennskap til den gresk grammatikk
- mulighet til å fordype seg i et bredere utvalg av bibelske og utenom-bibelske tekster.

Mål og innhold

Fellesdel (2 vekttall):

Et fordypet studium av gresk religion og kultur i tilknytning til tekstutvalget.

Valgdel (3 vekttall):

Én av følgende tekstgrupper (eller et alternativt tekstutvalg i samråd med faglærer):

<u>Skrifttolkning og forkynnelse</u>	<i>Brevet til hebréerne (utvalg)</i> <i>2 Klemensbrev</i> <i>Melitons preken «Om påsken»</i>
<u>Misjon og apologetikk</u>	<i>Apg 14 og 17</i> <i>"Til Diognet"</i> <i>Aristides' Apologi</i> <i>Justins andre Apologi</i>
<u>Martyr-tekster</u>	<i>Apostlenes gjerninger, 6,1 - 8,3; 12</i> <i>Ignatius' brev til romerne</i> <i>Polykarps martyrium</i> <i>"Justin og hans venners martyrium"</i> <i>Utvalgte tekster fra H. Musurillo: The Acts of the Christian Martyrs.</i>
<u>Kvinner i NT og i tidlig kristen tid</u>	<i>NT-tekster i utvalg (ca. 15-20 s.)</i> <i>"Paulus og Thekla"</i> <i>Gregor av Nyssa: "Makrinas liv"</i>
<u>Liturgiske tekster</u>	<i>Liturgiske tekster fra Septuaginta (ca 5 sider Davidssalmer)</i> <i>Utvalgte tekster fra NT: Fil 2; Kol 1 o.fl. (ca. 10 s.)</i> <i>Symbolum Romanum</i> <i>Symbolum Nicaenum</i> <i>Hippolytos: Den apostoliske tradisjon</i> <i>(Johannes Chrysostomos:) "Den guddommelige liturgi"</i>
<u>Tiden mellom testamentene</u>	<i>Tekster til belysning av jødisk historie, kultur og religion i tiden før Jesu fødsel: Utvalg fra Det gamle testamentes apokryfe bøker (Septuaginta: 1. og 2. Makkabeerbok; Sirak; Ps Sal; Tillegg til Daniel).</i>
<u>Helgenbiografi</u>	<i>Athanasios av Alexandria: "Antonios' liv".</i>

SÆREMNE I LATINSK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemne i latin er et tilbud til alle studenter som ønsker å skaffe seg et elementært grunnlag for å kunne lese kirkehistoriske tekster på latin ved hjelp av oversettelse, samt tilegne seg et beskjedent omfang av latinske termer som benyttes innenfor kirke- og teologihistorie, liturgikk og kunsthistorie.

Særemnet i latin har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Det gis rom for to ulike varianter av tekstutvalg innenfor dette særemnet. Tekstgruppe I består av et utvalg tekster som søker å reflektere bredden i anvendelsen av latin innenfor ulike litterære genrer med hovedvekt på gudstjenestelivet i middelalderen. Tekstgruppe II er satt sammen av tekster som har en mer markert teologihistorisk relevans. I begge variantene har tekstutvalget et omfang på ca. 20 sider latinsk tekst. Ved siden av oversettelse og forklaringer av særskilte grammatikalske og leksikalske forhold ved den enkelte tekst, vil særemnet også omfatte en ordliste, samt en forklaring av en del latinske termer (nomenklatur).

Felles mål

Særemne i latin har som felles mål å gi

- kjennskap til den latinske bibeloversettelsens (Vulgatas) tilblivelse og betydning;
- elementær kunnskap om latinens kulturhistorie og kirkelige betydning frem til renessansen;
- kjennskap til anvendelsen av latin i ulike litterære genrer gjennom studium av et tekstutvalg med hjelp av oversettelser;
- elementær kunnskap i latinsk grammatikk.

Mål og innhold

Studentene velger en av de to tekstgruppene. Tekstgruppe 1 skal gi studentene innblikk i bruken av latin innenfor fromhets - og praktisk kirkeliv. Tekstgruppe 2 skal gi studentene innblikk i bruk av latin i den teologiske læreutvikling og dogmedannelse.

Tekstgruppe I

<u>Tekster fra Vulgata</u>	<i>Salme 23 (Vulgata: 22)</i> <i>Matt 27, 45-56</i> <i>Joh 2, 1-11.</i>
<u>Bibelkommentar</u>	<i>Augustin, Enarr ad Ps XXII (23)</i> <i>Paschasius Radbertus, fra Expositio in Matthaeum: kommentar til Matt 27, 51 f.</i>
<u>Tekster fra liturgien</u>	<i>Nicaenum</i> <i>Gloria</i> <i>Hippolyts nattverdbønn</i> <i>Kollektbønner for Advent IV og Julenatt (missale romanum)</i> <i>Prefasjon for julefesten (missale romanum)</i> <i>Magnificat.</i>
<u>Hymner</u>	<i>Te Deum laudamus</i> <i>Veni redemptor gentium</i> <i>A solis ortus cardine</i> <i>Augustin, Confessiones IX.7.</i>
<u>Sekvenser</u>	<i>Victimae paschali laudes</i> <i>Lux illuxit laetabunda</i>
<u>Preken</u>	<i>Beda Venerabilis, Homilia In festo paschale (utdrag).</i> <i>Johannes Suenonis, Dominica prima post Epiphanie (utdrag)</i> <i>Martin Luther, Operationes in Psalmos : ad PsVg 17, 45 og PsVg 18,2 (utdrag)</i>
<u>Klosterliv</u>	<i>Benedikts regel, Cap. XIX: De disciplina psallendi. Cap. XX : De reverentia orationis.</i>
<u>Spiritualitet</u>	<i>Augustin, Confessiones I. xv (24)</i> <i>Anselm av Canterbury , Oratio ad Deum I</i> <i>Bernhard av Clairvaux, Sermones in Canticum Canticorum 43: 3-4.</i> <i>Hildegard av Bingen, fra Scivias: Visio I (utdrag)</i> <i>Gertrud av Helfta, fra Legatus divinae pietatis: de vulnere amoris</i>
<u>Historie og legende</u>	<i>Beda Venerabilis, Historia ecclesiastica I. 26</i> <i>Jocelin of Brakelond, Chronica de rebus gestis Samsonis (utdrag)</i> <i>Vita sanctae Ite (utdrag)</i>

Tekstgruppe II

Fra den oldkirkelige dogmedannelse

*Niceanum
Athanasianum*

Fra striden om Augustins nådelære

*Canones fra Synoden i Orange 529: om nåden og
predestinasjonen (utdrag)*

Nattverdstriden (9. årh.)

*Pascasius Radbertus, De corpore et sanguine Domini
(utdrag)*

Anselm av Canterbury

Cur Deus homo? (utdrag)

Thomas av Aquino

Summa theologica Q. I. Art. 8

Confessio Augustana

Art. II - VI

Tridentinum

De justificatione (utdrag)

Arbeidsmåter og undervisning

Fakultetet organiserer fellesundervisning. Denne vil i stor grad være orientert ut i fra de problemstillingene til emnet som studieplanen angir. Det vil bli tatt hensyn til anbefalt hovedlitteratur. Særlig viktig blir drøftingen av kildetekster der det er nødvendig og naturlig. I de fag der det er anført vil undervisning foregå gjennom seminararbeider. I de fag det holdes seminarer tegnes forpliktende påmelding ved seminarets start. Det forutsettes at man deltar aktivt.

Obligatorisk undervisning er gjennomført kun der det er strengt pedagogisk nødvendig. Det gjelder PBL-seminar og første semesters PT-grupper.

Seminar i problembasert læring (PBL)

Problembasert læring er en undervisningsform som med atskillig hell har vært utprøvd i universitetspedagogikken de seneste år. PBL bygger på to hovedprinsipper: (1) Den læring er mest effektiv som skjer i en kontekst som mest mulig ligner den kontekst kunnskapene skal anvendes i; og (2) den integrering og organisering av kunnskapene som skjer i møtet med et konkret problem, er mer målrettet og mer anvendelig enn den organisering av kunnskapene som skjer faginternt i de enkelte disipliner og underdisipliner.

PBL har ikke til hensikt å meddele annen og ny kunnskap i forhold til de disipliner og emner som studeres ifølge studieplanen for øvrig, men skal hjelpe studentene til mer integrert og målrettet læring av noen av de ordinære studieemner. Dette søkes nådd ved at studentene i grupper arbeider med en gitt oppgave. Oppgaven er formulert som et spørsmål eller en påstand som studentene skal tolke og ta stilling til, og som krever innsikt fra flere av teologiens deldisipliner.

Gruppene arbeider i stor grad selvstendig både med problemformulering, formulering av læringsmål, og rapportering av resultater. Hver gruppe disponerer en faglærer som veileder, men velger én student som ordstyrer og én som sekretær. Ordstyreren leder gruppens møter og fordelingen av arbeidsoppgaver blant gruppemedlemmene, og påser at alle gruppens medlemmer yter reelle bidrag til gruppens arbeid. PBL-ukens gruppearbeid skal munne ut i en kort skriftlig oppsummering ved sekretæren. Veilederen godkjenner etter gjennomført gruppearbeid gruppens rapport, eller kan kreve ytterligere arbeid med spesifiserte problemstillinger før godkjenning gis.

PBL er i denne ordning organisert som én ukes gruppearbeid, utført av grupper på maksimum 8 studenter. Gruppene settes sammen av studieadministrasjonen, slik at en viss spredning alders- og disiplinmessig blant deltakerne sikres. Studieløpet gjennomfører en PBL-uke hvert semester, for studentene på bibelfag, kirkehistorie og systematisk teologi samt de studentene som arbeider med essays/ avhandling. PBL-ukens legges midt i hvert semester. I denne uken avlyses all ordinær undervisning i bibelfag, kirkehistorie og systematisk teologi, og de lærerkreftene som da frigjøres brukes i veiledning av PBL-gruppene. Studentene må fremlegge attestasjon på deltagelse i minst to godkjente gruppearbeid i PBL for å få graden cand. theol.

Semesteremne i praktisk teologi

Fordi SPT-studiet i stor grad er orientert ut fra kirkens praksis i samtiden, blir de viktigste arbeidsmåtene de som involverer studentenes egen refleksjon. Dermed kommer de regulære egenstudier i første rekke, sammen med de kollokviegrupper som studentene selv etablerer. Refleksjon over sammenhengen teori-praksis vil her stå sentralt.

Fakultetet vil tilby fellesundervisning i både vår- og høstsemesteret etter nærmere oppsatt plan. Denne vil i stor grad bestå av åpne fellesforelesninger. Undervisningen vil også gi rom for at studentene involveres med kortere faglige bidrag. Det avholdes eksamen i den teoretiske delen av SPT før praksisperioden.

Fakultetet organiserer mindre praktiske teologiske grupper med egen veileder. Disse gruppene samles til én dobbeltime i uka gjennom hele semesteret. Fakultetet organiserer også en fire ukers menighetspraksispraksis

Semesteremne i bibelhebraisk

Normert studietid er ett semesters studium på heltid.. Undervisningen skjer i form av gruppeundervisning. Nytt kurs starter hvert semester.

Semesteremne i nytestamentlig gresk

Normert studietid er ett semesters heltids studium. Undervisningen skjer i form av gruppeundervisning. Nytt kurs starter hvert semester.

Bibelfag, KH og ST

Underviningen gis i form av forelesninger og seminarer.

Meriterende seminar

Fakultetet vil regelmessig tilby meriterende seminarer i kirkehistorie med fellespensum i KH/ST og i systematikk. Seminarene har et todelt sikte: De skal gi trening i oppgaveskriving - øke studentenes evne til å gjennomføre teologiske resonnementer og formidle disse - og være en avlastning i forhold til tradisjonell skriftlig eksamen.

Studenter som ønsker å følge seminaret som meriterende seminar, må melde seg opp ved seminarets begynnelse. Det er obligatorisk oppmøte for påmeldte studenter. Hver student skal bidra med tre innleveringer. Disse innleveringer er fordelt ut gjennom semesteret. De to første innleveringene skal være på ca 2000 ord, og er en forutsetning for å få utlevert den siste oppgaven. Innleveringene evalueres individuelt. Den siste innleveringen inngår som en del av eksamen i det aktuelle faget. Besvarelsen skal være på omlag 4000 ord.

Essays / Avhandling

Som veileder under arbeidet med hver enkelt avhandling fungerer professor eller førsteamanuensis i vedkommende disiplin, eller den som av fakultetet er oppnevnt som sakkyndig. Veilederen tar stilling til spørsmålet om godkjenning av emne for essayet / avhandlingen. Det vil i starten normalt

dreie seg om en foreløpig problemstilling. Hun / han skal deretter gi råd om avgrensning av tema og problemstilling. Veileder skal hjelpe til med å finne fram den viktigste faglitteratur til emnet.

Veileder skal gi tilbakemeldinger på framlegg fra studenten, om metodiske grep, disposisjon og gjennomføring, men ikke gripe for sterkt inn i det som skal være studentens eget arbeid. Veileder skal lese og gi respons på deler av oppgaven, normalt i løpet av en uke.

Studenten skal informere sin veileder om framdriften i sitt arbeid. Studenten skal levere deler av avhandlingen til gjennomsyn til avtalt tid. Om det skjer en omlegging av emnet eller tidsplan, skal studenten informere veileder. Student og veileder drøfter en konkret tidsplan for gjennomføring av avhandlingen. Omfanget av veiledning hvor student og veileder sitter sammen bestemmes til inntil 4 timer pr. essay og 8 timer når studenten skriver en avhandling.

Normalt skal veiledningen finne sted innenfor undervisningssemesteret. En lærer kan ikke pålegges veiledning i tidsrommet mellom semesteravslutning og semesterstart. Veileder bør dog med henblikk på avslutningsfasen av arbeidet, være villig til, i rammen av avtalt tidsplan, å bistå studenten med råd.

Eget veiledningshefte til arbeidet med essay / avhandling fås hos studieveileder.

Særemne i hebraisk språk og kultur

Særemnet i hebraisk forutsetter større grad av selvstudium enn Semesteremnet i bibelhebraisk. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på.

Særemne i gresk språk og kultur

Særemnet i gresk språk og kultur forutsetter større grad av selvstudium enn Semesteremnet i nytestamentlig gresk. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg.

Særemne i latinsk språk og kultur

I motsetning til særemnene i hebraisk og koinégresk bygger ikke særemnet i latin på tidligere eksamener. Undervisningen vil derfor å gi innføring i elementær latinsk grammatikk i nær tilknytning til de oppgitte tekster. I forbindelse av gjennomgangen av tekstmateriale vil undervisningen også formidle elementær kulturhistorisk, litteraturhistoriske og idéhistorisk kunnskap. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på.

Vurdering og eksamen

I tillegg til essay / avhandling skiller en mellom følgende vurderingsformer:

- Skoleeksamen
- Hjemmeeksamen
- Seminaroppgave i bibelfag
- Oppgave levert i et meriterende seminar
- Praksis-rapport

Ved de prøver som evalueres med karakter benytter fakultetet graderte karakterer fra 1,0 (best) til 6,0 (dårligst). Karakter dårligere enn 4,0 betyr stryk (immaturus).

Til alle skoleprøver er det tillatt å ha med nynorsk ordliste, bokmål ordliste, latinsk ordbok og ordbøker fra og til de viktigste moderne språk: engelsk-norsk, tysk-norsk, fransk-norsk og vice versa.

Semesteremne i praktisk teologi

Eksamenene i SPT tar sikte på å vurdere studentenes evne til å sette seg inn i lærestoffet, dets problemstillinger, tverrfaglige aspekter og sentrale kunnskapsmomenter. Dette skal evalueres gjennom en individuell skoleeksamen av 5 timers varighet. Studentene kan bli prøvet både i fellespensum og den valgte fordypningsvarianten.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Norsk bibel (NO 78/85 eller NB 88)
Bibelordbok

I tillegg til skoleeksamen skal det innleveres en individuell rapport der studentene reflekterer over og oppsummerer den gjennomførte menighetspraksis. Denne rapporten vurderes til karakteren "bestått"/ "ikke-bestått".

Semesteremne i bibelhebraisk

Eksamen i semesteremnet avholdes hvert semester og består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatikalske spørsmål til teksten.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.

Leksikon:

GESENIUS,W./BUHL,F.:Hebraeisches und Aramaeisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962, og senere
BROWN,F./DRIVER,S.R./BRIGGS,C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 198,1 og senere.
BROWN,F./DRIVER,S.R./BRIGGS,C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
HOLLADAY, W. L., A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Oxford 1971 og senere
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958), og senere

Semesteremne i nytestamentlig gresk

Eksamen i semesteremnet avholdes hvert semester og består av en skriftlig prøve på 4 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstepsum og besvare grammatiske og evt. tekstkritiske spørsmål til teksten. Ord som forekommer mindre enn 10 ganger i NT blir oppgitt.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere
ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975

Bibelfag

Eksamen i bibelfag består av følgende prøver:

- 1) Prøve i fellesdel i GT og / eller NT (12 vektall). Prøven avlegges som en 8 timers skoleeksamen, eller som en hjemmeeksamen av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900). Prøven teller 3 i karaktersammendraget.

Muntlig prøve i fellesdel GT og / eller NT. Prøven varer i ca 30 minutter. Den muntlige prøven skal kun omfatte de emner som ikke har vært gjenstand for annen prøving. Eksaminasjonen omfatter normalt også lesning av grunnteksten og spørsmål knyttet til denne. De studenter som har avlagt hjemmeeksamen får den muntlige prøven utvidet til 45 minutter. 15 av disse minuttene brukes til en muntlig prøve knyttet til hjemmeeksamen. Den muntlige prøven kan normalt justere den endelige karakter med inntil 3 tideler. Hvis den muntlige prøven vurderes som ikke bestått, får studenten umiddelbart en ny oppgave. Vurderes også denne prøven som ikke bestått, vurderes eksamen i fellesdelen i sin helhet som ikke bestått.

- 2) Prøve i valgemnene i GT og / eller NT (8 vektall). Prøven avlegges som en 6 timers skoleeksamen. Prøven teller 2 i karaktersammendraget.
- 3) En seminaroppgave der oppgavene normalt gis i tilknytning til et seminar i GT eller NT. Besvarelsen skal være på ca 10 sider (5000 ord). Oppgaven teller 1 i karaktersammendraget.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.
NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere
ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975
HUCK/GREVEEN: Synopse der drei ersten Evangelien, Tübingen 13/1981
ALAND, K.: Synopsis Quattuor Evangeliorum, Stuttgart 12/1982
RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

I alle tekstutgaver tillates

- innholdsregister
- understrekning av lesemåter i apparatet
- en strek under henvisningsbokstaver(-tegn) oppe i teksten som signaliserer en slik understrekning
- tilføyelse av lesemåter eller konjektureer som ikke finnes i apparatet, også angivelse av grunnlag eller motivering for disse, dog slik at man herunder kun nytter de vanlige tegn, bokstaver eller termini som forekommer i apparat og tekst i de godkjente tekstutgaver.

Det er tillatt å bruke markeringstusj i teksten istedenfor understrekning. I tekstutgaver av Det gamle testamente kan det i margen være avmerket den tradisjonelle kildesondring ved hjelp av vanlige bokstavtegn og eventuelt ved bruk av forskjellige farger. Understrekning i flere farger tillates der hvor flere kilder forekommer på samme linje. I synopser kan det være avmerket særstoff/fellesstoff, f.eks. vedbruk av forskjellige farger, men uten bruk av ord, bokstaver eller tall.

Bibel i norsk oversettelse:

NO 78/85 eller NB 88

Konkordanser:

KOHLBERGER, J. R. III/ GOODRICK E. W./ SWANSON, J. A.: The exhaustive concordance to the Greek New Testament, Grand Rapids, Mich., Zondervan, c1995
LISOWSKY, G.: Konkordanz zum Hebraeischen Alten Testament, Stuttgart 1958
MANDELKERN, S.: Veteris Testamenti Concordantiae, Jerusalem/Tel Aviv 1967
SCHMOLLER, O.: Handkonkordanz zum Neuen Testament, Stuttgart 1973
MORRISH, G.: A Concordance of the Septuagint, Grand Rapids 1983
HATCH, E./REDPATH, H.A.: A Concordance to the Septuagint, I-II, Graz 1954

Leksika:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraisches und Aramaisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 1981.
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958)
HOLLADAY, W. L., A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Oxford 1971 og senere
BAUER, W.: Griechisch-Deutsches Woerterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur, Berlin/New York 1971

GINGRICH, F.W./DANKER, F.W.: A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature, Chicago 1979

I leksika og konkordans tillates understrekning av ord og tall. Flere farger kan brukes. I leksika og konkordans tillates også alfabetregister.

Kirkehistorie med fellespensum i KH og ST

Studenten kan bli prøvd både i pensumet til epokestudiet og i fellespensumet. Eksamen kan inneholde spørsmål fra begge pensumene, eller bare fra ett av dem. Dersom studenten prøves i begge, i form av to selvstendige problemstillinger, skal det angis hvordan de to besvarelsene vektet. Studenten må bestå begge for å få bestått.

Prøven består enten av en skoleeksamen eller en hjemmeeksamen. Studenter som tar hjemmeeksamen i *Kirkehistorie med fellespensum* kan ikke melde seg opp til hjemmeeksamen i *Systematisk teologi*, og vice versa. Skoleeksamen er en 8 timer skriftlig prøve. Hjemmeeksamen er av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900).

Studenter som følger meriterende seminar (se 84) og som har levert to obligatoriske innleveringer, gis anledning til å levere inn en oppgave som en del av eksamen. Oppgaven gis karakter som teller 1/4 av samlet skriftlig karakter. Oppgaven må være levert senest en uke før skriftlig eksamen for at studentene skal kunne få ta eksamenen. Oppgaven skal være på omlag 4000 ord. Meriterende seminar vil bli holdt i ett av valgemenene, eller i «Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse» (Fellespensum KH/ST). Studenter som melder seg på et slik meriterende seminar får et redusert pensum til skriftlig eksamen. Disse studentene melder seg opp til eksamen i oversiktspensum, fellespensum KH/ST og ett valgemen *eller* oversiktspensum og to valgemen, alt etter hvilket pensum de følger i det meriterende seminaret.

For de studenter som velger hjemmeeksamen kan en del av den muntlige prøven knyttes til denne. Studenten kan bli prøvet i hele pensum (unntatt pensumet for det meriterende seminaret) til muntlig. Hvis den muntlige prøven vurderes som ikke bestått får studenten umiddelbart en ny oppgave i muntlig. Vurderes også denne prøven som ikke bestått, vurderes den skriftlige prøven (skoleeksamen / hjemmeeksamen) som ikke bestått.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Samme som til Bibelfag. I tillegg kommer

Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1976 eller senere

MÆLAND, J.O. (red): Konkordieboken, Oslo

HARALDSØ, B.: Årstallsliste til kirkehistorien, Oslo 1983

Systematisk teologi

Prøven består enten av en skoleeksamen eller en hjemmeeksamen. For begge kommer i tillegg en muntlig prøve som normalt kan justere den endelige karakter med inntil 3 tideler. Studenter som tar hjemmeeksamen i *Systematisk teologi* kan ikke melde seg opp til hjemmeeksamen i *Kirkehistorie med fellespensum*, og vice versa. Skoleeksamen er en 8 timer skriftlig prøve. Hjemmeeksamen er av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900). For de studenter som velger hjemmeeksamen kan en del av den muntlige prøven knyttes til denne.

Hvis den muntlige prøven vurderes som ikke bestått får studenten umiddelbart en ny oppgave i muntlig. Vurderes også denne prøven som ikke bestått, vurderes den skriftlige prøven (skoleeksamen / hjemmeeksamen) som ikke bestått.

Studenter som har fullført meriterende seminar og som har levert to obligatoriske innleveringer, gis anledning til å levere inn en oppgave som en del av eksamen. Oppgaven gis karakter som teller 1/4 av samlet skriftlig karakter. Oppgaven må være levert senest en uke før skriftlig eksamen for at studentene skal kunne få ta eksamen. Oppgaven skal være på omlag 4000 ord. Meriterende seminar vil bli holdt i ett av valgemenne. Studenter som melder seg på et slik meriterende seminar får et redusert pensum til skriftlig eksamen. Disse studentene melder seg opp til eksamen i fellesemne og *ett* valgemme. Studenten kan bli prøvet i hele pensum (unntatt pensumet for det meriterende seminaret) til muntlig.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Sammen som til Bibelfag. I tillegg kommer
Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1976 eller senere.
Mæland, J.O. (red): Konkordieboken

Essays / Avhandling

Studentene utformer oppgaveformulering i samråd med veileder. Bare oppgaver som er godkjent kan leveres inn. (Se Essays / Avhandling). Oppgaven skrives på maskin eller PC.

Særemne i hebraisk

Eksamen i særemnet består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å besvare en oppgave fra felleskomponenten, samt oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatikalske spørsmål til teksten. Godkjent ordbok kan benyttes.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.
RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

Leksika:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraisches und Aramaisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962, og senere
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 198,1 og senere.
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958), og senere

Særemne i gresk

Eksamen består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare språklig-grammatiske og enklere saklig/litterære spørsmål til teksten. Godkjent ordbok kan benyttes.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

NESTLE, E./ALAND, K.(red.): *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart 1979 og senere

ALAND, K.(m.fl.) (red.): *The Greek New Testament*, Münster 1975

RALPHS, A. (red.): *Septuaginta I-II*, Stuttgart 8/1935

Leksika:

BAUER, W.: *Griechisch-Deutsches Woerterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, Berlin/New York 1971

GINGRICH, F.W./DANKER, F.W.: *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*, Chicago 1979

Særemne i latin

Eksamen består av en 30 minutters muntlig prøve. Studentene prøves i samsvar med de felles mål som er anført for faget. Det gis tallkarakter.

STUDIEPLAN

ved Studieløp for teologi

50130

Innhold

Innhold	4
Innledning	6
Overordnede mål	10
Mål og innhold	10
SEMESTEREMNE I PRAKTISK TEOLOGI (SPT)	11
<i>Innledning</i>	11
<i>Felles mål</i>	11
<i>Mål og innhold</i>	12
SEMESTEREMNE I BIBELHEBRAISK	19
<i>Innledning</i>	19
<i>Felles mål</i>	19
<i>Mål og innhold</i>	20
SEMESTEREMNE I NYTESTAMENTLIG GRESK	21
<i>Innledning</i>	21
<i>Felles mål</i>	21
<i>Mål og innhold</i>	22
BIBELFAG	23
<i>Innledning</i>	23
<i>Felles mål</i>	23
<i>Mål og innhold</i>	23
KIRKEHISTORIE MED FELLESPENSUM I KH/ST	43
<i>Innledning</i>	43
<i>Felles mål</i>	44
<i>Mål og innhold</i>	45
SYSTEMATISK TEOLOGI	62
<i>Innledning</i>	62
<i>Felles mål</i>	62
<i>Mål og innhold</i>	63
ESSAYS / AVHANDLING	76
<i>Innledning</i>	76
<i>Felles mål</i>	77
<i>Mål og innhold</i>	77

SÆREMNE I HEBRAISK SPRÅK OG KULTUR	79
<i>Innledning</i>	79
<i>Felles mål</i>	79
<i>Mål og innhold</i>	79
SÆREMNE I GRESK SPRÅK OG KULTUR	81
<i>Innledning</i>	81
<i>Felles mål</i>	81
<i>Mål og innhold</i>	81
SÆREMNE I LATINSK SPRÅK OG KULTUR	83
<i>Innledning</i>	83
<i>Felles mål</i>	83
<i>Mål og innhold</i>	83
Arbeidsmåter og undervisning	86
Vurdering og eksamen	89

Innledning

Å studere teologi

Den kristne kirke har alltid drevet metodisk studium av de bibelske skrifter, først av Det gamle testamente, siden av den samlede bibelske skriftkanon. Metodene har skiftet, men kirkelig teologi har alltid hatt som basis troen på at den treenige Gud har åpenbart seg i Jesus fra Nasaret, og at den bibelske skriftkanon er det rette og sanne vitnesbyrd om denne gudsåpenbaring. Det gjør at teologistudium på grunnleggende vis blir *skriftstudium*.

Mellom oss og Jesus og hans apostler er et tidsspenn på nesten 2000 år, som er kirkens tid. Derfor er det åpenbarte evangelium brakt til oss gjennom kirken, dens misjon, fromhet og lære. Ved sin tenkning, meditasjon og erfaring har kirken i sine bekjennelser utfoldet og klarlagt det som er åpenbart. Derfor må teologen kjenne, reflektere over og søke å forstå *kirkens historie*, og særlig den lære som kirken gjennom tidene har utkrystallisert.

Vår kristne tro er forankret i fortidens gudsåpenbaring. Men troen retter seg samtidig mot fremtiden. Den forventer Guds rikes vekst og Kristi komme ved tidenes slutt. Kirken er sendt til verden med evangeliet for å utbre Guds rike, sendt til forskjellige kulturer og folk. Og kirken skal leve under forskjellige kulturelle, sosiale og politiske vilkår. Det setter krav til formidling av budskapet, bør utløse etisk og missiologisk refleksjon og gjør det nødvendig med kunnskap og bevissthet om den kontekst kirken lever og virker i. Dette fordrer en helhetsforståelse av teologien. Studiet vil gjennom tverrfaglig arbeid i spenningsfeltet mellom teori og praksis utruste for innsats i kirkens sendelse. Teologistudiet står derfor i kirkens tjeneste.

I teologistudiet tar vi i bruk metoder og innsikter som ikke har sitt opphav i kirken, ja, de kan ha sine røtter i kirkekritisk tenkning. Men all innsikt kan til sist tjene vårt overordnede kirkelige mål for studiet. Og selv om den enkelte student møter problemstillinger som kan virke truende og utfordrende for troen, så vil de kunne inngå i en nødvendig modningsprosess som til sist vil komme både den enkelte og det kirkelige fellesskap til gode.

Teologistudiet er et eksistensielt studium. Det reiser spørsmål som man ikke kan forholde seg likegyldig til. Man kan ikke betrakte faget bare fra utsiden. I et fruktbart teologistudium utfordres man til å ta stilling både til de svar som gis, til de forskningsmetoder som nyttes, og til det grunnsyn på teologien som preger vår institusjonen. Derfor skal teologistudiet ved Menighetsfakultetet være et rom for dialog og samtale, der man er underveis, prøver og søker. I så henseende er studiet et teologisk verksted, mer enn en skole. Velkommen inn i et spennende, utfordrende og viktig studium!

Grunnreglenes § 1

«Det teologiske Menighetsfakultet er en uavhengig høyskole for teologisk utdanning og forskning. Fakultetet baserer sin virksomhet på Den Hellige Skrift og Den norske kirkes evangelisk-lutherske bekjennelse. Fakultetets mål er å gi utdanning for prestetjeneste og annen tjeneste i kirken, kateketutdanning og utdanning i faget kristendoms kunnskap for tjeneste i kirke og skole».

Historikk

Det teologiske Menighetsfakultet har siden 1908 tilbudt studier i teologi, i 1913 fikk fakultetet også rett til å avholde teologisk embetseksamen. Fra 1928 - da fakultetet begynte undervisning ved sitt eget praktisk-teologisk seminar - har man kunnet tilby en full profesjonsutdannelse med sikte på ordinasjon til *pastoral tjeneste i Den norske kirke*. Også de *frivillige organisasjoner* innen Den norske kirke og *frikirkene* har hatt nytte av den teologiske utdannelse som fakultetet har kunnet gi. I 1971 ble fakultetet åpent også for studenter som ikke hadde evangelisk-luthersk konfesjon. I tillegg til å utdanne for kirke og organisasjoner ønsket fakultetet å dyktiggjøre studenter til tjeneste i *skolen*. I 1967 ble derfor Institutt for kristendomskunnskap opprettet som egen avdeling ved MF. Således har MF i dag tre studieløp: Studieløp for kristendomskunnskap (SLK): Studieløp for teologi (SLT) og Studieløp for praktisk teolog (SLPT). Inn under SLPT hører også *kateketutdannelsen*.

Nåværende studieordning for Studieløp for teologi (SLT) - vedtatt 1998 - er en følge av et bredt revisjonsarbeid som har omfattet så vel Studieløp for kristendomskunnskap (SLK) som SLT. Viktige reformer ble innført under studierevisjonen på 80-tallet, nåværende studieordning bygger på mange av intensjonene fra den gang. Men ut fra erfaring og på bakgrunn av vårt tids krav representerer ordningen fra 1998 også nyorientering og fremskritt.

I den nye studieordning for SLT har man lagt vekt på å at teologistudiet skal være et tidsrelevant profesjonsstudium. Det betyr større grad av tverrfaglighet og praktisk kirkelig perspektiv, vekt på studentens ansvar for egen læring og dermed større frihet. Ved integrering av praktisk teologi, innføring av «problembasert læring» og meriterende seminaroppgaver søker man å gjøre teologen egnet til å møte vår tids kirkelige og kulturelle utfordringer på en reflektert og kyndig måte. Teologen bør være utrustet ikke bare med kunnskaper, men også med ferdigheter, og sist, men ikke minst med den modenhet som både faget og samtiden krever.

Opptak

Studentene søker om opptak til teologistudiet på eget søknadsskjema. Det er opptak til teologistudiet to ganger i året. Søknadsfristen for høstsemesteret er 15. april, og for vårsemesteret 10. november.

Teologistudiet bygger på mellomfag i kristendomskunnskap med religions - og livssynsorientering (eller tilsvarende), og examen philosophicum og examen facultatum (jf reglement). Man har lagt til grunn fakultetets eget mellomfagspensum i arbeidet med studieplanen for teologi. Studenter med mellomfag fra andre institusjoner vil kunne oppleve at stoff som forutsettes kjent, ikke samsvarer med det mellomfagspensum de selv har lest.

Studiet

Studiet ved Studieløp for teologi leder frem til graden *candidata theologiae / candidatus theologiae*, og er beregnet til 8 semestre. Studiet består av følgende eksamener / oppgaver:

- embetseksamen i praktisk teologi (Semesteremne i praktisk teologi)
- semesteremne i bibelhebraisk
- semesteremne i nytestamentlig gresk
- embetseksamen i bibelfag (to semestre)

- embetseksamen i kirkehistorie med fellespensum i KH/ST (ett semester)
- embetseksamen i systematisk teologi (ett semester)
- to essays / en avhandling (ett semester)

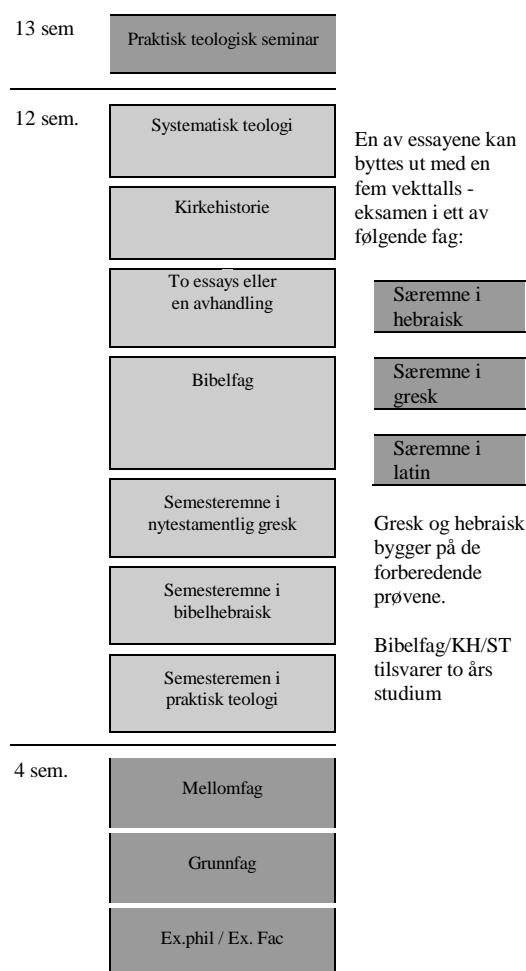
Ett av essayene vil dessuten kunne erstattes med én av følgende eksamener:

- Særemne i hebraisk språk og kultur
- Særemne i koinégresk språk og kultur
- Særemne i latinsk språk og kultur

For å oppnå graden cand. theol må alle studenter ha gjennomført minst to seminarer med Problembasert læring (se Arbeidsmåter og undervisning) og tatt minst to valgemner innen misjonsvitenskap / religionshistorie (se nedenfor).

Organisering og profilering

I løpet av studiet ved SLT avlegger studentene ordinært seks eksamener. Det normale studieløp er som følger: Studentene starter med Semesteremne i praktisk teologi. Deretter følger to år med språk - og bibelstudium. Semesteremnene i hebraisk og gresk studeres parallelt, og studenten går opp til eksamen i begge fagene etter ett år. Bibelfag er normert til to semesters studium. Bibelfag består av to eksamener. I tillegg kommer innlevering av seminaroppgave. Studentene går normalt opp til begge eksamenene i samme semester, men de kan også tas i hvert sitt semester. Etter bibelfagene følger ett semester med studium av kirkehistorie og ett semester med studium av systematisk teologi. Inn under kirkehistorieeksamenen hører et fellespensum i KH og ST. I tillegg til disse seks eksamenene skal studenten enten levere to essays, hver normert til et halvt semesters arbeid, eller en større avhandling normert til ett. Arbeidet med essays / avhandling anbefales å finne sted etter bibelfagene, og er normert til ett semesters arbeid. Studenten kan selv velge om essayene skal skrives samlet på ett semester eller fordeles over lengre tid, men da slik at samlet tid for KH, ST og essays/avhandling til sammen ikke overstiger tre semesters arbeid. Et av essayene kan erstattes av et særemne i henholdsvis hebraisk, gresk eller latinsk språk og kultur. Særemne i hebraisk eller gresk anbefales lest parallelt med, eller umiddelbart etter bibelfagene som en fordypning av disse. Særemne i latin anbefales lest parallelt med, eller før kirkehistorie.

Tjenesten som prest i Den norske kirke fordrer graden cand. theol. I tillegg må en ha gjennomført og bestått praktisk-teologisk seminar (SPT + 13. semester). Det praktisk-teologisk seminaret ved MF hører inne under SLPT. Opptakskravene til 13. semester er beskrevet på side 17

Det er mulig å melde seg opp til eksamen i en annen rekkefølge enn den normerte, med unntak av bibelfag, som først kan tas etter at studenten har avlagt eksamen i Semesteremnene i hebraisk og gresk. Studenten må selv sørge for å organisere sitt studium slik at man får gjennomført nødvendig praksis, og at man stiller faglig forberedt til de enkelte eksamener. Normert studieprogresjon vil fra fakultetet bli lagt til grunn ved organisering av undervisning og praksis. Undervisningens faglige innhold og eksamensoppgavene har som utgangspunkt at studentene følger normert studieprogresjon.

Studiet er bygd opp slik at studentene har stor frihet til å utforme sitt eget studium. Dette gjelder både innen de enkelte fag, og forholdet mellom fagene. Det første ivaretas ved at en betydelig del av fagene studeres gjennom valgemenner. Det andre søker en å oppnå ved at studentene kan bytte ut ett av de to essayene med ett særmenet i henholdsvis hebraisk -, gresk - eller latin språk og kultur.

Misjonsvitenskap og religionshistorie

Kallet til misjon er et grunnelement i den kristne tro. Misjonsvitenskapen (MV) har denne misjon som gjenstand og hører derfor hjemme i rammen av teologistudiet. Misjon er den treenige Guds sendelse av kirken til verden, en sendelse som innebærer det oppdrag å formidle evangeliet til verden i ord og gjerning, med sikte på at mennesker skal komme til tro og ved dåp bli innlemmet i den kristne kirke. Misjon er å krysse grenser satt av geografi, religion, kultur og tid med den hensikt å nå nasjoner og enkeltmennesker.

All teologi har en missiologisk dimensjon. Misjonsvitenskapen kan derfor ikke så lett skilles fra de øvrige teologiske disipliner. Dens selvstendighet som egen forsknings- og undervisningsdisiplin beror derfor dels på dens ulike perspektiv på et materiale som den for en stor del har felles med de øvrige teologiske disipliner, dels på den særegne karakter og det globale omfang det stoffet har som den behandler. Studentene vil møte misjonsvitenskapelige problemstillinger i så vel de historiske som de systematiske disipliner.

Å ta misjonskallet på alvor vil også måtte innebære at en gjøre seg bruk av de innsikter religionsvitenskapen (RV) gir oss. En misjonerende kirke vil i vår tid måtte ta stilling til både de klassiske religioner og en økende sekularisering og religiøs pluralisme. Det moderne menneske befinner seg i en valgsituasjon på alle livets områder, også det religiøse. Dette har implikasjoner for dets innstilling til religion. I denne situasjon må teologer legge stor vekt på studiet av både de gamle og de nye religionene. I disse studier må man tilstrebe den ytterste saklighet og objektivitet. Det dreier seg om å forstå andre menneskers dypeste anliggende i spørsmål som oppleves som hellige.

Studentene vil møte MV og RV i form av en rekke valgemenner innen rammen av alle de fem hovedeksamenene. Disse valgemennene er merket med asterisk (*). Studentene må velge minst to slike MV/RV emner i løpet av studiet.

Vekttall og ECTS

Teologistudiet er i denne planen dimensjonert ved hjelp av vekttall. Vekttallene gir ikke automatisk uttelling i grad, men er en hjelp til innbyrdes kvantifisering av ulike elementer. Hver av de fem hovedeksamenene er beregnet til 10 vekttall. ECTS - the European Community Course Credit Transfer System - er en hjelp til å beregne størrelsen og nivået på eksamener tatt ved akademiske institusjoner i forskjellige europeiske land. Sammenlignet med det norske systemet vil 1 «norsk» vekttall tilsvare 3 ECTS poeng. 60 ECTS poeng vil således tilsvare ett års studium (20 vekttall) i Norge.

Overordnede mål

Studiet ved Studieløp for teologi skal

- gi det faglige grunnlag for prestedtjeneste og annen tjeneste i Den norske kirke og i andre kirkesamfunn
- hjelpe studentene til å forstå og anvende teologien i spenningen mellom teori og praksis
- stimulere til at studentene kan tilegne seg en personlig integrert teologisk helhetsforståelse
- utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger som grunnlag for selvstendig faglig arbeid med teologiske problemstillinger
- gi studentene faglig basis for videre studier innen de teologiske disipliner
- stimulere til etisk grunnholdning i yrkesutøvelsen

Mål og innhold

De overordnede målene for teologistudiet søkes realisert gjennom arbeidet med de enkelte fagene, og ved at studentene leverer to essays / en avhandling, eventuelt et essay og tar eksamen i et særømne. Det blir redegjort for pensum for de fem hovedeksamenene i de følgende kapitlene. Deretter følger en gjennomgang av kravene til et essay og en avhandling. Til sist gjøres det greie for pensum til særømnene.

SEMESTEREMNE I PRAKTISK TEOLOGI (SPT)

Innledning

Praktisk teologi er den disiplin som konstruktivt og kritisk reflekterer over kirkens liv og kommunikasjonsformer, både i historisk perspektiv og med henblikk på aktuelle problemstillinger. Alle teologiske fag har, hver på sin måte, en praktisk-teologisk dimensjon, men faget praktisk teologi har et *helhetlig* ansvar for en faglig bearbeiding av kirkens tjeneste i *alle* dens ytringsformer.

Semesteremnet i praktisk teologi (SPT) er en første, grunnleggende innføring i faget praktisk teologi. Semesteremnet består av seks delfag, som har hvert sitt valgemne til fordypning. (I tillegg til disse kan man velge misjonsvitenskap som valgemne.) Studenten velger ett av disse valgemnene i tillegg til studiet av hovedlitteraturen/fellespensum. En 4 ukers veiledet menighetspraksis er en integrert del i semesteremnet. Studiet er normert til ett semester (10 vektall), men gir ikke automatisk uttelling i grad.

Semesteremnet i praktisk teologi er å forstå som fakultetets embetseksamen i praktisk teologi. Samtidig er SPT et element i den samlede praktisk-teologiske utdanning som kreves for ordinasjon til prest i Den norske kirke. SPT fungerer også som første del av den ettårige praktisk-kateketiske utdanning.

For å avlegge prøvene i semesteremnet må man normalt ha bestått ex. phil./ex. fac., grunn- og mellomfagseksamen, dvs. 30 vektall i kristendoms-kunnskap med religions - og livssynsorientering.

Felles mål

Studiet av praktisk teologi i rammen av SPT er primært orientert utfra dagens problemstillinger innenfor trosformidling, gudstjenesteliv og diakoni. Studiet av praktisk teologi innen rammen av SPT skal gi:

- en grunnleggende kjennskap til disiplinen praktisk teologi, som med sine delfag konstruktivt og kritisk reflekterer over kirkens liv og kommunikasjonsformer i samfunnet, i fortid og særlig i nåtid
- evnen til selvstendig faglig refleksjon og problemløsning
- en praktisk-teologisk og kirkelig horisont for integrering og anvendelse av de kunnskaper som det fortsatte studium formidler
- impulser til personlig utvikling og til forming av kirkelig identitet.

Mål og innhold

Felles mål søkes realisert ved at man arbeider med en fellesdel som inkluderer samtlige delfag, og hvor det også inngår en samlende og perspektivsettende innføringsdel (prolegomena). I tillegg studeres ett valgemne til fordypning, fra et av delfagene. Fellesdelen tilsvarer 6 vekttall og fordypningselementet 2 vekttall. Den praksis som inngår i semesteremnet, er stipulert til 2 vekttall.

Studiet av SPT opererer med seks delfag. En skisse av modulene i semesteremnet ser slik ut:

Fellesdelen (6 vekttall)

<u>Innføring</u> Perspektiv: Konstruktivt og kritisk arbeid med kirkens liv og kommunikasjonsformer					
<u>Homiletikk</u>	<u>Kateketikk</u>	<u>Sjelesorg</u>	<u>Liturgikk</u>	<u>Ekklesiologi</u>	<u>Diakonikk</u>

Valgemner til fordypning (2 vekttall):

<u>Homiletikk</u> Kjønn og preken	<u>Kateketikk</u> Familien i kateketisk perspektiv	<u>Sjelesorg</u> Religions-psykologi	<u>Liturgikk</u> Økumenisk liturgisk teologi	<u>Ekklesiologi</u> Lokale menighetsstudier	<u>Misjonsvit.</u> Misjonerende menigheter	<u>Diakonikk</u> Ungdoms - diakoni
--------------------------------------	---	---	---	--	---	---------------------------------------

Praksis og PT-grupper (2 vekttall)

I studiet inngår 4 ukers veiledet *praksis i menighet*. Tre av ukene er satt av til observerende praksis. Denne delen er en *obligatorisk* del av teologistudiet. Den deltakende praksisen på én uke, er obligatorisk for studenter som skal inn på avsluttende praktikumssemester. Normalt er de to praksisdelenene *integreerte*.

Praktisk-teologisk gruppe (*PT-gruppe*) er *obligatorisk* for alle SPT-studenter. For studenter som skal ta avsluttende praktikum følger ytterligere et semester med obligatorisk PT-gruppe.

Fellesdel (6 vekttall)

Innføring

Dette emnet skal føre inn i grunnleggende problemer knyttet til hele faget praktisk teologi. Studiet

av emnet skal gi

- en oversikt over ulike definisjoner av faget praktisk teologi i samtidens debatt,
- materiale til utvikling av en grunnleggende forståelse av fagets egenart, innhold og sikte.

Ekklesiologi

Faget skal gi en innføring i sentrale sider ved kirkens selvforståelse og funksjon. Det vil særlig bli lagt vekt på hvordan kirken fungerer i rammen av lokalmiljø og storsamfunn, samt de spørsmål som knytter seg til ledelsen av den lokale menighet. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke prosesser er det som preger utviklingen av kirkens liv i dag, og hvordan forholder disse seg til allmenne samfunnsprosesser?
- Hvilke faktorer og forhold er det som former de ulike typer av lokalmenigheter?
- Hvilke krav stilles det til en tjenlig menighetsledelse i dagens situasjon?
- Hvordan kan man utforme god kollegialitet på menighetsplan?

Homiletikk

Faget skal gi en innføring i forkynnens oppdrag og funksjon i dag. Det vil bli lagt vekt på prekenen innenfor den større gudstjenestelige og samfunnsmessige kontekst. Undervisningen vil også gi en elementær innføring i det praktiske prekenarbeid. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er forkynnens mulighet og oppgave etter evangelisk-luthersk syn?
- Hvilket forhold er det mellom prekenen og den øvrige liturgi i gudstjenesten?
- Hvilken betydning har den samfunnsmessige og kulturelle kontekst for kirkens forkynning?
- Hvilken betydning har predikantens person i prekenprosessen?

Kateketikk

Faget skal gi innføring i kirkens helhetkatekumenat, hvor konfirmasjonens teologi og konfirmantdidaktikk vil få en viktig plass. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er kirkens kateketiske oppdrag?
- Hva er grunnleggende kristen kunnskap?
- Hva kjennetegner læring og undervisning i et kateketisk perspektiv?
- Hva betyr den kristne åpenbaring for kristen oppdragelse i familien?
- Hva er egnede arbeidsformer i kirkens undervisning?
- Hva er konfirmasjon?
- Hva betyr kvinneperspektivet i kirkens dåpsopplæring?

Liturgikk

Faget skal gi en grunnleggende innføring i liturgisk teori og praksis. Det vil særlig bli lagt vekt på å se liturgien og liturg-rollen i lys av koinonia-tankens. Faget skal gi innsikt i følgende temaområder:

- Hva er hovedtrekk i gudstjenestens og de kirkelige handlingers historie?
- Hva kjennetegner gudstjenesten og de kirkelige handlingene i psykososialt og ritualteoretisk perspektiv?
- Hvordan er gudstjenestens struktur og teologi?

Sjelesorg

Faget skal gi innsikt i sjelesorgens grunnlagsspørsmål. Det vil også bli lagt vekt på å drøfte de personlige forutsetninger for sjelesørgerisk praksis og utvikle gode sjelesørgeriske holdninger. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner faget sjelesorg i rammen av den praktisk-teologiske fagkretsen?
- Hvordan relaterer faget sjelesorg seg til andre nærliggende fag som f. eks. religionspsykologi og psykoterapi?
- Hva er gode sjelesørgeriske holdninger?
- Hva er god praksis i forhold til ulike, nærmere bestemte sjelesorgssituasjoner?

Diakonikk

Faget skal gi en innføring i diakonien som integrert del av kirkens oppdrag i verden. Det vil bli lagt vekt på diakoniens teologiske grunnlag. Undervisningen vil også gi innføring i den sosiale kontekst diakonien i dag må virke innenfor, samt noen av dens viktigste arbeidsformer. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke er de bærende momenter i en teologisk grunnlagstenkning om diakonien?
- Hvilke er de mest sentrale utfordringer til diakonien i dagens kirke og samfunn?
- Hvilke muligheter har diakonien innenfor det moderne velferdssamfunn?

Valgemner (2 vekttall)

P1) Ekklesiologi: "Lokale menighetsstudier"

Studiet skal gi fordypet innsikt i hvorledes menighetslivet formes og utfoldes innenfor rammen av ulike lokalsamfunn. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan er forholdet mellom kirken som folkekirke og kirken som trosfelleskap?
- Hva innebærer kirkens misjonsoppdrag i en folkekirkesituasjon?
- Hvordan forholder en seg til den allmennreligiøse interesse av til dels kristendomsfjern

karakter?

- Hvilken rolle spiller organisasjonslivet og bedehustradisjonen?
- Hvordan er relasjonen mellom menighetens stab og de frivillige medarbeiderne?

P2) Homiletikk: "Kjønn og preken"

Studiet skal gi fordypet innsikt i hvilken betydning spørsmålet om kjønn har for språk og kommunikasjon generelt, og for kirkens forkynnelse spesielt. Studiet skal stimulere til kritisk gjennomgang av egen prekenstil og eget prekenideal. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirkes språk av kjønn?
- Hvilke forskjeller kan observeres mellom menn og kvinner i forkynnelsen?
- På hvilken måte utfordrer kjønnsperspektivet til kritisk revisjon av egen prekenform?

P3) Kateketikk: "Familien i kateketisk perspektiv"

Studiet skal gi fordypet innsikt i familiens rolle i den kristne oppdragelsen. Arbeidet med emnet skal gi fordypet innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan kan vi forstå den kristne tro hos barn?
- Hvordan forstår vi formidling av holdninger og tro i en familiesammenheng?
- Hvilke faktorer i barndommen har betydning for etablering av holdninger i voksen alder?
- Hvilke konsekvenser kan vi trekke for kirkens arbeid på dette området?

P4) Liturgikk: "Økumenisk-inspirert liturgisk teologi på luthersk mark"

Studiet skal gi innsikt i toneangivende liturgisk teologi med luthersk forankring, preget av økumenisk og kontekstuell orientering. Hovedvekten legges på den amerikanske teologen Gordon W. Lathrop. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende spørsmålsstillinger:

- Hvordan skjedde utviklingen av det oldkirkelige gudstjenestemønsteret?
- Hvordan kan gudstjenesten gjenerobres som et sted for felles Guds-erfaring i vår tid?
- Hvordan kan gudstjenestelivet tilrettelegges i spenningen mellom kontekstualisering og globalisering?

P5) Sjelesorg: "Religionspsykologi" *

Studiet skal gi fordypet innsikt i humanvitenskapenes, og særlig religionspsykologiens, betydning for sjelesorgen. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvilke er de viktigste utviklingstrekk i dagens religionspsykologi?
- Hvilke er de viktigste sosial- og individualpsykologiske aspekter ved den religiøse

erfaring?

- Hvilke er de viktigste arbeidsfelter innen religionspsykologisk forskning?

P6) Misjonsvitenskap: "Misjonerende menigheter" *

Et overordnet mål for Den norske kirke er at den skal være en "bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". I dette valgemnet vil vi se på hvorledes menigheter kan fungere misjonerende både i sitt nærmiljø og i andre deler av verden. Arbeidet med emnet vil særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan motivere til evangelisering og misjon i lokalmenigheten?
- På hvilken måte bør misjonsdimensjonen komme til uttrykk i menighetens liv?
- Hvordan forkynne så mennesker kommer til tro i dag?
- Hvordan kan forkynnelse og undervisning utruste menigheten til evangelisering og misjon?
- Hvordan kan kirkens misjonerende vesen komme til uttrykk i gudstjenesten?
- Finnes det allmenne prinsipper for menighetsvekst?
- Bør menighetsstrukturen ligge fast, eller bør det plantes nye menigheter med sikte på vekst?

P7) Diakonikk: "Ungdomsdiakoni"

Studiet skal gi fordypet innsikt i dagens ungdomskultur og de diakonale utfordringer denne reiser. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvilke samfunnsmessige og kulturelle faktorer er det som gjør ungdomsdiakoni til en særlig kirkelig utfordring?
- Hvilken kompetanse og hvilke muligheter har den lokale menighet til å gå inn i arbeidsfeltet ungdomsdiakoni?
- Hvilke strategier er fruktbare i møte med ungdoms interesse for okkultisme og nyreligiøsitet?

Menighetspraksis og praktisk teologiske grupper (2 vekttall)

Praksis er veiledet og har som sikte å gi innsikt i det kirkelige liv i en lokal menighet. Den skal gi kjennskap til de ulike kirkelige stillingskategoriene, til råd og utvalg og samarbeidet med frivillige medarbeidere. Praksis er *obligatorisk* og evalueres til "bestått" eller "ny praksis anbefales". – Se egen "**Informasjonsmappe om menighetspraksis med veiledning**" for teologistudentene og et tilsvarende hefte for kateketstudentene.

På basis av praksisperioden skal det utarbeides en maskinskrevet *praksisrapport* på inntil 10 sider. Rapporten er en del av eksamen ved SPT. Den bedømmes til "bestått" eller "ikke bestått". Hvis praksisrapporten bedømmes til "ikke bestått", må ny rapport leveres innen avtalt tid. Dersom du får anbefalt ny praksis, må du levere en ny praksisrapport etter ny praksis.

For de teologistudentene som sikter mot avsluttende praktikum ("siste semester"), vilmenighetspraksis også innebære *deltakelse*. Det skal gi studentene egen tjenesteerfaring, med en erfaren prest som veileder, og bidra til modning av den kirkelige og personlige identitet.

Pastoralteologiske grupper (PT-grupper) er en viktig del av undervisningen på SPT. Disse fungerer som samtalegrupper der tema fra de ulike fagområdene integreres. PT-gruppene skal gi mulighet til refleksjon og samtale. Gruppene vil særlig fokusere på, og forberede til, praksisperioden. På grunn av behovet for kontinuitet og utvikling i den enkelte gruppe er det obligatorisk fremmøte.

For de studenter som sikter mot avsluttende praktikum vil det også komme ytterligere ett semester med PT-grupper, samt institusjonstjeneste. - Se for øvrig oversikt over praktikumsstudiet.

Opptakskrav til andre semester på Det praktisk-teologisk seminaret ved MF

For opptak til avsluttende praktikumssemester kreves først og fremst graden cand. theol., men det er fra 1.1.2000 også adgang for ikke-teologer til å søke opptak på Praktikum etter nærmere regler. I tillegg kommer 2. semesters PT-gruppe, institusjonstjeneste og seminar i personlig og pastoral identitet. Disse er ikke en del av kravene for få graden cand. theol. Studieløp for teologi har som sitt viktigste formål gi undervisning som leder fram til teologisk embetseksamen, som igjen skal danne grunnlag for pastoral tjeneste i Den norske kirke.

Studieløpet vil derfor rydde rom slik at 2. semesters PT-gruppe, institusjonstjeneste og seminar i personlig og pastoral identitet finner sin naturlige plass innen rammen av teologistudiet, og at de av den enkelte student oppleves som en integrert del studiet.

Normalt vil altså søkere til Praktikums siste semester måtte gjennomføre følgende elementer:

PT-grupper

Studentene følger en PT-gruppe også semesteret *etter* at de har tatt SPT. Fra fakultetets side vil det bli lagt opp til at dette skjer i første språksemester. PT-gruppene møtes en dobbeltime i uken gjennom semesteret. Det er obligatorisk oppmøte, men ingen prøving i tilknytning til gruppene.

Institusjonstjeneste

Institusjonstjenesten er normert til *fire* uker. Studentene har en lesedag hver uke. Det skal være anledning til å ta institusjonstjenesten hvert semester. Fra fakultetets side vil det bli lagt opp til at institusjonstjenesten tas ved avslutningen av et *eksamensfritt* semester, f.eks. etter første bibelfagssemester.

Seminar i personlig og pastoral identitet

Seminaret holdes minst en gang i året. Det er obligatorisk å følge i ett semester. Seminaret er normert til én dobbeltime i uken. Det er obligatorisk oppmøte, men ingen prøving.

Konfirmantpraksis

Konfirmantpraksis er formelt sett ikke opptakskrav og *kan* tas i løpet av siste semester. Det viser seg imidlertid at det kan være vanskelig å få gjennomført dette i den menigheten kandidaten tildeles for sin praksisperiode. Flere Oslo-menigheter har sommerleir for konfirmanter eller kun undervisning i vårhalvåret. *Studentene oppfordres derfor sterkt til å ta konfirmantpraksisen på fritiden i løpet av et teoretikumsemester.* Oppsatt mal og hjelp i tilretteleggelsen fås av praksisleder.

SEMESTEREMNE I BIBELHEBRAISK

Innledning

Kjennskap til bibelhebraisk er en forutsetning for et grundig studium av Det gamle testamente, slik det foreligger på grunnspråket. Semesteremnet i bibelhebraisk er primært et redskapsfag for det vitenskapelig baserte arbeid med Det gamle testamente innen rammen av et teologisk studium. Semesteremnet gir også kompetanse for videre universitetsstudier i hebraisk.

Arbeidet med grunnteksten skal skape større nærhet til Bibelens livs- og begrepsverden enn et studium basert på oversettelser har mulighet til å gi. Det skal gjøre studenten fortrolig med *Biblia Hebraica*, gi økt kjennskap til bibeltekstens historiske tilblivelse og overlevering og forståelse for oversettelsesproblematikken. Ved slik å bli fortrolig med tekstene på grunnspråket, får en det beste grunnlag for å tolke og bruke dem så sakssvarende som mulig, såvel under studiet som i fremtidig yrkesutøvelse.

Språkpensumet er tilpasset det eksegetiske pensum slik at samtlige gammeltestamentlige tekster som studeres detaljeksegetisk inngår i pensumet i hebraisk.

Semesteremne i bibelhebraisk er et selvstendig 10 vekttallsstudium og krever derfor ingen spesielle forkunnskaper ut over generell studiekompetanse. Semesteremnet inngår som en del av cand.theol.-graden og som en del av interfakultær cand.mag.-grad, eller som støttfag til magistergrad.

Felles mål

Studiet av bibelhebraisk skal gi

- et grunnlag for å kunne arbeide med Det gamle testamente ut i fra originalspråket,
- forutsetninger for og ferdigheter i å benytte all tilgjengelig teologisk faglitteratur,
- trening i selv aktivt å bruke den teologiske og grammatiske fagterminologi i skriftlig og muntlig fremstilling,
- innsikt i de teologiske og lingvistiske problemer som er forbundet med å oversette Det gamle testamente og formidle dets budskap over et stort tidsmessig og kulturelt spenn.

Mål og innhold

- Fortrolighet med skriftsystemet og ferdighet i å lese og skrive hebraisk tekst, samt kjennskap til transkripsjon.
- Kjennskap til de viktigste elementene i hebraisk grammatikk.
- Tilegnelse av et grunnleggende hebraisk ordforråd og kunnskap om orddannelse.
- Ferdighet i å lese og oversette et representativt tekstutvalg med gjennomsnittlig vanskelighetsgrad.
- Ferdighet i å arbeide med en vitenskapelig tekstutgave av Det gamle testamente.

Loven

1. Mosebok	1 - 3 16,1 - 17,22 22,1-19
2. Mosebok	3,1-17 14
5. Mosebok	5,1-22 6,4-9 7,6-13 16,1-17

Skriftene

Salmenes bok	1 33 13 48 19 89,39-53 24 110
Ordspråkene	8,22-36 10,1-22
Forkynneren	8

Profetene, de tidlige og de senere

Josva	24,1-28
2 Samuelsbok	7,1-17 11 - 13
1 Kongebok	3,16-28 22,1-40
Jeremia	1,1 - 2,13 7,1-15 15,10-21 31,31-37
Hosea	1 - 3 11,1-9
Amos	5 7,1 - 8,3
Malaki	3,1-24 (NO, 3,1- 4,6)

Inntil 1/3 av tekstene kan etter søknad byttes ut med andre tekster med tilsvarende vanskelighetsgrad

SEMESTEREMNE I NYTESTAMENTLIG GRESK

Innledning

Det teologiske studiums egenart ved å være et *kildestudium* – av troens kilder åpenbart i Den hellige skrift (GT, NT) og i historien (KH [og ST]) – fordrer språklig kompetanse.

Semesteremnet i nytestamentlig gresk er primært et redskapsfag for det vitenskapelig baserte arbeid med Det nye testamente innen rammen av et teologisk studium. Semesteremnet gir også kompetanse til å arbeide med nytestamentlige og andre tidligkristne tekster på originalspråket i annen studiesammenheng, f.eks. historie, idehistorie, religionshistorie, patristikk, kunsthistorie og arkeologi (med vekt på hellenistisk og tidlig kristen tid).

Språkpensumet er tilpasset det *eksegetiske* pensum på en slik måte at mesteparten av det rent språklige arbeidet med NT-tekstene er tilbakelagt når en tar fatt på det bibelfaglige studiet. Samtlige nytestamentlige tekster inngår således i det detaljeksegetiske tekstpensum i faget Det nye testamente på teologistudiet. Tekstpensumet omfatter også et utvalg fra De apostoliske fedre. Studiet av denne eldste kristne litteratur etter Det nye testamente vil formidle innsikt i NTs virkningshistorie, med særlig vekt på den eldste kirkes gudstjenesteliv, menighetsordning og hverdagsliv

Semesteremnet i nytestamentlig gresk er et selvstendig 10 vekttallsstudium og krever derfor ingen spesielle forkunnskaper utover generell studiekompetanse. Semesteremnet inngår som en del av cand.theol.-graden og som en del av interfakultær cand.mag.-grad, eller som støttefag til magistergrad. Det er sperre mot «Semesteremne i koinégresk og jødisk-hellenistisk kultur» og mot «Semesteremne i [klassisk] gresk».

Felles mål

Studiet av nytestamentlig gresk skal gi:

- et grunnlag for å kunne arbeide med Det nye testamente ut fra originalspråket,
- forutsetninger for og ferdigheter i å benytte all tilgjengelig teologisk faglitteratur,
- trening i selv aktivt å bruke den teologiske fagterminologi i skriftlig og muntlig fremstilling,
- innsikt i de teologiske og lingvistiske problemer som er forbundet med å oversette Bibelen og formidle dens budskap over et stort tidsmessig og kulturelt spenn.

Mål og innhold

- Fortrolighet med skriftsystemet og kjennskap til elementene i den greske grammatikk.
- Tilegnelse av et nytestamentlig basis-ordforråd tilsvarende alle ord som forekommer 10 ganger eller mer i NT (ca 1000 ord).
- Ferdighet i å arbeide med de vitenskapelige tekstutgaver av Det nye testamente.
- Ferdighet i å lese og oversette nytestamentlig tekst med gjennomsnittlig vanskelighetsgrad, primært representert ved de tekster som inngår i det detaljsegetiske fellespensumet i NT.

Totalt utgjør tekstpensumet ca. 120 s. gresk tekst regnet etter Nestle/Alands tekstutgave (\pm 30 linjer pr. side).

Det nye testamente

<i>Enten</i> Lukas: 1,1-4.26-56; 2,1-21; 4; 15; 23,1-25; 24	<i>Enten</i> Galaterbrevet + Romerbrevet: 9 - 11
<i>eller</i> Markus: 1 - 4	<i>eller</i> Romerbrevet: 1 - 8
Johannes: 1 - 4; 12 - 15	<i>Enten</i> Efeserbrevet
	<i>eller</i> 1. Timoteusbrev
Acta: 2 - 3; 15; 17,16-34	<i>Enten</i> 1. Petersbrev
	<i>eller</i> Jakobs brev
1. Korinterbrev: 8 - 13	Johannes' Åpenbaring: 1,1 - 2,11; 5; 12 - 13; 20,1 - 21,8; 22,1-7

De apostoliske fedre

Didaché

Inntil 1/3 av de gresk-språklige tekster kan etter søknad byttes ut med andre tekster med tilsvarende vanskelighetsgrad.

BIBELFAG

Innledning

Bibelen er en hjørnestein i den vestlige verdens kulturarv. For kirken er Bibelen fremfor alt den hellige skrift. Bibelens budskap ligger til grunn for kirkens virksomhet i forkynnelse, undervisning, liturgi, sjelesorg og diakoni.

Studiet i bibelfag omfatter den kristne kirkes kanon som består av Det gamle og Det nye testamente (GT og NT). Studiet skal gjøre studentene skikket til å forstå Bibelens budskap og formidle det til mennesker i vår tid. Studiet legger vekt på en helhetsforståelse hvor sammenhengen mellom de to testamentene står sentralt og vil fremme holdninger som møter tekstene med åpenhet og respekt. GT og NT står i fokus. De felles mål søkes virkeliggjort gjennom de mål som GT og NT formulerer hver for seg. Eksamen vil ta utgangspunkt i det samlede bibelfagspensumet (se Vurdering og eksamen), mens studieplanen er delt opp i Det gamle testamente og Det nye testamente

Felles mål

Studiet i bibelfag tar sikte på å

- utvikle kunnskaper og ferdigheter som fremmer selvstendig faglig arbeid med Bibelens tekster teoretisk og praktisk
- føre studentene inn i skriftenes historiske og teologiske miljø
- gi øvelse i vitenskapelig teksttolkning på grunnlag av den hebraiske og greske grunntekst, slik at studentene lærer å spørre etter skriftenes historiske mening og deres budskap til datidens mennesker
- utvikle forståelse for tekstenes kanoniske sammenheng som vitnesbyrd om Guds åpenbaring og frelsesgjerning i Jesus Kristus
- gi hjelp til å formidle tekstenes budskap til nåtiden
- gi hjelp til å bearbeide aktuelle problemstillinger i lys av bibelmaterialet.

Mål og innhold

Det forutsettes at studentene gjennom grunnfags- og mellomfagsstudiet er fortrolige med et bibelfaglig studium så de kan arbeide videre med tekster samt bibelteologiske og problemorienterte oppgaver. Gjennom studiet av grunnspråkene er det lagt et grunnlag for fordypet fagstudium. Pensum utgjøres av fellesdel og valgemner i både GT og NT. En seminaroppgave inngår i evalueringen. Den skal orienteres mot tekstens eller temaets anvendelse i forkynnelse og undervisning. Oppgaven skrives normalt i tilknytning til et seminar. Undervisningen

i form av forelesninger og seminarer er tenkt å støtte og stimulere studentenes eget arbeid med faget. Studiet av bibelfag er bygget opp omkring seks hovedelementer:

- hebraisk og gresk språk
- Israels historie og nytestamentlig tidshistorie
- innledningsvitenskap med tekst og kanonhistorie
- eksegeese
- bibelteologi
- metodiske og hermenevtiske spørsmål med tanke på bibelbruk og bibelformidling

Det Gamle Testamente

Fellesdel (6 vekttall)

Mellom eksegeese, innledningsspørsmål og bibelteologi er det en nær sammenheng. Eksegese og innledningsvitenskapen søker å forstå den enkelte tekst og enkeltheter i denne, i lys av dens litterære og historiske sammenheng. Bibelteologien bygger på eksegesens resultater og setter disse inn i en større strukturerende sammenheng.

Fellesdelen omfatter

- bibelteologi
- eksegeese av utvalgte tekster inklusive arbeid med en vitenskapelig tekstutgave (tekstkritikk)
- tekst- og kanonhistorie samt innføring i Septuaginta og de apokryfiske bøker
- innledningsspørsmål til de skrifter og skriftgrupper tekstene er hentet fra
- utvalgte deler av Israels historie

Bibelteologi

Studiet av bibelteologi er orientert mot Det gamle testamentes vitnesbyrd og refleksjon om Gud Herren. Dette er et rikt sammensatt vitnesbyrd; ulike tekster og litterære verk betoner ulike sider ved Gud. Det har dels sin årsak i at forskjellige miljøer har preget tekstene, dels henger det sammen med skiftende historiske forhold. Bibelteologiens mål er å avdekke bredden og fylde i gudsbekjennelsen og gudserkjennelsen og samtidig fremheve det som binder mangfoldet sammen: Åpenbaringen av og troen på den ene Gud, Herren. Innenfor bibelteologien er det nærliggende å rette oppmerksomheten mot de mest sentrale måter Gud fremstilles på. For å nå denne målsetningen må en arbeide med tekstmaterialet ut fra noen overordnede perspektiver:

- På hvilken måte åpenbarer Gud seg ifølge Det gamle testamente?
- På hvilken måte fremstilles Gud som frelser i den enkeltes, stammens og folkets liv?
- Hvordan skildres Gud som forsoner i de kultiske handlinger på helligstedet?
- Hvordan fremstilles Gud som skaper og opprettholder av orden i kosmos og

folkefellesskapet?

- På hvilken måte er kjønn en faktor i gudebildet?
- Hvordan bestemmer gudsbildet synet på mennesket i Det gamle testamente?
- På hvilken måte danner GT bakgrunn for Det nye testamentets menneskesyn og gudsbilde?

Eksegese av utvalgte tekster

Det tekstmaterialet som studentene studerer detaljeksegetisk på grunnlag av Biblia Hebraica, er valgt ut på grunnlag av de overnevnte perspektivene. I arbeidet med enkelttekstene skal de ulike sidene ved gudstroen tre fram; disse vil i noen tekster være knyttet nært sammen. Samtidig vil tekststudiet bidra til å belyse en rekke emner som menneskesyn og fromhetsliv samt kongedømmet, profetismen og prestedømmet. Både i det tekstanalytiske og det bibelteologiske arbeidet vil opparbeidelse av eksegetiske ferdigheter stå sentralt, herunder evne til å håndtere metodiske og hermenevtiske problemstillinger. Dette arbeidet vil inkludere en refleksjon over de forutsetninger og den kulturelle bakgrunn vi som lesere møter tekstene med.

I samspillet mellom detaljstudiet av tekster, arbeidet med bibelteologien og tekst- og kanonhistorie legges også grunnlaget for å forstå tekstenes tolknings- og virkningshistorie, både innenfor GT og videre i Septuaginta (LXX) og Apokryfene, samt i NT.

Tradisjonelt omtales den gammeltestamentlige kanon som "Loven, Profetene og Skriftene" (hebr. Tanak). Utvalgte av tekster til det detaljeksegetiske studium nedenfor er gruppert innenfor den delen de hører hjemme i.

Loven

1. Mosebok	1-3; 16,1-17,22
2. Mosebok	3,1-17; 14
5. Mosebok	5,1-22; 6,4-9; 7,6-13; 16,1-17

Skriftene

Salmenes bok	1;13;19; 24; 33; 48; 89,39-53; 110
Ordspråkene	8,22-36; 10,1-22
Forkynneren	8

De tidligere og de senere profetene

Josva	24,1-28
2. Samuel	7,1-17
Jeremia	1,1-2,13; 7,1-15; 15,10-21; 31,31-37

<i>Enten</i>	Hosea	1,1-2,3; 3; 11,1-9
<i>eller</i>	Amos	5; 7,1-8,3
Malaki		3,1-24 (NO 3,1-4,6)

Inntil 1/3 av tekstene kan byttes ut med andre tekster av tilsvarende vanskelighetsgrad.

Tekst- og kanonhistorie, samt innføring i Septuaginta og de apokryfiske bøker

Studiet vil også gi en innføring i Det gamle testamentets tekst og kanonhistorie. I arbeidet med teksthistorien er en opptatt av tekstenes (skriftlige) overleveringshistorie. I arbeidet med kanonhistorien er en opptatt av de større foreliggende verk. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan forklarer en forskjellene mellom manuskriptene i skrivingen av enkelte ord? Finnes det kriterier for å avgjøre hvilken tekst som er mest opprinnelig og sannsynlig?
- Hvordan skal en vurdere avvik fra den hebraiske (masoretiske) teksten i greske og latinske oversettelser?
- Når og hvordan ble de enkelte bøker innlemmet i samlingen av hellige skrifter? Hvilke kriterier lå til grunn for fremveksten og avgrensningen av kanon?
- I hvilke miljøer skjedde denne prosessen?
- Hvordan forklarer en forskjellene i innhold og omfang mellom den hebraiske bibel (Tanak) og den greske bibel (Septuaginta)?

Septuaginta er et betydelig tekstvitne som går tilbake på en egen hebraisk teksttype, noe Jeremiabokens ulike utgaver og Qumrantekstene indikerer. LXX inneholder også bøker som ikke er kommet med i den hebraiske kanon, de såkalte "apokryfiske" bøker. Disse gir nyttig informasjon om jødisk historie, fromhetsliv og bibeltolkning i hellenistisk og romersk tid. Det leses et tekstutvalg (i oversettelse) som belyser tekst- og kanonhistorie, messianisme, visdomsteologi og makkabeertiden.

Septuaginta / Apokryfene (studert på grunnlag av en oversettelse).

Jeremia (LXX) 40 (=MT33)	Salomos Visdom 7
Daniel (LXX) 3	1 Makkabeerbok 2; 4; 14
Jesus Sirak Prologen; 24; 44-50	Salomos Salmer 17; 18

Innledningsvitenskapen

Innledningsspørsmålene studeres utfra de skrifter og skriftgrupper som er gjenstand for detaljkegetisk studium. Innledningsspørsmålene studeres ut fra de skrifter og skriftgrupper som er gjenstand for detaljkegetisk studium. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvem er forfatter(e) til skriftet og skriftgruppen? I hvilket sosiologisk og teologisk miljø fikk de sin sluttform? Hva vet vi om den tidshistoriske bakgrunn?
- Hvilken litterær struktur har skriftet? Hvilken genre hører det til?
- Hvilke hermenevtiske problemer rommer det enkelte skrift i rammen av den større gammeltestamentlige og nytestamentlige kanon?

Israels historie

I studiet av Israels historie legges særlig vekt på kongetiden og etter-eksilsk tid. Kjennskap til metodeproblemer står sentralt. Israels historie og innledningsvitenskapen reiser en rekke spørsmål som står i nær sammenheng med hverandre. Studiet av Israels historie studeres primært som bakgrunn for det detaljeksegetiske og bibelteologiske arbeidet. Arbeidet med Israels historie skal særlig gi innsikt i disse problemstillingene.:

- Hva betyr kunnskap om Israels historie for tolkningen av enkelte tekster?
- Hvordan kaster enkelttekster lys over Israels historie?
- Hvilke metodeproblemer reises ved arbeidet med Israels historie?

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Studiet av valgemner skal gi fordypning i sentrale tekster, emner og problemstillinger innenfor Det gamle testamente og dets virkningshistorie. Målet er å få kunnskap og innsikt på disse feltene og opparbeide ferdigheter til å arbeide selvstendig. Studenten velger to valgemner, ett av valgemnene skal være grunnspråklig. De oppførte valgemnene setter standard for faglig tyngdepunkt, nivå og omfang.

Grunnspråklige valgemner

G01) Profetismens historie

Profetbøkene i GT ble til i sen kongetid og eksilsk / ettereksilsk tid. De historiske bøkene i GT viser at profeter og profetier står i en lang tradisjon som går tilbake til tidlig kongetid og enda før. Profetene er Guds menn og kvinner som gir formaning, kritikk, doms- og frelsesforkynnelse. De har som åpenbaringsbærere vært avgjørende for den gammeltestamentlige samlingen av kanoniske skrifter. Det profetiske fenomenet i Israel lar seg også sammenligne med delvis like fenomen i den kanaanittiske og mesopotamiske omverden.

Hebraisk tekst: Num 24; 1 Sam 3, 1 Kong 17; 22,18-23.

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vet vi om de gammeltestamentlige profetenes historisitet?
- Hvilken rolle spilte profetene i samfunnet?
- Hvilke likheter og forskjeller viser profetismen i Israel i forhold til fororientalske "profetier"?
- Hva har profetene betydd for den gammeltestamentlige kanondannelse?

- Fortsetter profetismens historie i NT?
- Hvilken aktuell betydning har gammeltestamentlige profetier i dagens situasjon (i samfunn og kirke)?

G02) Gudsdyrkelse og fromhetsliv

Det gamle testamente inneholder en rekke tekster som gir innblikk i gudstjenesten i det gamle Israel: De store høytidene med offerhandlinger på helligstedet stod sentralt, likeså bønn, lovprisning og syndsbekjennelse. Historiske forhold gjenspeiles også i gudstjenestens innhold; vesentlige momenter i kongetidens fromhetsliv videreføres i etter-eksilsk tid, samtidig som nye trekk kommer til. Sene tekster tegner et sammensatt bilde av gudsdyrkelsen og fromhetslivet.

Hebraisk tekst: Lev 23

Tekster i oversettelse: 1 Kong 8,12-53; Neh 8,13 – 9,37

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner gudstjenesten på helligstedet i eldre og yngre tid?
- Hvilken betydning har ofringene i forhold til andre elementer i gudstjenesten?
- Hvilke funksjoner har prestene, levittene og den enkelte i menigheten?
- Hvilke likheter og forskjeller er det mellom det moderne menneskets bønneliv og bønn i GT?

G03) Jesajabokens tilblivelse og form

Jesajaboken omtales gjerne som et «profetisk bibliotek», med sin lange tilblivelsesprosess og sine mange perspektiver. Samtidig har man i nyere forskning beskjeftiget seg med bokens sluttform og dens betydning for forståelsen av de enkelte profetordene. Dette valgemnet beveger seg i spenningsfeltet mellom disse to synsmåtene. Studiet gi innsikt både i Jesajaboken og tekster derfra og i metodiske og hermenevtiske spørsmål i GT-forskningen.

Hebraisk tekst: Jes 2,1-5; 6,1-13; 40,1-31

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan har Jesajabokens lange tilblivelsesprosess preget dens innhold?
- Hva innebærer denne lange prosessen for forståelse av Jesajaboken som hellig skrift?
- Hvordan kan man gjennom denne lange prosessen også lese boken som et samlet profetisk vitnesbyrd?

G04) Fortellerteknikk i GT og i Ruts bok

Store deler av Det gamle testamente består av fortellende (narrative) tekster. I nyere tid har forskningen lagt vekt på de litterære kvalitetene i disse tekstene, både på generell fortellerteknikk og på spesifikke bibelhebraiske virkemidler og grep. Dette valgemnet skal gi innsikt i noen av disse teknikkene, i de fortellende tekstenes egenart og i nyere forskning på dette fagområdet.

Dette skal blant annet skje gjennom en analyse av Ruts bok

Hebraisk tekst: *Ruts bok*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan etablerer og formidler fortellende tekster sitt budskap?
- Hva er det fortellende særpreget for en novellistisk fortelling som Ruts bok?
- Hvordan kan en narrativ analyse av Ruts bok bidra til å aktualisere bokens innhold?

G05) Tekst tolker tekst

I lengre tid har forskningen vært opptatt av det som kalles ‘tradisjonshistorie’. Dette har vist seg å være et vidt begrep som er blitt definert på ulike måter. I de senere år er det blitt lagt særlig vekt på en teksts ‘virkningshistorie’, både dens innflytelse på yngre tekster og endringer i aktualiseringen av den.

Hebraisk tekst: *Deut 28,28 og Sak 12,4; Deut 24,1-4 og Mal 2,16; 2 Krøn 34; Jer 25,11-12; 29,10 og Dan 9,2-3.22-24*

Tekster i oversettelse: *Sak 1 – 8 og 9 – 14*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Er det mulig å identifisere de prinsippene som ligger til grunn når én tekst tolker eller alluderer til en annen tekst i GT?
- Er det spenninger, eventuelt motsetninger mellom en tekst og nytolkningen av den innenfor GT? Hvis dét er tilfellet, hvilken tolkning har prioritet? Hvilke kriterier skal gjelde for å avgjøre dette?
- Hvilke konsekvenser har en slik indre-bibelsk tolkning for teologiens forståelse av tekstene som åpenbaringsvitnesbyrd?

G06) Qumran og GT

Funnet av Qumrantekstene gir innsyn i de gammeltestamentlige bøkens teksthistorie. Qumransamfunnets boksamling gir for øvrig kunnskap om tolkninger av bestemte gammeltestamentlige tekster (f.eks. Gen 1,1-2) i jødedommen i førkristen tid. Studiet av Qumrantekster vil derfor ha betydning for både tekstkritiske og tolkningsmessige spørsmål innenfor det gammeltestamentlige faget.

Hebraisk tekst: *Jes 6 (Is^a); 1 QpHab Col.VII; 4QSam^a 1,22-28; 11Q5 Ps 154*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass har Qumransamfunnets i den jødiske historie?
- Hvilken rolle spiller Qumrantekstene for arbeidet med den gammeltestamentlige tekstkritikk?
- Hvordan tolkes de gammeltestamentlige bøkene i Qumran litteraturen?

G10) Skapelsesteologi og visdomslære

Skapelsesteologiske tekster og utsagn utgjør en viktig del av Det gamle testamente. De finnes ikke bare i de første kapitler av Genesis, men også på flere andre steder, ikke minst i visdomslitteraturen (Ordspråksboken, Job og Forkynneren) og i flere salmer. Det er også innslag i de historiske og de profetiske skrifter. I de senere år er skapelsesteologien blitt gjenstand for betydelig større oppmerksomhet enn tidligere. Spørsmål som er blitt drøftet, gjelder særlig skapelsesteologiens forhold til andre former for teologi i Det gamle testamente, spesielt visdomslæren og historieteologien, foruten dens forhold til viktige skapelsestekster og visdomslærer i Israels omverden.

Tekster i oversettelse: Salme 8, 104; Job 28; 38-42,6; Jes. 41,17-24; 42,5-9; 43; 51,9-16.

Arbeidet med dette valgemenet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass har skapelsesteologien i visdomslæren i GT?
- Hvilken rolle spiller skapelsesteologi og visdomslære i rammen av gammeltestamentlig teologi?
- På hvilke måter bidrar skapelsesteologi og visdomslære til bildet av Gud i GT?

G11) Lov, rett og etikk i Det gamle testamente

I Det gamle testamente er det ofte og på mange måter tale om lov og rett. Det finnes også en spesiell etikk i Det gamle testamente, f. eks. i rammen av den gammeltestamentlige teologi, denne har i mindre grad vært undersøkt. Arbeidet med dette valgemenet vil derfor gi perspektiver også på aktuelle etiske problemstillinger.

*Tekster i oversettelse: Paktsboken, Ex 20,22-23,19
Hellighetsloven, Lev 17-26
Den deuteronomiske lov, Deut 16-21; 25-27; 30,9-13
Neh 8.*

Arbeidet med dette valgemenet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilket særpreg har de største rettssamlingene i GT?
- Hva vet vi om den gammeltestamentlige retts historie, med særlig henblikk på lovforståelsen?
- Hvilken plass har den gammeltestamentlige etikk i rammen av gammeltestamentlig teologi?

G12) Messias

Den salvede (Messias) i Det gamle testamente er i første rekke kongen av Davids ætt. Forventningene til davidkongene var store og mange. Kongen hadde en rekke politisk-religiøse funksjoner. Men også øverstepresten var salvet. Tekstene avspeiler messianismens historie, der

både konge og prest er aktører. Dette valgemnet kaster også lys over den videreføring og nytolkning av messiasbildet som kommer til uttrykk i mellomtestamentlige og nytestamentlige tekster.

Tekster i oversettelse: 2 Sam 23,1-7; Jes 7,10-17; 9,1-6; 11,1-10; 42,1-9; 49,1-6; 50,4-11; 55,3-4; Jer 33,14-17; Esek 37,24-25; Mi 5,1-5; Hag 2,23; Sak 4,11-14; 9,9; Dan 9; Sal 2; 132; 1 Henok 45-51

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan tegnes bildet av Den Salvete / Messias i Samuelsbøkene og Salmene, og hvilke særtrekk har profetenes messianske forkynnelse?
- Hvordan er forholdet mellom Messias, Herrens tjener i de såkalte «Tjenersangene» og Menneskesønnen i GT?
- Hvordan er bildet av Messias i den mellomtestamentlige litteratur, særlig i 1 Henok?

G13) Apokalyptikk i GT

Den tidligjødiske og nytestamentlige apokalyptikken viderefører temaer fra gammeltestamentlig stoff, særlig de seneste deler av profetbøkene (Jes 24-27; 60-66; Esek 38-47; Sak 12-14).

Danielboken er et apokalyptisk skrift med omfattende virknings - og tolkningshistorie. Deler av den psevdopigrafe 1 Henok vil brukes som komparativt materiale. Definisjon og beskrivelse av apokalyptikkens innhold i GT vil særlig orientere seg ut fra Danielboken. Utenombibelske tekster leses i vitenskapelig oversettelse. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva særpreger apokalyptikkens endetidsbudskap?
- Hvilke eldre tradisjoner blir videreført i apokalyptikken og hvordan?
- Hvilken plass har apokalyptikken i GT?

G14) GT-tekster og deres mytologiske omverden *

Visse tekster i GT (særlig fra 1 Mosebok 1-11, Jesaja 40ff og utvalgte salmer) likner mytologiske tekster fra GTs fororientalske omverden (særlig fra ugaritisk, assyrisk, babylonsk og egyptisk kultur). Dette valgemnet tar for seg en del slike tekster, med henblikk på å vurdere likheter og ulikheter mellom de gammeltestamentlige og de utenombibelske tekster. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Av hvilken karakter er likhetene mellom GTs "mytologiske" tekster og tekster i omkringliggende religioner og kulturer?
- Hvilken betydning har disse likhetene for vår forståelse av innholdet i GTs tekster?
- Hva betyr slike likheter for vår forståelse av GT som åpenbaringsvitnesbyrd?

G15) Israels historie og arkeologi

Det gamle testamente gir oss et bilde av Israels historie. Moderne arkeologi har gitt oss rike funn

av innskrifter og annet arkeologisk materiale fra det gamle Israel og omverdenen. Dette gir oss i dag muligheter til å sammenligne det de historiske tekstene sier, med de arkeologiske data. Derfor vil Israels historie stadig være gjenstand for nyskriving. Vekten i dette valgemnet vil bli lagt på studiet av sen kongetid og eksilsk-ettereksilsk tid. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke politiske krefter har virket bestemmende på Israels historie?
- Hvilken kulturell og åndelig utvikling preger fasene i Israels historie?
- Er Israels historie slik GT forteller den?

G16) Kjønnsperspektiver i møte med Bibelen

I den senere tid har det blitt rettet mer og mer oppmerksomhet mot de forutsetningene vi møter tekster med. En side ved dette er at vi leser tekster også i lys av vårt kjønn, som kvinner og menn. Dette er en utfordring i vårt arbeid med Bibelen, og dette valgemnet gir mulighet for å arbeide med en del nyere feministiske perspektiver i bibelfag, med vekt på det gamle testamentet. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke utfordringer stiller feministisk hermenevtikk oss overfor?
- På hvilken måte er kjønn en faktor i gudsbildet?
- Hvilke sosiale og religiøse stillinger hadde kvinnene i gammeltestamentlig tid? Hvordan fremstilles kvinner i GT?

G17) Gudsbilde og profetisme i møte mellom monoteistiske religioner *

Møtet mellom forskjellige religioner er et sentralt trekk i vår tid. I vår kulturkrets er særlig møtet mellom kristendom og islam aktuelt. Slike møter foregikk også i bibelsk tid. Blant annet ser vi i Det gamle testamente hvordan profetenes forkynnelse av Herren som eneste Gud møtte annen religiøsitet. Dette valgemnet ønsker å se dagens religionsmøte i lys av det bibelske materialet. Lærestoffet er hentet fra religionsvitenskap, misjonsvitenskap, gammeltestamentlig teologi og noe nytestamentlig teologi og judaistikk. Dialogen mellom islam og kristendom til emnene "gudsbilde" og "åpenbaring/profeti" sammenholdes med gudsbildet og den profetiske selvforståelse i gammeltestamentlig profeti. Som ett særskilt område skal en også studere forståelse av Abraham og Isak/Ismael i islam, antikk jødedom og urkristendom. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er likheter og forskjeller mellom islam, jødedom og kristendom når det gjelder Gudsbilde og åpenbaringsforståelse? Kan en si at religionene har "samme Gud"?
- På hvilken måte influerer gudsbilde og åpenbaringsforståelse møtet mellom religioner?
- På hvilken måte kan en si at jødedom, kristendom og islam er "abrahamittiske religioner"?
- Hvordan kan en si at islams, jødedommens og kristendommens respektive særpreg speiles i forståelsen av Abraham-figuren?

G18) Bruk og tolkning av Det gamle testamente i afrikanske kirker *

I løpet av det 20. århundre har Afrika opplevd en kolossal kirkevekst, slik at Afrika sør for Sahara nå av og til omtales som et kristent kontinent. Noe av det som kjennetegner afrikansk kristendom og teologi, er en sterk interesse for Det gamle testamente. Spesielt med tanke på hva vi i en vestlig sammenheng kan lære av afrikanske kirker, vil dette valgemnet presentere og analysere afrikansk GT-bruk og GT-tolkning. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er bakgrunnen for den afrikanske interessen for GT?
- Hvordan har GT funnet gjenklang i den afrikanske sosio-kulturelle erfaring?
- Hvordan kommer interessen for GT til uttrykk i de afrikanske kirkenes tro, forkynnelse og liturgi?
- Hvordan gjenspeiler denne spesielle interessen for GT seg i afrikansk GT-forskning?
- Hvilket bilde gir GT av Afrika, og hvilken betydning har det for afrikanske kirker?
- Hva er forholdet mellom afrikansk og vestlig GT-forskning?
- Hvilke impulser kan GT-bruken i afrikanske kirker gi vår egen vestlige kirke?

G19) Didaktikk og undervisning i bibelsk visdomslitteratur

Bibelsk visdomslitteratur har et åpenbart didaktisk preg – slik også liknende litteratur fra antikke og samtidige kulturer i Asia eller Afrika har det. Bibelforskere har antatt at den bibelske visdomslitteraturen didaktiske karakter skyldes at den vokste ut av undervisnings- eller skolesituasjoner. Dette valgemnet vil gå igjennom viktige didaktiske passasjer i bibelsk visdomslitteratur og ta for seg mulig institusjonell bakgrunn for denne litteraturen. Arbeidet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke undervisningsmetoder, -perspektiver og mål finnes i bibelsk visdomslitteratur?
- Hva slags innsikt, hvilket ”pensum” er fokusert i denne litteraturen?
- Hvilken institusjonell bakgrunn har denne litteraturen? Vokste den fram i rammen av skoler?
- I hvilken grad kan bibelsk visdomslitteratur belyse eller berike vår egen undervisning?

Det nye testamente

Studiet av Det nye testamentet skal gi:

- god kjennskap til NTs historiske bakgrunn og de enkelte skrifers teologiske egenart
- grundig kjennskap til et utvalg av sentrale tekster som skal eksegreses ut fra grunnspråket
- kunnskap om tekstoverleveringen og evne til å vurdere ulike lesemåter i en vitenskapelig tekstutgave (tekstkritikk)
- evne til selvstendig lesning av den greske tekst ut fra ulike metodiske tilnærminger og kritisk drøfting av tolkningsproblemer
- god kjennskap til hovedområder innen nytestamentlig bibelteologi
- evne til å bearbeide aktuelle teologiske problemstillinger i lys av det nytestamentlige materiale
- gi hjelp til å anvende nytestamentlige tekster i forkynnelse og undervisning.

Fellesdel (6 vekttall)

Detaljsegetisk redegjørelse

Følgende tekstutvalg, studert på grunnlag av den greske tekst:

<i>Enten</i> Lukas: 1,1-4.26-56; 2,1-21; 3,1-4,44; 6,20 - 8,25; 15,1 - 16,31; 22,1 - 46; 23,1 - 25; 24,1 - 53 <i>eller</i> Markus: (hele)	<i>Enten</i> Galaterbrevet + Romerbrevet: 9 - 11 <i>eller</i> Romerbrevet: 1 - 8
Johannes: 1 - 4; 12 - 17	<i>Enten</i> Efeserbrevet <i>eller</i> 1. Timoteusbrev
Apostlenes Gjerninger 2,1-3,26; 15,1-41; 17,16-34	<i>Enten</i> 1. Petersbrev <i>eller</i> Jakobs brev
Korinterbrev 8 - 15	Johannes' Åpenbaring 1,1 - 2,11; 5,1 - 14; 12,1 - 13,18; 20,1 - 21,8; 22,1 - 7

Inntil 1/3 av tekstene kan byttes ut med andre tekster av tilsvarende vanskelighetsgrad.

Kultur - og tidshistorie

Det nye testamente er blitt til i en kultur og tid som på mange måter er fremmed for oss. De første kristne levde i en jødisk-hellenistisk kultur. De institusjoner, verdier og sosiale systemer som gjaldt, var ramme for deres liv og forutsetning for mye av det som skrives i NT. Kultur- og tidshistorie må sees i forlengelsen av studiet av Septuaginta (LXX) og den apokryfe litteratur innenfor pensum i Det gamle testamente. Foruten å gi kunnskap om den jødisk-hellenistiske kultur hvor kristendommen vokste frem, skal arbeidet gi god innsikt i følgende problemstillinger

- Hvilke kilder har vi til den kultur og tid som de første kristne levde i?
- Hva kan disse kildene si oss om sosiale, religiøse og politiske forhold, og spesielt om familieliv og forholdet mellom kjønnene?

Bibelteologi

Studiet av bibelteologi gir innsikt om begrepssammenheng og tankelinjer i NT, og utblikk til hvordan NT viderefører og brytes med anliggender fra GT. Studiet skal gi godt kjennskap til følgende emner innenfor nytestamentlig teologi:

1) *Gudsriketanken og Jesu etiske forkynnelse i følge de synoptiske evangelier.*

Forkynnelsen av at Guds rike er kommet nær, utgjør et sentrum i Jesu forkynnelse. Siden Guds rike er kommet nær, utfordrer så Jesus sine disipler til en radikal etterfølgelse i et nytt liv og en ny livsførsel. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er innholdet og rekkevidden av Jesu forkynnelse om Guds rike?
- Hvilket bilde gir de synoptiske evangelier av et liv i Jesu etterfølgelse?

2) *Paulinsk teologi.*

Paulus' brev er skrevet inn i konkrete historiske situasjoner. Likevel reiser han grunnleggende teologiske spørsmål og skriver med stor autoritet. Hans brev har skapt både teologi- og kirkehistorie. Apostelens teologi kan drøftes både med utgangspunkt i brevene hver for seg og på en mer tematisk samlet måte. Arbeidet med emnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- I hvilken grad gir Paulus' brev uttrykk for en enhetlig teologi?
- Hvordan reflekterer Paulus om Kristus, mennesket og dets frelse, menighet og kristen livsførsel, ut fra sin jødiske bakgrunn og den hellenistiske kontekst

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Studiet av valgemner skal gi fordypning innenfor bestemte emner og problemstillinger. Målet er å kunne bearbeide nytestamentlig materiale i lys av en problemstilling. Innenfor listen over valgemner velger studentene to. Et av valgemnene skal være grunnspråklig. Man kan ikke velge et grunnspråklig valgemne hvor tekstutvalget faller sammen med tekstutvalg man har lest til fellespensum. Listen kan suppleres på initiativ fra lærer eller studenter, evt. også fra lister som finnes ved studiet av kristendomskunnskap hovedfag eller masterstudiet. De oppførte valgemnene setter standard for faglig tyngdepunkt, nivå og omfang.

Grunnspråklige valgemner

N01) Johannesevangeliet som fortelling

Tradisjonelt har evangeliene blitt lest som kilder til den historiske Jesus. Nyere forskning har i større grad fokusert på tekstene som litteratur. Johannesevangeliet skiller seg på mange måter fra de andre kanoniske evangelier. Helt fra oldkirkens tid har man sett at Jesus-fortellingen her bearbeides på en annen og mer mediterende måte. Å arbeide med Johannesevangeliet som en bevisst formet fortelling, kan være en god måte å se dets egenart på.

Gresk tekst: Joh 6-9

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva innebærer det å arbeide med Johannesevangeliet som fortelling og litteratur?
- På hvilken måte kan det være fruktbart å lese Johannesevangeliet slik?

N02) De første kristne - en minoritet i den gresk-romerske verden *

De første kristne møtte som minoritet en rekke utfordringer fra det samfunn de levde i. De måtte forme sin identitet i omgivelser som var mistenksomme overfor dem, samtidig som de ønsket å leve på en måte som kunne verve nye.

Gresk tekst: 1. Peters brev.

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan var det å være kristen minoritet i den gresk-romerske verden?
- Hvilke problemområder ble særlig aktualisert i en slik situasjon?
- Hvilke strategier ble brukt i møte med omverdenen?

N03) Hebreerbrevet som kristen tolkning av GT

Det gåtefulle Hebreerbrevet gir en reflektert og dyptpløyende tolkning av Jesu person og verk i lys av de hellige skrifter. Den gamle pakt har nå fått sin oppfyllelse i den nye. Som Guds sønn og som ypperstepresten etter Melkisedeks vis står Jesus over Moses og englene, og har ved sin offerdød én gang for alle åpnet adgangen inn til den himmelske helligdom.

Gresk tekst: *Hebr 1,1-2,18; 4,12-5,10; 7,1-8,5; 9,11-10,25.*

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan tolkes Det gamle testamente som profeti og forbilde for den nye pakt?
- Hvordan kan Jesus samtidig være både konge og yppersteprest?
- Hvilket bilde får vi av Jesus og hans gjerning som yppersteprest i den himmelske helligdom?
- Hvilke konsekvenser får Jesu gjerning for det kristne liv og for synet på offer, gudstjeneste og "hellig rom"?

N04) Frelse og frigjøring i Jakobs brev

Jakobs brev taler om troens konsekvenser i den kristnes liv. Uten gjerninger er troen død! Helt fra Martin Luthers dager har dette sterkt formanende brevet blitt sett på som en trussel mot læren om troen alene og nåden alene som vei til frelsen. I vår tid har brevet fått fornyet aktualitet ved sine skarpe advarsler til de rike og appellen om rettferd til de fattige.

Gresk tekst: *Jakobs brev*

Arbeidet med dette valgmenne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan bestemmes forholdet mellom tro og gjerninger som vei til frelse i Jakobsbrevet?
- Kommer Jakob i konflikt med Paulus?
- Hvordan skal det frigjorte kristne liv leves i lys av "frihetens fullkomne lov" (1,25) og bære frukt i et fellesskap hvor det ikke gjøres forskjell på folk?

N05) Misjon i den tidlige kirke *

Brevlitteraturen og ganske spesielt Apostlenes gjerninger gir et godt innblikk i tidlig-kristen misjon. Disse kildene sier en del om historiske forutsetninger og om de første kristnes misjonsmetoder og -strategi. Andre tidlige kristne kilder supplerer, men gir også et noe annet bilde av hvordan tilslutningen til kirken vokste. Emnet bearbeides gjennom studiet av et utvalg tekster fra Apostlenes gjerninger (gresk), noen tekster fra oldkirken i oversettelse, og et lesepensum.

Gresk tekst: *Apostlenes gjerninger 10,1-48; 13,1-12; 14,8-20; 16,6-15; 17,1-9; 18,1-11*

Tekster i oversettelse: *Plinius d.y.'s brev til Trajan 65; Contra Celsum III.55; Justin Martyrs Dialog med Tryfon 3-8.*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva mener vi når vi taler om misjon i den tidlige kirke?
- Hvordan drev de første kristne misjon?
- Hadde de bevisste metoder og strategi?

N06) Sunn lære, kirkelig lederskap og pastoral identitet

Pastorabrevene er skrevet for å møte en vanskelig situasjon i enkelte menigheter som Paulus har grunnlagt: En vranglære som forårsaker at flere sporer av fra troen og fra et sunt kristent liv, målbæres av aktører innenfor menigheten. Med en viss rett kan det sies at pastorabrevenes ekklesiologi er utformet for å møte en konkret situasjon. Dette valgemne går direkte på den teologiske profilen i brevene. Kriterier for utvelgelse til faste oppdrag i menigheten vil kreve oppmerksomhet. Dette gjelder enda mer Timoteus som forbilde, med basis i hans nådegave og innsettelse i tjeneste.

Gresk tekst: *1 Tim 1,1-6,21; 2 Tim 1,1-2,26*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan vil apostelen at en skal møte vranglæren/vranglærere?
- Hvilket innhold og hvilken funksjon har "den sunne lære"?
- Hvilken strategisk rolle får de navngitte faste oppdrag i menigheten?
- Hvilke kriterier vektlegges med sikte på å forme en kirkeleder, m.a.o. vedkommendes pastorale identitet?
- Hvilken relevans har dette for spørsmålet om en pastoral identitet i dag?

N10) Kvinnenes stilling i den eldste kirke

På mange måter var Jesu holdning til kvinnene oppsiktsvekkende. I de eldste menigheter spilte kvinnene mange steder en sentral rolle. Paulus framhevet også klart likeverdet mellom kvinne og mann. Likevel finnes det en rekke tekster i NT som synes å fastholde et patriarkalsk familiemønster og som synes å sette begrensninger for kvinnenes oppgaver i menigheten. Arbeidet i dette valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass hadde kvinnene i det antikke samfunn og i de første kristne menigheter?
- Hvordan skal "hustavlene" forstås?
- Hvordan skal vi tolke spenningen mellom tekster som framhever likeverdet mellom kvinne og mann og tekster som forbyr kvinnene visse tjenester i menigheten?

N11) Bønn i Bibelen

Bønn står sentralt i det personlige fromhetsliv og i gudstjenestelivet både i Det gamle og Det nye testamente. Dette valgemnet vil gå gjennom en rekke ulike bønner og tekster om bønn i GT og NT og gi temaet en bibelteologisk behandling. Arbeidet med dette valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan ble bønn forstått og praktisert i gammeltestamentlig og nytestamentlig tid?
- Hvilke ulike former for bønn finner vi i GT og NT?
- Hvilket gudsbildet blir reflektert i de bibelske bønner?
- Hvilken plass har temaet bønn i gammeltestamentlig og nytestamentlig bibelteologi?

N12) Fromhet og gudstjenesteliv i den tidlige kirke

I Det nye testamente gis det flere steder et glimt inn i urkirkens fromhet og gudstjenesteliv. Dette valgemnet skal gi et mer samlet bilde av det som bevitnes i NT. Dette skjer gjennom et lesepensum og ved at man studerer et utvalg oldkirkelige tekster (i oversettelse) som samler og viderefører NTs mer fragmentariske informasjon. Valgemnet har altså et tyngdepunkt i NT, men strekker seg utover dette.

Tekster i oversettelse: Plinius d.y.'s brev til Trajan Bok X, brev 96; Didache; Justin Martyrs 1. Apologi kap. 65-67

Arbeidet med dette valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan feiret de første kristne gudstjeneste?
- Er det mulig å finne/avdekke en fast gudstjenesteordning i våre kilder fra det 1. og 2. århundre?
- Hvordan kommer kristen livstolkning til uttrykk gjennom fromhet og gudstjenesteliv?

N13) Jødedommen på nytestamentlig tid

Jødedommen i det 1. århundre var ingen enhetlig størrelse, men omfattet ulike retninger og grupperinger. Likevel hadde de en felles arv fra Det gamle testamente (Tanak). Dette valgemnet vil gi grundig kunnskap om i den jødiske bakgrunn for Jesus, Paulus og Det nye testamente i allmennhet. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilket teologisk "univers" kan vi forutsette hos Jesus, Paulus og de andre nytestamentlige forfattere?
- Hva ville det si å være jøde i det 1. århundre?
- Hva var forholdet mellom lære og religiøs praksis?
- Hva var de viktigste skillelinjer mellom de ulike religiøse retningene innenfor jødedommen på Jesu tid?

N14) Qumran og Det nye testamente

Funnet av Dødehavsrullene ved Qumran bidro i stor grad til å kaste lys over jødedommen på nytestamentlig tid. Interessen for dette funnet har blitt fornyet de senere år på grunn av publiseringen av stadig flere av tekstene. Og på nytt har spørsmålet om sammenhengen mellom de første kristne og Qumran-samfunnet blitt reist. Dette valgemnet vil gi kunnskap om Qumran-samfunnet og dets skrifter og i særdeleshet forbindelseslinjene mellom Dødehavsrullene og NT. Dette valgemnet legger hovedvekten på reflektert lesning av tekstene i oversettelse.

Tekster i oversettelse: 4QpPs 37 (4Q171); 1QpHab I-II, V, VII-XIII; 4QpNah (4Q169); 4QFlor (4Q174); CD I; 1QS I-VIII; 1QSa; 1QH^a I,1-II,19; VII, 26-33; XI, 3-14; 4QMMT (4Q394-399); 4Q246; 4Q521; 4Q525 (4QBeatitudes)

Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan har Qumran-skriftene tolket Det gamle testamente med tanke på sin egen historie og selvforståelse?
- Hvordan har Qumransamfunnet ordnet sitt felles liv, og hvordan har de gitt sin gudstro uttrykk i bønn og tilbedelse, i polemikk og i håp?
- Hvordan kan disse tekstene kaste lys over Det nye testamente og urkristendommen?

N15) Det nye testamente og den antikke retorikk

I antikken spilte retorikken - kunsten å kunne argumentere - en avgjørende rolle i samfunnet. Nyere forskning har gjenoppdaget verdien av den antikke retorikk også når det gjelder å tolke nytestamentlige tekster. Dette valgemnet gir en generell innføring i den antikke retorikkens regler og gir et innblikk i hvordan retorikken kan anvendes ved lesningen av NT. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan ble retorikken brukt i antikken?
- I hvilken grad er det mulig og fruktbart å anvende den antikke retorikk i tolkningen av Det nye testamente?

N16) Den Hellige Ånds gjerning i Acta og vår tids misjon *

Oppfyllelsen av løftet om Den Hellige Ånd var et avgjørende kjennetegn på den kristne menighet og den første kristne misjon. Ånden manifesterte seg gjennom frimodighet, evangelieforkynnelse, bønn, ledelse, tegn og under. Dette blir en viktig forutsetning for at det kristne budskap vinner fram i den antikke verden. Fremdeles spiller Actas beretning om dette en stor rolle for kirke og misjon. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken rolle spiller Den Hellige Ånd i den eldste kirkes misjon slik den er omtalt i Acta?
- Hva betyr Actas beretning om pinsen og Åndens virke for vår tids misjonsteologi og misjonserfaring?
- Hva er misjon i Helligåndens kraft i dag?

N17) Kontekstuell bibeltolkning

Det hører til teologiens egenart at den vil kommuniseres. Bevisstheten om dette har skapt ulike varianter av kontekstuell teologi: frigjøringsteologi, svart teologi, feministisk teologi osv. En kontekstuell måte å lese bibeltekster på, innebærer mer enn å anvende dem i stadig nye situasjoner. Situasjonen for mennesker i dag - særlig for de marginaliserte - reiser selv spørsmål til tekstene og til lesningen av dem. Emnet skal belyse problemstillinger og modeller knyttet til tolkning av nytestamentlige tekster i lys av konteksten til dagens lesere. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vil det si å tolke nytestamentlige tekster i lys av konteksten?
- Hvilke modeller er i bruk ved såkalt "kontekstuell bibeltolkning"?
- Hvordan er forholdet mellom kontekstuelle måter å tolke NT på og de mer tradisjonelle metoder?

N18) Jesusbildet i kristendommen og religionene *

Jesus er den mest betydningsfulle person i menneskehetens religiøse historie. Han inntar den sentrale plass i kristendommen, men han spiller også en betydelig rolle i andre religioner. Dette valgemnet vil undersøke hvordan Jesus forstås i ulike religioner som islam, hinduisme, gnostisisme og moderne religiøsitet, og drøfte disse Jesusbildene i forhold til det bibelske. En vil også se hva Jesu særstilling i følge Det nye testamente betyr for en teologisk vurdering av andre religioner og for kirkens møte med mennesker av annen tro i dialog og misjon. Lærestoffet for dette valgemnet er hentet fra religionsvitenskap, nytestamentlig teologi, systematisk teologi og misjonsvitenskap. Arbeidet med dette valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke ulike Jesusbilder finnes innen gnostisisme, islam, hinduisme og nyreligiøsitet?
- Hva betyr Jesus i disse ulike religiøse sammenhengene?
- Hva utgjør det særegne i det nytestamentlige Jesusbildet sammenliknet med Jesusbildet i ikke-kristne religioner?
- Hvordan bør vi ut fra kristen teologi vurdere de Jesusbilder som kommer til uttrykk i andre religioner?
- Hva betyr Jesu særstilling i følge kristen teologi for kristendommens møte med andre

religioner, og for kirkens misjon overfor mennesker av annen tro?

KIRKEHISTORIE

MED FELLESPENSUM I KH/ST

Innledning

Studiet i kirkehistorie omfatter ett 8 vekttalls *epokestudium* pluss et 2 vekttalls *fellespensum* i KH og ST kalt "Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse".

Det kirkehistoriske epokestudium

Kirkehistorien dekker en snart to tusen år lang periode. For å oppnå den ønskede fordypningsgrad, velger studenten én av tre *epoker* som gjenstand for sitt studium: (1) oldkirke og middelalder; (2) senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid; (3) nyere og nyeste tid. Innenfor hver av disse epoker leses et felles oversiktpensum på 4 vekttall, og minimum ett valgemner på 2 vekttall. Studentene skal til sammen velge to valgemner, men ett av disse kan velges fra en annen epoke.

	Fellesdel	Valgemne	Valgemne	Valgemne
Epoke I Oldkirke og middelalder	Oversikts pensum	Oldkirken: Gudstjeneste- og fromhetsliv	Middelalderen: Gudstjeneste- og fromhetsliv	Oldkirken: Kultur- og religionsmøte
		Middelalderen: Kultur- og religionsmøte		
Epoke II Senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid	Oversikts pensum	Teologi og fromhetsliv - europeisk	Teologi og fromhetsliv - norsk	Martin Luther - teolog og kirkereformator
		Kristendommen i møte med en ny tid - renessanse og humanisme	Kristendommen i møte med en ny tid - en ny verden og et nytt verdensbilde	
Epoke III Nyere og nyeste tid	Oversikts pensum	Misjonstenkningen fra reformasjonen til år 2000	Den tredje verdens kirkehistorie	Liturgi og fromhet - bildet og det sakramentale nærvær

	Kirke, stat og samfunn	Sekularisering og modernitet fra slutten av 1700-tallet og fram mot vår tid	Kvinnenes plass og rolle i nyere norsk kirkehistorie
--	------------------------	---	--

Studiet av kirkehistorien har et aktuelt sikte. Det skal hjelpe studenten til å utvikle et historisk perspektiv på den kirkelige virkelighet som vi selv lever i og ofte tar som gitt. Studiet av den historiske prosess som ligger bak dagens virkelighet, gir både mulighet for å kunne forstå og tolke vår egen virkelighet bedre, og impulser til å etablere et kritisk perspektiv på vår egen tid.

Et overordnet hensyn i utformingen av de kirkehistoriske studieemner har vært at de fleste studentene tar sikte på en tjeneste som prest eller pastor i en kirke og for en menighet. I dag utfordres denne tjenesten særlig på to måter. (1) For det første er gudstjeneste- og fromhetsliv inne i en omformings- og nyorienteringsfase, der de inspirasjonskilder og korrektiver som finnes i den kristne tradisjon, gammel og ny, er etterspurt i større grad enn på lenge. (2) For det andre er vår tid preget av en større grad av religiøs og kulturell pluralisme enn for bare noen tiår siden. Dermed har også kirkens forhold til stat og samfunn kommet i fokus på en ny måte. Kirkehistoriestudiet er i hovedsak innsiktet mot disse to problemstillingene, dels ved at de er fokusert i fagets fellespena, dels ved at man kan velge videre fordypning i en av dem.

Fellespensum i KH og ST

Fellespensum i KH og ST (2 vekttall) er obligatorisk for alle studenter. Hensikten med fellespensumet er at studentene skal tilegne seg en grunnleggende, helhetlig forståelse av hva en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse innebærer i dag. Fellespensumet skal bygge bro mellom KH og ST studiet, og er således å forstå som en forberedelse til det rene ST studiet.

Felles mål

Studiet av kirkehistorie med fellespensum skal gi:

- innsikt i historiske prosesser og sammenhenger
- forståelse for kirkehistoriens metodiske problemer
- forståelse for de kontekstuelle vilkår kirken og teologien virker under
- evne til selvstendig arbeid med kirkehistoriske kilder
- forståelse for hvordan kirkens lære og kirkens fromhet utvikles
- historisk innsikt i evangelisk luthersk konfesjon, og dens økumeniske egenart i fortid og nåtid
- evne til refleksjon over hvordan evangelisk-luthersk kristendomsforståelse kan gjøres gjeldende i dag

Mål og innhold

De felles målene søkes realisert ved at en studerer én kirkehistorisk epoke og et fellespensum i KH/ST kalt «Evangelisk luthersk kristendomsforståelse».

Det kirkehistoriske epokestudium

Epoke I

Oldkirke og middelalder

Formålet med studiet av denne epoken (ca 100-1400) er å vinne innsikt i den periode av kirkens historie da de grunnleggende trekk ved gudstjeneste, sakramenter, dogme, skriftkanon og kirkeforfatning fikk sin form, og de "klassiske" svar ble gitt på hva det vil si å leve som en kristen (etikk og fromhetsliv). Det legges vekt både på historiens indrekirkelige side (gudstjeneste- og fromhetsliv), og på kirkens interaksjon med samfunn, kultur, og andre religioner i oldtid og middelalder. Samtidig vil både kontinuitet, endring og brudd i den historiske utvikling i perioden bli fokusert.

Studiet av epoken består av to komponenter: et oversiktpensum og to valgmenner. I fellespensum er hovedvekten lagt på studium av helhetsfremstillinger, i valgmennene på studium av utvalgte kildetekster.

Fellesdel (4 vekttall)

Oversiktpensum

Hensikten med studiet er dels å vinne innsikt i kirke- og teologihistoriens kontekstualitet i oldtid og middelalder, dels å vinne innsikt i den allmennhistoriske horisont for studiet av valgmennes kildetekster. Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvor jødisk var den tidlige kristendom?
- Hva betydde kristendommens omplanting fra et hovedsakelig jødisk til et allment-hellenistisk miljø?
- Hvordan ble kristen tro profilert i forhold til hedensk religion og gresk-romersk filosofi?
- Representerer den oldkirkelige utvikling av dogme, liturgi og kirkeforfatning et "fall" i forhold til urkristendommen?
- I hvilken forstand stilte middelalderen kirken overfor nye utfordringer og problemer? Hva er de viktigste forskjeller på antikk og middelalder?
- Hvilke er de karakteristiske forskjeller på østkirkelig og vestkirkelig, og hvordan utvikler og befester den vestlige kirke sitt særpreg i middelalderen?
- Hva tenkte man i samfunn og kirke om mennesket som kjønns - og familievesen, og hvordan utviklet synet på kjønn og seksualitet seg?
- På hvilken måte er oldtidens og middelalderens kirkelige arv fremdeles grunnleggende for vår tids kirke og kristendom?

Valgemner (2+2 vekttall)

Valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke I skal studentene velge to av de følgende valgemnene:

K01) Gudstjeneste- og fromhetsliv - oldkirken:

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i oldkirkens fromhetsliv, med fokus på gudstjenestelivet (sakramenter, forkynnelse, bønn) og den monastiske fromhet. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- Didache*, norsk overs. i Baasland, E./Hvalvik, R., (utg.), *De Apostoliske Fedre*. Oslo: Luther Forlag 1997, 21-29 [9 s.].
- MELITON AV SARDES: "Om påsken", i Skarsaune, O., *Meliton av Sardes: Om Påsken. Den eldste kristne påskepreken*, Oslo: Luther Forlag 1997, 61-90 [20 s.].
- HIPPOLYT: "Den apostoliske tradisjon", i Ekenberg, A., *Hippolytos: Den apostoliska traditionen*, Uppsala: Katolska Bokförlaget 1994, 31-75 [45 s.].
- AMBROSIUS: "Om sakramentene", i Beskow, P., *Ambrosius av Milano: Om sakramenten, Om mysterierna, Skellefteå: Artos Bokförlag 1989, 35-73 [39 s.].*
- AUGUSTIN: "Enchiridion", i Thrap, D., Aurelius Augustinus: *Enchiridion. En kort Haandbog om Tro, Haab og Kjærlighed (Vidnesbyrd af Kirkefædrene IX)*, Christiania: P.T. Mallings Boghandels Forlag 1884, 1-116 [116 s.].
- ATHANASIUS: "Antonius' liv", i Hägg, T./Rubenson, S., *Athanasois av Alexandria: Antonios liv*, Skellefteå: Artos Bokförlag 1991, 43-116 [75 s.].

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan overtar og hvordan modifierer den tidlige kirke jødiske gudstjeneste- og fromhetsformer?
- Hvordan kontekstualiserte oldkirken sin tro og sin gudstjeneste innenfor den allmenne gresk-romerske kultur?
- Hvilken rolle spilte sakramentene i oldkirkens fromhetsliv, og hvordan ble de forstått?
- Hva var bakgrunnen for og ideén med den monastiske bevegelse i oldkirken?

K02) Gudstjeneste- og fromhetsliv - middelalder

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i middelalderens fromhetsliv, med fokus på gudstjenestelivet (sakramenter, forkynnelse, bønn) og den monastiske fromhet. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- "Benedikts regel" i Gunnes, E., *Klosterliv i Vesten. Augustins regel - Benedikts regel*, Oslo: Aschehoug (Torleif Dahls Kulturbibliotek) 1986, 55-102 [48 s.].
- RADBERTUS og RATRAMNUS: "Debatten om Kristi legeme og blod" i McCracken, G.E./Cabaniss, A., *Early Medieval Theology (The Library of Christian Classics Vol. IX)*, London: SCM Press 1957, 94-147 [50 s.].
- THOMAS AQUINAS: *Summa Theologica*, Pars III, Questio 76,1-5 og 83,1 (om nattverden), i: *St. Thomas Aquinas Summa theologica. Complete English Edition in five Volumes*.

- Translated by Fathers of the English Dominican Province. Vol. 5. New York: Christian Classics 1911, revidert 1920, 1948, opptrykk 1981, 2449-2453; 2506).
- Corpus Christi-offisiet, Pange lingua, Lov Herren, Lauda Sion*, i: *Katolsk Salmebok*, 452-455; 524f.
- "Messens canon" i *Messeboken: Missale Romanum* latin og norsk, Oslo: Oslo Katolske Bispedømme 1961, 437-480 [20 s.].
- "Bedas påskepreken" i Martin, L.T./Hurst, D., *Bede the Venerable: Homilies on the Gospel* (Cistercian Studies Series). Kalamazoo, Mich.: Cistercian Publishing House 1991, [10 s.]
- 'Epifani I' og 'Kirkevigsøl I ("Stavkirkeprekenen")' i Gunnes, E. (utg.), *Gammelnorsk Homiliebok*. Oslo/Bergen/Tromsø: Universitetsforlaget 1971, 68-71; 100-104 [8 s.]
- Kirkevigsølingspreken fra Vadstena*, norsk overs. ved Jan Schumacher [5 s.].
- BERNHARD AV CLAIRVAUX: "Prekener over Høysangen, nr. 1 og 7", i: G.R. Evans (transl.), *Bernard of Clairvaux: Selected Works* (The Classics of Western Spirituality), New York/Mahwah: Paulist Press 1987, 210-215; 231-236.
- JULIAN AV NORWICH: *Visjoner av Guds kjærlighet*, norsk overs. ved Arthur Sandved. Oslo: Luther Forlag 1999, 37-86 [50 s.].

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken rolle spilte sakramentene i middelalderens fromhetsliv?
- Hvilken sammenheng er det mellom prekenen og Kristi sakramentale nærvær i messen?
- Hvilken innflytelse fikk den monastiske bevegelse og den monastiske teologi i senantikken og middelalderen?
- Hva særmerker den monastiske teologi i forhold til den skolastiske?

K03) Kultur- og religionsmøte - oldkirken *

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i den tidlige kristendoms møte med den hellenistiske og orientalske kulturverden i antikken. Studiet vil også gi innsikt i kristendommens dialog med jødedommen. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- JUSTIN MARTYR: "1. Apologi 1-31; 2. Apologi" i Justin : *Apologier* (oversatt av H. Pontoppidan Thyssen) (Bibel og historie 18). Århus: Aarhus Universitetsforlag 1996, 53-76; 107-120 [37 s.].
- JUSTIN MARTYR: *Dialogen med Tryfon 1-8*, norsk overs. ved Skarsaune, O., fotokopi, 5 s.
- JUSTIN MARTYR: *Dialogen med Tryfon 9-141*, eng. overs. i utvalg, 40 s.
- KLEMENS AV ALEXANDRIA: "Utdrag av Protreptikos", i *Fathers of the Second Century : Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus and Clement of Alexandria* (the Ante-Nicene Fathers, vol. 2) (utgave ved COXE, A. CLEVELAND),. Grand Rapids: Eerdmans 1977 eller senere opptrykk, 171-206 [utdrag, 30 s.].
- TERTULLIAN: "Utdrag fra Apologeticum", i Welle, I (red.) *Fra Oldkirken, Hovedverker av den kristne litteratur fra kirkefedrene til nutiden, B.1*, Oslo: Lutherstiftelsens Forlag 1930, 14-49 [36 s.].
- AUGUSTIN, *Om Guds Stad*. (oversatt til dansk av Dalsgaard Larsen, B.): Århus, Aarhus Universitetsforlag 1984-1996 [utdrag 50 s.]

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Var "kristendommens hellenisering" det første eksempel på kontekstualisering og tverrkulturell misjon?
- Hvilken stilling tok oldkirken til fremmed religion og til filosofien?
- Hvordan ble den kristne teologi selv påvirket i møte med antikkens kultur?
- På hvilken måte ble Augustins tenkning retningsgivende for middelalderens kirke?

K04) Kultur- og religionsmøte - middelalder *

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i kirkens møte med islam og jødedommen, og i kirkens møte med den germanske verden i middelalderen. Studiet vil også gi innsikt i kristendommens dialoger med jødedom og islam. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

GREGOR DEN STORE: "Brevet til Mellitus om Augustin og hans misjon blant anglerne." i Beda: *Anglernes kirkes historie*. (oversatt av Schjøth, E.) Oslo: Aschehoug 1979, s.51-52
"Råd fra biskop Daniel av Winchester til Bonifatius om hedningemisjonen", i Lidén, H.-E., (red.): *Møtet mellom hedendom og kristendom i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget 1995, s.51-57.

ALKUIIN: "Preken til nylig omvendte saksiske stammer" i Haavardsholm, J., (red.), *Nytt lys på middelalderen*. Oslo: Syppress Forlag 1997, s.56-65.

TIMOTHEUS 1.: "Dialogen med khalifen Mahdi" i Newman, N.A. (red.), : *The Early Christian-Muslim Dialogue : A Collection of Documents from the First Three Islamic Centuries (632-900 A.D.)*. Hatfield (Penns.) 1993, 169-267 [utvalg, 40 s.].

NESTORS KRØNIKE, historien om Vladimirs omvendelse og dåp, i: Gunnar O. Svane (utg.), *Nestors krønike: Beretningen om de Svundne År*, Højberg: Wormianum 1983, 77-112.

NACHMANIDES: "Disputten med Pablo Christiani i Barcelona 1263" i Maccoby, H. (red.) : *Judaism on Trial: Jewish-Christian Disputations in the Middle Ages*. London/Washington: The Littman Library of Jewish Civilization 1993, s.102-146.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hva er hovedelementene i kristendommens «germanisering» i tidlig middelalder?
- I hvilke teologiske kategorier plasserte kirken Islam, og hva var hovedlinjene i debatten mellom kristne og muslimer?
- Hvilke nye utfordringer fra Islam og jødedommen ble kirken stilt overfor i middelalderen, og hvilke nye svar ble gitt?
- Hvordan kan den skolastiske teologi forstås som kirkens svar på nye utfordringer?

Senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid

Formålet med studiet av epoke II er dels å tilegne seg grundig innsikt i og forståelse av de sentrale endringsprosesser i teologi- og fromhetshistorie innenfor europeisk kirkeliv i tidsrommet ca. 1300 til ca. 1700, dels å vinne innsikt i de viktigste idehistoriske linjene med særlig relevans for kristendommens plass og rolle i samfunnet innenfor denne epoken. Et sentralt anliggende innenfor studiet av denne epoken vil være å tilegne seg en grundig forståelse av den lutherske teologi og dens konsekvenser for reform av preken og gudstjenesteliv. Disse målsetningene søkes oppnådd ved studium av to komponenter: et oversiktspensum og to valgemenner.

Oversiktspensum

Hensikten med studiet er dels å vinne innsikt i kirke- og teologihistoriens kontekst i senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid, dels å vinne innsikt i den allmennhistoriske horisont for studiet av de kildetekster som inngår i valgemenene. Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilke nye problemer og utfordringer av samfunnsmessig og idehistorisk art ble kirken i senmiddelalderen stilt overfor?
- På hvilken måte er senmiddelalderen forutsetning for reformasjon og nytid?
- Hva er hovedpunktene i Martin Luthers teologi?
- I hvilken grad gjennomgår romersk-katolsk tro og praksis endringer under motreformasjonen?
- Hva er hovedmomentene i evangelisk-luthersk kristendomsforståelse og kirkereform ?
- Hva er de viktigste innbyrdes forskjeller innenfor protestantismen, og hvordan befester disse sitt særpreg i løpet av utviklingen frem mot ulike konfesjoner?
- I hvilken grad lar det seg gjøre å se på brytningene rundt kirke og teologi i senmiddelalderen og på reformasjonstiden som en del av en tidlig "modernisering" av europeisk samfunnsliv og mentalitet?
- I hvilken grad representerer filosofi og vitenskap under senmiddelalder, renessanse og nytid utfordringer som har betydning også for vår tids kirke og kristendom?

Valgemenner (2+2 vekttall)

Valgemenene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke II skal studentene velge to av de følgende valgemenene:

K10) Teologi og fromhetsliv - norsk

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

"Tekstutvalg fra norsk kirkehistorie": et utdrag hentet fra Jørgensen T., Montgomery, I. og Schumacher, J. (red), *Gjør døren høy : Kirken i Norge i tusen år*. Oslo: Aschehoug 1995. (ca 120 sider):

– Innledning	121
I. Liturgi og gudstjeneste.	
– Utdrag fra messens canon fra Missale Nidrosiense.	127
– Forklaring av messa og alle tidebøner.	131
– Ordningen for høymesse etter Danmarks og Norgis Kirkeritual 1685	139
– Ordningen for dåp etter Palladius' Alterbog (1556)	143
– Inngangs- og utgangsbønnene ("klokkerbønnene")	146
– "Om Børne Sang udi Kirckerne" fra utkast til Norsk Kirkeordinans (1604)	147
– En salme fra Hans Thomissøns salmebok.	151
– En salme av Thomas Kingo: "Over Kedron Jesus træder"	154
– To sanger av Petter Dass.	158
– En salme av Dorothe Engelbretsdatter	165
II. Preken, lære, bekjennelse.	
– En preken til Kristi Åpenbaringsdag fra "Gammelnorsk Homiliebok"	169
– Om å tolke bibeltekster: et utdrag fra Kongespeilet.	174
– Peder Palladius til sokneprester i Norge, "om katekismen".	177
– Utdrag fra Utkastet til norsk kirkeordinans 1604.	179
– Superintendent Jørgen Eriksson : Jona Prophetis skjøne Historia [utdrag]	184
– Lauritz Nielsson : " den christelige Bekjendelse om Herrens Vej . . "(1605)	188
– Biskop Ludvig Hanssøn Munthes (1644) : om trolldom og hekser.	190
III. Fromhetsliv .	
– Hyrdebrev fra erkebiskop Arne Vade (1346 - 1349)	209
– Utdrag fra "Lilja".	220
– Reformasjonen kommer til Hamar: Utdrag fra "Hamarkrøniken"(1553).	224
– Religiøse folkeviser.	230
– Niels Lauritzsøn Arctander: Om Kristi nadverd (1611) .	237
– Utdrag fra Johann Gerhard: "Hellige meditasjoner"(1606)	238
– Lewis Bayley : utdrag fra "Praxis pietatis" (1646)	241
– Edvard Edvardtzen (d. 1695): Om å skue Gud.	244
IV. Kirke - stat - folk.	
– Kong Sverre: Talen mot bispane (ca. 1199)	271
– Kong Håkon Sverressons forliksbrev til biskopene (1202).	276
– Utdrag fra Kongespeilet : "om de to Guds hus på jorden".	278
– Utdrag fra kongens håndfesting 1513 og 1559.	282
– Utdrag fra Kirkeordinansen av 1537	283
– Christian III's brev til Eske Bille av 17. juni 1537	289
– Geble Pederssons brev til Christian III av 28. juni 1539	291
– Brev fra Johannes Bugenhagen og Martin Luther til Christian III	292
– Torbjørn Olavssons kallsbrev fra kongen, 6. januar 1546.	293
– Torbjørn Olavsson til domkapitlet, 20. desember 1547.	295

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan søkte de tradisjonelle former for kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen å gi et

samlet uttrykk for hva et liv i tro, håp og kjærlighet innebærer?

- Hvordan fikk skikker og tradisjoner for religiøst liv spille en avgjørende rolle for utformingen av kirkerommet og inndelingen av årets rytme?
- I hvilken grad påvirkes fromhetesformer av almene sosiale og kulturelle endringer i samfunnet?
- Hvordan leder teologisk pluralisme og permanent kritikk av fromhetens former og teologiske forutsetninger under senmiddelalderen til oppgjør med deler av tradisjonen?
- Hvordan søkte de ulike konfesjonene, innbefattet den romersk-katolske, å trekke praktisk teologiske konsekvenser av de teologiske brytningene under 1500-tallet i retning av fromhetsliv og kirkeliv?
- På hvilken måte kan historien i denne epoken bidra til en kritisk og konstruktiv forståelse av forholdet mellom teologi og fromhet i dag?

K11) Teologi og fromhetsliv - europeisk

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

- LUTHER, M. , "Von Dolmetschen und Fürbitte der Heiligen"(WA 30 II. 632 - 646) = "Om å tolke og om de helliges forbønn" i Lønning, I. (red), *Levende Luther*. Oslo, Land og Kirke 1962 s. 87 - 108; (eller utg. "On Translating" i Bachmann, E. Th. , *Luther's Works*. vol 35. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 177 - 202.)
- "The Translators to the Reader" i Carroll, R og Prickett, S. (red), *The Bible: Authorized King James Version With Apochrypha*. (World's Classics) Oxford: Oxford University Press 1997 s. liii - lxix
- LUTHER, M. , "An Order of Mass and Communion for the Church at Wittenberg 1523" ("Formula Missae") i Leupold, U. S. *Luther's Works*. vol 33. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 17 - 40.
- LUTHER, M. , "The German Mass and Order of Service 1526" i Leupold, U. S. *Luther's Works*. vol 33. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 51 - 90; eller utg. i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red) *Martin Luthers Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bd. V s. 7 - 39.
- MUENTZER, T. , "German Church Service Book" (utdrag); " Order and Explanation of the German Church Service recently instituted at Allstedt by the servants of God, 1523"; "German Evangelical Mass (1524)" (Forord). i Matheson, P. (red), *The Collected Works of Thomas Müntzer*. Edinburgh: T & T Clark 1988 s. 162 - 182.
- Book of Common Prayer* (1661) : "Preface"

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan søkte de tradisjonelle former for kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen å gi et samlet uttrykk for hva et liv i tro, håp og kjærlighet innebærer?
- Hvordan fikk skikker og tradisjoner for religiøst liv spille en avgjørende rolle for utformingen av kirkerommet og inndelingen av årets rytme?
- I hvilken grad påvirkes fromhetesformer av almene sosiale og kulturelle endringer i samfunnet?
- Hvordan leder teologisk pluralisme og permanent kritikk av fromhetens former og

teologiske forutsetninger under senmiddelalderen til oppgjør med deler av tradisjonen?

- Hvordan søkte de ulike konfesjonene, innbefattet den romersk-katolske, å trekke praktisk teologiske konsekvenser av de teologiske brytningene under 1500-tallet i retning av fromhetsliv og kirkeliv?
- På hvilken måte kan historien i denne epoken bidra til en kritisk og konstruktiv forståelse av forholdet mellom teologi og fromhet i dag?

K12) Kristendommen i møte med en ny tid - renessanse og humanisme

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

ERASMUS ROTERODAMUS, *Fortrolige samtaler*. Overs. og kommentarer ved E. Grimm. Oslo, Aschehoug 1983 (Thorleif Dahls kulturbibliotek).

MELANCHTHON, Ph. , "Loci communes" (utdrag) i Pauck, W. (red), *Melanchton and Bucer*. Library of Christian Classics vol 19. London, SCM Press, 1969.

WINTER, E. F. (red), *Erasmus - Luther : Discourse on Free Will*. New York, Continuum 1997.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken betydning fikk renessansen som formidling av "klassiske" verdier?
- Hvordan ønsket humanismen å reformere kirke- og fromhetsliv?
- Hvilken virkning fikk striden mellom Luther og Erasmus for den lutherske læretradisjon?
- Hvordan kommer «det reformatoriske» til uttrykk i Melanchthons *Loci communes*?

K13) Kristendommen i møte med en ny tid - en ny verden og et nytt verdensbilde *

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

DESCARTES, R., *Meditasjoner over filosofiens grunnlag og andre tekster*. (Overs. og innl. ved A. Aarnes) (Thorleif Dahls kulturbibliotek) Oslo: Aschehoug 1992. (Fortalen, samt meditasjon 4 og 5)

BACON, F., Utdrag fra *Novum Organum* Bok I ("Aphorisms concerning the Interpretation of Nature and the Kingdom of Man") i : PITCHER, J. (red), *Francis Bacon The Essays*. Harmondsworth: Penguin Classics 1985. s. 277 - 285.

LANCASHIRE, D og KUO-CHEN, P (red), *Matteo Ricci : The True Meaning of the Lord of Heaven*. St. Louis: the Institute of Jesuit Sources, 1985. s. 3 - 15; 22- 25; 32 - 53; 57 - 63; 83 - 85; 99 - 103; (til. ca. 45 sider)

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan ble kirken og teologien utfordret av de vitenskapelige landevinningene på 1600-tallet?
- På hvilken måte hører fremveksten av den moderne vitenskap på 1500- og 1600-tallet med til teologihistorien?
- Hvilke misjonsmetoder og hvilken misjonsforståelse preget kirken i møtet med fremmede kulturer og folkeslag under 1500- og 1600-tallet?
- Hvordan bidro de reformatoriske bevegelser til den vitenskapelige revolusjonen?

K14) Martin Luther - teolog og kirkereformator

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

LUTHER, M. , "To sermones fra 1519". i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 , bind I, s. 296-322.

LUTHER, M. , "Skriftet til den kristne adel" i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bind II, s. 7 - 88.

LUTHER, M. , " Traktat om den kristne frihet" i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bind II, s. 192 - 234.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan er forholdet mellom Martin Luthers reformatoriske gjerning og samtidige program for reform av kirken?
- Hvilke er de teologiske hovedpunktene i Martin Luthers reformatoriske hovedskrifter?
- På hvilken måte inngår Martin Luthers egen utvikling i historien om reformasjonen på 1500-tallet?
- Hvilke utfordringer rommer Martin Luthers tenkning til vår tids teologi og kirkeliv?

Nyere og nyeste tid

Formålet med studiet av epoken nyere og nyeste tid er tilegnelse av innsikt i den teologihistoriske og åndshistoriske utvikling, slik den ble til under møtet nytidens problemstillinger. Under epoken blir også kirkens misjon utfoldet, og gudstjeneste- og fromhetsliv differensieres. Kirkens møte med den moderne stats- og samfunnsutvikling under tidsrommet 1550-2000 ble en særlig utfordring. Dette studium skal gi innsikt så vel i nasjonal som i internasjonal/europeisk kirkehistorie.

Studiet av epoken består av to komponenter: et oversiktpensum og to valgemne. I fellespensum er hovedvekten lagt på studium av helhetsfremstillinger, i valgemnene på studium av utvalgte kildetekster.

Fellesdel (4 vekttall)

Oversiktpensum

Hensikten med studiet er å vinne innsikt i kirke - og teologihistorien utfra den kontekst som nytiden med sin utvikling av det moderne skaper for den teologiske refleksjon, og den kirkelige lære. Oversiktpensumet skal gi horisont og intensjonsdybde til studiet av valgemnene, og grunnlag for forståelse av kildetekstene.

- Hvordan uttrykkes og begrunnes kristentroen i møte med utfordringer fra den moderne kultur?
- Hvordan forløp den teologihistoriske utvikling, hvilke retninger og teologer var sentrale, og hvilke teologiske temaer ble særlig aktualisert i møte med det moderne?
- Hvordan møtte man den nye vitenskapelige naturoppfatning og det kritiske syn på historien som nytiden brakte med seg?
- Hvordan møtte teologien utfordringene fra filosofi og moderne tenkning
- Hvordan ble utfordringene i det moderne møtt av de ulike teologiske og kirkelige tradisjoner?

Valgemner (2+2 vekttall)

Alle valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke III skal studentene velge to av de følgende valgemnene:

K20) Misjonstenkningen fra reformasjonen til år 2000 *

Tidsrommet fra reformasjonen og fram til vår tid er verdensmisjonens tid. Allerede på 1500- og 1600-tallet startet den romersk-katolske misjon til de nye landområdene i øst og vest. Luther gav viktige impulser til kirkens misjonstenkning, mens ortodoksiens tid i hovedsak representerte et nei til misjon. På 1700-tallet begynte den protestantiske misjonsvekkelsen som munnet ut i den

moderne form for selskapsmisjon som ble typisk for det 19. århundre, og som også er vel kjent fra vår egen historie. Det 20. århundre særpreges av et nytt verdensvidt økumenisk fellesskap, der kirkene i den tredje verden spiller en stadig viktigere rolle, og misjonen skjer i en ny religiøs, kulturell og sosio-politisk kontekst. I dette valgemnet er hensikten å vinne en grundig innsikt i misjonstenkingens historie ut fra et misjonsteologisk og økumenisk perspektiv. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

THOMAS, N.E. (ed.), *Classic Texts in Mission & World Christianity*. Maryknoll, Orbis, 1995. Følgende tekster: "A Commission Already Fulfilled" (Philipp Nicolai, 1597), s. 43-46; "Serving Both Soul and Body" (Bartholomäus Ziegenbalg, 1718), s. 47; "The Proper Purpose of Preaching" (Count Zinzendorf, 1746), s. 47-48; "The Great Commission as a Present Obligation" (William Carey, 1792), s. 56-57; "Evangelize the World" (John R. Mott, 1900), s. 74-77; "The Missionary Task of the Church", WCC, 1967), s. 90-92; "God-World-Church" (Johannes Hoekendijk, 1967), s. 124-127; "The Epiphany of God's Will" (Vatican II, *Ad Gentes*, 1965), s. 106-107; "Participating in the Trinity" (Anastasios of Androussa, 1988), s. 119-121.

"Lausannepakten" i Berentsen, J.-M., Engelsviken, T., Jørgensen, K. (red.), *Missiologi i dag*. Oslo, Universitetsforlaget, 1994, s. 441-447.

"The Manila Manifesto" i Stott, J.(ed.), *Making Christ Known*. Carlisle, Paternoster Press, 1996, s. 225-248 (norsk oversettelse i *Norsk tidsskrift for misjon*, nr. 4, 1989, s. 247-263.

Følgende problemstillinger vil være sentrale:

- Hvordan svarte den romersk-katolske kirke teologisk og praktisk på den utfordring som den nye kontakten med og kunnskapen om de ikke-kristne folkeslag i Asia, Afrika og Amerika medførte?
- Hvilke ulike forståelser av kirkens misjonsoppdrag og misjonsmetoder har kjennetegnet kirker og misjonsselskap i nytiden opp til vår egen tid?
- Hva har sammenhengen mellom misjon og økumenikk betydd for kirke og misjon i det 20. århundre?
- Hvilke nye utfordringer og muligheter for misjonen innebærer fremveksten av selvstendige kirker i den tredje verden?
- Hva har møtet med andre religioner betydd for kirkens teologi og praksis?

K21) Den tredje verdens kirkehistorie *

Det som fra den sendende kirkes perspektiv er misjonshistorie, er fra den unge kirkens perspektiv dens tidlige kirkehistorie. I dette valgemnet vil vi se hvorledes kirker har blitt plantet gjennom protestantisk misjon og siden har vokst og utviklet seg fram mot selvstendige kontekstuelle kirker. Vi vil særlig fokusere på kirker som har vokst fram i land der norsk misjon har vært virksom, slik som Japan, Kina, India, Etiopia og Madagaskar. Kirkens egen misjonsvirksomhet for å nå nye mennesker og grupper med avangeliet vil også bli fokusert. Dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som har karakterisert pionerfasen i kristen misjon?
- Hvordan har kirkene gjennom de siste 200 år blitt etablert i ulike ikke-kristne kontekster som er resultat av tverrkulturell misjon og lokale initiativ?
- Hvilken sammenheng - negativt og positivt - har det vært mellom

kolonialisme/imperialisme og kristen misjon?

- Hva har vært de viktigste faktorer som har hindret eller fremmet kristendommens vekst i den ikke-vestlige verden?
- Hva er det som særpreger de unge kirkene i den tredje verden?
- Hva betyr kirkenes selvstendigjøring og vekst i den tredje verden for den verdensvide kirke i vår tid?

K22) Liturgi og fromhet - bildet og det sakramentale nærvær

Mens oversiktspensumet for epoken skal gi innføring i de generelle teologiske problemstillinger, skal denne valgdelen gi kunnskap om hvordan fromhetslivet utvikles liturgisk i forskjellige konfesjonelle sammenhenger. Det legges vekt både på katolsk og evangelisk-luthersk tradisjon, reformasjon og utvikling innen norsk liturgihistorie. Dette søkes oppnådd gjennom arbeid med sentrale liturgiske tekster - ikke minst slike som tolker de sakramentale og visuelle uttrykk for det guddommelige nærvær. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

"Det 2. Konsil i Nikea - 787", *Decrees of the Ecumenical Councils*, vol 1, London, Georgetown University Press, 1990, s. 137,

"Det 4. Konsil i Konstantinopel" - 869-870, *ibid.* s. 168.

LUTHER, M., "Formula missae," i *LW*, vol.53, Philadelphia, Fortress Press 1965, s.19-40.

LUTHER, M., "Den 3. invocavit-preken", i *LW*, vol 51, Philadelphia, Fortress Press 1959, s. 79-83.

LUTHER, M., "Den tyske messen", i *Martin Luther, verker i utvalg*, vol. V, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag 1983, s.7-34

"Om Christi Naderis Sacramente", i *Danmark og Noriges kirke-ritual 1685-1985, Udvalget for Konvent for Kirke og Theologi 1985*, s.60-63,

Alterbog for den norske kirke, Kristiania 1889, s. 19-25, Kristiania 1889,

Alterbok for den norske kirke, Kristiania, Andaktsbokselskapet, 1920, s. 1-8, 16-22,

Bønnebok for den katolske kirke, St. Olav Forlag, s.567-583,

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken betydning fikk nytid og reformasjon for den liturgiske utvikling?
- Hvordan har kirkene oppfattet bildets religiøse funksjon?
- Hvordan fremtrer konfesjonelle forskjeller i det liturgiske liv?
- Hva er det liturgisk særegne ved norsk liturgisk tradisjon?

K23) Kirke, stat samfunn

Teologiens møte med den moderne natur- og historievitenskap er et tema som studiet av fellesdelen vil kunne gi innsikt i. Men kirken møter det moderne også gjennom utviklingen av den moderne stat fra 1600-tallet av. I valgemnet er målet å gi innsikt i dette møte, som utløste både konflikt og samspill. Den moderne stat, for alvor introdusert med enevoldsstyret på 1600-tallet, opptrer med sitt maktmonopol i forskjellige ideologiske innfatninger, så vel ved demokrati som ved ulike totalitære systemer. Det kan utløse dype konflikter mellom kirke og stat. Men vi kjenner

også samspillet mellom dem, ikke minst fra vår egen statskirkeordning, der det moderne demokrati og Den norske kirke inngår i en (spenningsfylt) syntese. Studiet av denne valgdel vil være konsentrert om utviklingen av den norske statskirkeordningen og kirkens kamp med nazismen under kirkekamp i mellomkrigstiden. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- "Confessio Augustana xxviii", i Leif Grane, *Confessio Augustana*, København, G.E.C. Gad 1981, s.208-215
- "Fortale til de sachsiske visitasjonsartikler (1528)", i *Luther Works* 40, Philadelphia, Fortress Press, 1975, s.269-273,
- "Kongebrevet til kirkeordinansen", i Martin Schwarz Lausten, *Kirkeordinansen 1537/39*, Odense, Akademisk Forlag, 1989, s. 150-156,
- "Kongeloven 1665, §§ I - VI", i *Kong Christian den femtes norske lov 15de april 1687 med kongeloven 1665*, Oslo, Universitetsforlaget 1982, s.287f.,
- "Kong Christian den femtes norske lov, Fortale, NL 1-1-1, 2-1-1, 6- 1 og 6-2, 6-3" *ibid.* s. 11-14, 67, 234-238
- "Konventikkelplakaten 1741", i Laurids Fogtman (utg.), *Samling af alle gjældende Forordninger, Rescripter, Resolutioner og Collegial Breve... I*, København 1809, s.19f. og 149ff.
- "Rescript mot kvekerne baptister etc. 1745", *ibid.* s.22ff.
- "Den norske grunnloven 1814, §§ 1,2, 15, 16, 21, 85, 93, 100", i Tønnes Andenæs (utg.) *Grunnloven vår 1814 til i dag*, Oslo, Universitetsforlaget 1966, s.61, 62, 69f.
- "Dissenterloven 1845", i Knut Rygnestad, *Dissentarspørsmålet i Noreg frå 1845 til 1891*, Oslo, Lutherstiftelsens forlag 1955, s.13-16,
- "Til christendommens venner i vort land" i Carl Fr. Wisløff, *Politikk og kristendom*, Bergen, a/s Lunde & Co, 1961, s.209-212,
- "Kirkens grunn" i Torleiv Austad, *Kirkens Grunn. Analyse av en kirkelig bekjennelse fra okkupasjonstiden 1940-45*, Oslo, Luther Forlag 1974, s.26-32, 119-135,
- "Høyesterettsdom i børre knudsen-saken", i *Norsk Retstidende* 1983 s. 1004ff.
- Lov om den norske kirke 1996, §§ 1-4, 17-27, vedtatt 7.juni 1996 nr.31.*
- Innst. O. nr.46 (1995-96) fra Kyrkje-, utdannings og forskningskomiteen, s. 1-27*

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvorfor ble statskirkesystem og lutherdom knyttet så nært sammen?
- Hvordan møtte kirken den moderne utvikling av det liberale demokrati, og hvordan ble kirken selv demokratisert?
- Hvordan opptrådte kirkene som «bekjennelseskirker» i konflikter med den totalitære stat?
- Hvordan oppfatte det bibelske krav om lydighet mot øvrigheten i møte med den moderne stat?

K24) Sekularisering og modernitet fra slutten av 1700-tallet og fram mot vår tid

1700- og 1800-tallet stilte kirke og teologi overfor sterke utfordringer. Vi knytter dem gjerne til begreper som sekularisering og modernitetens gjennombrudd. Utvikling av ikke-religiøse verdensanskuelser som nytiden brakte med seg, nådde et toppunkt på 1800-tallet da positivisme,

darwinisme og etter hvert forskjellige utgaver av sosialisme kom til å forme kultur og samfunn, ikke minst universitetsliv og vitenskap. I dette valgemne vil vi ta for oss hvordan kirke og teologi erfarte og forsøkte å møte disse utfordringer, samtidig som vi søker å danne oss et bilde av hvordan denne prosess kan tolkes som uttrykk for sekularisering og modernitetens gjennombrudd. Følgende problemstillinger er sentrale::

- Hvilke ideologiske motbevegelser kom kirken til å møte under 1800-tallet og fremover?
- Hva er sekularisering?
- Hvilken ny funksjon får religionen i det moderne samfunn?
- Hvordan skal historikerne tolke moderniseringsprosessen?

K25) Kvinnenes plass og rolle i nyere norsk kirkehistorie

I løpet av 1880-årene ble kvinnesak et offentlig debatt-tema og en politisk kampsak, og kvinnesynet var et kjernepunkt i konfrontasjonene med kirkens menn. Men hva foregikk egentlig i kirke- og organisasjonsliv med hensyn til kvinnesyn og kvinners rolle? Hvilke endringer skjedde, og hvordan bidro kvinnene selv til endringsprosessene? Vi tar for oss utviklingen fra Haugebevegelsen frem til Stortingsdebatten om kvinnelige prester i 1938. Og selvsagt skal vi stifte bekjentskap med kvinner som gjorde seg gjeldende og var kjent i egen samtid, som f eks: Henriette Gislesen, Gustava Kielland, Bolette Gjør, Rikke Nissen, Cathinka Guldborg, Aasta Hansteen, Henny Dons m fl. Hva stod de egentlig for, i hvilke sammenhenger gjorde de seg gjeldende, og hvordan var deres forhold til kvinnesak? . I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

BLOM, J. G.: "Om Kvindens Deltagelse i Ordets Forkyndelse", i *Luthersk Kirketidende II* 1888:443–460.

GISLESEN, H.: *En moders veiledende Ord til sin Datter*. Christiania 1843

GJØR, B.: *Missionsbarnet*. Kristiania: 1892.

DONS, H.: *Den kristne kvinne og hedningemisjonen. En historisk oversikt*. Oslo: Lutherstiftelsens Forlag 1925.

HANSTEEN, AA.: *Kvinden, skabt i Guds Billede*. Christiania 1878.

KIELLAND, G.: *Erindringer fra mitt Liv*, kap 14, s 184–190. Oslo: IKO-Forlaget 1996.

SUNDT, K.: *Kvinden i det private og offentlige Liv. Et praktisk Indlæg i Kvindespørgsmaalet*. Larvik 1890.

FRANSON, F.: *Eders døtre skulde profetere*. Kristiania 1890.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvorfor er kvinner så usynlige i kirkehistorien?
- Hvilken rolle spilte kvinner i kirke og organisasjon i perioden 1800-1940?
- Hvilke sammenhenger gjorde kvinnene seg gjeldende i og på hvilke måter?
- Hva slags kvinnesyn stod kirken for?
- Hvordan møtte kirken den allmenne moderniseringen av kvinnesynet?
- Hvilken rolle spilte kvinnene i kristelige sammenhenger i denne moderniseringen, hvilket kvinnesyn forfektet de?

Fellespensum KH / ST

Fellespensumet utgjør 2 vekttall. Emnet henter inn elementer fra kirkehistorie og systematisk teologi.

Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse

Hensikten med dette emnet er at studentene skal tilegne seg en grunnleggende, helhetlig forståelse av hva en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse innebærer i dag. For å nå dette målet skal studentene skaffe seg godt kjennskap til de lutherske bekjennelsesskriftenes teologi, og kunne drøfte deres betydning og bruk i vår kulturelle og økumeniske situasjon. Da er det også viktig at bekjennelsesskriftene tolkes ut fra sin historiske kontekst på reformasjonstiden, bl.a. i sammenheng med Luthers teologi, og på bakgrunn av oldkirkens dogmedannelse. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

LUTHER, M., "Om Kristi nattverd, tredje del" i HJELDE, S. et al. (utg.), *Martin Luther: Verker i utvalg b. V*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1982, 223-230.

LUTHER, M., "Den Lille Katekisme", i Mæland, J.O. (red.), *Konkordieboken. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag 1985, 278-295.

Confessio Augustana, i Mæland, 26-59.

Schmalkaldiske artikler Del I og Del II, 1 og 2, i Mæland, 235-242.

Trientkonsilets dekret og canones om rettferdiggjørelsen i Bloch-Hoell, N.,

'Tridentinerkonsilets rettferdiggjørelseslære. Dekreter og canones i norsk oversettelse med kort innledning', i *Tidsskrift for Teologi og Kirke* 36 (1965), 91-104.

Konkordiebokens fortale og Epitome art. I-VI, i Mæland, 3-13; 388-403.

Felleserklæring om rettferdiggjørelseslæren, Oslo: Mellomkirkelig Råd 1997, 7-20.

Nattverden - Herrens måltid. Uttalelse fra den Katolsk-Lutherske samtalegruppen i Norge. Oslo: Kirkens Informasjonstjeneste 1982, 1-10.

Church and Justification: Understanding the Church in the Light of the Doctrine of Justification. LWF 1994, 60-145.

Fellesuttalelsen fra Porvoo - med Porvooerklæringen. Oslo: Mellomkirkelig Råd 1994, 9-41

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hva er forholdet mellom de oldkirkelige symboler og reformasjonstidens bekjennelsesskrifter?
- Hva er den historiske kontekst for tilblivelsen av Confessio Augustana (CA)?
- Hva er det teologiske innhold i den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter med særlig vekt på CA? Hva er den bærende struktur i CA?
- Hvordan blir skriftautoriteten gjort gjeldende i den lutherske reformasjon?
- Hva er hovedlinjene i den historiske prosess i reformasjonsårhundret som førte Europa fra én kristenhet til flere konfesjonskirker?
- Hvordan utforme en helhetlig evangelisk-luthersk kristendomsforståelse i dag?

- Hvordan profileres evangelisk-luthersk kristendomsforståelse i noen utvalgte økumeniske læresamtaler i vår tid? Hvordan kan en ut fra de evangelisk-lutherske bekjennelsesskrifter bidra til en økumenisk kristendomsforståelse i vår tid?
- Hva innebærer konfesjonell forpliktelse i en økumenisk og pluralistisk tid? Hvordan praktisere en konfesjonell og økumenisk holdning i norsk kirkevirkelighet i dag?

SYSTEMATISK TEOLOGI

Innledning

Studiet av faget systematisk teologi omfatter i vår tradisjon disiplinene dogmatikk, etikk, religionsfilosofi og religionspedagogikk. Faget er normativt. Det sikter mot å framstille den kristne tro som en helhet og drøfte dens innhold og sannhet på en slik måte at troen får relevans for mennesker i dag. Dette gir faget et særlig ansvar for å integrere erkjennelse fra de øvrige teologiske fag og fra andre vitenskaper. I teologistudiet består systematisk teologi av

- en *felles innføring* med vekt på den systematiske teologis egenart, oppgave og metode (2 vekttall),
- et *felles studium* i *dogmatikk*, i *etikk* og i *religionsfilosofi* (til sammen 4 vekttall) og
- *to valgemner* (hvert på 2 vekttall), hentet fra den listen som er satt opp nedenfor. Valgemnene på listen kan hente materiale og perspektiver fra én disiplin. Men de kan også hente eller samordne materiale eller perspektiver fra flere disipliner eller fag.

Systematisk teologi i teologistudiet legger særlig vekt på fordypning i forhold til utvalgte emner og i forhold til bestemte problemstillinger. Studiet av systematisk teologi vil også ha tverrfaglig karakter, med tanke på å integrere stoff og perspektiver fra andre områder av studiet. Begge deler skal stimulere studentene til å utvikle et teologisk helhetssyn og til å reflektere over møtet mellom kristen trostradisjon, aktuell livserfaring og samtidens kulturkontekst.

Felles mål

Studiet av systematisk teologi skal gi:

- god innsikt i forutsetninger og metoder for systematisk-teologisk erkjennelse
- grundig og helhetlig innsikt i sentrale emner innenfor kristen tro og kristent liv, med basis i Skriften, i rammen av den norske kirkes bekjennelsesskrifter og i økumenisk perspektiv
- evne til å tolke og formidle hovedinnholdet i kristen tro og kristent liv for mennesker i dag, i møte med deres livserfaring og kulturkontekst
- evne til å drøfte sentrale spørsmål i teologien med tanke på kirkens forkynnelse, undervisning og diakoni
- god innsikt i spørsmålet om kristendommens sannhet, og evne til å drøfte hva som er sant eller gyldig når det gjelder lære og liv i kirke og for samfunn
- innsikt i kristendommens egenart i forhold til andre religioner og aktuelle religiøse bevegelser
- kjennskap til innvendinger mot kristen tro og tenkning, og evne til å drøfte slike innvendinger i vår kulturelle kontekst

Mål og innhold

Fellesdel (6 vekttall)

Innføring

Den felles *innføringen* i studiet av den systematiske teologi utgjør 2 vekttall. Studiet legger betydelig vekt på forståelsen av teologiens enhet og differensiering. Hensikten er å gi studentene et innblikk i den systematiske teologis egenart og forskjellige oppgaver. Dette leder over i spørsmålet om den systematiske teologis mange 'rom', så som kirken, akademiet, samfunnet og den multireligiøse kultursituasjon. En systematisk teolog er på mange måter en tolk i tiden. Videre vil man måtte reflektere over relevante hermeneutiske tilnærminger til dogmatikken, etikken, religionsfilosofien og religionspedagogikken. I den systematiske teologi utfordres lærer og student til å tenke gjennom spørsmålet om hvordan man skal forstå autoriteten i teologien. Det betyr at man til stadighet må drøfte bibelsyn og bibelbruk i forhold til kultur og erfaring i dag. Det hører også med til den systematiske teologi å reflektere over hva det betyr å drive teologi i en økumenisk kontekst. Det er viktig å få fram hvordan den økumeniske utfordring kan berike konfesjonell teologi, i vårt tilfelle den evangelisk-lutherske kristendomstolkning. Arbeidet med innføringen i systematisk teologi skal gi innsikt i følgende emner og problemstillinger:

1. Teologiens enhet og differensiering

- Hva er teologi? Hva er teologiens mål og midler?
- Hva er det særpregede ved systematisk teologi?
- Hvordan skal vi forstå forholdet mellom teologiens enhet og dens inndeling i ulike fag og disipliner?
- I hvilken forstand er systematisk teologi vitenskap?

2. Teologiens 'sted'

- Hvordan kan forholdet mellom tekst og kontekst forstås?
- Hva vil det si å drive teologi i en kirkelig kontekst?
- Hva vil det si å drive teologi i det akademiske rom?
- Hva vil det si å drive teologi i dagens samfunn?
- Hva vil det si å drive teologi i et religiøst mangfold?

3. Hermeneutikk og metode

- Hvordan kan vi forstå forholdet mellom hermeneutikk og metode?
- Forutsetter systematisk teologi at en tilstreber et system i sin tenkning?
- Er det noen forskjell på kvinners og menns tilnærming til teologien?
- Hvilke problemer står vi overfor ved å skjelne mellom objektsspråk og analysespråk?
- Hva betyr forskjellene mellom fremstilling, analyse, forklaring og vurdering?

4. Tolkning og autoritet

- Hva vil det si å tolke den kristne tro?
- Hvordan og hvorfor har bibelsyn og bibelbruk betydning i systematisk teologi?
- Hvilke hensyn skal en ta til erfaring og empiri i systematikken?
- Hvilken betydning har systematisk teologi for forkynnelse og apologetikk?
- Hvor ligger autoriteten i systematisk teologi?

5. Konfesjonell og økumenisk tilnærming til teologien

- Hva vil det si å ha et konfesjonelt ståsted i teologien?
- Hva er den økumeniske oppgave for evangelisk-luthersk teologi i dag?
- Er det mulig å sammenholde konfesjonell og økumenisk teologi?
- Hva betyr de kirkelige tradisjoner i økumenisk arbeid?
- Hvilke spesielle økumeniske utfordringer ligger det i den kulturelle, sosiale og politiske mangfoldighet?

Dogmatiske emner

Fellespensum i *dogmatikk* utgjør 1,75 vekttall. Dogmatikken forstås som åpenbaringsteologi og studeres i et trinitarisk perspektiv, med vekt på Kristi frelsesverk og rettferdiggjørelsen og på kirken og dens sakramenter, dåp og nattverd. Disse emnene studeres på basis av Skriften og i rammen av den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelse. Det legges vekt på å arbeide seg fram til et helhetlig dogmatisk syn i vår økumeniske kontekst. Arbeidet med dogmatikken skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vil det si at dogmatikken arbeider ut fra Skriften som vitnesbyrd om Guds åpenbaring i historien?
- Hva vil det si at den kristne tro bekjenner Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd som Bibelens éne, personlige og levende Gud, og hva innebærer et trinitarisk perspektiv for kristen tro som helhet og for de enkelte lærepunkter?
- Kan Gud forstås i «maskuline» / »feminine» kategorier
- Hva er sammenhengen mellom Kristi person og verk, og hva er forholdet mellom soning, forsoning og forløsning?
- Hva er sammenhengen mellom på den ene side rettferdiggjørelseslæren og på den annen side forståelsen av Guds nåde, troen og forholdet mellom lov og evangelium?
- Hvordan kan kirken forstås som Guds folk, og hvilke konsekvenser har dette for kirkens liv og tjeneste?
- Hva er de sentrale teologiske anliggender i læren om dåp og nattverd som grunnleggende nådemidler, og hvilken betydning har nådemidlene for kirkens og de kristnes liv?

Etiske emner

Fellespensum i *etikk* utgjør 1,25 vektall. Pensum er konsentrert om begrunnelse og argumentasjon i teologisk etikk, om denne etikkens bibelske materiale og kirkelige kontekst, om naturforståelsen i kristendommen og om spørsmål knyttet til kirkens forhold til familieliv og samfunn. Arbeidet med etikken skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan kan man innen kristen etikk gi holdbare begrunnelser for standpunkter? Hvilke likheter og forskjeller er det mellom begrunnelser i kristen etikk og i annen etikk?
- Hvordan kan kristen etikk gjøre bruk av ulike normative teorier? Hvilken betydning kan et kjønnsperspektiv ha for vurderingen av slike teorier?
- Hvilke kriterier bør legges til grunn for bruken av bibelsk materiale i kristen etikk?
- Hva vil det si at den kristne etikken står i en kirkelig sammenheng?
- Hva innebærer et kristent natursyn, og hvilke følger bør det ha for forvaltning av naturen?
- Hvordan kan aktuelle familie- og samlivsspørsmål belyses ut fra kristen etikk?
- Hvilket sosialetisk normgrunnlag har luthersk teologi for forkynnelse, undervisning og veiledning om samfunnsspørsmål?
- Hvilke grunnleggende posisjoner har teologisk etikk inntatt overfor det politiske liv, og hva er styrken og svakheten ved disse posisjonene?

Religionsfilosofiske emner

Fellespensum i religionsfilosofi utgjør 1 vektall. Pensum legger vekt på religionsfilosofiens mål, midler og metode, og tar opp spørsmål knyttet til gudstro og religionsforståelse. Arbeidet med religionsfilosofi skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er religionsfilosofiens mål og hva er sentralt i en religionsfilosofisk arbeidsmåte? Hvordan kan faget være viktig i et teologisk studium / kristendomsstudium?
- Hvordan kan fenomenet religion drøftes filosofisk? Hvilke konsekvenser får ulike tilnærminger for forståelsen av religion?
- Hvordan er forholdet mellom en religionsfilosofisk og en religionsteologisk tilnærming til fenomenet religion? Hvordan er forholdet mellom religionsteori og livssynsteori?
- Hvordan kan religionsfilosofien bidra til drøftingen av forholdet mellom teologi og filosofi? Hvordan kan man forklare forholdet mellom tro og rasjonalitet?
- Hvilke problemstillinger står sentralt i konflikten mellom gudstro (teisme) og ateisme? Hvordan drøfter man i dag teismens posisjon?
- Hvilke problemstillinger står sentralt i diskusjonen av det kristne gudsbilde? Hva innebærer antropomorfismeproblemet?
- Hva innebærer teodiceproblemet? Hvordan forsøker man religionsfilosofisk å løse problemet?
- Hvilke problemstillinger er i dag viktige i diskusjonen om forholdet mellom religionene? Hva kan religionsfilosofien bidra med i diskusjonen om religiøs pluralisme og postmodernitet?

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Alle valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av systematisk teologi skal studentene velge to valgemner. Listen kan suppleres på initiativ fra lærer eller studenter, evt. også fra lister som finnes ved studiet av kristendomskunnskap hovedfag eller masterstudiet. Det forutsettes at faglig tyngdepunkt, nivå og omfang svarer til det som angis i listen nedenfor.

S01) Skapelsesteologi og syndsforståelse

Valgemnet drøfter noen av de grunnleggende spørsmål i dogmatikken, med store konsekvenser for andre deler av teologien. Hensikten er å gi en fordypet innsikt i disse spørsmålene, med vekt på virkelighetsforståelse, menneskesyn og syndsforståelse. Valgemnet skal gi god innsikt i disse problemstillingene:

- Hva er hovedpunktene i kristen skapelsesteologi, i forhold til andre sammenlignbare oppfatninger?
- Hva vil det si at mennesket står i en særstilling i skaperverket og er 'skapt i Guds bilde'?
- Hva innebærer et kristent menneskesyn, sammenlignet med andre syn på mennesket?
- Hva er de sentrale trekk i det bibelske syn på syndefallet og arvesynden?
- Hva innebærer bibelsk skapelsesteologi og syndsforståelse for en kristen virkelighetsforståelse?
- Hva innebærer menneskets syndighet i dets ulike relasjoner, primært i forhold til Gud og i forhold til mennesker?
- Hva innebærer kristen lære om mennesket som Guds fremste skapning og som synder for vår selvforståelse?
- Hvilke konsekvenser har skapelsesteologien og syndsforståelsen for andre deler av den kristne lære, særlig for forståelsen av Kristi frelsesverk og den eskatologiske forløsning?

S02) Tro, bønn og fromhetsliv

Dette valgemnet tar opp en rekke spørsmål som på særlig måte dreier seg om den troendes daglige liv med Gud. Det dreier seg blant annet om emner knyttet til trosforståelsen, skyld og tilgivelse, bønn og bønnehørelse, og Guds ledelse. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan skal en forstå forholdet mellom den enkeltes tro, det kristne trosinnhold og kirkens tro?
- Hvordan oppstår troen i et menneske, og hva er forholdet mellom troen og Guds Ord, dåp og nattverd?
- Hva innebærer dét at det kristne liv er et liv i bot, i forhold til at den kristne er samtidig rettferdig og synder?
- Hvordan tilrettelegge forholdet mellom helliggjørelse og fromhetsliv?
- Hva er bønn, hvordan er forholdet mellom tro og bønn, og hva vil det si at Gud svarer på bønn?
- Hva innebærer det at troens liv leves i kirken, de troendes samfunn?

- På hvilken måte kan en kristen bli ledet av Gud i sitt liv og sin tjeneste?
- Hva er forholdet mellom lidelse og glede, kamp og seier i kristenlivet?

S03) Forventningen om Kristi gjenkomst og det evige liv

Valgemnet utdyper og viderefører eskatologien generelt, men legger hovedvekten på Kristi gjenkomst og tegnene på den, og forståelsen av det evige liv. Det legges også vekt på å tenke gjennom hvilken betydning den kristne forventning har for oss i våre liv her og nå. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- I hvilken forstand kan en si at Guds rike er til stede allerede her og nå?
- Hva innebærer det at Jesus Kristus skal 'komme igjen for å dømme levende og døde', og hva er kriteriene for dommen?
- I hvilken forstand kan en si at det finnes bestemte tegn på Kristi gjenkomst, og hvilken betydning har disse tegnene for oss?
- Hvordan kan vi tenke oss de dødes situasjon etter døden før oppstandelsen og dommen?
- Hva innebærer troen på 'legemets oppstandelse og det evige liv'?
- Hvordan skal vi forstå livet i det fullendte gudsriket i forhold til livet vårt her og nå? Er det tale om kontinuitet eller diskontinuitet?

S04) Familie- og samlivsetikk

Valgemnet skal gi en fordypende innføring i familie- og samlivsetikk ut over det som er pensum i fellesdelen. En rekke spørsmål innenfor familie- og samlivsetikken er i dag gjenstand for debatt både innenfor kirken og i samfunnet generelt. Valgemnet vil legge opp til en tverrfaglig behandling av de aktuelle problemområder. Studiet av valgemnet i familie- og samlivsetikk skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er de viktigste trekk i utviklingen av familien som institusjon?
- Hva kan en kristen samlivsetikk bidra med når det gjelder å belyse barnets situasjon i dagens familie og samfunnsliv?
- Hvordan kan kristen familie- og samlivsetikk integrere den ensliges situasjon?
- Hvordan kan et kvinnerspektiv bidra til familie- og samlivsetikken?
- Hvilke trekk kjennetegner vår tids forståelse av samlivsformer og seksualitet, og hvilke svar bør kristen etikk formidle i møte med den nye kulturelle situasjonen?
- Hva er den bibelske basis for en kristen familie- og samlivsetikk?
- Hvilke hermeneutiske utfordringer stiller familie- og samlivsetikken oss overfor?
- Hvordan kan en kristen familie- og samlivsetikk kommuniseres i dagens samfunn?
- Hvilket forhold bør det være mellom en etisk og en sjelesørgerisk tilnærming til familie- og samlivsspørsmål?

S05) Bioetikk

Dette valgemnet tar opp til drøfting temaer som gjelder menneskets biologiske liv, helse og død.

Det legges vekt på å arbeide med det normative grunnlaget for en kristen bioetikk. To konkrete problemfelt vies særlig oppmerksomhet: fosterdiagnostikk og evtanasi. Valgemnet skal gi god innsikt i disse problemstillingene:

- Hva er hovedtrekkene i utvalgte, ikke-teologiske posisjoner innen bioetikken?
- Hvordan har det tradisjonelt vært argumentert fra ulike teologiske hold til bioetiske emner?
- Hvilke helhetsoppfatninger av menneskets liv, kroppslighet og død finnes i det bibelske materialet?
- Hva går de viktigste teoriene om menneskeverdet ut på, og hvordan begrunnes de?
- Hva er sentralt i det kristne synet på menneskeverdet?
- Hvilke andre normative kriterier har kristen etikk for en vurdering av samtidens bioetiske utfordringer?
- Hvordan kan man innen kristen etikk bedømme ulike former for fosterdiagnostikk?
- Hva er de sentrale spørsmålene i dagens debatt om evtanasi, og hvordan kan ulike former for evtanasi vurderes på kristne premisser?

S06) Arbeid og yrke

Dette valgemnet legger vekt på å reise sentrale problemstillinger knyttet til menneskets arbeid. Disse belyses såvel historisk og aktuelt som fra en sosialetisk og en mer eksplisitt individualetisk synsvinkel, forstått som yrkesetikk. Spesiell vekt vil bli lagt på prestens spesielle yrkessituasjon og på relasjonen mellom arbeid og økonomi slik dette forhold bestemmer dagens situasjon i arbeidslivet. Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er karakteristiske sider ved det bibelske syn på arbeid?
- Hvilket bidrag kan en luthersk kallsetikk yte til en arbeidsetikk i dagens samfunn?
- Hvordan er arbeidets mening å forstå ut fra ulike teorier om arbeidets mening og verdi?
- Hvordan konkretiseres forholdet mellom økonomi, menneskesyn og menneskeverd på ulike områder, og hvordan forstås dette forhold i lys av ulike normative økonomiske teorier? Hvordan kan dette forhold tilrettelegges teologisk-etisk?
- Hvilken sammenheng er det mellom arbeid, teknologi og økonomi? Hvilke etiske konsekvenser gir seg av denne erkjennelse, og hvordan konkretiseres den i spørsmål om rasjonalisering og arbeidsløshet?
- Hva menes med yrkesetikk og hvilke sentrale etiske problemstillinger er det yrkesetikken reiser, respektive bør reise?
- Hva influerer forholdet mellom et moralsk subjekt og et moralsk objekt i en yrkesetisk kontekst?
- Hvilke særlige etiske utfordringer er knyttet til den pastoralteologiske praksis?

S07) Etikk i religioner *

Dette valgemne tar sitt utgangspunkt i de etiske utfordringene som menneskeheten står overfor, og i den pågående debatten om muligheten for å nå fram til en felles etikk på tvers av religioner

og livssyn. Valgemnet er tverrfaglig, med bidrag fra religionsvitenskap og fra etikk. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er karakteristiske kjennetegn ved den etikk som vi finner i hver av verdensreligionene buddhisme, kristendom og islam?
- I hvilken utstrekning kan det sies å foreligge etisk konsens mellom disse tre tradisjonene, og hva er de viktigste forskjellene?
- Hvilke bestrebelser foregår i vår tid med tanke på å etablere en fellesetisk basis mellom ulike religioner?
- Hva er innholdet i noen utvalgte teorier som har forsøkt å tilrettelegge forholdet mellom ulike, religiøs-etiske tradisjoner?
- Hvilken rolle spiller i denne sammenheng det generelle forholdet mellom etikk og religion?
- Hvilke teologiske premisser må legges til grunn for den kristne etikk tilnærming til problemfeltet?
- Hvilke muligheter og hvilke begrensninger er det ifølge kristen etikk for en interreligiøs fellesetikk?

S08) Gudstro og gudsbilde

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om tankemessige forutsetninger for gudstro og filosofiske problemer knyttet særlig til den kristne gudslære. Temaene for hovedområdene er naturlig gudserkjennelse, gudsbevis, ateisme, filosofiens rolle i gudslæren, antropomorfismene og teodiceproblemet. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva har vært sentralt i teoriene om naturlig gudserkjennelse, og hva for plass skal slike teorier ha i teologien?
- Hvordan er de ulike gudsbevis utformet, og hvilken verdi har de som argumenter under logisk, empirisk og teologisk synsvinkel?
- Hvordan kan fremveksten av ateisme forklares? Hvilke utfordringer stiller den teologien overfor?
- Hvordan har platonisk, aristotelisk og kantiansk filosofi satt sitt preg på teologiens gudslære? Hvordan har man i nyere teologi diskutert den metafysiske arven i gudslæren?
- Hvilke antropomorfismer fins i den kristne gudslære? Hvilke tankemessige problemer er knyttet til en antropomorf gudslære?
- Hvordan oppstår teodiceproblemet, hvordan er det blitt presisert og hvilke teorier eller holdninger kan man møte problemet med?

S09) Religiøsitet og religionsmangfold *

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om den religionsvitenskapelige utfordring til teologien og de sentrale problemer som reises fordi den kristne tro er innfelt i religionenes verden. Temaene for hovedområdene er religionsvitenskapelig arbeidsmåte, religionsbegrep og religionsteori, religionskritikk og religionsforsvar, forholdet mellom religionene og mulighetene knyttet til religionsteologi. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og

god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke arbeidsmåter har religionsvitenskapen utviklet? På hvilke områder i teologien er slike arbeidsmåter verdifulle? Hvordan kan man gjøre religionshistoriske sammenligninger?
- Hvilke problemer er knyttet til det å definere et alment religionsbegrep? Hvilken rolle spiller almen teori om religiøsitet i teologien?
- Hva går de ulike religionskritiske teorier ut på? Hvordan skal fremveksten av religionskritikk forklares?
- Hva står sentralt i den moderne teologis forsøk på å imøtegå religionskritikken? Hvilken oppgave stiller religionskritikken teologien overfor?
- Hva går de ulike teologiske teorier om forholdet mellom religionene ut på? Hvordan har man fra og med den dialektiske teologi diskutert forholdsproblemet, og hva kan man si om forholdsproblemet i lys av ulike teorier om sannhet?
- Hva har stått sentralt i diskusjon om religionsteologi som en egen arbeidsmåte i teologien? Hva for nye premisser gir religionsteologien for det religionsfilosofiske arbeide?

S10) Religiøs tro og verdensbilde

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om naturforskningens utfordring til teologien og de sentrale problemer som reises fordi den kristne tro refererer til forhold i naturens verden. Temaene for hovedområdene er naturunder, utviklingslære, verdensbildet som filosofisk og teologisk problem, synet på tid, historie og evighet og synet på liv og død. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan skaper begrepet om naturunderet et tankemessig problem, og hva har stått sentralt i debattene om naturunderet fra den moderne teologi av?
- Hvilken rolle spiller naturunderet i den kristne tro, og hvordan skal man forholde seg til beretninger om slike undere, i Bibelen og i kirkens historie? Hvordan skal religionsfilosofien stille seg til det å lage filosofisk teori om naturunderet?
- Hva har stått sentralt i debatten om darwinisme og skapelsestro? Hva for status har utviklingslære i vitenskapen i dag, og hva for utfordring stiller denne forskning teologien overfor? Hva for problemstillinger er viktige i dag når det gjelder å forstå mennesket som natur?
- Hvilken rolle spiller verdensbilde og oppfatning om den empiriske virkelighet for kristen tro og for religiøs tro generelt? Hvordan berøres den religiøse tro av positivistiske og naturalistiske virkelighetsoppfatninger? Hvordan skal man stille seg til teorier om en egen bibelsk virkelighetsoppfatning?
- Hvilke problemer knytter man i vitenskapsfilosofien i dag til det å skulle formulere et vitenskapelig verdensbilde?
- Hva er hovedmomentene i et bibelsk syn på tid, historie og evighet, og hva for alternative syn fins i religionshistorien? Hvordan skal teologien stille seg til spekulasjon om slike spørsmål i dagens science fiction?
- Hva er hovedmomentene i det bibelske syn på menneskets liv, død og evige skjebne, og hva for alternative syn fins i religionshistorien? Hvordan skal teologien stille seg til spekulasjon om slike spørsmål i nyreligiøsiteten?

S11) Nyreligiøsitet, modernitet og personlig identitet *

Nyere ikke-kristne religiøse strømninger preger i økende grad de pluralistiske vestlige samfunn. I dette valgemnet vil vi undersøke hva som er de viktigste elementene i moderne religiøsitet, hvor de har sitt religionshistoriske opphav, og hvilke religiøse behov de tilfredsstiller hos mennesker i dag. Vi vil også se hvilke endringer moderne religiøsitet fører til i folkereligiøsiteten, og hvilke utfordringer den nye religiøse situasjonen stiller kirken overfor. Lærestoffet vil bli hentet fra religionsvitenskap, religionssosiologi, misjonsvitenskap og praktisk teologi. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som kjennetegner moderne religiøsitet?
- Hvordan svarer moderne religiøsitet på menneskers religiøse behov, deres gudslengsel og behov for mening?
- Hvordan kan religionssosiologien og religionspsykologien hjelpe teologien til en bedre forståelse av moderne religiøsitet?
- Hvordan har moderne ikke-kristen religiøsitet påvirket folkereligiøsiteten?
- Hvordan skal vi vurdere moderne religiøsitet ut fra kristen teologi, og hvordan bør kirken i sin teologi, forkynnelse og praksis møte den utfordringen den representerer?

S12) Kirke, teologi og tjeneste i en ikke-vestlig kontekst. *

Kristenhetens tyngdepunkt - både når det gjelder kirkenes størrelse og vekst - ligger i dag i sør. Kontakt og samarbeid kirker imellom over geografiske, kulturelle og konfesjonelle grenser er stadig mer aktuelt. Samtidig blir vårt eget land mer flerkulturelt. Dette valgemnet vil ta opp, i et historisk og aktuelt perspektiv, hvordan ulike kirker i en ikke-vestlig religiøs og kulturell kontekst har søkt å kontekstualisere kristendommen, dvs. å utvikle en stedegen teologi og praksis med sikte på å tjene kirkens medlemmer og formidle evangeliet gjennom ord og gjerning til stadig nye mennesker. Artbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som kjennetegner "den tredje verdens teologi" til forskjell fra vestlig teologi?
- Hvordan møter kirkene i sør de missiologiske og diakonale oppgaver de står overfor i en fler-religiøs og økonomisk fattig kontekst?
- Hvilke følger får det for kirkens identitet og tjeneste å være en religiøs minoritet uten politisk makt og ofte utsatt for motstand og forfølgelse?
- Hvilke nye spørsmål settes på den teologiske og kirkelige dagsorden av kirkens ikke-vestlige kontekst?
- Hvordan skal en begrunne kontekstualisering teologisk, og hvordan skal en vurdere ulike former for kontekstualisering?
- Hva kan vestlige kirker lære av andre kirkers teologi og praksis?
- Hvilke fellesskaps- og samarbeidsformer bør utvikles mellom kirker i ulike deler av verden for å utføre kirkenes felles oppdrag?

S13) Fromhetsliv og kristen tro i møte med moderne karismatikk/trosbevegelsen

Det 20. århundre har vært preget av fremveksten av den klassiske pinsebevegelsen og den karismatiske bevegelse. Siden 1980-tallet har også trosbevegelsen fremstått som en utfordring til de mer tradisjonelle kirkene, både når det gjelder teologi og praksis. Gjennom dette valgemnet vil en få oversikt over hva som kjennetegner ulike karismatiske kristendomsformer i vår tid - historisk, teologisk og praktisk. Arbeidet med emnet skal også bidra til at studenter kan foreta egen vurdering og utvikle egne holdninger. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er den historiske bakgrunn for og utvikling innen Pinsebevegelsen, den karismatiske bevegelse og Trosbevegelsen?
- Hva er hovedpunktene i disse bevegelsenes lære og praksis?
- Hvilke ulike perspektiver kan en anlegge for å analysere og vurdere disse bevegelsene teologisk, sosiologisk og psykologisk?
- Hvordan kan vi ut fra Skriften og den lutherske lære vurdere den teologi som kommer til uttrykk i disse bevegelsene?
- Hvordan bør luthersk teologi forholde seg til de temaer som disse bevegelsene er særlig opptatt av?
- Hvordan kan kirken på en rett måte ta opp de utfordringer som disse retningene representerer når det gjelder teologi, personlig spiritualitet og kirkelig praksis?
- Hvordan bør en stille seg til dialog og samarbeid med karismatiske bevegelse og trosbevegelsen?

S14) Religionsmøtet som teologisk og missiologisk utfordring. *

Mennesker av annen tro har blitt stadig viktigere som samtalepartnere for kristne. Grunnen til dette er den religiøse renessansen innen de store verdensreligionene og den økende religiøse interessen blant mennesker i den vestlige verden, kombinert med globalisering, folkeflytting og mer kontakt på tvers av religionsgrensene. Møtet mellom kristendom og ikke-kristen religiøsitet i vårt eget land og i andre deler av verden har satt religionsteologien og vår holdning til mennesker av annen tro på kirkens og teologiens dagsorden. Dette valgemnet vil gi innsikt i religionsmøtet i et historisk og aktuelt perspektiv og bidra til å gi svar på de teologiske og praktiske spørsmål som dette møtet reiser. Det vil bidra til å utvikle evnen til å kommunisere med mennesker med annen tro og formidle den kristne tro over religionsgrensene. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner religionsmøtet, historisk og aktuelt?
- Hvilke hovedspørsmål reises av de store verdensreligionene og av vestlig nyreligiøsitet til kristen teologi og kirkelig praksis?
- Hvordan vurderer de ulike religionene kristen lære og praksis?
- Hvilke ulike hovedtyper av kristen religionsteologi finnes i dag, og hvordan bør de vurderes?
- Hvilke følger får religionsmøtet for vår holdning til mennesker av annen tro og for vår egen kristne identitet?

- Hvilke begrunnelser, målsettinger og metoder bør gjøres gjeldende for kristen misjon i vår tid?
- Hvordan og på hvilke teologiske premissser kan kristne ha fellesskap og samarbeide med mennesker av annen tro?

S15) Frigjøringsteologi

Frigjøringsteologien er siden begynnelsen av 1970-tallet blitt en viktig faktor i den internasjonale teologiske debatten. Den har lagt vekt på hvordan fattige og andre marginaliserte grupper i samfunnet får ny verdighet og nytt håp ved å møte evangeliet. Dermed har den også åpnet for alternative måter å tenke om teologiens funksjon i samfunnet på og vektlagt andre elementer enn dem som har vært viktige i tradisjonell vestlig teologi. Studiet av valgemenet i frigjøringsteologi skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er frigjøringsteologiens historiske og sosiale bakgrunn?
- Hvilke ulike typer frigjøringsteologi finnes, og hva er deres særpreg?
- Hvordan er konteksten med på å skape rammer for forståelsen av innholdet i det kristne budskapet?
- Hva er forskjellene mellom frigjøringsteologi og andre typer teologi?
- Hvordan kan frigjøringsteologien bidra til en ny måte å lese Bibelen på?
- Hvordan kan frigjøringsteologien bidra med impulser og kritiske korrektiver til en tradisjonell luthersk sosialetikk?

S16) Feministteologi

Feministteologien har vokst fram i de siste 20–30 år som en protest mot og en motvekt til tradisjonell teologi, som er blitt oppfattet som mannssentrert og lite opptatt av kvinners perspektiver. Feministteologi er teologi formet ut fra et feministisk perspektiv, med et bevisst metodisk innsteg som betoner kontekstens betydning for utformingen av all teologi. Feministteologien kan oppfattes som en form for frigjøringsteologi, med et uttalt mål om å bidra til frigjøring av kvinner. Studiet av valgemenet i feministteologi skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er feministteologiens bakgrunn og kontekst?
- Hvordan er forholdet mellom feministteologi og annen frigjøringsteologi?
- Hva er de viktigste elementer i feministteologiens kritikk av tradisjonell teologi?
- Hva innebærer et feministisk perspektiv på teologien, og hvilke innholdsmessige anliggender har feministteologien?
- I hvilken forstand kan feministteologien både forstås som en egen teologisk skoleretning og som et aspekt som hører med i all teologi?
- På hvilken måte er feministteologien en kontekstuell teologi?
- Finnes det en spesifikk kvinneerfaring, og hvilken rolle spiller erfaringene i feministteologien?
- Hvordan skal teologien forholde seg til eksempler på at religionen er blitt misbrukt til å

undertrykke kvinner?

- Hvordan kan et feministisk perspektiv på teologien bidra til å utvikle kvinners menneskelige og pastorale identitet?

S17) Ungdomskultur, livstolkning og identitet

Valgemnet skal gi en innføring i sentrale sider ved ungdomskulturen i vår tid. En vil legge særlig vekt på sosiologiske forholdene som har betydning for hvordan ungdom utvikler identitet og tolker egne erfaringer. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke teoriperspektiver er knyttet til begrepet livstolkning, kultur og identitet?
- Hva er hovedtendensene i dagens ungdomskultur og hvordan innvirker disse på ungdoms livstolkning og identitetsutvikling?
- Hva er hovedinnholdet i ungdoms framtidsforventninger?
- Hvilken betydning har film, musikk og litteratur for ungdoms livstolkning?
- Hvordan kan kristen identitet utvikles og styrkes i dagens kulturelle situasjon?
- På hvilken måte kan møtet mellom kristen trostradisjon og ungdoms livserfaring danne grunnlaget for kristen livstolkning?

S18) Teologi og litteratur

Valgemnet skal gi en innføring i nyere problemstillinger og forskning knyttet til spørsmålet om forholdet mellom teologi og litteratur. En vil særlig legge vekt på teoretiske grunnlagsspørsmål i forbindelse med tolkning og resepsjon av episk litteratur. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke nyere teoriperspektiver er knyttet til å tolke, lese og forstå narrative tekster?
- Hvordan kan nyere litteraturteori bidra til å lese Bibelen?
- Hvilke sammenhenger eksisterer mellom språkfilosofiske paradigmer og tekstlesing?
- Hvilken betydning har kulturforandringer for muligheten av resepsjon av litteratur?
- Hvilken betydning har historieoppfatning og erfaring for tilnærmingen til episk litteratur?
- På hvilken måte medvirker litteratur til livstolkning og utvikling av identitet?
- Hva er de viktigste virkningshistoriske sporene etter Bibelen i nyere skjønnlitteratur?

S19) Gudstro-livserfaring-menighetsliv. Religionspsykologisk innsikt for undervisning og kirkelig tjeneste

Valgemnet skal gi en innføring i religionspsykologiens faglige egenart, og vise denne forskningens relevans og anvendelse i møte med konkret livserfaring i et nåtidig menighetsliv. Temavalg og problemdrøfting blir gjort innenfor et praktisk-teologisk perspektiv. Det betyr for det første at vekslingen mellom praksis og teori vil stå sentralt. I denne sammenhengen innebærer det også en kritisk refleksjon over teologiens forhold til og bruk av innsikter fra empirisk (religionspsykologisk) forskning. For det andre betyr det at de emner som tas opp har forankring i konkret livserfaring slik vi møter den i praktisk menighetsliv i dag. Arbeidet med

dette valgemnet skal bl.a. gi god innsikt i følgende problemstillinger :

- Hva kjennetegner den religionspsykologiske forskningens faglige egenart ?
- Hva innebærer en teologisk reflektert bruk av religionspsykologiske teorier og forskningsdata ?
- Hvilke sosiale og psykologiske faktorer er vesentlige i utformingen av individets gudsrelasjon og gudsbilde ?
- Hvordan kan man forstå sammenhengen mellom ulike typer religiøs erfaring og forskjellige personlighetstyper ?
- Hvilken sammenheng er det mellom religiøsitet og mental helse ?
- Hvilken betydning har kirkens begravelserite i sorgarbeidet ?
- Hva kjennetegner utviklingsprosessen fra barnetro til voksentro ?

S20) Åpent valgemne: Teologi innenfor eget kirkesamfunn

Her kan studenter som tilhører andre kirkesamfunn, legge opp et valgemne med fordypning i teologien i ens eget kirkesamfunn. Valgemnet - med ingress, problemstillinger og litteratur - må settes opp i samråd med en faglærer.

-

ESSAYS / AVHANDLING

Innledning

Hensikten med avhandlingene er å gi studentene anledning til inntrengende studium på avgrensede fagområder som i særlig grad har vekket interesse hos vedkommende. Samtidig imøtekommer den ønsket om at studentene selv må få være med på å bygge opp pensum. En viktig målsetting er å gi studentene trening i selvstendig skriftlig arbeide.

Normalordningen er at studentene i løpet av teologistudiet skriver to essays. Hver av essayene skal i arbeidsinnsats svare til et fem vekttalls studium. Det vil si at det i studiet er satt av til sammen ett semester til selvstendig skriftlig arbeid. Arbeidet med essays / avhandling anbefales å finne sted etter bibelfag. Studenten kan selv velge om essayene skal skrives samlet på ett semester eller fordeles over lengre tid, men da slik at samlet tid for KH, ST og essays/avhandling ikke overstiger tre semesters arbeid. Det er anledning til erstatte de to essayene med *en* større avhandling.

Emnet for essayene / avhandlingene kan velges innenfor følgende fag:

- Det gamle testamente
- Det nye testamente
- Kirkehistorie
- Systematisk teologi med religionspedagogikk
- Misjonsvitenskap
- Religionsvitenskap
- Praktisk teologi

eller andre fag som fastsettes av fakultetsrådet.

Ett av essayene kan byttes ut med en fem-vektallseksamen i ett av følgende fag: gresk, hebraisk, latin. Ordningen gjør det dermed mulig å gi studiemessig uttelling for studenter som velger å ta fem ekstra vekttall i språk.

Emnene for essay / avhandling skal velges i samråd med veileder innenfor vedkommende fag og godkjennes av denne. Essay / avhandling kan bare innleveres til sensur dersom emnet på forhånd er godkjent. Godkjenning innebærer at emnet ligger innenfor et av de fag som er fastsatt for essay / avhandling, og at emnet er egnet for essay / avhandling. Det er en forutsetning for godkjenning av emnet at den planlagte utarbeidelse ikke er dekket av tidligere essays / avhandlinger, men det vil i mange tilfelle være mulig å ta opp et tidligere behandlet emne under nye synsvinkler. Godkjenning skjer på fastsatt skjema. Ett utfylt eksemplar av skjemaet leveres til førstesekretæren. En student som har fått et emne godkjent, har adgang til i samråd med veilederen å få sitt emne omformulert eller å få et annet emne.

Fagråd for cand. theol. og kateketutdanning kan i spesielle tilfelle fravike kravet om å innlevere essays / avhandling. Det gjelder i tilfelle hvor en student har avlagt en teologisk relevant mellomfagseksamen med karakteren 2,7 eller bedre i ett av følgende fag:

- Filosofi	- Idehistorie	- Religionshistorie
- Gresk	- Kunsthistorie	- Sosialantropologi
- Hebraisk	- Pedagogikk	- Sosiologi

eller andre fag som Fagråd for cand. theol. og kateketutdanning fastsetter.

I særlige tilfelle* kan fakultetet gi en student adgang til å avlegge muntlig prøve i et spesielt emne på grunnlag av spesiallitteratur av 2000 siders omfang istedenfor å innlevere essays / avhandling. Fagområdene for denne muntlige prøve er de samme som til enhver tid gjelder for essay / avhandling. Nærmere studieplaner for de enkelte fagområder utarbeides i samråd med veileder i hvert enkelt tilfelle.

Felles mål

Arbeidet med essayene / avhandlingen har som felles mål å:

- gi erfaring med å gjennomføre et selvstendig skriftlig arbeid
- utvikle evne til selv å formulere teologiske problemstillinger og gjennomføre faglige resonneringer
- stimulere til økt metodisk bevissthet
- gi fordypet innsikt i emneområder som ikke ellers dekkes av pensum.

Mål og innhold

De felles målene søkes realisert ved at studentene enten skriver to mindre essays, eller en større avhandling.

Essays

Hensikten med de to essayene er å gi studenten anledning til dybdeboring på avgrensede fagområder som i særlig grad har vekket vedkommendes interesse. Samtidig imøtekommer den ønsket om å få være med å bygge opp pensum selv. Et essay skal ha et omfang på mellom 15 og 25 maskinskrevne sider. Et essay kan sammenlignes med en tidsskriftartikkel. Det skal være en poengtert fremstilling av et begrenset sakskompleks, bygd på egne faglige vurderinger. Det forventes imidlertid ikke at studenten presterer selvstendig forskning. Til det er tiden som er satt av for kort. Å levere avhandling i to ulike fag, hvor ulike metoder må legges til grunn, er en kvalitativ utfordring sammenlignet med det å levere bidrag i samme fag. Studenten må derfor levere essays innen ulike fag.

Essayene må senest leveres 15. november dersom en ønsker å få disse sensurert i høstsemesteret, og senest 15. mai om en ønsker sensur i vårsemesteret. Essayene kan leveres i ulike semestre. Resultatet av bedømmelsen av avhandlinger kunngjøres i forbindelse med den alminnelige kunngjøring av sensur.

Avhandling

For studenter som ønsker det, er det anledning til å erstatte de to essayene med én større avhandling. Det vil av en slik avhandling bli forventet en betydelig grad av fordypning sammenlignet med det en krever ved innlevering av et essay. En avhandling vil i mye sterkere grad enten måtte være bygd på selvstendig undersøkelse av kildemateriell, eller representere en vurderende analyse av andres forskning. En avhandling skal være på minimum 60 maskinskrevne sider. Den bør ikke overstige 100 sider.

Avhandlingen må senest leveres 15. september dersom en ønsker å få den sensurert i høstsemesteret, og senest 15. februar om en ønsker sensur i vårsemesteret. Studenter som skriver sin avhandling i siste semester, kan etter nærmere avtale få levere senere enn angitte datoer. Resultatet av bedømmelsen av avhandlinger kunngjøres i forbindelse med den alminnelige kunngjøring av sensur.

SÆREMNE I HEBRAISK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemnet i hebraisk har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Omfanget av tekstpensum er på ca. 18 sider hebraisk og/eller arameisk tekst. Særemnet i hebraisk forutsetter hebraisk-kunnskaper tilsvarende Semesteremne i bibelhebraisk (10 vekttall) i GT. Det er lagt til rette for å velge tekster som støtter opp under ulike *valgemner i GT*. Det er ulike pensumvarianter. En mindre del av dette tekstpensum kan være annen semittisk dialekt enn bibelhebraisk. Det er sperre mot å velge tekster til særemnet fra fellesdelen.

Særemnet i hebraisk er oppbygd slik:

1. Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap:	2 vekttall
2. Tekst- og språkstudium:	3 vekttall

Komponent 1 («Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap») er felles for alle varianter. Innen komponent 2 («Tekst- og språkstudium») velges tre av flere mulige varianter. Hver variant er på ca. 6 sider tekst. Det gjelder for alle varianter at inntil 1/3 av tekstene etter samråd med faglærer/fagseksjon kan velges av den enkelte student.

Felles mål

Særemnet i hebraisk har som felles mål å gi:

- utdypet kjennskap til den hebraiske bibeltekstens historie, den gammeltestamentlige tekstkritikkens egenart, samt den kulturelle kontekst for Det gamle testamente
- utdypet kjennskap til den hebraiske grammatikk
- mulighet til å fordype seg i et bredere utvalg av bibelske og utenom-bibelske tekster.

Mål og innhold

Fellesdel (2 vekttall):

Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap

Valgdeler (3 x ca 6 sider, eller 3 vekttall)

Flere av valgdelenene knytter naturlig an til valgemnene i bibelfag (GT)

Profetismens historie

1 Kong 22:1-17
2 Kong 18

Messias

a) 2 Sam 23:1-7
Jer 23:1-6; 33:14-17
Esek 34:15-31
Am 9:11-13
Mi 5:1-5
Hagg 2

eller

b) Jes 52,13 - 53,12 i Targum Jonathans versjon

Jesajaboken

Jes 1-2; 9:1-10:9

Fortellerteknikk i GT-tekster

Dom 1
Job 1-2; 42

Qumran og GT

Fra Qumrantekstene:
1QH III og VII
1QM X
4Q 286-287

Apokalyptisk litteratur

Jes 24-27; 61-62

De arameiske targumer

Fra Den babylonske targum (Targum Onkelos):
Gen 4
Fra de palestinske targumer:
Gen 1,1-5
De arameiske tekstene leses og sammenlignes med de tilsvarende hebraiske bibeltekster.

Hebraiske inskripsjoner

Geser-innskriften
Sjiloa-innskriften
Arad-ostraka 18 ; 24
Lakisj-ostraka 3; 4
Innskrifter fra Kuntillet Ajrud
Innskriften på Mesja-stenen fra Moab

SÆREMNE I GRESK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemnet i gresk språk og kultur er et tilbud til studenter som ønsker å skaffe seg en bredere basis for arbeidet med bibelske og tidligkristne tekster på gresk. Særemnet forutsetter gresk-kunnskaper tilsvarende Semesteremne i nytestamentlig gresk. Særemnet skal sette studentene bedre i stand til å håndtere ukjente tekster. Særemnet vil også kunne være nyttig i andre studiesammenhenger, som f.eks. historie, idéhistorie, religionshistorie, patristikk, kunsthistorie og arkeologi (med vekt på hellenistisk og tidlig kristen tid).

Særemnet i gresk språk og kultur har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Det er lagt til rette for å velge tekster som støtter opp under ulike *valgemner i NT*. Grunnspråkstekster til et *nytestamentlig valgemne* kan inkluderes i særemnepensum. Listen over pensumalternativer kan suppleres, f.eks. med *patristiske tekster*, etter samråd med faglærer/fagseksjon. Omfanget er på ca 40 sider gresk tekst regnet etter en tekstutgave tilsvarende Nestle/Alands NT-utgave (± 30 linjer pr. side). Det gjelder for alle varianter at inntil 1/3 av tekstene etter samråd med faglærer/fagseksjon kan velges av den enkelte student. Det er sperre mot å velge tekster til særemnet fra fellespensumet til NT.

Felles mål

Særemnet i gresk språk og kultur har som felles mål å gi:

- fordypet innsikt den religiøse, kulturelle og historiske konteksten for Det nye testamente og for fremveksten av den kristne kirke
- utdypet kjennskap til den gresk grammatikk
- mulighet til å fordype seg i et bredere utvalg av bibelske og utenom-bibelske tekster.

Mål og innhold

Fellesdel (2 vekttall):

Et fordypet studium av gresk religion og kultur i tilknytning til tekstutvalget.

Valgdel (3 vekttall):

Én av følgende tekstgrupper (eller et alternativt tekstutvalg i samråd med faglærer):

Skrifttolkning og forkynnelse

Brevet til hebréerne (utvalg)
2 Klemensbrev
Melitons preken «Om påsken»

Misjon og apologetikk

Apg 14 og 17
"Til Diognet"
Aristides' Apologi
Justins andre Apologi

Martyr-tekster

Apostlenes gjerninger, 6,1 - 8,3; 12
Ignatius' brev til romerne
Polykarps martyrium
"Justin og hans venners martyrium"
Utvalgte tekster fra H. Musurillo: The Acts of the Christian Martyrs.

Kvinner i NT og i tidlig kristen tid

NT-tekster i utvalg (ca. 15-20 s.)
"Paulus og Thekla"
Gregor av Nyssa: "Makrinus liv"

Liturgiske tekster

Liturgiske tekster fra Septuaginta (ca 5 sider Davidssalmer)
Utvalgte tekster fra NT: Fil 2; Kol 1 o.fl. (ca. 10 s.)
Symbolum Romanum
Symbolum Nicaenum
Hippolytos: Den apostoliske tradisjon
(Johannes Chrysostomos:) "Den guddommelige liturgi"

Tiden mellom testamentene

Tekster til belysning av jødisk historie, kultur og religion i tiden før Jesu fødsel: Utvalg fra Det gamle testamentes apokryfe bøker (Septuaginta: 1. og 2. Makkabeerbok; Sirak; Ps Sal; Tillegg til Daniel).

Helgenbiografi

Athanasios av Alexandria: "Antonios' liv".

SÆREMNE I LATINSK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemne i latin er et tilbud til alle studenter som ønsker å skaffe seg et elementært grunnlag for å kunne lese kirkehistoriske tekster på latin ved hjelp av oversettelse, samt tilegne seg et beskjedent omfang av latinske termer som benyttes innenfor kirke- og teologihistorie, liturgikk og kunsthistorie.

Særemnet i latin har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Det gis rom for to ulike varianter av tekstutvalg innenfor dette særemnet. Tekstgruppe I består av et utvalg tekster som søker å reflektere bredden i anvendelsen av latin innenfor ulike litterære genrer med hovedvekt på gudstjenestelivet i middelalderen. Tekstgruppe II er satt sammen av tekster som har en mer markert teologihistorisk relevans. I begge variantene har tekstutvalget et omfang på ca. 20 sider latinsk tekst. Ved siden av oversettelse og forklaringer av særskilte grammatikalske og leksikalske forhold ved den enkelte tekst, vil særemnet også omfatte en ordliste, samt en forklaring av en del latinske termer (nomenklatur).

Felles mål

Særemne i latin har som felles mål å gi

- kjennskap til den latinske bibeloversettelsens (Vulgatas) tilblivelse og betydning;
- elementær kunnskap om latinens kulturhistorie og kirkelige betydning frem til renessansen;
- kjennskap til anvendelsen av latin i ulike litterære genrer gjennom studium av et tekstutvalg med hjelp av oversettelser;
- elementær kunnskap i latinsk grammatikk.

Mål og innhold

Studentene velger en av de to tekstgruppene. Tekstgruppe 1 skal gi studentene innblikk i bruken av latin innenfor fromhets - og praktisk kirkeliv. Tekstgruppe 2 skal gi studentene innblikk i bruk av latin i den teologiske læreutvikling og dogmedannelse.

Tekstgruppe I

<u>Tekster fra Vulgata</u>	<i>Salme 23 (Vulgata: 22)</i> <i>Matt 27, 45-56</i> <i>Joh 2, 1-11.</i>
<u>Bibelkommentar</u>	<i>Augustin, Enarr ad Ps XXII (23)</i> <i>Paschasius Radbertus, fra Expositio in Matthaeum: kommentar til Matt 27, 51 f.</i>
<u>Tekster fra liturgien</u>	<i>Nicaenum</i> <i>Gloria</i> <i>Hippolyts nattverdbønn</i> <i>Kollektbønner for Advent IV og Julenatt (missale romanum)</i> <i>Prefasjon for julefesten (missale romanum)</i> <i>Magnificat.</i>
<u>Hymner</u>	<i>Te Deum laudamus</i> <i>Veni redemptor gentium</i> <i>A solis ortus cardine</i> <i>Augustin, Confessiones IX.7.</i>
<u>Sekvenser</u>	<i>Victimae paschali laudes</i> <i>Lux illuxit laetabunda</i>
<u>Preken</u>	<i>Beda Venerabilis, Homilia In festo paschale (utdrag).</i> <i>Johannes Suenonis, Dominica prima post Epiphaniae (utdrag)</i> <i>Martin Luther, Operationes in Psalmos : ad PsVg 17, 45 og PsVg 18,2 (utdrag)</i>
<u>Klosterliv</u>	<i>Benedikts regel, Cap. XIX: De disciplina psallendi. Cap. XX : De reverentia orationis.</i>
<u>Spiritualitet</u>	<i>Augustin, Confessiones I. xv (24)</i> <i>Anselm av Canterbury , Oratio ad Deum I</i> <i>Bernhard av Clairvaux, Sermones in Canticum Canticorum 43: 3-4.</i> <i>Hildegard av Bingen, fra Scivias: Visio I (utdrag)</i> <i>Gertrud av Helfta, fra Legatus divinae pietatis: de vulnere amoris</i>
<u>Historie og legende</u>	<i>Beda Venerabilis, Historia ecclesiastica I. 26</i> <i>Jocelin of Brakelond, Chronica de rebus gestis Samsonis (utdrag)</i> <i>Vita sanctae Ite (utdrag)</i>

Tekstgruppe II

Fra den oldkirkelige dogmedannelse

*Niceanum
Athanasianum*

Fra striden om Augustins nådelære

*Canones fra Synoden i Orange 529: om nåden og
predestinasjonen (utdrag)*

Nattverdstriden (9. årh.)

*Pascasius Radbertus, De corpore et sanguine Domini
(utdrag)*

Anselm av Canterbury

Cur Deus homo? (utdrag)

Thomas av Aquino

Summa theologica Q. I. Art. 8

Confessio Augustana

Art. II - VI

Tridentinum

De justificatione (utdrag)

Arbeidsmåter og undervisning

Fakultetet organiserer fellesundervisning. Denne vil i stor grad være orientert ut i fra de problemstillingene til emnet som studieplanen angir. Det vil bli tatt hensyn til anbefalt hovedlitteratur. Særlig viktig blir drøftingen av kildetekster der det er nødvendig og naturlig. I de fag der det er anført vil undervisning foregå gjennom seminararbeider. I de fag det holdes seminarer tegnes forpliktende påmelding ved seminarets start. Det forutsettes at man deltar aktivt.

Obligatorisk undervisning er gjennomført kun der det er strengt pedagogisk nødvendig. Det gjelder PBL-seminar og første semesters PT-grupper.

Seminar i problembasert læring (PBL)

Problembasert læring er en undervisningsform som med atskillig hell har vært utprøvd i universitetspedagogikken de seneste år. PBL bygger på to hovedprinsipper: (1) Den læring er mest effektiv som skjer i en kontekst som mest mulig ligner den kontekst kunnskapene skal anvendes i; og (2) den integrering og organisering av kunnskapene som skjer i møtet med et konkret problem, er mer målrettet og mer anvendelig enn den organisering av kunnskapene som skjer faginternt i de enkelte disipliner og underdisipliner.

PBL har ikke til hensikt å meddele annen og ny kunnskap i forhold til de disipliner og emner som studeres ifølge studieplanen for øvrig, men skal hjelpe studentene til mer integrert og målrettet læring av noen av de ordinære studieemner. Dette søkes nådd ved at studentene i grupper arbeider med en gitt oppgave. Oppgaven er formulert som et spørsmål eller en påstand som studentene skal tolke og ta stilling til, og som krever innsikt fra flere av teologiens deldisipliner.

Gruppene arbeider i stor grad selvstendig både med problemformulering, formulering av læringsmål, og rapportering av resultater. Hver gruppe disponerer en faglærer som veileder, men velger én student som ordstyrer og én som sekretær. Ordstyreren leder gruppens møter og fordelingen av arbeidsoppgaver blant gruppemedlemmene, og påser at alle gruppens medlemmer yter reelle bidrag til gruppens arbeid. PBL-ukens gruppearbeid skal munne ut i en kort skriftlig oppsummering ved sekretæren. Veilederen godkjenner etter gjennomført gruppearbeid gruppens rapport, eller kan kreve ytterligere arbeid med spesifiserte problemstillinger før godkjenning gis.

PBL er i denne ordning organisert som én ukes gruppearbeid, utført av grupper på maksimum 8 studenter. Gruppene settes sammen av studieadministrasjonen, slik at en viss spredning alders- og disiplinmessig blant deltakerne sikres. Studieløpet gjennomfører en PBL-uke hvert semester, for studentene på bibelfag, kirkehistorie og systematisk teologi samt de studentene som arbeider med essays/ avhandling. PBL-ukens legges midt i hvert semester. I denne uken avlyses all ordinær undervisning i bibelfag, kirkehistorie og systematisk teologi, og de lærerkreftene som da frigjøres brukes i veiledning av PBL-gruppene. Studentene må fremlegge attestasjon på deltagelse i minst to godkjente gruppearbeid i PBL for å få graden cand. theol.

Semesteremne i praktisk teologi

Fordi SPT-studiet i stor grad er orientert ut fra kirkens praksis i samtiden, blir de viktigste arbeidsmåtene de som involverer studentenes egen refleksjon. Dermed kommer de regulære egenstudier i første rekke, sammen med de kollokviegrupper som studentene selv etablerer. Refleksjon over sammenhengen teori-praksis vil her stå sentralt.

Fakultetet vil tilby fellesundervisning i både vår- og høstsemesteret etter nærmere oppsatt plan. Denne vil i stor grad bestå av åpne fellesforelesninger. Undervisningen vil også gi rom for at studentene involveres med kortere faglige bidrag. Det avholdes eksamen i den teoretiske delen av SPT før praksisperioden.

Fakultetet organiserer mindre praktiske teologiske grupper med egen veileder. Disse gruppene samles til én dobbeltime i uka gjennom hele semesteret. Fakultetet organiserer også en fire ukers menighetspraksispraksis

Semesteremne i bibelhebraisk

Normert studietid er ett semesters studium på heltid.. Undervisningen skjer i form av gruppeundervisning. Nytt kurs starter hvert semester.

Semesteremne i nytestamentlig gresk

Normert studietid er ett semesters heltids studium. Undervisningen skjer i form av gruppeundervisning. Nytt kurs starter hvert semester.

Bibelfag, KH og ST

Underviningen gis i form av forelesninger og seminarer.

Meriterende seminar

Fakultetet vil regelmessig tilby meriterende seminarer i kirkehistorie med fellespensum i KH/ST og i systematikk. Seminarene har et todelt sikte: De skal gi trening i oppgaveskriving - øke studentenes evne til å gjennomføre teologiske resonnementer og formidle disse - og være en avlastning i forhold til tradisjonell skriftlig eksamen.

Studenter som ønsker å følge seminaret som meriterende seminar, må melde seg opp ved seminarets begynnelse. Det er obligatorisk oppmøte for påmeldte studenter. Hver student skal bidra med tre innleveringer. Disse innleveringer er fordelt ut gjennom semesteret. De to første innleveringene skal være på ca 2000 ord, og er en forutsetning for å få utlevert den siste oppgaven. Innleveringene evalueres individuelt. Den siste innleveringen inngår som en del av eksamen i det aktuelle faget. Besvarelsen skal være på omlag 4000 ord.

Essays / Avhandling

Som veileder under arbeidet med hver enkelt avhandling fungerer professor eller førsteamanuensis i vedkommende disiplin, eller den som av fakultetet er oppnevnt som sakkyndig. Veilederen tar stilling til spørsmålet om godkjenning av emne for essayet / avhandlingen. Det vil i starten normalt

dreie seg om en foreløpig problemstilling. Hun / han skal deretter gi råd om avgrensning av tema og problemstilling. Veileder skal hjelpe til med å finne fram den viktigste faglitteratur til emnet.

Veileder skal gi tilbakemeldinger på framlegg fra studenten, om metodiske grep, disposisjon og gjennomføring, men ikke gripe for sterkt inn i det som skal være studentens eget arbeid. Veileder skal lese og gi respons på deler av oppgaven, normalt i løpet av en uke.

Studenten skal informere sin veileder om framdriften i sitt arbeid. Studenten skal levere deler av avhandlingen til gjennomsyn til avtalt tid. Om det skjer en omlegging av emnet eller tidsplan, skal studenten informere veileder. Student og veileder drøfter en konkret tidsplan for gjennomføring av avhandlingen. Omfanget av veiledning hvor student og veileder sitter sammen bestemmes til inntil 4 timer pr. essay og 8 timer når studenten skriver en avhandling.

Normalt skal veiledningen finne sted innenfor undervisningssemesteret. En lærer kan ikke pålegges veiledning i tidsrommet mellom semesteravslutning og semesterstart. Veileder bør dog med henblikk på avslutningsfasen av arbeidet, være villig til, i rammen av avtalt tidsplan, å bistå studenten med råd.

Eget veiledningshefte til arbeidet med essay / avhandling fås hos studieveileder.

Særemne i hebraisk språk og kultur

Særemnet i hebraisk forutsetter større grad av selvstudium enn Semesteremnet i bibelhebraisk. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på.

Særemne i gresk språk og kultur

Særemnet i gresk språk og kultur forutsetter større grad av selvstudium enn Semesteremnet i nytestamentlig gresk. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg.

Særemne i latinsk språk og kultur

I motsetning til særemnene i hebraisk og koinégresk bygger ikke særemnet i latin på tidligere eksamener. Undervisningen vil derfor å gi innføring i elementær latinsk grammatikk i nær tilknytning til de oppgitte tekster. I forbindelse av gjennomgangen av tekstmateriale vil undervisningen også formidle elementær kulturhistorisk, litteraturhistoriske og idéhistorisk kunnskap. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på.

Vurdering og eksamen

I tillegg til essay / avhandling skiller en mellom følgende vurderingsformer:

- Skoleeksamen
- Hjemmeeksamen
- Seminaroppgave i bibelfag
- Oppgave levert i et meriterende seminar
- Praksis-rapport

Ved de prøver som evalueres med karakter benytter fakultetet graderte karakterer fra 1,0 (best) til 6,0 (dårligst). Karakter dårligere enn 4,0 betyr stryk (immaturus).

Til alle skoleprøver er det tillatt å ha med nynorsk ordliste, bokmål ordliste, latinsk ordbok og ordbøker fra og til de viktigste moderne språk: engelsk-norsk, tysk-norsk, fransk-norsk og vice versa.

Semesteremne i praktisk teologi

Eksamenene i SPT tar sikte på å vurdere studentenes evne til å sette seg inn i lærestoffet, dets problemstillinger, tverrfaglige aspekter og sentrale kunnskapsmomenter. Dette skal evalueres gjennom en individuell skoleeksamen av 5 timers varighet. Studentene kan bli prøvet både i fellespensum og den valgte fordypningsvarianten.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Norsk bibel (NO 78/85 eller NB 88)
Bibelordbok

I tillegg til skoleeksamen skal det innleveres en individuell rapport der studentene reflekterer over og oppsummerer den gjennomførte menighetspraksis. Denne rapporten vurderes til karakteren "bestått"/ "ikke-bestått".

Semesteremne i bibelhebraisk

Eksamen i semesteremnet avholdes hvert semester og består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatikalske spørsmål til teksten.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.

Leksikon:

GESENIUS,W./BUHL,F.:Hebraeisches und Aramaeisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962, og senere
BROWN,F./DRIVER,S.R./BRIGGS,C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 1981 og senere.
BROWN,F./DRIVER,S.R./BRIGGS,C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
HOLLADAY, W. L., A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Oxford 1971 og senere
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958), og senere

Semesteremne i nytestamentlig gresk

Eksamen i semesteremnet avholdes hvert semester og består av en skriftlig prøve på 4 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstepsum og besvare grammatiske og evt. tekstkritiske spørsmål til teksten. Ord som forekommer mindre enn 10 ganger i NT blir oppgitt.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere
ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975

Bibelfag

Eksamen i bibelfag består av følgende prøver:

- 1) Prøve i fellesdel i GT og / eller NT (12 vekttall). Prøven avlegges som en 8 timers skoleeksamen, eller som en hjemmeeksamen av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900). Prøven teller 3 i karaktersammendraget.

Muntlig prøve i fellesdel GT og / eller NT. Prøven varer i ca 30 minutter. Den muntlige prøven skal kun omfatte de emner som ikke har vært gjenstand for annen prøving. Eksaminasjonen omfatter normalt også lesning av grunnteksten og spørsmål knyttet til denne. De studenter som har avlagt hjemmeeksamen får den muntlige prøven utvidet til 45 minutter. 15 av disse minuttene brukes til en muntlig prøve knyttet til hjemmeeksamen. Den muntlige prøven kan normalt justere den endelige karakter med inntil 3 tideler. Hvis den muntlige prøven vurderes som ikke bestått, får studenten umiddelbart en ny oppgave. Vurderes også denne prøven som ikke bestått, vurderes eksamen i fellesdelen i sin helhet som ikke bestått.

- 2) Prøve i valgemnene i GT og / eller NT (8 vekttall). Prøven avlegges som en 6 timers skoleeksamen. Prøven teller 2 i karaktersammendraget.
- 3) En seminaroppgave der oppgavene normalt gis i tilknytning til et seminar i GT eller NT. Besvarelsen skal være på ca 10 sider (5000 ord). Oppgaven teller 1 i karaktersammendraget.

Følgende utfyllende bestemmelser gjelder for seminaroppgaven:

Seminaroppgaven i bibelfag gis med utgangspunkt i temaer som behandles i et seminar eller en

forelesning. Tema kan hentes både fra fellesdel og valgemenner. Oppgaven formuleres normalt i samarbeid mellom student og lærer.

Et viktig poeng med seminaroppgaven er at den skal "... orienteres mot tekstens eller temaets anvendelse i forkynnelse og undervisning." (studieplanen s. 22). Oppgavene som gis skal derfor ha åpning mot tekstens eller temaets anvendelse i forkynnelse og undervisning. En del av studentenes oppgaven blir således å behandle spørsmål knyttet til tekstenes budskap til nåtiden.

Lærerne innbyr studentene til å skrive seminaroppgaven ved undervisningsstart. Læreren avgjør hvor mange oppgaver det skal åpnes for og avtaler tid for fremlegg med hver enkelt student. Det er ønskelig at utkast til oppgaven legges fram i undervisningen. Studentfremlegget skal inngå som en del av skriveprosessen og evalueres ikke. Poenget er at studentene skal få tilbakemelding fra medstudenter og lærer på de foreløpige overveingene studenten har gjort i forhold til sin oppgave. Studentfremlegget er begrenset til 10-15 minutter. Det er først den endelige skriftlige seminaroppgaven som sensureres.

Prøve i fellesdel, valgdelt og seminaroppgave er tre selvstendige eksamener. Dersom en ønsker å få sensur på seminaroppgaven samtidig med sensur på prøven i fellesdel og/eller valgdelt er frist for innlevering 15. mai eller 15 november det aktuelle semesteret.

Studenter som følger undervisning ved andre læreinstusjoner kan etter avtale med faglærer på MF skrive seminaroppgave der.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.
NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere
ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975
HUCK/GREVEEN: Synopse der drei ersten Evangelien, Tübingen 13/1981
ALAND, K.: Synopsis Quattuor Evangeliorum, Stuttgart 12/1982
RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

I alle tekstutgaver tillates

- innholdsregister
- understrekning av lesemåter i apparatet
- en strek under henvisningsbokstaver(-tegn) oppe i teksten som signaliserer en slik understrekning
- tilføyelse av lesemåter eller konjekturen som ikke finnes i apparatet, også angivelse av grunnlag eller motivering for disse, dog slik at man herunder kun nytter de vanlige tegn, bokstaver eller termini som forekommer i apparat og tekst i de godkjente tekstutgaver.

Det er tillatt å bruke markeringstusj i teksten istedenfor understrekning. I tekstutgaver av Det gamle testamente kan det i marginen være avmerket den tradisjonelle kildesondring ved hjelp av vanlige bokstavtegn og eventuelt ved bruk av forskjellige farger. Understrekning i flere farger tillates der hvor flere kilder forekommer på samme linje. I synopser kan det være avmerket særstoff/fellesstoff, f.eks. vedbruk av forskjellige farger, men uten bruk av ord, bokstaver eller tall.

Bibel i norsk oversettelse:

NO 78/85 eller NB 88

Konkordanser:

KOHLBERGER, J. R. III/ GOODRICK E. W./ SWANSON, J. A.: The exhaustive concordance to the Greek New Testament, Grand Rapids, Mich., Zondervan, c1995
LISOWSKY, G.: Konkordanz zum Hebraeischen Alten Testament, Stuttgart 1958
MANDELKERN, S.: Veteris Testamenti Concordantiae, Jerusalem/Tel Aviv 1967
SCHMOLLER, O.: Handkonkordanz zum Neuen Testament, Stuttgart 1973
MORRISH, G.: A Concordance of the Septuagint, Grand Rapids 1983
HATCH, E./ REDPATH, H.A.: A Concordance to the Septuagint, I-II, Graz 1954

Leksika:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraeisches und Aramaeisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 1981.
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958)
HOLLADAY, W. L., A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Oxford 1971 og senere
BAUER, W.: Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur, Berlin/New York 1971
GINGRICH, F.W./DANKER, F.W.: A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature, Chicago 1979

I leksika og konkordans tillates understrekning av ord og tall. Flere farger kan brukes. I leksika og konkordans tillates også alfabetregister.

Kirkehistorie med fellespensum i KH og ST

Studenten kan bli prøvd både i pensumet til epokestudiet og i fellespensumet. Eksamen kan inneholde spørsmål fra begge pensumene, eller bare fra ett av dem. Dersom studenten prøves i begge, i form av to selvstendige problemstillinger, skal det angis hvordan de to besvarelsene vektet. Studenten må bestå begge for å få bestått.

Prøven består enten av en skoleeksamen eller en hjemmeeksamen. Studenter som tar hjemmeeksamen i *Kirkehistorie med fellespensum* kan ikke melde seg opp til hjemmeeksamen i *Systematisk teologi*, og vice versa. Skoleeksamen er en 8 timer skriftlig prøve. Hjemmeeksamen er av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900).

Studenter som følger meriterende seminar (se 87) og som har levert to obligatoriske innleveringer, gis anledning til å levere inn en oppgave som en del av eksamen. Oppgaven gis karakter som teller 1/4 av samlet skriftlig karakter. Oppgaven må være levert senest en uke før skriftlig eksamen for at studentene skal kunne få ta eksamen. Oppgaven skal være på omlag 4000 ord. Meriterende seminar vil bli holdt i ett av valgene, eller i «Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse» (Fellespensum KH/ST). Studenter som melder seg på et slik meriterende seminar får et redusert pensum til skriftlig eksamen. Disse studentene melder seg opp til eksamen i

oversiktspensum, fellespensum KH/ST og ett valgemne *eller* oversiktspensum og to valgemner, alt etter hvilket pensum de følger i det meriterende seminaret.

For de studenter som velger hjemmeeksamen kan en del av den muntlige prøven knyttes til denne. Studenten kan bli prøvet i hele pensum (unntatt pensumet for det meriterende seminaret) til muntlig. Hvis den muntlige prøven vurderes som ikke bestått får studenten umiddelbart en ny oppgave i muntlig. Vurderes også denne prøven som ikke bestått, vurderes den skriftlige prøven (skoleeksamen / hjemmeeksamen) som ikke bestått.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Samme som til Bibelfag. I tillegg kommer
Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1976 eller senere
MÆLAND, J.O. (red): Konkordieboken, Oslo
HARALDSØ, B.: Årstallsliste til kirkehistorien, Oslo 1983

Systematisk teologi

Prøven består enten av en skoleeksamen eller en hjemmeeksamen. For begge kommer i tillegg en muntlig prøve som normalt kan justere den endelige karakter med inntil 3 tideler. Studenter som tar hjemmeeksamen i *Systematisk teologi* kan ikke melde seg opp til hjemmeeksamen i *Kirkehistorie med fellespensum*, og vice versa. Skoleeksamen er en 8 timer skriftlig prøve. Hjemmeeksamen er av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900). For de studenter som velger hjemmeeksamen kan en del av den muntlige prøven knyttes til denne.

Hvis den muntlige prøven vurderes som ikke bestått får studenten umiddelbart en ny oppgave i muntlig. Vurderes også denne prøven som ikke bestått, vurderes den skriftlige prøven (skoleeksamen / hjemmeeksamen) som ikke bestått.

Studenter som har fullført meriterende seminar og som har levert to obligatoriske innleveringer, gis anledning til å levere inn en oppgave som en del av eksamen. Oppgaven gis karakter som teller 1/4 av samlet skriftlig karakter. Oppgaven må være levert senest en uke før skriftlig eksamen for at studentene skal kunne få ta eksamenen. Oppgaven skal være på omlag 4000 ord. Meriterende seminar vil bli holdt i ett av valgemnene. Studenter som melder seg på et slik meriterende seminar får et redusert pensum til skriftlig eksamen. Disse studentene melder seg opp til eksamen i fellesemne og *ett* valgemne. Studenten kan bli prøvet i hele pensum (unntatt pensumet for det meriterende seminaret) til muntlig.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Sammen som til Bibelfag. I tillegg kommer
Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1976 eller senere.
Mæland, J.O. (red): Konkordieboken

Essays / Avhandling

Studentene utformer oppgaveformulering i samråd med veileder. Bare oppgaver som er godkjent kan leveres inn. (Se Essays / Avhandling). Oppgaven skrives på maskin eller PC.

Særemne i hebraisk

Eksamen i særemnet består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å besvare en oppgave fra felleskomponenten, samt oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatikalske spørsmål til teksten. Godkjent ordbok kan benyttes.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.
RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

Leksika:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraisches und Aramaisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962, og senere
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 198,1 og senere.
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958), og senere

Særemne i gresk

Eksamen består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare språklig-grammatiske og enklere saklig/litterære spørsmål til teksten. Godkjent ordbok kan benyttes.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere
ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975
RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

Leksika:

BAUER, W.: Griechisch-Deutsches Woerterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur, Berlin/New York 1971
GINGRICH, F.W./DANKER, F.W.: A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature, Chicago 1979

Særemne i latin

Eksamen består av en 30 minutters muntlig prøve. Studentene prøves i samsvar med de felles mål som er anført for faget. Det gis tallkarakter.

Innhold

Innhold	3
Innledning	5
Overordnede mål	9
Mål og innhold	9
SEMESTEREMNE I PRAKTISK TEOLOGI (SPT)	10
<i>Innledning</i>	10
<i>Felles mål</i>	10
<i>Mål og innhold</i>	11
SEMESTEREMNE I BIBELHEBRAISK	18
<i>Innledning</i>	18
<i>Felles mål</i>	18
<i>Mål og innhold</i>	18
SEMESTEREMNE I NYTESTAMENTLIG GRESK	20
<i>Innledning</i>	20
<i>Felles mål</i>	20
<i>Mål og innhold</i>	21
BIBELFAG	22
<i>Innledning</i>	22
<i>Felles mål</i>	22
<i>Mål og innhold</i>	22
KIRKEHISTORIE MED FELLESPENSUM I KH/ST	41
<i>Innledning</i>	41
<i>Felles mål</i>	42
<i>Mål og innhold</i>	42
SYSTEMATISK TEOLOGI	58
<i>Innledning</i>	58
<i>Felles mål</i>	58
<i>Mål og innhold</i>	59
ESSAYS / AVHANDLING	71
<i>Innledning</i>	71
<i>Felles mål</i>	72
<i>Mål og innhold</i>	72

SÆREMNE I HEBRAISK SPRÅK OG KULTUR	74
<i>Innledning</i>	74
<i>Felles mål</i>	74
<i>Mål og innhold</i>	74
SÆREMNE I GRESK SPRÅK OG KULTUR	76
<i>Innledning</i>	76
<i>Felles mål</i>	76
<i>Mål og innhold</i>	76
SÆREMNE I LATINSK SPRÅK OG KULTUR	78
<i>Innledning</i>	78
<i>Felles mål</i>	78
<i>Mål og innhold</i>	78
Arbeidsmåter og undervisning	81
Vurdering og eksamen	84

Innledning

Å studere teologi

Den kristne kirke har alltid drevet metodisk studium av de bibelske skrifter, først av Det gamle testamente, siden av den samlede bibelske skriftkanon. Metodene har skiftet, men kirkelig teologi har alltid hatt som basis troen på at den treenige Gud har åpenbart seg i Jesus fra Nasaret, og at den bibelske skriftkanon er det rette og sanne vitnesbyrd om denne gudsåpenbaring. Det gjør at teologistudium på grunnleggende vis blir *skriftstudium*.

Mellom oss og Jesus og hans apostler er et tidsspenn på nesten 2000 år, som er kirkens tid. Derfor er det åpenbarte evangelium brakt til oss gjennom kirken, dens misjon, fromhet og lære. Ved sin tenkning, meditasjon og erfaring har kirken i sine bekjennelser utfoldet og klarlagt det som er åpenbart. Derfor må teologen kjenne, reflektere over og søke å forstå *kirkens historie*, og særlig den lære som kirken gjennom tidene har utkrystallisert.

Vår kristne tro er forankret i fortidens gudsåpenbaring. Men troen retter seg samtidig mot fremtiden. Den forventer Guds rikes vekst og Kristi komme ved tidenes slutt. Kirken er sendt til verden med evangeliet for å utbre Guds rike, sendt til forskjellige kulturer og folk. Og kirken skal leve under forskjellige kulturelle, sosiale og politiske vilkår. Det setter krav til formidling av budskapet, bør utløse etisk og missiologisk refleksjon og gjør det nødvendig med kunnskap og bevissthet om den kontekst kirken lever og virker i. Dette fordrer en helhetsforståelse av teologien. Studiet vil gjennom tverrfaglig arbeid i spenningsfeltet mellom teori og praksis utruste for innsats i kirkens sendelse. Teologistudiet står derfor i kirkens tjeneste.

I teologistudiet tar vi i bruk metoder og innsikter som ikke har sitt opphav i kirken, ja, de kan ha sine røtter i kirkekritisk tenkning. Men all innsikt kan til sist tjene vårt overordnede kirkelige mål for studiet. Og selv om den enkelte student møter problemstillinger som kan virke truende og utfordrende for troen, så vil de kunne inngå i en nødvendig modningsprosess som til sist vil komme både den enkelte og det kirkelige fellesskap til gode.

Teologistudiet er et eksistensielt studium. Det reiser spørsmål som man ikke kan forholde seg likegyldig til. Man kan ikke betrakte faget bare fra utsiden. I et fruktbart teologistudium utfordres man til å ta stilling både til de svar som gis, til de forskningsmetoder som nyttes, og til det grunnsyn på teologien som preger vår institusjonen. Derfor skal teologistudiet ved Menighetsfakultetet være et rom for dialog og samtale, der man er underveis, prøver og søker. I så henseende er studiet et teologisk verksted, mer enn en skole. Velkommen inn i et spennende, utfordrende og viktig studium!

Grunnreglenes § 1

«Det teologiske Menighetsfakultet er en uavhengig høyskole for teologisk utdanning og forskning. Fakultetet baserer sin virksomhet på Den Hellige Skrift og Den norske kirkes evangelisk-lutherske bekjennelse. Fakultetets mål er å gi utdanning for prestetjeneste og annen tjeneste i kirken, kateketutdanning og utdanning i faget kristendoms kunnskap for tjeneste i kirke og skole».

Historikk

Det teologiske Menighetsfakultet har siden 1908 tilbudt studier i teologi, i 1913 fikk fakultetet også rett til å avholde teologisk embetseksamen. Fra 1928 - da fakultetet begynte undervisning ved sitt eget praktisk-teologisk seminar - har man kunnet tilby en full profesjonsutdannelse med sikte på ordinasjon til *pastoral tjeneste i Den norske kirke*. Også de *frivillige organisasjoner* innen Den norske kirke og *frikirkene* har hatt nytte av den teologiske utdannelse som fakultetet har kunnet gi. I 1971 ble fakultetet åpent også for studenter som ikke hadde evangelisk-luthersk konfesjon. I tillegg til å utdanne for kirke og organisasjoner ønsket fakultetet å dyktiggjøre studenter til tjeneste i *skolen*. I 1967 ble derfor Institutt for kristendomskunnskap opprettet som egen avdeling ved MF. Således har MF i dag tre studieløp: Studieløp for kristendomskunnskap (SLK): Studieløp for teologi (SLT) og Studieløp for praktisk teolog (SLPT). Inn under SLPT hører også *kateketutdannelsen*.

Nåværende studieordning for Studieløp for teologi (SLT) - vedtatt 1998 - er en følge av et bredt revisjonsarbeid som har omfattet så vel Studieløp for kristendomskunnskap (SLK) som SLT. Viktige reformer ble innført under studierevisjonen på 80-tallet, nåværende studieordning bygger på mange av intensjonene fra den gang. Men ut fra erfaring og på bakgrunn av vårt tids krav representerer ordningen fra 1998 også nyorientering og fremskritt.

I den nye studieordning for SLT har man lagt vekt på å at teologistudiet skal være et tidsrelevant profesjonsstudium. Det betyr større grad av tverrfaglighet og praktisk kirkelig perspektiv, vekt på studentens ansvar for egen læring og dermed større frihet. Ved integrering av praktisk teologi, innføring av «problembasert læring» og meritterende seminaroppgaver søker man å gjøre teologen egnet til å møte vår tids kirkelige og kulturelle utfordringer på en reflektert og kyndig måte. Teologen bør være utrustet ikke bare med kunnskaper, men også med ferdigheter, og sist, men ikke minst med den modenhet som både faget og samtiden krever.

Opptak

Studentene søker om opptak til teologistudiet på eget søknadsskjema. Det er opptak til teologistudiet to ganger i året. Søknadsfristen for høstsemesteret er 15. april, og for vårsemesteret 10. november.

Teologistudiet bygger på mellomfag i kristendomskunnskap med religions - og livssynsorientering (eller tilsvarende), og examen philosophicum og examen facultatum (jf reglement). Man har lagt til grunn fakultetets eget mellomfagspensum i arbeidet med studieplanen for teologi. Studenter med mellomfag fra andre institusjoner vil kunne oppleve at stoff som forutsettes kjent, ikke samsvarer med det mellomfagspensum de selv har lest.

Studiet

Studiet ved Studieløp for teologi leder frem til graden *candidata theologiae / candidatus theologiae*, og er beregnet til 8 semestre. Studiet består av følgende eksamener / oppgaver:

- embetseksamen i praktisk teologi (Semesteremne i praktisk teologi)
- semesteremne i bibelhebraisk
- semesteremne i nytestamentlig gresk
- embetseksamen i bibelfag (to semestre)

- embetseksamen i kirkehistorie med fellespensum i KH/ST (ett semester)
- embetseksamen i systematisk teologi (ett semester)
- to essays / en avhandling (ett semester)

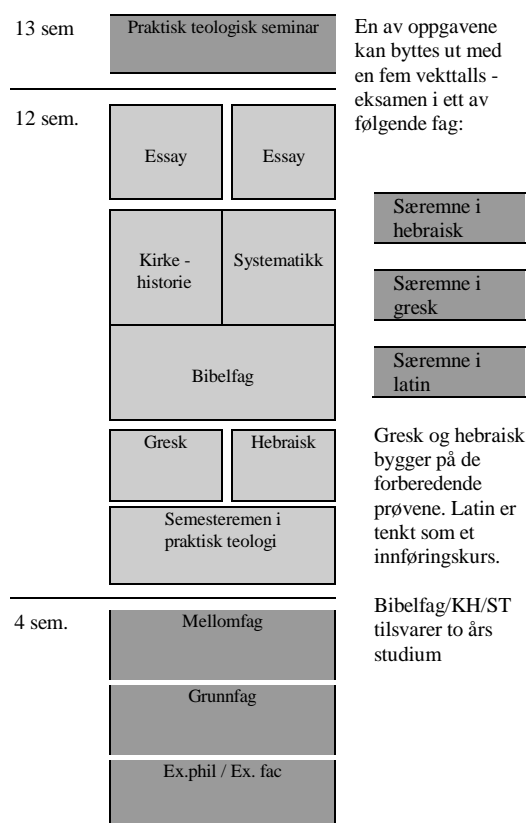
Ett av essayene vil dessuten kunne erstattes med én av følgendeeksamener:

- Særemne i hebraisk språk og kultur
- Særemne i koinégresk språk og kultur
- Særemne i latinsk språk og kultur

For å oppnå graden cand. theol må alle studenter ha gjennomført minst to seminarer med Problembasert læring (se Arbeidsmåter og undervisning) og tatt minst to valgemner innen misjonsvitenskap / religionshistorie (se nedenfor).

Organisering og profilering

I løpet av studiet ved SLT avlegger studentene ordinært seks eksamener. Det normale studieløp er som følger: Studentene starter med Semesteremne i praktisk teologi. Deretter følger to år med språk - og bibelstudium. Semesteremnene i hebraisk og gresk studeres parallelt, og studenten går opp til eksamen i begge fagene etter ett år. Bibelfag er normert til to semesters studium. Bibelfaget består av to eksamener. I tillegg kommer innlevering av seminaroppgave. Studentene går normalt opp til begge eksamenene i samme semester, men de kan også tas i hvert sitt semester. Etter bibelfag følger ett semester med studium av kirkehistorie og ett semester med studium av systematisk teologi. Inn under kirkehistorieeksamen hører et fellespensum i KH og ST. I tillegg til disse seks eksamenene skal studenten enten levere to essays, hver normert til et halvt semesters arbeid, eller en større avhandling normert til ett. Studenten kan selv velge om essayene skal skrives samlet på ett semester eller fordeles utover i studiet. Et av essayene kan erstattes av et særemne i henholdsvis hebraisk -, gresk - eller latinsk språk og kultur.

Tjenesten som prest i Den norske kirke fordrer graden cand. theol. I tillegg må en ha gjennomført og bestått praktisk-teologisk seminar (SPT + 13. semester). Det praktisk-teologisk seminaret ved MF hører inne under SLPT. Opptakskravene til 13. semester er beskrevet på side 17

Det er mulig å melde seg opp til eksamen i en annen rekkefølge enn den normerte, med unntak av bibelfag, som først kan tas etter at studenten har avlagt eksamen i Semesteremnene i hebraisk og gresk. Studenten må selv sørge for å organisere sitt studium slik at man får

gjennomført nødvendig praksis, og at man stiller faglig forberedt til de enkelte eksamener. Normert studieprogresjon vil fra fakultetet bli lagt til grunn ved organisering av undervisning og praksis. Undervisningens faglige innhold og eksamensoppgavene har som utgangspunkt at studentene følger normert studieprogresjon.

Studiet er bygd opp slik at studentene har stor frihet til å utforme sitt eget studium. Dette gjelder både innen de enkelte fag, og forholdet mellom fagene. Det første ivaretas ved at en betydelig del av fagene studeres gjennom valgemner. Det andre søker en å oppnå ved at studentene kan bytte ut ett av de to essayene med ett særemnet i henholdsvis hebraisk -, gresk - eller latin språk og kultur.

Misjonsvitenskap og religionshistorie

Kallet til misjon er et grunnelement i den kristne tro. Misjonsvitenskapen (MV) har denne misjon som gjenstand og hører derfor hjemme i rammen av teologistudiet. Misjon er den treenige Guds sendelse av kirken til verden, en sendelse som innebærer det oppdrag å formidle evangeliet til verden i ord og gjerning, med sikte på at mennesker skal komme til tro og ved dåp bli innlemmet i den kristne kirke. Misjon er å krysse grenser satt av geografi, religion, kultur og tid med den hensikt å nå nasjoner og enkeltmennesker.

All teologi har en missiologisk dimensjon. Misjonsvitenskapen kan derfor ikke så lett skilles fra de øvrige teologiske disipliner. Dens selvstendighet som egen forsknings- og undervisningsdisiplin beror derfor dels på dens ulike perspektiv på et materiale som den for en stor del har felles med de øvrige teologiske disipliner, dels på den særegne karakter og det globale omfang det stoffet har som den behandler. Studentene vil møte misjonsvitenskapelige problemstillinger i så vel de historiske som de systematiske disipliner.

Å ta misjonskallet på alvor vil også måtte innebære at en gjøre seg bruk av de innsikter religionsvitenskapen (RV) gir oss. En misjonerende kirke vil i vår tid måtte ta stilling til både de klassiske religioner og en økende sekularisering og religiøs pluralisme. Det moderne menneske befinner seg i en valgsituasjon på alle livets områder, også det religiøse. Dette har implikasjoner for dets innstilling til religion. I denne situasjon må teologer legge stor vekt på studiet av både de gamle og de nye religionene. I disse studier må man tilstrebe den ytterste saklighet og objektivitet. Det dreier seg om å forstå andre menneskers dypeste anliggende i spørsmål som oppleves som hellige.

Studentene vil møte MV og RV i form av en rekke valgemner innen rammen av alle de fem hovedeksamenene. Disse valgemnene er merket med asterisk (*). Studentene må velge minst to slike MV/RV emner i løpet av studiet.

Vekttall og ECTS

Teologistudiet er i denne planen dimensjonert ved hjelp av vekttall. Vekttallene gir ikke automatisk uttelling i grad, men er en hjelp til innbyrdes kvantifisering av ulike elementer. Hver av de fem hovedeksamenene er beregnet til 10 vekttall. ECTS - the European Community Course Credit Transfer System - er en hjelp til å beregne størrelsen og nivået på eksamener tatt ved akademiske institusjoner i forskjellige europeiske land. Sammenlignet med det norske systemet vil 1 «norsk» vekttall tilsvare 3 ECTS poeng. 60 ECTS poeng vil således tilsvare ett års studium (20 vekttall) i Norge.

Overordnede mål

Studiet ved Studieløp for teologi skal

- gi det faglige grunnlag for prestedtjeneste og annen tjeneste i Den norske kirke og i andre kirkesamfunn
- hjelpe studentene til å forstå og anvende teologien i spenningen mellom teori og praksis
- stimulere til at studentene kan tilegne seg en personlig integrert teologisk helhetsforståelse
- utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger som grunnlag for selvstendig faglig arbeid med teologiske problemstillinger
- gi studentene faglig basis for videre studier innen de teologiske disipliner
- stimulere til etisk grunnholdning i yrkesutøvelsen

Mål og innhold

De overordnede målene for teologistudiet søkes realisert gjennom arbeidet med de enkelte fagene, og ved at studentene leverer to essays / en avhandling, eventuelt et essay og tar eksamen i et særemne. Det blir redegjort for pensum for de fem hovedeksamenene i de følgende kapitlene. Der etter følger en gjennomgang av kravene til et essay og en avhandling. Til sist gjøres det greie for pensum til særemnene.

SEMESTEREMNE I PRAKTISK TEOLOGI (SPT)

Innledning

Praktisk teologi er den disiplin som konstruktivt og kritisk reflekterer over kirkens liv og kommunikasjonsformer, både i historisk perspektiv og med henblikk på aktuelle problemstillinger. Alle teologiske fag har, hver på sin måte, en praktisk-teologisk dimensjon, men faget praktisk teologi har et *helhetlig* ansvar for en faglig bearbeiding av kirkens tjeneste i *alle* dens ytringsformer.

Semesteremnet i praktisk teologi (SPT) er en første, grunnleggende innføring i faget praktisk teologi. Semesteremnet består av seks delfag, som har hvert sitt valgmenne til fordypning. Studenten velger ett av disse valgmennene i tillegg til studiet av hovedlitteraturen. En 4 ukers veiledet menighetspraksis er en integrert del i semesteremnet. Studiet er normert til ett semester og ekvivalerer med 10 vektall.

Semesteremnet i praktisk teologi er å forstå som fakultetets embetseksamen i praktisk teologi. Samtidig er SPT et element i den samlede praktisk-teologiske utdanning som kreves for ordinasjon til prest i Den norske kirke. SPT fungerer også som første del av den ett-årige praktisk-kateketiske utdanning.

For å avlegge prøvene i semesteremnet må man normalt ha bestått ex. phil./ex. fac., grunn- og mellomfags-eksamen, dvs. 30 vektall i kristendoms kunnskap med religions - og livssynsorientering.

Felles mål

Studiet av praktisk teologi i rammen av SPT er primært orientert utfra dagens problemstillinger innenfor trosformidling, gudstjenesteliv og diakoni. Studiet av praktisk teologi innen rammen av SPT skal gi:

- en grunnleggende kjennskap til disiplinen praktisk teologi, som med sine delfag konstruktivt og kritisk reflekterer over kirkens liv og kommunikasjonsformer i samfunnet, i fortid og særlig i nåtid
- evnen til selvstendig faglig refleksjon og problemløsning
- en praktisk-teologisk og kirkelig horisont for integrering og anvendelse av de kunnskaper som det fortsatte studium formidler
- impulser til personlig utvikling og til forming av kirkelig identitet.

Mål og innhold

Felles mål søkes realisert ved at man arbeider med en fellesdel som inkluderer samtlige delfag, og hvor det også inngår en samlende og perspektivsettende innføringsdel (prolegomena). I tillegg studeres ett valgemne til fordypning, fra et av delfagene. Fellesdelen tilsvarer 6 vekttall og fordypningselementet 2 vekttall. Den praksis som inngår i semesteremnet, er stipulert til 2 vekttall.

Studiet av SPT opererer med seks delfag:

- Ekklesiologi
- Kateketikk
- Sjelesorg
- Homiletikk
- Liturgikk
- Diakonikk

En skisse av modulene i semesteremnet ser slik ut:

Fellesdelen (6 vekttall)

<i>Innføring</i> Perspektiv: Konstruktivt og kritisk arbeid med kirkens liv og kommunikasjonsformer					
<i>Homiletikk</i>	<i>Kateketikk</i>	<i>Sjelesorg</i>	<i>Liturgikk</i>	<i>Ekklesiologi</i>	<i>Diakonikk</i>

Valgemner til fordypning (2 vekttall):

<i>Homiletikk</i> Kjønn og preken	<i>Kateketikk</i> Familien i katektisk perspektiv	<i>Sjelesorg</i> Religions psykologi	<i>Liturgikk</i> Økumenisk liturgisk teologi	<i>Ekklesiologi</i> Lokale menighets studier	<i>Misjonsvit.</i> Misjonerende menigheter	<i>Diakonikk</i> Ungdoms Diakoni
--------------------------------------	--	---	---	---	---	-------------------------------------

Praksis og PT-grupper (2 vekttall)

I studiet inngår 4 (3+1) uker *praksis i menighet*. Tre av ukene er satt av til observerende praksis. Denne delen er en obligatorisk del av teologistudiet. Den deltakende praksisen på én uke, er bare obligatorisk for studenter som skal inn på avsluttende praktikumssemester.

Fellesdel (6 vekttall)

Innføring

Dette emnet skal føre inn i grunnleggende problemer knyttet til hele faget praktisk teologi. Studiet av emnet skal gi

- en oversikt over ulike definisjoner av faget praktisk teologi i samtidens debatt,
- materiale til utvikling av en grunnleggende forståelse av fagets egenart, innhold og sikte.

Ekklesiologi

Faget skal gi en innføring i sentrale sider ved kirkens selvforståelse og funksjon. Det vil særlig bli lagt vekt på hvordan kirken fungerer i rammen av lokalmiljø og storsamfunn, samt de spørsmål som knytter seg til ledelsen av den lokale menighet. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke prosesser er det som preger utviklingen av kirkens liv i dag, og hvordan forholder disse seg til allmenne samfunnsprosesser?
- Hvilke faktorer og forhold er det som former de ulike typer av lokalmenigheter?
- Hvilke krav stilles det til en tjenlig menighetsledelse i dagens situasjon?
- Hvordan kan man utforme god kollegialitet på menighetsplan?

Homiletikk

Faget skal gi en innføring i forkynnens oppdrag og funksjon idag. Det vil bli lagt vekt på prekenen innenfor den større gudstjenestelige og samfunnsmessige kontekst. Undervisningen vil også gi en elementær innføring i det praktiske prekenarbeid. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er forkynnens mulighet og oppgave etter evangelisk-luthersk syn?
- Hvilket forhold er det mellom prekenen og den øvrige liturgi i gudstjenesten?
- Hvilken betydning har den samfunnsmessige og kulturelle kontekst for kirkens forkynnelse?
- Hvilken betydning har predikantens person i prekenprosessen?

Kateketikk

Faget skal gi innføring i kirkens helhetskatekumenat, hvor konfirmasjonens teologi og konfirmanddidaktikk vil få en viktig plass. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er kirkens kateketiske oppdrag?
- Hva er grunnleggende kristen kunnskap?
- Hva kjennetegner læring og undervisning i et katektisk perspektiv?
- Hva betyr den kristne åpenbaring for kristen oppdragelse i familien?
- Hva er egnede arbeidsformer i kirkens undervisning?
- Hva er konfirmasjon?

Liturgikk

Faget skal gi innføring i nyere liturgisk teologi. Det vil særlig bli lagt vekt på betydningen av deltakelse og innlevelse i liturgisk praksis. Arbeidet med faget skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke forutsetninger og drivkrefter ligger til grunn for utviklingen av grunnstrukturen i det oldkirkelige gudstjenesteliv?
- Hvordan kan liturgisk praksis best gi uttrykk for at gudstjenesten er et møte mellom Gud og hans folk, mellom det hellige og det menneskelige?
- Hvordan kan forbindelsen mellom personlig fromhetsliv og liturgisk praksis styrkes i dagens kultursituasjon?
- Hva kjennetegner Den norske kirkes høymesse som liturgisk handling og som sosialt fellesskap?

Sjelesorg

Faget skal gi innsikt i sjelesorgens grunnlagsspørsmål. Det vil også bli lagt vekt på å drøfte de personlige forutsetninger for sjelesørgerisk praksis og utvikle gode sjelesørgeriske holdninger. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner faget sjelesorg i rammen av den praktisk-teologiske fagkretsen?
- Hvordan relaterer faget sjelesorg seg til andre nærliggende fag som f. eks. religionspsykologi og psykoterapi?
- Hva er gode sjelesørgeriske holdninger?
- Hva er god praksis i forhold til ulike, nærmere bestemte sjelesorgssituasjoner?

Diakonikk

Faget skal gi en innføring i diakonien som integrert del av kirkens oppdrag i verden. Det vil bli lagt vekt på diakoniens teologiske grunnlag. Undervisningen vil også gi innføring i den sosiale kontekst diakonien i dag må virke innenfor, samt noen av dens viktigste arbeidsformer. Arbeidet med faget skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke er de bærende momenter i en teologisk grunnlagstenkning om diakonien?
- Hvilke er de mest sentrale utfordringer til diakonien i dagens kirke og samfunn?
- Hvilke muligheter har diakonien innenfor det moderne velferdssamfunn?

Valgemner (2 vekttall)

1) Ekklesiologi: "Lokale menighetsstudier"

Studiet skal gi fordypet innsikt i hvorledes menighetslivet formes og utfoldes innenfor rammen av ulike lokalsamfunn. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan er forholdet mellom kirken som folkekirke og kirken som trosfellesskap?
- Hva innebærer kirkens misjonsoppdrag i en folkekirkesituasjon?
- Hvordan forholder en seg til den allmennreligiøs interesse av til dels kristendomsfjern

karakter?

- Hvilken rolle spiller organisasjonslivet og bedehustradisjonen?
- Hvordan er relasjonen mellom menighetens stab og de frivillige medarbeiderne?

2) Homiletikk: "Kjønn og preken"

Studiet skal gi fordypet innsikt i hvilken betydning spørsmålet om kjønn har for språk og kommunikasjon generelt, og for kirkens forkynnelse spesielt. Studiet skal stimulere til kritisk gjennomgang av egen prekenstil og eget prekenideal. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirkes språk av kjønn?
- Hvilke forskjeller kan observeres mellom menn og kvinner i forkynnelsen?
- På hvilken måte utfordrer kjønnsperspektivet til kritisk revisjon av egen prekenform?

3) Kateketikk: "Familien i kateketisk perspektiv"

Studiet skal gi fordypet innsikt i familiens rolle i den kristne oppdragelsen. Arbeidet med emnet skal gi fordypet innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan kan vi forstå den kristne tro hos barn?
- Hvordan forstår vi formidling av holdninger og tro i en familiesammenheng?
- Hvilke faktorer i barndommen har betydning for etablering av holdninger i voksen alder?
- Hvilke konsekvenser kan vi trekke for kirkens arbeid på dette området?

4) Liturgikk: "Økumenisk liturgisk teologi"

Studiet skal gi en fordypet innsikt i sentrale problemstillinger innen økumenisk teologi. Det vil særlig bli lagt vekt på å vise den liturgiske teologis egenart ut fra dens forhold til akademisk teologi og kulturelle forhold. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende spørsmålsstillinger:

- Hvilke er kjernepunktene i den liturgi-teologiske debatt som idag føres mellom toneangivende protestantiske og ortodokse liturgikere?
- På hvilke måter har den vestlige akademiske teologi fjernet seg fra teologiens opprinnelige forankring i den liturgiske praksis?
- Hvordan kan vi overvinne skillet mellom liturgi, teologi og fromhetsliv?
- Hvordan tilrettelegge kristent gudstjenesteliv i spenningen mellom kontekstualisering og globalisering?

5) Sjelesorg: "Religionspsykologi" *

Studiet skal gi fordypet innsikt i humanvitenskapenes, og særlig religionspsykologiens, betydning for sjelesorgen. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvilke er de viktigste utviklingstrekk i dagens religionspsykologi?
- Hvilke er de viktigste sosial- og individualpsykologiske aspekter ved den religiøse erfaring?
- Hvilke er de viktigste arbeidsfelter innen religionspsykologisk forskning?

6) Misjonsvitenskap: "Misjonerende menigheter" *

Et overordnet mål for Den norske kirke er at den skal være en "bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". I dette valgemnet vil vi se på hvorledes menigheter kan fungere misjonerende både i sitt nærmiljø og i andre deler av verden. Arbeidet med emnet vil særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvordan motivere til evangelisering og misjon i lokalmenigheten?
- På hvilken måte bør misjonsdimensjonen komme til uttrykk i menighetens liv?
- Hvordan forkynne så mennesker kommer til tro i dag?
- Hvordan kan forkynnelse og undervisning utruste menigheten til evangelisering og misjon?
- Hvordan kan kirkens misjonerende vesen komme til uttrykk i gudstjenesten?
- Finnes det allmenne prinsipper for menighetsvekst?
- Bør menighetsstrukturen ligge fast, eller bør det plantes nye menigheter med sikte på vekst?

7) Diakonikk: "Ungdomsdiakoni"

Studiet skal gi fordypet innsikt i dagens ungdomskultur og de diakonale utfordringer denne reiser. Arbeidet med emnet skal særlig fokusere på følgende problemstillinger:

- Hvilke samfunnsmessige og kulturelle faktorer er det som gjør ungdomsdiakoni til en særlig kirkelig utfordring?
- Hvilken kompetanse og hvilke muligheter har den lokale menighet til å gå inn i arbeidsfeltet ungdomsdiakoni?
- Hvilke strategier er fruktbare i møte med ungdoms interesse for okkultisme og nyreligiøsitet?

Menighetspraksis og praktisk teologiske grupper (2 vekttall)

Praksis er veiledet og har som sikte å gi innsikt i det kirkelige liv slik det utfolder seg innen rammen av en lokal menighet, herunder hvilken rolle de ulike kirkelige tjenestekategorier spiller i denne sammenheng. Praksis er *obligatorisk* og evalueres på grunnlag av en praksisrapport til "bestått" eller "ikke bestått».

For de teologistudentene som sikter mot avsluttende praktikum (13. semester), vil utplasseringen i menighet i tillegg romme et element av deltakende praksis. Det skal gi studentene egen tjenesteerfaring, med en erfaren prest som veileder, og bidra til modning av den kirkelige og personlige identitet.

Pastoralteologiske grupper (PT-grupper) er en viktig del av undervisningen på SPT. Disse fungerer som samtalegrupper der tema fra de ulike fagområdene integreres. PT-gruppene skal gi mulighet til refleksjon og samtale. Gruppene vil særlig fokusere på, og forberede til, praksisperioden. På grunn av behovet for kontinuitet og utvikling i den enkelte gruppe er det obligatorisk fremmøte.

For de studenter som sikter mot avsluttende praktikum (13. sem.) vil det også komme ytterligere ett semester med PT-grupper, samt institusjonstjeneste. - Se for øvrig oversikt over praktikumsstudiet.

Opptakskrav til andre semester på Det praktisk-teologisk seminaret ved MF

For opptak til avsluttende praktikumssemester kreves først og fremst graden cand. theol. I tillegg kommer 2. semesters PT-gruppe, institusjonstjeneste og seminar i personlig og pastoral identitet, som ikke er en del av kravene for få graden cand. theol. Studieløp for teologi har som sitt viktigste formål gi undervisning som leder fram til teologisk embetseksamen, som igjen skal danne grunnlag for pastoral tjeneste i Den norske kirke. Studieløpet vil derfor rydde rom slik at 2. semesters PT-gruppe, institusjonstjeneste og seminar i personlig og pastoral identitet finner sin naturlige plass innen rammen av teologistudiet, og at de av den enkelte student oppleves som en integrert del studiet.

PT-grupper

Studentene følger en PT-gruppe også semesteret etter at de har tatt SPT. Fra fakultetets side vil det bli lagt opp til at dette skjer i første språksemester. PT-gruppene møtes en dobbeltime i uken gjennom semesteret. Det er obligatorisk oppmøte, men ingen prøving i tilknytning til gruppene.

Institusjonstjeneste

Institusjonstjenesten er normert til fire uker. Studentene har en lesedag hver uke. Det skal være anledning til å ta institusjonstjenesten hvert semester. Fra fakultetets side vil det bli lagt opp til at institusjonstjenesten tas etter undervisningsslutt i det første språksemesteret, eventuelt etter første bibelfagssemester

Seminar i personlig og pastoral identitet

Seminaret holdes minst en gang i året. Det er obligatorisk å følge i ett semester. Seminaret er normert til én dobbeltime i uken. Det er obligatorisk oppmøte, men ingen prøving i tilknytning til gruppene

Konfirmantpraksis

Konfirmantpraksis er formelt sett ikke opptakskrav og kan tas i løpet av 13.semester. Det viser seg imidlertid at det kan være vanskelig å få gjennomført dette i den menigheten kandidaten tildeles for sin praksisperiode. Flere Oslo menigheter har sommerleir for konfirmanter eller kun undervisning i vårhalvåret. *Studentene oppfordres derfor sterkt til å ta konfirmantpraksisen på fritiden i løpet av et teoretikumsemester.* Oppsatt mal og hjelp i tilretteleggelsen fåes av praksisleder.

SEMESTEREMNE I BIBELHEBRAISK

Innledning

Kjennskap til bibelhebraisk er en forutsetning for et grundig studium av Det gamle testamente, slik det foreligger på grunnspråket. Semesteremnet i bibelhebraisk er primært et redskapsfag for det vitenskapelig baserte arbeid med Det gamle testamente innen rammen av et teologisk studium. Semesteremnet skal også gi kompetanse for videre hebraiskstudier. Arbeidet med grunnteksten skal skape større nærhet til Bibelens livs- og begrepsverden enn et studium basert på oversettelser har mulighet til å gi. Det skal gjøre studenten fortrolig med *Biblia Hebraica*, gi økt kjennskap til bibeltekstens historiske tilblivelse og overlevering og forståelse for oversettelsesproblemet. Ved slik å bli fortrolig med tekstene på grunnspråket, får en det beste grunnlag for å tolke og bruke dem så sakssvarende som mulig, også i fremtidig yrkesutøvelse.

Språkpensumet er tilpasset det eksegetiske pensum slik at samtlige gammeltestamentlige tekster som studeres detaljsegetisk inngår i pensumet i hebraisk.

Semesteremne i bibelhebraisk er et 10 vekttallsstudium og krever ingen spesielle forkunnskaper ut over generell studiekompetanse. Semesteremnet inngår som en del av cand.theol.-graden og som en del av interfakultær cand.mag.-grad, eller som støttefag til magistergrad.

Felles mål

Studiet av bibelhebraisk skal gi

- et grunnlag for å kunne arbeide med Det gamle testamente på originalspråket,
- forutsetninger for og ferdigheter i å benytte relevant teologisk faglitteratur,
- trening i selv aktivt å bruke den teologiske og grammatiske fagterminologi i skriftlig og muntlig fremstilling,
- innsikt i de teologiske og lingvistiske problemer som er forbundet med å oversette Det gamle testamente og formidle dets budskap over et stort tidsmessig og kulturelt spenn.

Mål og innhold

- Kjennskap til skriftsystemet og ferdighet i å skrive og transkribere hebraiske ord,
- Kjennskap til hebraisk grammatikk og elementer i språkhistorien, slik at en blir i stand til å utføre en språklig analyse av bibeltekster ut fra grunnspråket,

- Kjennskap til et grunnleggende hebraisk ordforråd og kunnskap om orddannelse,
- Ferdighet i å lese og oversette et representativt tekstutvalg med gjennomsnittlig vanskelighetsgrad:

Loven

1. Mosebok	1 - 3 16,1 - 17,22 22,1-19
------------	----------------------------------

2. Mosebok	3,1-17 14
------------	--------------

5. Mosebok	5,1-22 6,4-9 7,6-13 16,1-17
------------	--------------------------------------

Skriftene

Salmenes bok	1 33 13 48 19 89,39-53 24 110
--------------	---

Ordspråkene	8,22-36 10,1-22
-------------	--------------------

Forkynneren	8
-------------	---

Profetene, de tidlige og de senere

Josva	24,1-28
-------	---------

2 Samuelsbok	7,1-17 11 - 13
--------------	-------------------

1 Kongebok	3,16-28 22,1-40
------------	--------------------

Jeremia	1,1 - 2,13 7,1-15 15,10-21 31,31-37
---------	--

Hosea	1 - 3 11,1-9
-------	-----------------

Amos	5 7,1 - 8,3
------	----------------

Malaki	3,1-24 (NO: 3,1- 4,6)
--------	--------------------------

Inntil 1/3 av tekstene kan etter søknad byttes ut med andre tekster med tilsvarende vanskelighetsgrad.

SEMESTEREMNE I NYTESTAMENTLIG GRESK

Innledning

Det teologiske studiums egenart ved å være et *kildestudium* – av troens kilder åpenbart i Den hellige skrift (GT, NT) og i historien (KH [og ST]) – fordrer språklig kompetanse.

Semesteremnet i nytestamentlig gresk er primært et redskapsfag for det vitenskapelig baserte arbeid med Det nye testamente innen rammen av et teologisk studium. Semesteremnet gir også kompetanse til å arbeide med nytestamentlige og andre tidligkristne tekster på originalspråket i annen studiesammenheng, f.eks. historie, idehistorie, religionshistorie, patristikk, kunsthistorie og arkeologi (med vekt på hellenistisk og tidlig kristen tid).

Språkpensumet er tilpasset det *eksegetiske* pensum på en slik måte at mesteparten av det rent språklige arbeidet med NT-tekstene er tilbakelagt når en tar fatt på det bibelfaglige studiet. Samtlige nytestamentlige tekster inngår således i det detaljeksegetiske tekstpensum i faget Det nye testamente på teologistudiet. Tekstpensumet omfatter også et utvalg fra De apostoliske fedre. Studiet av denne eldste kristne litteratur etter Det nye testamente vil formidle innsikt i NTs virkningshistorie, med særlig vekt på den eldste kirkes gudstjenesteliv, menighetsordning og hverdagsliv

Semesteremnet i nytestamentlig gresk er et selvstendig 10 vekttallsstudium og krever derfor ingen spesielle forkunnskaper utover generell studiekompetanse. Semesteremnet inngår som en del av cand.theol.-graden og som en del av interfakultær cand.mag.-grad, eller som støttefag til magistergrad. Det er sperre mot «Semesteremne i koinégresk og jødisk-hellenistisk kultur» og mot «Semesteremne i [klassisk] gresk».

Felles mål

Studiet av nytestamentlig gresk skal gi:

- et grunnlag for å kunne arbeide med Det nye testamente ut fra originalspråket,
- forutsetninger for og ferdigheter i å benytte all tilgjengelig teologisk faglitteratur,
- trening i selv aktivt å bruke den teologiske fagterminologi i skriftlig og muntlig fremstilling,
- innsikt i de teologiske og lingvistiske problemer som er forbundet med å oversette Bibelen og formidle dens budskap over et stort tidsmessig og kulturelt spenn.

Mål og innhold

- Fortrolighet med skriftsystemet og kjennskap til elementene i den greske grammatikk.
- Tilegnelse av et nytestamentlig basis-ordforråd tilsvarende alle ord som forekommer 10 ganger eller mer i NT (ca 1000 ord).
- Ferdighet i å arbeide med de vitenskapelige tekstutgaver av Det nye testamente.
- Ferdighet i å lese og oversette nytestamentlig tekst med gjennomsnittlig vanskelighetsgrad, primært representert ved de tekster som inngår i det detaljeksegetiske fellespensumet i NT.

Totalt utgjør tekstpensumet ca. 120 s. gresk tekst regnet etter Nestle/Alands tekstutgave (\pm 30 linjer pr. side).

Det nye testamente

<i>Enten</i> Lukas: 1,1-4.26-56; 2,1-21; 4; 15; 23,1-25; 24 <i>eller</i> Markus: 1 - 4	<i>Enten</i> Galaterbrevet + Romerbrevet: 9 - 11 <i>eller</i> Romerbrevet: 1 - 8
Johannes: 1 - 4; 12 - 15	<i>Enten</i> Efeserbrevet <i>eller</i> 1. Timoteusbrev
Acta: 2 - 3; 15; 17,16-34	<i>Enten</i> 1. Petersbrev <i>eller</i> Jakobs brev
1. Korinterbrev: 8 - 13	Johannes' Åpenbaring: 1,1 - 2,11; 5; 12 - 13; 20,1 - 21,8; 22,1-7

De apostoliske fedre

Didaché

Inntil 1/3 av de gresk-språklige tekster kan etter søknad byttes ut med andre tekster med tilsvarende vanskelighetsgrad.

BIBELFAG

Innledning

Bibelen er en hjørnestein i den vestlige verdens kulturarv. For kirken er Bibelen fremfor alt den hellige skrift. Bibelens budskap ligger til grunn for kirkens virksomhet i forkynnelse, undervisning, liturgi, sjelesorg og diakoni.

Studiet i bibelfag omfatter den kristne kirkes kanon som består av Det gamle og Det nye testamente (GT og NT). Studiet skal gjøre studentene skikket til å forstå Bibelens budskap og formidle det til mennesker i vår tid. Studiet legger vekt på en helhetsforståelse hvor sammenhengen mellom de to testamentene står sentralt og vil fremme holdninger som møter tekstene med åpenhet og respekt. GT og NT står i fokus. De felles mål søkes virkeliggjort gjennom de mål som GT og NT formulerer hver for seg. Eksamen vil ta utgangspunkt i det samlede bibelfagspensumet (se Vurdering og eksamen), mens studieplanen er delt opp i Det gamle testamente og Det nye testamente

Felles mål

Studiet i bibelfag tar sikte på å

- utvikle kunnskaper og ferdigheter som fremmer selvstendig faglig arbeid med Bibelens tekster teoretisk og praktisk
- føre studentene inn i skriftenes historiske og teologiske miljø
- gi øvelse i vitenskapelig teksttolkning på grunnlag av den hebraiske og greske grunntekst, slik at studentene lærer å spørre etter skriftenes historiske mening og deres budskap til datidens mennesker
- utvikle forståelse for tekstenes kanoniske sammenheng som vitnesbyrd om Guds åpenbaring og frelsesgjerning i Jesus Kristus
- gi hjelp til å formidle tekstenes budskap til nåtiden
- gi hjelp til å bearbeide aktuelle problemstillinger i lys av bibelmaterialet.

Mål og innhold

Det forutsettes at studentene gjennom grunnfags- og mellomfagsstudiet er fortrolige med et bibelfaglig studium så de kan arbeide videre med tekster samt bibelteologiske og problemorienterte oppgaver. Gjennom studiet av grunnspråkene er det lagt et grunnlag for fordypet fagstudium. Pensum utgjøres av fellesdel og valgemner i både GT og NT. En seminaroppgave inngår i evalueringen. Den skal orienteres mot tekstens eller temaets anvendelse i forkynnelse og undervisning. Oppgaven skrives normalt i tilknytning til et seminar. Undervisningen

i form av forelesninger og seminarer er tenkt å støtte og stimulere studentenes eget arbeid med faget. Studiet av bibelfag er bygget opp omkring seks hovedelementer:

- hebraisk og gresk språk
- Israels historie og nytestamentlig tidshistorie
- innledningsvitenskap med tekst og kanonhistorie
- eksegeese
- bibelteologi
- metodiske og hermenevtiske spørsmål med tanke på bibelbruk og bibelformidling

Det Gamle Testamente

Fellesdel (6 vekttall)

Mellom eksegeese, innledningsspørsmål og bibelteologi er det en nær sammenheng. Eksegese og innledningsvitenskapen søker å forstå den enkelte tekst og enkeltheter i denne, i lys av dens litterære og historiske sammenheng. Bibelteologien bygger på eksegesens resultater og setter disse inn i en større strukturerende sammenheng.

Fellesdelen omfatter

- bibelteologi
- eksegeese av utvalgte tekster
- tekst- og kanonhistorie samt innføring i Septuaginta og de apokryfiske bøker
- innledningsspørsmål til de skrifter og skriftgrupper tekstene er hentet fra
- utvalgte deler av Israels historie

Bibelteologi

Studiet av bibelteologi er orientert mot Det gamle testamentes vitnesbyrd og refleksjon om Gud Herren. Dette er et rikt sammensatt vitnesbyrd; ulike tekster og litterære verk betoner ulike sider ved Gud. Det har dels sin årsak i at forskjellige miljøer har preget tekstene, dels henger det sammen med skiftende historiske forhold. Bibelteologiens mål er å avdekke bredden og fylden i gudsbekjennelsen og gudserkjennelsen og samtidig fremheve det som binder mangfoldet sammen: Åpenbaringen av og troen på den ene Gud, Herren. Innenfor bibelteologien er det nærliggende å rette oppmerksomheten mot de mest sentrale måter Gud fremstilles på. For å nå denne målsetningen må en arbeide med tekstmaterialet ut fra noen overordnede perspektiver:

- På hvilken måte åpenbarer Gud seg ifølge Det gamle testamente?

- På hvilken måte fremstilles Gud som frelser i den enkeltes, stammenes og folkets liv?
- Hvordan skildres Gud som forsoner i de kultiske handlinger på helligstedet?
- Hvordan fremstilles Gud som skaper og opprettholder av orden i kosmos og folkefellesskapet?
- Hvordan bestemmer gudsbildet synet på mennesket i Det gamle testamente?

Eksegese av utvalgte tekster

Det tekstmaterialet som studentene studerer detaljeksegetisk på grunnlag av Biblia Hebraica, er valgt ut på grunnlag av de overnevnte perspektivene. I arbeidet med enkelttekstene skal de ulike sidene ved gudstroen tre fram; disse vil i noen tekster være knyttet nært sammen. Samtidig vil tekststudiet bidra til å belyse en rekke emner som menneskesyn og fromhetsliv samt kongedømmet, profetismen og prestedømmet. Både i det tekstanalytiske og det bibelteologiske arbeidet vil opparbeidelse av eksegetiske ferdigheter stå sentralt, herunder evne til å håndtere metodiske og hermenevtiske problemstillinger.

I samspillet mellom detaljstudiet av tekster, arbeidet med bibelteologien og tekst- og kanonhistorie legges også grunnlaget for å forstå tekstenes tolknings- og virkningshistorie, både innenfor GT og videre i Septuaginta (LXX) og Apokryfene, samt i NT.

Tradisjonelt omtales den gammeltestamentlige kanon som "Loven, Profetene og Skriftene" (hebr. Tanak). Utvalgte av tekster til det detaljeksegetiske studium nedenfor er gruppert innenfor den delen de hører hjemme i.

Loven

1. Mosebok	1-3; 16:1-17;22
2. Mosebok	3:1-17; 14
5. Mosebok	5:1-22; 6:4-9; 7:6-13; 16:1-17

Skriftene

Salmenes bok	1;13;19; 24; 33; 48; 89:39-53; 110
Ordspråkene	8:22-36; 10:1-22
Forkynneren	8

De tidlige og de senere profetene

Josva	24:1-28
2. Samuel	7:1-17
Jeremia	1:1-2:13; 7:1-15; 15:10- 21; 31:31-37

<i>Enten</i>	Hosea	1:1-2:3; 3; 11:1-9
<i>eller</i>	Amos	5; 7:1-8:3
Malaki		3:1-24 (NO 3:1-4:6)

Tekst- og kanonhistorie, samt innføring i Septuaginta og de apokryfiske bøker

Studiet vil også gi en innføring i Det gamle testamentets tekst og kanonhistorie. I arbeidet med teksthistorien er en opptatt av tekstenes (skriftlige) overleveringshistorie. I arbeidet med kanonhistorien er en opptatt av de større foreliggende verk. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan forklarer en forskjellene mellom manuskriptene i skrivingen av enkelte ord? Finnes det kriterier for å avgjøre hvilken tekst som er mest opprinnelig og sannsynlig?
- Hvordan skal en vurdere avvik fra den hebraiske (masoretiske) teksten i greske og latinske oversettelser?
- Når og hvordan ble de enkelte bøker innlemmet i samlingen av hellige skrifter? Hvilke kriterier lå til grunn for fremveksten og avgrensningen av kanon?
- I hvilke miljøer skjedde denne prosessen?
- Hvordan forklarer en forskjellene i innhold og omfang mellom den hebraiske bibel (Tanak) og den greske bibel (Septuaginta)?

Septuaginta er et betydelig tekstvitne som går tilbake på en egen hebraisk teksttype, noe Jeremiabokens ulike utgaver og Qumrantekstene indikerer. LXX inneholder også bøker som ikke er kommet med i den hebraiske kanon, de såkalte "apokryfiske" bøker. Disse gir nyttig informasjon om jødisk historie, fromhetsliv og bibeltolkning i hellenistisk og romersk tid. Det leses et tekstutvalg (i oversettelse) som belyser tekst- og kanonhistorie, messianisme, visdomsteologi og makkabeertiden.

Septuaginta / Apokryfene (studert på grunnlag av en oversettelse).

Jeremia (LXX) 40 (=MT33)	Salomos Visdom 7
Daniel (LXX) 3	1 Makkabeerbok 2; 4; 14
Jesus Sirak Prologen; 24; 44-50	Salomos Salmer 17; 18

Innledningsvitenskapen

Innledningsspørsmålene studeres utfra de skrifter og skriftgrupper som er gjenstand for detaljsegetisk studium. Innledningsspørsmålene studeres ut fra de skrifter og skriftgrupper som er gjenstand for detaljsegetisk studium. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvem er forfatter(e) til skriftet og skriftgruppen? I hvilket sosiologisk og teologisk miljø fikk de sin sluttform? Hva vet vi om den tidshistoriske bakgrunn?
- Hvilken litterær struktur har skriftet? Hvilken genre hører det til?
- Hvilke hermenevtiske problemer rommer det enkelte skrift i rammen av den større gammeltestamentlige og nytestamentlige kanon?

Israels historie

I studiet av Israels historie legges særlig vekt på kongetiden og etter-eksilsk tid. Kjennskap til metodeproblemer står sentralt. Israels historie og innledningsvitenskapen reiser en rekke spørsmål som står i nær sammenheng med hverandre. Studiet av Israels historie studeres primært som bakgrunn for det detaljeksegetiske og bibelteologiske arbeidet. Arbeidet med Israels historie skal særlig gi innsikt i disse problemstillingene.:

- Hva betyr kunnskap om Israels historie for tolkningen av enkelte tekster?
- Hvordan kaster enkelttekster lys over Israels historie?
- Hvilke metodeproblemer reises ved arbeidet med Israels historie?

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Studiet av valgemner skal gi fordypning i sentrale tekster, emner og problemstillinger innenfor Det gamle testamente og dets virkningshistorie. Målet er å få kunnskap og innsikt på disse feltene og opparbeide ferdigheter til å arbeide selvstendig. Studenten velger to valgemner, ett av valgemnene skal være grunnspråklig. De oppførte valgemnene setter standard for faglig tyngdepunkt, nivå og omfang.

Grunnspråklige valgemner

1) Profetismens historie

Profetbøkene i GT ble til i sen kongetid og eksilsk / ettereksilsk tid. De historiske bøkene i GT viser at profeter og profetier står i en lang tradisjon som går tilbake til tidlig kongetid og enda før. Profetene er Guds menn og kvinner som gir formaning, kritikk, doms- og frelsesforkynnelse. De har som åpenbaringsbærere vært avgjørende for den gammeltestamentlige samlingen av kanoniske skrifter. Det profetiske fenomenet i Israel lar seg også sammenligne med delvis like fenomen i den kanaanittiske og mesopotamiske omverden.

Hebraisk tekst: Num 24; 1 Sam 3, 1 Kong 17; 22:18-23.

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vet vi om de gammeltestamentlige profetenes historisitet?
- Hvilken rolle spilte profetene i samfunnet?
- Hvilke likheter og forskjeller viser profetismen i Israel i forhold til fororientalske "profetier"?
- Hva har profetene betydd for den gammeltestamentlige kanondannelse?

- Fortsetter profetismens historie i NT?
- Hvilken aktuell betydning har gammeltestamentlige profetier i dagens situasjon (i samfunn og kirke)?

2) Gudsyndyrkelse og fromhetsliv

Det gamle testamente inneholder en rekke tekster som gir innblikk i gudstjenesten i det gamle Israel: De store høytidene med offerhandlinger på helligstedet stod sentralt, likeså bønn, lovprisning og syndsbekjennelse. Historiske forhold gjenspeiles også i gudstjenestens innhold; vesentlige momenter i kongetidens fromhetsliv videreføres i etter-eksilsk tid, samtidig som nye trekk kommer til. Sene tekster tegner et sammensatt bilde av gudsyndyrkelsen og fromhetslivet.

Hebraisk tekst: Lev 23

Tekster i oversettelse: 1 Kong 8:12-53; Neh 8:13 – 9:37

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner gudstjenesten på helligstedet i eldre og yngre tid?
- Hvilken betydning har ofringene i forhold til andre elementer i gudstjenesten?
- Hvilke funksjoner har prestene, levittene og den enkelte i menigheten?
- Hvilke likheter og forskjeller er det mellom det moderne menneskets bønneliv og bønn i GT?

3) Jesajabokens tilblivelse og form

Jesajaboken omtales gjerne som et «profetisk bibliotek», med sin lange tilblivelsesprosess og sine mange perspektiver. Samtidig har man i nyere forskning beskjeftiget seg med bokens sluttform og dens betydning for forståelsen av de enkelte profetordene. Dette valgemnet beveger seg i spenningsfeltet mellom disse to synsmåtene. Studiet gi innsikt både i Jesajaboken og tekster derfra og i metodiske og hermenevtiske spørsmål i GT-forskningen.

Hebraisk tekst: Jes 2:1-5; 6:1-13; 40:1-31

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan har Jesajabokens lange tilblivelsesprosess preget dens innhold?
- Hva innebærer denne lange prosessen for forståelse av Jesajaboken som hellig skrift?
- Hvordan kan man gjennom denne lange prosessen også lese boken som et samlet profetisk vitnesbyrd?

4) Fortellerteknikk i GT og i Ruts bok

Store deler av Det gamle testamente består av fortellende (narrative) tekster. I nyere tid har forskningen lagt vekt på de litterære kvalitetene i disse tekstene, både på generell fortellerteknikk og på spesifikke bibelhebraiske virkemidler og grep. Dette valgemnet skal gi innsikt i noen av disse teknikkene, i de fortellende tekstenes egenart og i nyere forskning på dette fagområdet.

Dette skal blant annet skje gjennom en analyse av Ruts bok

Hebraisk tekst: *Ruts bok*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan etablerer og formidler fortellende tekster sitt budskap?
- Hva er det fortellende særpreget for en novellistisk fortelling som Ruts bok?
- Hvordan kan en narrativ analyse av Ruts bok bidra til å aktualisere bokens innhold?

5) Tekst tolker tekst

I lengre tid har forskningen vært opptatt av det som kalles ‘tradisjonshistorie’. Dette har vist seg å være et vidt begrep som er blitt definert på ulike måter. I de senere år er det blitt lagt særlig vekt på en teksts ‘virkningshistorie’, både dens innflytelse på yngre tekster og endringer i aktualiseringen av den.

Hebraisk tekst: *Deut 28:28 og Sak 12:4; Deut 24:1-4 og Mal 2:16; 2 Krøn 34; Jer 25:11-12; 29:10 og Dan 9:2-3.22-24*

Tekster i oversettelse: *Sak 1 – 8 og 9 – 14*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Er det mulig å identifisere de prinsippene som ligger til grunn når én tekst tolker eller alluderer til en annen tekst i GT?
- Er det spenninger, eventuelt motsetninger mellom en tekst og nytolkningen av den innenfor GT? Hvis dét er tilfellet, hvilken tolkning har prioritet? Hvilke kriterier skal gjelde for å avgjøre dette?
- Hvilke konsekvenser har en slik indre-bibelsk tolkning for teologiens forståelse av tekstene som åpenbaringsvitnesbyrd?

6) Qumran og GT

Funnet av Qumrantekstene gir innsyn i de gammeltestamentlige bøkens teksthistorie. Qumransamfunnets boksamling gir for øvrig kunnskap om tolkninger av bestemte gammeltestamentlige tekster (f.eks. Gen 1:1-2) i jødedommen i førkristen tid. Studiet av Qumrantekster vil derfor ha betydning for både tekstkritiske og tolkningsmessige spørsmål innenfor det gammeltestamentlige faget.

Hebraisk tekst: *Jes 6 (Is^a); 1 QpHab Col.VII; 4QSam^a 1:22-28; 11Q5 Ps 154*

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass har Qumransamfunnets i den jødiske historie?
- Hvilken rolle spiller Qumrantekstene for arbeidet med den gammeltestamentlige tekstkritikk?
- Hvordan tolkes de gammeltestamentlige bøkene i Qumran litteraturen?

1) Skapelsesteologi og visdomslære

Skapelsesteologiske tekster og utsagn utgjør en viktig del av Det gamle testamente. De finnes ikke bare i de første kapitler av Genesis, men også på flere andre steder, ikke minst i visdomslitteraturen (Ordspråksboken, Job og Forkynneren) og i flere salmer. Det er også innslag i de historiske og de profetiske skrifter. I de senere år er skapelsesteologien blitt gjenstand for betydelig større oppmerksomhet enn tidligere. Spørsmål som er blitt drøftet, gjelder særlig skapelsesteologiens forhold til andre former for teologi i Det gamle testamente, spesielt visdomslæren og historieteologien, foruten dens forhold til viktige skapelsestekster og visdomslærer i Israels omverden.

Tekster i oversettelse: Salme 8, 104; Job 28; 38-42:6; Jes. 41:17-24; 42:5-9; 43; 51:9-16.

Arbeidet med dette valgemenet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass har skapelsesteologien i visdomslæren i GT?
- Hvilken rolle spiller skapelsesteologi og visdomslære i rammen av gammeltestamentlig teologi?
- På hvilke måter bidrar skapelsesteologi og visdomslære til bildet av Gud i GT?

2) Lov, rett og etikk i Det gamle testamente

I Det gamle testamente er det ofte og på mange måter tale om lov og rett. Det finnes også en spesiell etikk i Det gamle testamente, f. eks. i rammen av den gammeltestamentlige teologi, denne har i mindre grad vært undersøkt. Arbeidet med dette valgemenet vil derfor gi perspektiver også på aktuelle etiske problemstillinger.

*Tekster i oversettelse: Paktsboken, Ex 20:22-23:19
Hellighetsloven, Lev 17-26
Den deuteronomiske lov, Deut 16-21; 25-27; 30:9-13
Neh 8.*

Arbeidet med dette valgemenet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilket særpreg har de største rettssamlingene i GT?
- Hva vet vi om den gammeltestamentlige retts historie, med særlig henblikk på lovforståelsen?
- Hvilken plass har den gammeltestamentlige etikk i rammen av gammeltestamentlig teologi?

3) Messias

Den salvede (Messias) i Det gamle testamente er i første rekke kongen av Davids ætt. Forventningene til davidkongene var store og mange. Kongen hadde en rekke politisk-religiøse funksjoner. Men også øverstepresten var salvet. Tekstene avspeiler messianismens historie, der

både konge og prest er aktører. Dette valgemnet kaster også lys over den videreføring og nytolkning av messiasbildet som kommer til uttrykk i mellomtestamentlige og nytestamentlige tekster.

Tekster i oversettelse: 2 Sam 23:1-7; Jes 7:10-17; 9:1-6; 11:1-10; 42:1-9; 49:1-6; 50:4-11; 55:3-4; Jer 33:14-17; Esek 37:24-25; Mi 5:1-5; Hag 2:23; Sak 4:11-14; 9:9; Dan 9; Sal 2; 132; 1 Henok 45-51

Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan tegnes bildet av Den Salvete / Messias i Samuelsbøkene og Salmene, og hvilke særtrekk har profetenes messianske forkynnelse?
- Hvordan er forholdet mellom Messias, Herrens tjener i de såkalte «Tjenersangene» og Menneskesønnen i GT?
- Hvordan er bildet av Messias i den mellomtestamentlige litteratur, særlig i 1 Henok?

4) Apokalyptikk i GT

Den tidligjødiske og nytestamentlige apokalyptikken viderefører temaer fra gammeltestamentlig stoff, særlig de seneste deler av profetbøkene (Jes 24-27; 60-66; Esek 38-47; Sak 12-14).

Danielboken er et apokalyptisk skrift med omfattende virknings - og tolkningshistorie. Deler av den psevdopigrafe 1 Henok vil brukes som komparativt materiale. Definisjon og beskrivelse av apokalyptikkens innhold i GT vil særlig orientere seg ut fra Danielboken. Utenombibelske tekster leses i vitenskapelig oversettelse. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva særpreger apokalyptikkens endetidsbudskap?
- Hvilke eldre tradisjoner blir videreført i apokalyptikken og hvordan?
- Hvilken plass har apokalyptikken i GT?

5) GT-tekster og deres mytologiske omverden *

Visse tekster i GT (særlig fra 1 Mosebok 1-11, Jesaja 40ff og utvalgte salmer) likner mytologiske tekster fra GTs fororientalske omverden (særlig fra ugaritisk, assyrisk, babylonsk og egyptisk kultur). Dette valgemnet tar for seg en del slike tekster, med henblikk på å vurdere likheter og ulikheter mellom de gammeltestamentlige og de utenombibelske tekster. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Av hvilken karakter er likhetene mellom GTs "mytologiske" tekster og tekster i omkringliggende religioner og kulturer?
- Hvilken betydning har disse likhetene for vår forståelse av innholdet i GTs tekster?
- Hva betyr slike likheter for vår forståelse av GT som åpenbaringsvitnesbyrd?

6) Israels historie og arkeologi

Det gamle testamente gir oss et bilde av Israels historie. Moderne arkeologi har gitt oss rike funn

av innskrifter og annet arkeologisk materiale fra det gamle Israel og omverdenen. Dette gir oss i dag muligheter til å sammenligne det de historiske tekstene sier, med de arkeologiske data. Derfor vil Israels historie stadig være gjenstand for nyskriving. Vekten i dette valgemnet vil bli lagt på studiet av sen kongetid og eksilsk-ettereksilsk tid. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke politiske krefter har virket bestemmende på Israels historie?
- Hvilken kulturell og åndelig utvikling preger fasene i Israels historie?
- Er Israels historie slik GT forteller den?

7) Kvinneperspektiver i Bibelen

I den senere tid har det blitt rettet mer og mer oppmerksomhet mot de forutsetningene vi møter tekster med. En side ved dette er at vi leser tekster også som kvinner og menn. Dette er en utfordring i vårt arbeid med Bibelen, og dette valgemnet gir mulighet for å arbeide med en del nyere feministiske perspektiver i bibelfag. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke sosiale og religiøse posisjoner og oppgaver hadde kvinnene i gammeltestamentlig og nytestamentlig tid? Endres disse over tid?
- Hvordan reflekteres kjønnsaspektet i Bibelens gudsbilder?
- Hvilke utfordringer stiller feministisk hermenevtikk oss overfor?

8) Gudsbilde og profetisme i møte mellom monoteistisk religioner *

Møtet mellom forskjellige religioner er et sentralt trekk i vår tid. I vår kulturkrets er særlig møtet mellom kristendom og islam aktuelt. Slike møter foregikk også i bibelsk tid. Blant annet ser vi i Det gamle testamente hvordan profetenes forkynnelse av Herren som eneste Gud møtte annen religiøsitet. Dette valgemnet ønsker å se dagens religionsmøte i lys av det bibelske materialet. Lærestoffet er hentet fra religionsvitenskap, misjonsvitenskap, gammeltestamentlig teologi og noe nytestamentlig teologi og judaistikk. Dialogen mellom islam og kristendom til emnene "gudsbilde" og "åpenbaring/profeti" sammenholdes med gudsbildet og den profetiske selvforståelse i gammeltestamentlig profeti. Som ett særskilt område skal en også studere forståelse av Abraham og Isak/Ismael i islam, antikk jødedom og urkristendom. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er likheter og forskjeller mellom islam, jødedom og kristendom når det gjelder Gudsbilde og åpenbaringsforståelse? Kan en si at religionene har "samme Gud"?
- På hvilken måte influerer gudsbilde og åpenbaringsforståelse møtet mellom religioner?
- På hvilken måte kan en si at jødedom, kristendom og islam er "abrahamittiske religioner"?
- Hvordan kan en si at islams, jødedommens og kristendommens respektive særpreg speiles i forståelsen av Abraham-figuren?

9) Bruk og tolkning av Det gamle testamente i afrikanske kirker *

I løpet av det 20. århundre har Afrika opplevd en kolossal kirkevekst, slik at Afrika sør for Sahara nå av og til omtales som et kristent kontinent. Noe av det som kjennetegner afrikansk kristendom og teologi, er en sterk interesse for Det gamle testamente. Spesielt med tanke på hva vi i en vestlig sammenheng kan lære av afrikanske kirker, vil dette valgemnet presentere og analysere afrikansk GT-bruk og GT-tolkning. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er bakgrunnen for den afrikanske interessen for GT?
- Hvordan har GT funnet gjenklang i den afrikanske sosio-kulturelle erfaring?
- Hvordan kommer interessen for GT til uttrykk i de afrikanske kirkenes tro, forkynnelse og liturgi?
- Hvordan gjenspeiler denne spesielle interessen for GT seg i afrikansk GT-forskning?
- Hvilket bilde gir GT av Afrika, og hvilken betydning har det for afrikanske kirker?
- Hva er forholdet mellom afrikansk og vestlig GT-forskning?
- Hvilke impulser kan GT-bruken i afrikanske kirker gi vår egen vestlige kirke?

Det nye testamente

Studiet av Det nye testamentet skal gi:

- god kjennskap til NTs historiske bakgrunn og de enkelte skrifers teologiske egenart
- grundig kjennskap til et utvalg av sentrale tekster som skal eksegreses ut fra grunnspråket
- kunnskap om tekstoverleveringen og evne til å vurdere ulike lese måter i en vitenskapelig tekstutgave (tekstkritikk)
- evne til selvstendig lesning av den greske tekst ut fra ulike metodiske tilnærminger og kritisk drøfting av tolkningsproblemer
- god kjennskap til hovedområder innen nytestamentlig bibelteologi
- evne til å bearbeide aktuelle teologiske problemstillinger i lys av det nytestamentlige materiale
- gi hjelp til å anvende nytestamentlige tekster i forkynnelse og undervisning.

Fellesdel (6 vekttall)

Detaljsegetisk redegjørelse

Følgende tekstutvalg, studert på grunnlag av den greske tekst:

<i>Enten</i> Lukas: 1,1-4.26-56; 2,1-21; 3,1-4,44; 6,20 - 8,25; 15,1 - 16,31; 22,1 - 46; 23,1 - 25; 24,1 - 53 <i>eller</i> Markus: (hele)	<i>Enten</i> Galaterbrevet + Romerbrevet: 9 - 11 <i>eller</i> Romerbrevet: 1 - 8
Johannes: 1 - 4; 12 - 17	<i>Enten</i> Efeserbrevet <i>eller</i> 1. Timoteusbrev
Apostlenes Gjerninger 2,1-3,26; 15,1-41; 17,16-34	<i>Enten</i> 1. Petersbrev <i>eller</i> Jakobs brev
1. Korinterbrev 8 - 15	Johannes' Åpenbaring 1,1 - 2,11; 5,1 - 14; 12,1 - 13,18; 20,1 - 21,8; 22,1 - 7

Kultur - og tidshistorie

Det nye testamente er blitt til i en kultur og tid som på mange måter er fremmed for oss. De første kristne levde i en jødisk-hellenistisk kultur. De institusjoner, verdier og sosiale systemer som gjaldt, var ramme for deres liv og forutsetning for mye av det som skrives i NT. Kultur- og tidshistorie må sees i forlengelsen av studiet av Septuaginta (LXX) og den apokryfe litteratur innenfor pensum i Det gamle testamente. Foruten å gi kunnskap om den jødisk-hellenistiske kultur hvor kristendommen vokste frem, skal arbeidet gi god innsikt i følgende problemstillinger

- Hvilke kilder har vi til den kultur og tid som de første kristne levde i?
- Hva kan disse kildene si oss om dagligliv, familieliv og forholdet mellom kjønnene, sosiale, religiøse og politiske forhold i deres omgivelser?

Bibelteologi

Studiet av bibelteologi gir innsikt om begrepssammenheng og tankelinjer i NT, og utblikk til hvordan NT viderefører og brytes med anliggender fra GT. Studiet skal gi godt kjennskap til følgende emner innenfor nytestamentlig teologi:

1) Gudsriketanken og Jesu etiske forkynnelse i følge de synoptiske evangelier.

Forkynnelsen av at Guds rike er kommet nær, utgjør et sentrum i Jesu forkynnelse. Siden Guds rike er kommet nær, utfordrer så Jesus sine disipler til en radikal etterfølgelse i et nytt

liv og en ny livsførsel. Arbeidet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er innholdet og rekkevidden av Jesu forkynnelse om Guds rike?
- Hvilket bilde gir de synoptiske evangelier av et liv i Jesu etterfølgelse?

2) *Paulinsk teologi.*

Paulus' brev er skrevet inn i konkrete historiske situasjoner. Likevel reiser han grunnleggende teologiske spørsmål og skriver med stor autoritet. Hans brev har skapt både teologi- og kirkehistorie. Apostelens teologi kan drøftes både med utgangspunkt i brevene hver for seg og på en mer tematisk samlet måte. Arbeidet med emnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- I hvilken grad gir Paulus' brev uttrykk for en enhetlig teologi?
- Hvordan reflekterer Paulus om Kristus, frelse, menighet og kristen livsførsel, ut fra sin jødiske bakgrunn og den hellenistiske kontekst

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Studiet av valgemner skal gi fordypning innenfor bestemte emner og problemstillinger. Målet er å kunne bearbeide nytestamentlig materiale i lys av en problemstilling. Innenfor listen over valgemner velger studentene to. Et av valgemnene skal være grunnspråklig. Man kan ikke velge et grunnspråklig valgemne hvor tekstutvalget faller sammen med tekstutvalg man har lest til fellespensum. Listen kan suppleres på initiativ fra lærer eller studenter, evt. også fra lister som finnes ved studiet av kristendomskunnskap hovedfag eller masterstudiet. De oppførte valgemnene setter standard for faglig tyngdepunkt, nivå og omfang.

Grunnspråklige valgemner

1) *Johannesevangeliet som fortelling*

Tradisjonelt har evangeliene blitt lest som kilder til den historiske Jesus. Nyere forskning har i større grad fokusert på tekstene som litteratur. Johannesevangeliet skiller seg på mange måter fra de andre kanoniske evangelier. Helt fra oldkirkens tid har man sett at Jesus-fortellingen her bearbeides på en annen og mer mediterende måte. Å arbeide med Johannesevangeliet som en bevisst formet fortelling, kan være en god måte å se dets egenart på.

Gresk tekst: *Joh 6-9*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva innebærer det å arbeide med Johannesevangeliet som fortelling og litteratur?
- På hvilken måte kan det være fruktbart å lese Johannesevangeliet slik?

2) De første kristne - en minoritet i den gresk-romerske verden *

De første kristne møtte som minoritet en rekke utfordringer fra det samfunn de levde i. De måtte forme sin identitet i omgivelser som var mistenksomme overfor dem, samtidig som de ønsket å leve på en måte som kunne verve nye.

Gresk tekst: *1. Peters brev.*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan var det å være kristen minoritet i den gresk-romerske verden?
- Hvilke problemområder ble særlig aktualisert i en slik situasjon?
- Hvilke strategier ble brukt i møte med omverdenen?

3) Hebreerbrevet som kristen tolkning av GT

Det gåtefulle Hebreerbrevet gir en reflektert og dyptpløyende tolkning av Jesu person og verk i lys av de hellige skrifter. Den gamle pakt har nå fått sin oppfyllelse i den nye. Som Guds sønn og som ypperstepresten etter Melkisedeks vis står Jesus over Moses og englene, og har ved sin offerdød én gang for alle åpnet adgangen inn til den himmelske helligdom.

Gresk tekst: *Hebr 1,1-2,18; 4,12-5,10; 7,1-8,5; 9,11-10,25.*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan tolkes Det gamle testamente som profeti og forbilde for den nye pakt?
- Hvordan kan Jesus samtidig være både konge og yppersteprest?
- Hvilket bilde får vi av Jesus og hans gjerning som yppersteprest i den himmelske helligdom?
- Hvilke konsekvenser får Jesu gjerning for det kristne liv og for synet på offer, gudstjeneste og "hellig rom"?

4) Frelse og frigjøring i Jakobs brev

Jakobs brev taler om troens konsekvenser i den kristnes liv. Uten gjerninger er troen død! Helt fra Martin Luthers dager har dette sterkt formanende brevet blitt sett på som en trussel mot læren om troen alene og nåden alene som vei til frelsen. I vår tid har brevet fått fornyet aktualitet ved sine skarpe advarsler til de rike og appellen om rettferd til de fattige.

Gresk tekst: *Jakobs brev*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan bestemmes forholdet mellom tro og gjerninger som vei til frelse i Jakobsbrevet?
- Kommer Jakob i konflikt med Paulus?
- Hvordan skal det frigjorte kristne liv leves i lys av "frihetens fullkomne lov" (1,25) og bære frukt i et fellesskap hvor det ikke gjøres forskjell på folk?

5) Misjon i den tidlige kirke *

Brevlitteraturen og ganske spesielt Apostlenes gjerninger gir et godt innblikk i tidlig-kristen misjon. Disse kildene sier en del om historiske forutsetninger og om de første kristnes misjonsmetoder og -strategi. Andre tidlige kristne kilder supplerer, men gir også et noe annet bilde av hvordan tilslutningen til kirken vokste. Emnet bearbeides gjennom studiet av et utvalg tekster fra Apostlenes gjerninger (gresk), noen tekster fra oldkirken i oversettelse, og et lesepensum.

Gresk tekst: *Apostlenes gjerninger 10,1-48; 13,1-12; 14,8-20; 16,6-15; 17,1-9; 18,1-11*

Tekster i oversettelse: *Plinius d.y.'s brev til Trajan 65; Contra Celsum III.55; Justin Martyrs Dialog med Tryfon 3-8.*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva mener vi når vi taler om misjon i den tidlige kirke?
- Hvordan drev de første kristne misjon?
- Hadde de bevisste metoder og strategi?

6) Sunn lære, kirkelig lederskap og pastoral identitet

Pastorabrevene er skrevet for å møte en vanskelig situasjon i enkelte menigheter som Paulus har grunnlagt: En vranglære som forårsaker at flere sporer av fra troen og fra et sunt kristent liv, målbæres av aktører innenfor menigheten. Med en viss rett kan det sies at pastoralbrevens ekklesiologi er utformet for å møte en konkret situasjon. Dette valgemne går direkte på den teologiske profilen i brevene. Kriterier for utvelgelse til faste oppdrag i menigheten vil kreve oppmerksomhet. Dette gjelder enda mer Timoteus som forbilde, med basis i hans nådegave og innsettelse i tjeneste.

Gresk tekst: *1 Tim 1,1-6,21; 2 Tim 1,1-2,26*

Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan vil apostelen at en skal møte vranglæren/vranglærere?
- Hvilket innhold og hvilken funksjon har "den sunne lære"?
- Hvilken strategisk rolle får de navngitte faste oppdrag i menigheten?
- Hvilke kriterier vektlegges med sikte på å forme en kirkeleder, m.a.o. vedkommendes pastorale identitet?
- Hvilken relevans har dette for spørsmålet om en pastoral identitet i dag?

1) Kvinnenes stilling i den eldste kirke

På mange måter var Jesu holdning til kvinnene oppsiktsvekkende. I de eldste menigheter spilte kvinnene mange steder en sentral rolle. Paulus framhevet også klart likeverdet mellom kvinne og mann. Likevel finnes det en rekke tekster i NT som synes å fastholde et patriarkalsk familiemønster og som synes å sette begrensninger for kvinnenes oppgaver i menigheten. Arbeidet i dette valgmemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken plass hadde kvinnene i det antikke samfunn og i de første kristne menigheter?
- Hvordan skal "hustavlene" forstås?
- Hvordan skal vi tolke spenningen mellom tekster som framhever likeverdet mellom kvinne og mann og tekster som forbyr kvinnene visse tjenester i menigheten?

2) Bønn i Bibelen

Bønn står sentralt i det personlige fromhetsliv og i gudstjenestelivet både i Det gamle og Det nye testamente. Dette valgmemnet vil gå gjennom en rekke ulike bønner og tekster om bønn i GT og NT og gi temaet en bibelteologisk behandling. Arbeidet med dette valgmemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan ble bønn forstått og praktisert i gammeltestamentlig og nytestamentlig tid?
- Hvilke ulike former for bønn finner vi i GT og NT?
- Hvilket gudsbildet blir reflektert i de bibelske bønner?
- Hvilken plass har temaet bønn i gammeltestamentlig og nytestamentlig bibelteologi?

3) Fromhet og gudstjenesteliv i den tidlige kirke

I Det nye testamente gis det flere steder et glimt inn i urkirkens fromhet og gudstjenesteliv. Dette valgmemnet skal gi et mer samlet bilde av det som bevitnes i NT. Dette skjer gjennom et lesepensum og ved at man studerer et utvalg oldkirkelige tekster (i oversettelse) som samler og viderefører NTs mer fragmentariske informasjon. Valgmemnet har altså et tyngdepunkt i NT, men strekker seg utover dette.

Tekster i oversettelse: Plinius d.y.'s brev til Trajan Bok X, brev 96; Didache; Justin Martyrs 1. Apologi kap. 65-67

Arbeidet med dette valgmemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan feiret de første kristne gudstjeneste?
- Er det mulig å finne/avdekke en fast gudstjenesteordning i våre kilder fra det 1. og 2. århundre?

- Hvordan kommer kristen livstolkning til uttrykk gjennom fromhet og gudstjenesteliv?

4) Jødedommen på nytestamentlig tid

Jødedommen i det 1. århundre var ingen enhetlig størrelse, men omfattet ulike retninger og grupperinger. Likevel hadde de en felles arv fra Det gamle testamente (Tanak). Dette valgemnet vil gi grundig kunnskap om i den jødiske bakgrunn for Jesus, Paulus og Det nye testamente i allmennhet. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilket teologisk "univers" kan vi forutsette hos Jesus, Paulus og de andre nytestamentlige forfattere?
- Hva ville det si å være jøde i det 1. århundre?
- Hva var forholdet mellom lære og religiøs praksis?
- Hva var de viktigste skillelinjer mellom de ulike religiøse retningene innenfor jødedommen på Jesu tid?

5) Qumran og Det nye testamente

Funnet av Dødehavsrullene ved Qumran bidro i stor grad til å kaste lys over jødedommen på nytestamentlig tid. Interessen for dette funnet har blitt fornyet de senere år på grunn av publiseringen av stadig flere av tekstene. Og på nytt har spørsmålet om sammenhengen mellom de første kristne og Qumran-samfunnet blitt reist. Dette valgemnet vil gi kunnskap om Qumran-samfunnet og dets skrifter og i særdeleshet forbindelseslinjene mellom Dødehavsrullene og NT. Dette valgemnet legger hovedvekten på reflektert lesning av tekstene i oversettelse.

Tekster i oversettelse: 4QpPs 37 (4Q171); 1QpHab I-II, V, VII-XIII; 4QpNah (4Q169); 4QFlor (4Q174); CD I; 1QS I-VIII; 1QSa; 1QH^a I, I-II, 19; VII, 26-33; XI, 3-14; 4QMMT (4Q394-399); 4Q246; 4Q521; 4Q525 (4QBeatitudes)

Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan har Qumran-skriftene tolket Det gamle testamente med tanke på sin egen historie og selvforståelse?
- Hvordan har Qumransamfunnet ordnet sitt felles liv, og hvordan har de gitt sin gudstro uttrykk i bønn og tilbedelse, i polemikk og i håp?
- Hvordan kan disse tekstene kaste lys over Det nye testamente og urkristendommen?

6) Det nye testamente og den antikke retorikk

I antikken spilte retorikken - kunsten å kunne argumentere - en avgjørende rolle i samfunnet. Nyere forskning har gjenoppdaget verdien av den antikke retorikk også når det gjelder å tolke nytestamentlige tekster. Dette valgemnet gir en generell innføring i den antikke retorikkens regler og gir et innblikk i hvordan retorikken kan anvendes ved lesningen av NT. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan ble retorikken brukt i antikken?

- I hvilken grad er det mulig og fruktbart å anvende den antikke retorikk i tolkningen av Det nye testamente?

7) Den Hellige Ånds gjerning i Acta og vår tids misjon *

Oppfyllelsen av løftet om Den Hellige Ånd var et avgjørende kjennetegn på den kristne menighet og den første kristne misjon. Ånden manifesterte seg gjennom frimodighet, evangelieforkynnelse, bønn, ledelse, tegn og under. Dette blir en viktig forutsetning for at det kristne budskap vinner fram i den antikke verden. Fremdeles spiller Actas beretning om dette en stor rolle for kirke og misjon. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilken rolle spiller Den Hellige Ånd i den eldste kirkes misjon slik den er omtalt i Acta?
- Hva betyr Actas beretning om pinsen og Åndens virke for vår tids misjonsteologi og misjonserfaring?
- Hva er misjon i Helligåndens kraft i dag?

8) Kontekstuell bibeltolkning

Det hører til teologiens egenart at den vil kommuniseres. Bevisstheten om dette har skapt ulike varianter av kontekstuell teologi: frigjøringssteologi, svart teologi, feministisk teologi osv. En kontekstuell måte å lese bibeltekster på, innebærer mer enn å anvende dem i stadig nye situasjoner. Situasjonen for mennesker i dag - særlig for de marginaliserte - reiser selv spørsmål til tekstene og til lesningen av dem. Emnet skal belyse problemstillinger og modeller knyttet til tolkning av nytestamentlige tekster i lys av konteksten til dagens lesere. Arbeidet med dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vil det si å tolke nytestamentlige tekster i lys av konteksten?
- Hvilke modeller er i bruk ved såkalt "kontekstuell bibeltolkning"?
- Hvordan er forholdet mellom kontekstuelle måter å tolke NT på og de mer tradisjonelle metoder?

9) Jesusbildet i kristendommen og religionene *

Jesus er den mest betydningsfulle person i menneskehetens religiøse historie. Han inntar den sentrale plass i kristendommen, men han spiller også en betydelig rolle i andre religioner. Dette valgemnet vil undersøke hvordan Jesus forstås i ulike religioner som islam, hinduisme, gnostisisme og moderne religiøsitet, og drøfte disse Jesusbildene i forhold til det bibelske. En vil også se hva Jesu særstilling i følge Det nye testamente betyr for en teologisk vurdering av andre religioner og for kirkens møte med mennesker av annen tro i dialog og misjon. Lærestoffet for dette valgemnet er hentet fra religionsvitenskap, nytestamentlig teologi, systematisk teologi og misjonsvitenskap. Arbeidet med dette valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke ulike Jesusbilder finnes innen gnostisisme, islam, hinduisme og nyreligiøsitet?
- Hva betyr Jesus i disse ulike religiøse sammenhengene?
- Hva utgjør det særegne i det nytestamentlige Jesusbildet sammenliknet med Jesusbildet i ikke-kristne religioner?

- Hvordan bør vi ut fra kristen teologi vurdere de Jesusbilder som kommer til uttrykk i andre religioner?
- Hva betyr Jesu særstilling i følge kristen teologi for kristendommens møte med andre religioner, og for kirkens misjon overfor mennesker av annen tro?

KIRKEHISTORIE

MED FELLESPENSUM I KH/ST

Innledning

Studiet i kirkehistorie omfatter ett 8 vekttalls *epokestudium* pluss et 2 vekttalls *fellespensum* i KH og ST kalt "Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse".

Det kirkehistoriske epokestudium

Kirkehistorien dekker en snart to tusen år lang periode. For å oppnå den ønskede fordypningsgrad, velger studenten én av tre *epoker* som gjenstand for sitt studium: (1) oldkirke og middelalder; (2) senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid; (3) nyere og nyeste tid. Innenfor hver av disse epoker leses et felles oversiktpensum på 4 vekttall, og to valgemner på 2 vekttall.

	Fellesdel	Valgemne	Valgemne	Valgemne
Epoke I Oldkirke og middelalder	Oversikts pensum	Oldkirken: Gudstjeneste- og fromhetsliv	Middelalderen: Gudstjeneste- og fromhetsliv	Oldkirken: Kultur- og religionsmøte
		Middelalderen: Kultur- og religionsmøte		
Epoke II Senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid	Oversikts pensum	Teologi og fromhetsliv - europeisk	Teologi og fromhetsliv - norsk	Martin Luther - teolog og kirkereformator
		Kristendommen i møte med en ny tid - renessanse og humanisme	Kristendommen i møte med en ny tid - en ny verden og et nytt verdensbilde	
Epoke III Nyere og nyeste tid	Oversikts pensum	Misjonstenkningen fra reformasjonen til år 2000	Den tredje verdens kirkehistorie	Liturgi og fromhet - bildet og det sakramentale nærvær
		Kirke, stat og samfunn	Sekularisering og modernitet fra slutten av 1700-tallet og fram mot vår tid	

Studiet av kirkehistorien har et aktuelt sikte. Det skal hjelpe studenten til å utvikle et historisk perspektiv på den kirkelige virkelighet som vi selv lever i og ofte tar som gitt. Studiet av den historiske prosess som ligger bak dagens virkelighet, gir både mulighet for å kunne forstå og tolke vår egen virkelighet bedre, og impulser til å etablere et kritisk perspektiv på vår egen tid.

Et overordnet hensyn i utformingen av de kirkehistoriske studieemner har vært at de fleste studentene tar sikte på en tjeneste som prest eller pastor i en kirke og for en menighet. I dag utfordres denne tjenesten særlig på to måter. (1) For det første er gudstjeneste- og fromhetsliv inne i en omformings- og nyorienteringsfase, der de inspirasjonskilder og korrektiver som finnes i den kristne tradisjon, gammel og ny, er etterspurt i større grad enn på lenge. (2) For det andre er vår tid preget av en større grad av religiøs og kulturell pluralisme enn for bare noen tiår siden. Dermed har også kirkens forhold til stat og samfunn kommet i fokus på en ny måte. Kirkehistoriestudiet er i hovedsak innsiktet mot disse to problemstillingene, dels ved at de er fokusert i fagets fellespensum, dels ved at man kan velge videre fordypning i en av dem.

Fellespensum i KH og ST

Fellespensum i KH og ST (2 vekttall) er obligatorisk for alle studenter. Hensikten med fellespensumet er at studentene skal tilegne seg en grunnleggende, helhetlig forståelse av hva en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse innebærer i dag. Fellespensumet skal bygge bro mellom KH og ST studiet, og er således å forstå som en forberedelse til det rene ST studiet.

Felles mål

Studiet av kirkehistorie med fellespensum skal gi:

- innsikt i historiske prosesser og sammenhenger
- forståelse for kirkehistoriens metodiske problemer
- forståelse for de kontekstuelle vilkår kirken og teologien virker under
- evne til selvstendig arbeid med kirkehistoriske kilder
- forståelse for hvordan kirkens lære og kirkens fromhet utvikles
- historisk innsikt i evangelisk luthersk konfesjon, og dens økumeniske egenart i fortid og nåtid
- evne til refleksjon over hvordan evangelisk-luthersk kristendomsforståelse kan gjøres gjeldende i dag

Mål og innhold

De felles målene søkes realisert ved at en studerer én kirkehistorisk epoke og et fellespensum i KH/ST kalt «Evangelisk luthersk kristendomsforståelse».

Det kirkehistoriske epokestudium

Epoke I

Oldkirke og middelalder

Formålet med studiet av denne epoken (ca 100-1400) er å vinne innsikt i den periode av kirkens historie da de grunnleggende trekk ved gudstjeneste, sakramenter, dogme, skriftkanon og kirkeforfatning fikk sin form, og de "klassiske" svar ble gitt på hva det vil si å leve som en kristen (etikk og fromhetsliv). Det legges vekt både på historiens indrekirkelige side (gudstjeneste- og fromhetsliv), og på kirkens interaksjon med samfunn, kultur, og andre religioner i oldtid og middelalder. Samtidig vil både kontinuitet, endring og brudd i den historiske utvikling i perioden bli fokusert.

Studiet av epoken består av to komponenter: et oversiktpensum og to valgmenner. I fellespensum er hovedvekten lagt på studium av helhetsfremstillinger, i valgmennene på studium av utvalgte kildetekster.

Fellesdel (4 vekttall)

Oversiktpensum

Hensikten med studiet er dels å vinne innsikt i kirke- og teologihistoriens kontekstualitet i oldtid og middelalder, dels å vinne innsikt i den allmennhistoriske horisont for studiet av valgmennes kildetekster. Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvor jødisk var den tidlige kristendom?
- Hva betydde kristendommens omplanting fra et hovedsakelig jødisk til et allment-hellenistisk miljø?
- Hvordan ble kristen tro profilert i forhold til hedensk religion og gresk-romersk filosofi?
- Representerer den oldkirkelige utvikling av dogme, liturgi og kirkeforfatning et "fall" i forhold til urkristendommen?
- I hvilken forstand stilte middelalderen kirken overfor nye utfordringer og problemer? Hva er de viktigste forskjeller på antikk og middelalder?
- Hvilke er de karakteristiske forskjeller på østkirkelig og vestkirkelig, og hvordan utvikler og befester den vestlige kirke sitt særpreg i middelalderen?
- Hva tenkte man i samfunn og kirke om mennesket som kjønns - og familievesen, og hvordan utviklet synet på kjønn og seksualitet seg?
- På hvilken måte er oldtidens og middelalderens kirkelige arv fremdeles grunnleggende for vår tids kirke og kristendom?

Valgemner (2+2 vekttall)

Valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke I skal studentene velge to av de følgende valgemnene:

1) Gudstjeneste- og fromhetsliv - oldkirken:

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i oldkirkens fromhetsliv, med fokus på gudstjenestelivet (sakramenter, forkynnelse, bønn) og den monastiske fromhet. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- Didache*, norsk overs. i Baasland, E./Hvalvik, R., (utg.), *De Apostoliske Fedre*. Oslo: Luther Forlag 1997, 21-29 [9 s.].
- MELITON AV SARDES: "Om påsken", i Skarsaune, O., *Meliton av Sardes: Om Påsken. Den eldste kristne påskepreken*, Oslo: Luther Forlag 1997, 61-90 [20 s.].
- HIPPOLYT: "Den apostoliske tradisjon", i Ekenberg, A., *Hippolytos: Den apostoliska traditionen*, Uppsala: Katolska Bokförlaget 1994, 31-75 [45 s.].
- AMBROSIUS: "Om sakramentene", i Beskow, P., *Ambrosius av Milano: Om sakramenten, Om mysterierna, Skellefteå: Artos Bokförlag 1989, 35-73 [39 s.].*
- AUGUSTIN: "Enchiridion", i Thrap, D., Aurelius Augustinus: *Enchiridion. En kort Haandbog om Tro, Haab og Kjærlighed (Vidnesbyrd af Kirkefædrene IX)*, Christiania: P.T. Mallings Boghandels Forlag 1884, 1-116 [116 s.].
- ATHANASIUS: "Antonius' liv", i Hägg, T./Rubenson, S., *Athanasois av Alexandria: Antonios liv*, Skellefteå: Artos Bokförlag 1991, 43-116 [75 s.].

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan overtar og hvordan modifierer den tidlige kirke jødiske gudstjeneste- og fromhetsformer?
- Hvordan kontekstualiserte oldkirken sin tro og sin gudstjeneste innenfor den allmenne gresk-romerske kultur?
- Hvilken rolle spilte sakramentene i oldkirkens fromhetsliv, og hvordan ble de forstått?
- Hva var bakgrunnen for og ideén med den mosaiske bevegelse i oldkirken?

2) Gudstjeneste- og fromhetsliv - middelalder

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i middelalderens fromhetsliv, med fokus på gudstjenestelivet (sakramenter, forkynnelse, bønn) og den monastiske fromhet. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- "Benedikts regel" i Gunnes, E., *Klosterliv i Vesten. Augustins regel - Benedikts regel*, Oslo: Aschehoug (Torleif Dahls Kulturbibliotek) 1986, 55-102 [48 s.].
- RADBERTUS og RATRAMNUS: "Debatten om Kristi legeme og blod" i McCracken, G.E./Cabaniss, A., *Early Medieval Theology (The Library of Christian Classics Vol. IX)*, London: SCM Press 1957, 94-147 [50 s.].
- ANSELM: "Proslogion" i Fairweather, E.R., *A Scholastic Miscellany: Anselm to Ockham (The Library of Christian Classics Vol. X)*. London: SCM Press 1956, 69-93 [25 s.].

- "Messens canon" i *Messeboken: Missale Romanum* latin og norsk, Oslo: Oslo Katolske Bispedømme 1961, 437-480 [20 s.].
- "Bedas påskepreken" i Martin, L.T./Hurst, D., *Bede the Venerable: Homilies on the Gospel* (Cistercian Studies Series). Kalamazoo, Mich.: Cistercian Publishing House 1991, [10 s.]
- 'Epifani I' og 'Kirkevigsøl I ("Stavkirkeprekenen")' i Gunnes, E. (utg.), *Gammelnorsk Homiliebok*. Oslo/Bergen/Tromsø: Universitetsforlaget 1971, 68-71; 100-104 [8 s.]
- Kirkevigsølingspreken fra Vadstena*, norsk overs. ved Jan Schumacher [5 s.].
- JULIAN AV NORWICH: *Visjoner av Guds kjærlighet*, norsk overs. ved Arthur Sandved. Oslo: Luther Forlag 1999 [40 s.].

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken rolle spilte sakramentene i middelalderens fromhetsliv, og hvordan ble de forstått?
- Hvilken innflytelse fikk den monastiske bevegelse og den monastiske teologi i senantikken og middelalderen?

3) Kultur- og religionsmøte - oldkirken *

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i den tidlige kristendoms møte med den hellenistiske og orientalske kulturverden i antikken. Studiet vil også gi innsikt i kristendommens dialog med jødedommen. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- JUSTIN MARTYR: "1. Apologi 1-31; 2. Apologi" i Justin : *Apologier* (oversatt av H. Pontoppidan Thyssen) (Bibel og historie 18). Århus: Aarhus Universitetsforlag 1996, 53-76; 107-120 [37 s.].
- JUSTIN MARTYR: *Dialogen med Tryfon 1-8*, norsk overs. ved Skarsaune, O., fotokopi, 5 s.
- JUSTIN MARTYR: *Dialogen med Tryfon 9-141*, eng. overs. i utvalg, 40 s.
- KLEMENS AV ALEXANDRIA: "Utdrag av Protreptikos", i *Fathers of the Second Century : Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus and Clement of Alexandria* (the Ante-Nicene Fathers, vol. 2) (utgave ved COXE, A. CLEVELAND),. Grand Rapids: Eerdmans 1977 eller senere opptrykk, 171-206 [utdrag, 30 s.].
- TERTULLIAN: "Utdrag fra Apologeticum", i Welle, I (red.) *Fra Oldkirken, Hovedverker av den kristne litteratur fra kirkefedrene til nutiden, B.1*, Oslo: Lutherstiftelsens Forlag 1930, 14-49 [36 s.].
- AUGUSTIN, *Om Guds Stad*. (oversatt til dansk av Dalsgaard Larsen, B.): Århus, Aarhus Universitetsforlag 1984-1996 [utdrag 50 s.]

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Var "kristendommens hellenisering" det første eksempel på kontekstualisering og tverrkulturell misjon?
- Hvilken stilling tok oldkirken til fremmed religion og til filosofien?

4) Kultur- og religionsmøte - middelalder *

Hensikten med studiet er å vinne grundig innsikt i kirkens møte med islam og jødedommen, og i

kirkens møte med den germanske verden i middelalderen. Studiet vil også gi innsikt i kristendommens dialoger med jødedom og islam. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

GREGOR DEN STORE: "Brevet til Mellitus om Augustin og hans misjon blant anglerne." i Beda: *Anglernes kirkes historie*. (oversatt av Schjøth, E.) Oslo: Aschehoug 1979, s.51-52
"Råd fra biskop Daniel av Winchester til Bonifatius om hedningemisjonen", i Lidén, H.-E., (red.): *Møtet mellom hedendom og kristendom i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget 1995, s.51-57.

ALKUIN: "Preken til nylig omvendte saksiske stammer" i Haavardsholm, J., (red.), *Nytt lys på middelalderen*. Oslo: Syress Forlag 1997, s.56-65.

TIMOTHEUS 1.: "Dialogen med khalifen Mahdi" i Newman, N.A. (red.), : *The Early Christian-Muslim Dialogue : A Collection of Documents from the First Three Islamic Centuries (632-900 A.D.)*. Hatfield (Penns.) 1993, 169-267 [utvalg, 40 s.].

ABELARD: "Dialog mellom en filosof, en jøde og en kristen", i Peter Abelard: *A Dialogue of a Philosopher with a Jew and a Christian* (Medieval Sources in Translation 20). (oversatt av Payer, P.J.) Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies 1979 [utvalg 70 s.].

NACHMANIDES: "Disputten med Pablo Christiani i Barcelona 1263" i Maccoby, H. (red.) : *Judaism on Trial: Jewish-Christian Disputations in the Middle Ages*. London/Washington: The Littman Library of Jewish Civilization 1993, s.102-146.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- I hvilke teologiske kategorier plasserte kirken Islam, og hva var hovedlinjene i debatten mellom kristne og muslimer?
- Hvilke nye utfordringer fra Islam og jødedommen ble kirken stilt overfor i middelalderen, og hvilke nye svar ble gitt?

Epoke II

Senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid

Formålet med studiet av epoke II er dels å tilegne seg grundig innsikt i og forståelse av de sentrale endringsprosesser i teologi- og fromhetshistorie innenfor europeisk kirkeliv i tidsrommet ca. 1300 til ca. 1700, dels å vinne innsikt i de viktigste idehistoriske linjene med særlig relevans for kristendommens plass og rolle i samfunnet innenfor denne epoken. Et sentralt anliggende innenfor studiet av denne epoken vil være å tilegne seg en grundig forståelse av den lutherske teologi og dens konsekvenser for reform av preken og gudstjenesteliv. Disse målsetningene søkes oppnådd ved studium av to komponenter: et oversiktspensum og to valgemenner.

Oversiktspensum

Hensikten med studiet er dels å vinne innsikt i kirke- og teologihistoriens kontekst i senmiddelalder, reformasjon og tidlig nytid, dels å vinne innsikt i den allmennhistoriske horisont for studiet av de kildetekster som inngår i valgemenene. Følgende problemstillinger er sentrale:

- I hvilken grad ble kirken i senmiddelalderen stilt overfor nye problemer og utfordringer av samfunnsmessig og idehistorisk art?
- I hvor stor utstrekning er kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen et resultat av brytninger mellom eldre tradisjon og nye samfunns- og mentalitetshistoriske forutsetninger?
- Gir det mening å se på senmiddelalderen som en forutsetning for reformasjon og nytid?
- Hvilke er hovedpunktene i Marin Luthers teologi?
- I hvilken grad gjennomgår romersk-katolsk tro og praksis endringer under motreformasjonen?
- Hvilke er hovedmomentene i evangelisk-luthersk kristendomsforståelse og kirkereform ?
- Hvilke er de viktigste innbyrdes forskjeller innenfor protestantismen, og hvordan befester disse sitt særpreg i løpet av utviklingen frem mot ulike konfesjoner?
- I hvilken grad lar det seg gjøre å se på brytningene rundt kirke og teologi i senmiddelalderen og på reformasjonstiden som en del av en tidlig "modernisering" av europeisk samfunnsliv og mentalitet?
- I hvilken grad representerer filosofi og vitenskap under senmiddelalder, renessanse og nytid utfordringer som har betydning også for vår tids kirke og kristendom?

Valgemner (2+2 vekttall)

Valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke II skal studentene velge to av de følgende valgemenene:

1) Teologi og fromhetsliv - norsk

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktpensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

"Tekstutvalg fra norsk kirkehistorie": et utdrag hentet fra Jørgensen T., Montgomery, I. og Schumacher, J. (red), *Gjør døren høy : Kirken i Norge i tusen år*. Oslo: Aschehoug 1995. (ca 120 sider). Kopisamlingen fåes kjøpt i litteraturtjenesten på MF.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan søkte de tradisjonelle former for kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen å gi et samlet uttrykk for hva et liv i tro, håp og kjærlighet innebærer?
- Hvordan fikk skikker og tradisjoner for religiøst liv spille en avgjørende rolle for utformingen av kirkerommet og inndelingen av årets rytme?
- I hvilken grad påvirkes fromhetsformer av almene sosiale og kulturelle endringer i samfunnet?
- Hvordan leder teologisk pluralisme og permanent kritikk av fromhetens former og teologiske forutsetninger under senmiddelalderen til oppgjør med deler av tradisjonen?
- Hvordan søkte de ulike konfesjonene, innbefattet den romersk-katolske, å trekke praktisk teologiske konsekvenser av de teologiske brytningene under 1500-tallet i retning av fromhetsliv og kirkeliv?
- På hvilken måte kan historien i denne epoken bidra til en kritisk og konstruktiv forståelse av forholdet mellom teologi og fromhet i dag?

2) Teologi og fromhetsliv - europeisk

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktpensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

LUTHER, M. , "Von Dolmetschen und Fürbitte der Heiligen"(WA 30 II. 632 - 646) = "Om å tolke og om de helliges forbønn" i Lønning, I. (red), *Levende Luther*. Oslo, Land og Kirke 1962 s. 87 - 108; (eller utg. "On Translating" i Bachmann, E. Th. , *Luther's Works*. vol 35. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 177 - 202.)

"The Translators to the Reader" i Carroll, R og Prickett, S. (red), *The Bible: Authorized King James Version With Apochrypha*. (World's Classics) Oxford: Oxford University Press 1997 s. liii - lxi

LUTHER, M. , "An Order of Mass and Communion for the Church at Wittenberg 1523" ("Formula Missae") i Leupold, U. S. *Luther's Works*. vol 33. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 17 - 40.

LUTHER, M. , "The German Mass and Order of Service 1526" i Leupold, U. S. *Luther's Works*. vol 33. Philadelphia, Fortress Press 1965. s. 51 - 90; eller utg. i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red) *Martin Luthers Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bd. V s. 7 - 39.

MUENTZER, T. , "German Church Service Book" (utdrag); " Order and Explanation of the German Church Service recently instituted at Allstedt by the servants of God, 1523"; "German Evangelical Mass (1524)" (Forord). i Matheson, P. (red), *The Collected Works of Thomas Müntzer*. Edinburgh: T & T Clark 1988 s. 162 - 182.
Book of Common Prayer (1661) : "Preface"

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan søkte de tradisjonelle former for kirke- og fromhetsliv i senmiddelalderen å gi et samlet uttrykk for hva et liv i tro, håp og kjærlighet innebærer?
- Hvordan fikk skikker og tradisjoner for religiøst liv spille en avgjørende rolle for utformingen av kirkerommet og inndelingen av årets rytme?
- I hvilken grad påvirkes fromhetesformer av almene sosiale og kulturelle endringer i samfunnet?
- Hvordan leder teologisk pluralisme og permanent kritikk av fromhetens former og teologiske forutsetninger under senmiddelalderen til oppgjør med deler av tradisjonen?
- Hvordan søkte de ulike konfesjonene, innbefattet den romersk-katolske, å trekke praktisk teologiske konsekvenser av de teologiske brytningene under 1500-tallet i retning av fromhetsliv og kirkeliv?
- På hvilken måte kan historien i denne epoken bidra til en kritisk og konstruktiv forståelse av forholdet mellom teologi og fromhet i dag?

3) Kristendommen i møte med en ny tid - renessanse og humanisme

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktpensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

ERASMUS ROTERODAMUS, *Fortrolige samtaler*. Overs. og kommentarer ved E. Grimm. Oslo, Aschehoug 1983 (Thorleif Dahls kulturbibliotek).

MELANCHTHON, Ph. , "Loci communes" (utdrag) i Pauck, W. (red), *Melanchton and Bucer*. Library of Christian Classics vol 19. London, SCM Press, 1969.

WINTER, E. F. (red), *Erasmus - Luther : Discourse on Free Will*. New York, Continuum 1997.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken betydning fikk renessansen som formidling av "klassiske" verdier?
- Hvordan ønsket humanismen å reformere kirke- og fromhetsliv?

4) Kristendommen i møte med en ny tid - en ny verden og et nytt verdensbilde *

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktpensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

DESCARTES, R., *Meditasjoner over filosofiens grunnlag og andre tekster*. (Overs. og innl. ved A. Aarnes) (Thorleif Dahls kulturbibliotek) Oslo: Aschehoug 1992. (Fortalen, samt meditasjon 4 og 5)

BACON, F., Utdrag fra *Novum Organum* Bok I ("Aphorisms concerning the Interpretation of Nature and the Kingdom of Man") i : PITCHER, J. (red), *Francis Bacon The Essays*. Harmondsworth: Penguin Classics 1985. s. 277 - 285.

LANCASHIRE, D og KUO-CHEN, P (red), *Matteo Ricci : The True Meaning of the Lord of Heaven*. St. Louis: the Institute of Jesuit Sources, 1985. s. 3 - 15; 22- 25; 32 - 53; 57 - 63; 83 - 85; 99 - 103; (til. ca. 45 sider)

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan ble kirken og teologien utfordret av de vitenskapelige landevinningene på 1600-tallet?
- Hvilke misjonsmetoder og hvilken misjonsforståelse preget kirken i møtet med fremmede kulturer og folkeslag under 1500- og 1600-tallet?

5) Martin Luther - teolog og kirkereformator

Den generelle innføringen i epoken gjennom studiet av oversiktspensumet skal utdypes gjennom studiet av kildetekster:

LUTHER, M. , "To sermones fra 1519". i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 , bind I, s. 296-322.

LUTHER, M. , "Skriftet til den kristne adel" i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bind II, s. 7 - 88.

LUTHER, M. , " Traktat om den kristne frihet" i Lønning, I. og Rasmussen, T. (red), *Martin Luther: Verker i utvalg*. Oslo, Gyldendal 1982 bind II, s. 192 - 234.

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvordan er forholdet mellom Martin Luthers reformatoriske gjerning og samtidige program for reform av kirken?
- Hvilke er de teologiske hovedpunktene i Martin Luthers reformatoriske hovedskrifter?
- Hvilke utfordringer rommer Martin Luthers tenkning til vår tids teologi og kirkeliv?

Nyere og nyeste tid

Formålet med studiet av epoken nyere og nyeste tid er tilegnelse av innsikt i den teologihistoriske og åndshistoriske utvikling, slik den ble til under møtet nytidens problemstillinger. Under epoken blir også kirkens misjon utfoldet, og gudstjeneste- og fromhetsliv differensieres. Kirkens møte med den moderne stats- og samfunnsutvikling under tidsrommet 1550-2000 ble en særlig utfordring. Dette studium skal gi innsikt så vel i nasjonal som i internasjonal/europeisk kirkehistorie.

Studiet av epoken består av to komponenter: et oversiktpensum og to valgемne. I fellespensum er hovedvekten lagt på studium av helhetsfremstillinger, i valgемnene på studium av utvalgte kildetekster.

Fellesdel (4 vekttall)

Oversiktpensum

Hensikten med studiet er å vinne innsikt i kirke - og teologihistorien utfra den kontekst som nytiden med sin utvikling av det moderne skaper for den teologiske refleksjon, og den kirkelige lære. Oversiktpensumet skal gi horisont og intensjonsdybde til studiet av valgемnene, og grunnlag for forståelse av kildetekstene.

- Hvordan møtte man den nye vitenskapelig naturoppfatning og det kritiske syn på historien som nytiden brakte med seg?
- Hvordan uttrykkes og begrunnes kristentroen i møte med utfordringer fra den moderne kultur?
- Hvordan forsvares kristentroen mot angrep fra antireligiøse og antikristelige strømninger og ideologier?
- Reformasjonen frembrakte kirkesplittelsens problem. Hvilke teologiske utfordringer ble aktualisert gjennom arbeidet for kirkens enhet?

Valgемner (2+2 vekttall)

Alle valgемnene utgjør 2 vekttall. I studiet av epoke III skal studentene velge to av de følgende valgемnene:

1) Misjonstenkningen fra reformasjonen til år 2000 *

Tidsrommet fra reformasjonen og fram til vår tid er verdensmisjonens tid. Allerede på 1500- og 1600-tallet startet den romersk-katolske misjon til de nye landområdene i øst og vest. Luther gav viktige impulser til kirkens misjonstenkning, mens ortodoksiens tid i hovedsak representerte et nei til misjon. På 1700-tallet begynte den protestantiske misjonsvekkelsen som munnet ut i den moderne form for selskapsmisjon som ble typisk for det 19. århundre, og som også er vel kjent fra vår egen historie. Det 20. århundre særpreges av et nytt verdensvidt økumenisk fellesskap, der

kirkene i den tredje verden spiller en stadig viktigere rolle, og misjonen skjer i en ny religiøs, kulturell og sosio-politisk kontekst. I dette valgemnet er hensikten å vinne en grundig innsikt i misjonstenkningens historie ut fra et misjonsteologisk og økumenisk perspektiv. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

THOMAS, N.E. (ed.), *Classic Texts in Mission & World Christianity*. Maryknoll, Orbis, 1995. Følgende tekster: "A Commission Already Fulfilled" (Philipp Nicolai, 1597), s. 43-46; "Serving Both Soul and Body" (Bartholomäus Ziegenbalg, 1718), s. 47; "The Proper Purpose of Preaching" (Count Zinzendorf, 1746), s. 47-48; "The Great Commission as a Present Obligation" (William Carey, 1792), s. 56-57; "Evangelize the World" (John R. Mott, 1900), s. 74-77; "The Missionary Task of the Church", WCC, 1967), s. 90-92; "God-World-Church" (Johannes Hoekendijk, 1967), s. 124-127; "The Epiphany of God's Will" (Vatican II, *Ad Gentes*, 1965), s. 106-107; "Participating in the Trinity" (Anastasios of Androussa, 1988), s. 119-121.

"Lausannepakten" i Berentsen, J.-M., Engelsviken, T., Jørgensen, K. (red.), *Missiologi i dag*. Oslo, Universitetsforlaget, 1994, s. 441-447.

"The Manila Manifesto" i Stott, J.(ed.), *Making Christ Known*. Carlisle, Paternoster Press, 1996, s. 225-248 (norsk oversettelse i *Norsk tidsskrift for misjon*, nr. 4, 1989, s. 247-263.

Følgende problemstillinger vil være sentrale:

- Hvordan svarte den romersk-katolske kirke teologisk og praktisk på den utfordring som den nye kontakten med og kunnskapen om de ikke-kristne folkeslag i Asia, Afrika og Amerika medførte?
- Hvilke ulike forståelser av kirkens misjonsoppdrag og misjonsmetoder har kjennetegnet kirker og misjonsselskap i nytiden opp til vår egen tid?
- Hva har sammenhengen mellom misjon og økumenikk betydd for kirke og misjon i det 20. århundre?
- Hvilke nye utfordringer og muligheter for misjonen innebærer fremveksten av selvstendige kirker i den tredje verden?
- Hva har møtet med andre religioner betydd for kirkens teologi og praksis?

2) Den tredje verdens kirkehistorie *

Det som fra den sendende kirkes perspektiv er misjonshistorie, er fra den unge kirkens perspektiv dens tidlige kirkehistorie. I dette valgemnet vil vi se hvorledes kirker har blitt plantet gjennom protestantisk misjon og siden har vokst og utviklet seg fram mot selvstendige kontekstuelle kirker. Vi vil særlig fokusere på kirker som har vokst fram i land der norsk misjon har vært virksom, slik som Japan, Kina, India, Etiopia og Madagaskar. Kirkenes egen misjonsvirksomhet for å nå nye mennesker og grupper med avangeliet vil også bli fokusert. Dette valgemnet skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som har karakterisert pionerfasen i kristen misjon?
- Hvordan har kirkene gjennom de siste 200 år blitt etablert i ulike ikke-kristne kontekster som er resultat av tverrkulturell misjon og lokale initiativ?
- Hvilken sammenheng - negativt og positivt - har det vært mellom kolonialisme/imperialisme og kristen misjon?

- Hva har vært de viktigste faktorer som har hindret eller fremmet kristendommens vekst i den ikke-vestlige verden?
- Hva er det som særpreger de unge kirkene i den tredje verden?
- Hva betyr kirkenes selvstendigjøring og vekst i den tredje verden for den verdensvide kirke i vår tid?

3) Liturgi og fromhet - bildet og det sakramentale nærvær

Mens oversiktpensumet for epoken skal gi innføring i de generelle teologiske problemstillinger, skal denne valgdelen gi kunnskap om hvordan fromhetslivet utvikles liturgisk i forskjellige konfesjonelle sammenhenger. Det legges vekt både på katolsk og evangelisk-luthersk tradisjon, reformasjon og utvikling innen norsk liturgihistorie. Dette søkes oppnådd gjennom arbeid med sentrale liturgiske tekster - ikke minst slike som tolker de sakramentale og visuelle uttrykk for det guddommelige nærvær. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

"Det 2. Konsil i Nikea - 787", *Decrees of the Ecumenical Councils*, vol 1, London, Georgetown University Press, 1990, s. 137,

"Det 4. Konsil i Konstantinopel" - 869-870, *ibid.* s. 168.

LUTHER, M., "Formula missae," i *LW*, vol.53, Philadelphia, Fortress Press 1965, s.19-40.

LUTHER, M., "Den 3. invocavit-preken", i *LW*, vol 51, Philadelphia, Fortress Press 1959, s. 79-83.

LUTHER, M., "Den tyske messen", i *Martin Luther, verker i utvalg*, vol. V, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag 1983, s.7-34

"Om Christi Naderis Sacramente", i *Danmark og Noriges kirke-ritual 1685-1985, Udvalget for Konvent for Kirke og Theologi 1985*, s.60-63,

Alterbog for den norske kirke, Kristiania 1889, s. 19-25, Kristiania 1889,

Alterbok for den norske kirke, Kristiania, Andaktsbokselskapet, 1920, s. 1-8, 16-22,

Bønnebok for den katolske kirke, St. Olav Forlag, s.567-583,

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvilken betydning fikk nytid og reformasjon for den liturgiske utvikling?
- Hvordan har kirkene oppfattet bildets religiøse funksjon?
- Hvordan fremtrer konfesjonelle forskjeller i det liturgiske liv?
- Hva er det liturgisk særegne ved norsk liturgisk tradisjon?

4) Kirke, stat samfunn

Teologiens møte med den moderne natur- og historievitenskap er et tema som studiet av fellesdelen vil kunne gi innsikt i. Men kirken møter det moderne også gjennom utviklingen av den moderne stat fra 1600-tallet av. I valgemnet er målet å gi innsikt i dette møte, som utløste både konflikt og samspill. Den moderne stat, for alvor introdusert med enevoldsstyret på 1600-tallet, opptrer med sitt maktmonopol i forskjellige ideologiske innfatninger, så vel ved demokrati som ved ulike totalitære systemer. Det kan utløse dype konflikter mellom kirke og stat. Men vi kjenner også samspillet mellom dem, ikke minst fra vår egen statskirkeordning, der det moderne demokrati og Den norske kirke inngår i en (spenningsfylt) syntese. Studiet av denne valgdelen vil

være konsentrert om utviklingen av den norske statskirkeordningen og kirkens kamp med nazismen under kirkekamp i mellomkrigstiden. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

- "Confessio Augustana xxviii", i Leif Grane, *Confessio Augustana*, København, G.E.C. Gad 1981, s.208-215
- "Fortale til de sachsiske visitasjonsartikler (1528)", i *Luther Works* 40, Philadelphia, Fortress Press, 1975, s.269-273,
- "Kongebrevet til kirkeordinansen", i Martin Schwarz Lausten, *Kirkeordinansen 1537/39*, Odense, Akademisk Forlag, 1989, s. 150-156,
- "Kongeloven 1665, §§ I - VI", i *Kong Christian den femtes norske lov 15de april 1687 med kongeloven 1665*, Oslo, Universitetsforlaget 1982, s.287f.,
- "Kong Christian den femtes norske lov, Fortale, NL 1-1-1, 2-1-1, 6- 1 og 6-2, 6-3" *ibid.* s. 11-14, 67, 234-238
- "Konventikkelplakaten 1741", i Laurids Fogtman (utg.), *Samling af alle gjældende Forordninger, Rescripter, Resolutioner og Collegial Breve...* I, København 1809, s.19f. og 149ff.
- "Rescript mot kvekerne baptister etc. 1745", *ibid.* s.22ff.
- "Den norske grunnloven 1814, §§ 1,2, 15, 16, 21, 85, 93, 100", i Tønnes Andenæs (utg.) *Grunnloven vår 1814 til i dag*, Oslo, Universitetsforlaget 1966, s.61, 62, 69f.
- "Dissenterloven 1845", i Knut Rynestad, *Dissentarspørsmålet i Noreg frå 1845 til 1891*, Oslo, Lutherstiftelsens forlag 1955, s.13-16,
- "Til christendommens venner i vort land" i Carl Fr. Wisløff, *Politikk og kristendom*, Bergen, a/s Lunde & Co, 1961, s.209-212,
- "Kirkens grunn" i Torleiv Austad, *Kirkens Grunn. Analyse av en kirkelig bekjennelse fra okkupasjonstiden 1940-45*, Oslo, Luther Forlag 1974, s.26-32, 119-135,
- "Høyesterettsdom i børre knudsen-saken", i *Norsk Retstidende* 1983 s. 1004ff.
- Lov om den norske kirke 1996, §§ 1-4, 17-27, vedtatt 7.juni 1996 nr.31.*
- Innst. O. nr.46 (1995-96) fra Kyrkje-, utdannings og forskningskomiteen*

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hvorfor ble statskirkesystem og lutherdom knyttet så nært sammen?
- Hvordan møtte kirken den moderne utvikling av det liberale demokrati, og hvordan ble kirken selv demokratisert?
- Hvordan opptrådte kirkene som «bekjennelseskirker» i konflikter med den totalitære stat?
- Hvordan oppfatte det bibelske krav om lydighet mot øvrigheten i møte med den moderne stat?

5) Sekularisering og modernitet fra slutten av 1700-tallet og fram mot vår tid

1700- og 1800-tallet stilte kirke og teologi overfor sterke utfordringer. Vi knytter dem gjerne til begreper som sekularisering og modernitetens gjennombrudd. Utvikling av ikke-religiøse verdensanskuelser som nytiden brakte med seg, nådde et toppunkt på 1800-tallet da positivisme, darwinisme og etter hvert forskjellige utgaver av sosialisme kom til å forme kultur og samfunn, ikke minst universitetsliv og vitenskap. I dette valgemne vil vi ta for oss hvordan kirke og teologi

erfarte og forsøkte å møte disse utfordringer, samtidig som vi søker å danne oss et bilde av hvordan denne prosess kan tolkes som uttrykk for sekularisering og modernitetens gjennombrudd. Følgende problemstillinger er sentrale::

- Hvilke ideologiske motbevegelser kom kirken til å møte under 1800-tallet og fremover?
- Hva er sekularisering?
- Hvilken ny funksjon får religionen i det moderne samfunn?
- Hvordan skal historikerne tolke moderniseringsprosessen?

Fellespensum KH / ST

Fellespensumet utgjør 2 vekttall. Emnet henter inn elementer fra kirkehistorie og systematisk teologi.

Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse

Hensikten med dette emnet er at studentene skal tilegne seg en grunnleggende, helhetlig forståelse av hva en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse innebærer i dag. For å nå dette målet skal studentene skaffe seg godt kjennskap til de lutherske bekjennelsesskriftenes teologi, og kunne drøfte deres betydning og bruk i vår kulturelle og økumeniske situasjon. Da er det også viktig at bekjennelsesskriftene tolkes ut fra sin historiske kontekst på reformasjonstiden, bl.a. i sammenheng med Luthers teologi, og på bakgrunn av oldkirkens dogmedannelse. I dette valgemnet er hovedvekten lagt på studium av utvalgte kildetekster:

LUTHER, M., "Om Kristi nattverd, tredje del" i HJELDE, S. et al. (utg.), *Martin Luther: Verker i utvalg b. V*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1982, 223-230.

LUTHER, M., "Den Lille Katekisme", i Mæland, J.O. (red.), *Konkordieboken. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag 1985, 278-295.

Confessio Augustana, i Mæland, 26-59.

Schmalkaldiske artikler Del I og Del II, 1 og 2, i Mæland, 235-242.

Trientkonsilets dekret og canones om rettferdiggjørelsen i Bloch-Hoell, N.,

'Tridentinerkonsilets rettferdiggjørelseslære. Dekreter og canones i norsk oversettelse med kort innledning', i *Tidsskrift for Teologi og Kirke* 36 (1965), 91-104.

Konkordiebokens fortale og Epitome art. I-VI, i Mæland, 3-13; 388-403.

Felleserklæring om rettferdiggjørelseslæren, Oslo: Mellomkirkelig Råd 1997, 7-20.

Nattverden - Herrens måltid. Uttalelse fra den Katolsk-Lutherske samtalegruppen i Norge. Oslo: Kirkens Informasjonstjeneste 1982, 1-10.

Church and Justification: Understanding the Church in the Light of the Doctrine of Justification. LWF 1994, 60-145.

Fellesuttalelsen fra Porvoo - med Porvooerklæringen. Oslo: Mellomkirkelig Råd 1994, 9-41

Følgende problemstillinger er sentrale:

- Hva er forholdet mellom de oldkirkelige symboler og reformasjonstidens bekjennelsesskrifter?
- Hva er den historiske kontekst for tilblivelsen av Confessio Augustana (CA)?
- Hva er det sentrale teologiske innhold i den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter med særlig vekt på CA? På hvilken måte kan det sentrale teologiske innhold i CA forstås ut fra rettferdiggjørelseslæren som bærende struktur, og hvordan blir skriftautoriteten gjort gjeldende i den lutherske reformasjon?
- Hva er hovedlinjene i den historiske prosess i reformasjonsårhundret som førte Europa fra én kristenhet til flere konfesjonskirker?
- Hvordan utforme en helhetlig evangelisk-luthersk kristendomsforståelse i dag?

- Hvordan profileres evangelisk-luthersk kristendomsforståelse i noen utvalgte økumeniske læresamtaler i vår tid?
- Hva innebærer konfesjonell forpliktelse i en økumenisk og pluralistisk tid? Hvordan praktisere en konfesjonell og økumenisk holdning i norsk kirkevirkelighet i dag?

SYSTEMATISK TEOLOGI

Innledning

Studiet av faget systematisk teologi omfatter i vår tradisjon disiplinene dogmatikk, etikk, religionsfilosofi og religionspedagogikk. Faget er normativt. Det sikter mot å framstille den kristne tro som en helhet og drøfte dens innhold og sannhet på en slik måte at troen får relevans for mennesker i dag. Dette gir faget et særlig ansvar for å integrere erkjennelse fra de øvrige teologiske fag og fra andre vitenskaper. I teologistudiet består systematisk teologi av

- en *felles innføring* med vekt på den systematiske teologis egenart, oppgave og metode (2 vekttall),
- et *felles studium* i *dogmatikk*, i *etikk* og i *religionsfilosofi* (til sammen 4 vekttall) og
- *to valgemner* (hvert på 2 vekttall), hentet fra den listen som er satt opp nedenfor. Valgemnene på listen kan hente materiale og perspektiver fra én disiplin. Men de kan også hente eller samordne materiale eller perspektiver fra flere disipliner eller fag.

Systematisk teologi i teologistudiet legger særlig vekt på fordypning i forhold til utvalgte emner og i forhold til bestemte problemstillinger. Studiet av systematisk teologi vil også ha tverrfaglig karakter, med tanke på å integrere stoff og perspektiver fra andre områder av studiet. Begge deler skal stimulere studentene til å utvikle et teologisk helhetssyn og til å reflektere over møtet mellom kristen trostradisjon, aktuell livserfaring og samtidens kulturkontekst.

Felles mål

Studiet av systematisk teologi skal gi:

- god innsikt i forutsetninger og metoder for systematisk-teologisk erkjennelse
- grundig og helhetlig innsikt i sentrale emner innenfor kristen tro og kristent liv, med basis i Skriften, i rammen av den norske kirkes bekjennelsesskrifter og i økumenisk perspektiv
- evne til å tolke og formidle hovedinnholdet i kristen tro og kristent liv for mennesker i dag, i møte med deres livserfaring og kulturkontekst
- evne til å drøfte sentrale spørsmål i teologien med tanke på kirkens forkynnelse, undervisning og diakoni
- god innsikt i spørsmålet om kristendommens sannhet, og evne til å drøfte hva som er sant eller gyldig når det gjelder lære og liv i kirke og for samfunn
- innsikt i kristendommens egenart i forhold til andre religioner og aktuelle religiøse bevegelser
- kjennskap til innvendinger mot kristen tro og tenkning, og evne til å drøfte slike innvendinger i vår kulturelle kontekst

Mål og innhold

Fellesdel (6 vekttall)

Innføring

Den felles *innføringen* i studiet av den systematiske teologi utgjør 2 vekttall. Studiet legger betydelig vekt på forståelsen av teologiens enhet og differensiering. Hensikten er å gi studentene et innblikk i den systematiske teologis egenart og forskjellige oppgaver. Dette leder over i spørsmålet om den systematiske teologis mange 'rom', så som kirken, akademiet, samfunnet og den multireligiøse kultursituasjon. En systematisk teolog er på mange måter en tolk i tiden. Videre vil man måtte reflektere over relevante hermeneutiske tilnærminger til dogmatikken, etikken, religionsfilosofien og religionspedagogikken. I den systematiske teologi utfordres lærer og student til å tenke gjennom spørsmålet om hvordan man skal forstå autoriteten i teologien. Det betyr at man til stadighet må drøfte bibelsyn og bibelbruk i forhold til kultur og erfaring i dag. Det hører også med til den systematiske teologi å reflektere over hva det betyr å drive teologi i en økumenisk kontekst. Det er viktig å få fram hvordan den økumeniske utfordring kan berike konfesjonell teologi, i vårt tilfelle den evangelisk-lutherske kristendomstolkning. Arbeidet med innføringen i systematisk teologi skal gi innsikt i følgende emner og problemstillinger:

1. Teologiens enhet og differensiering

- Hva er teologi?
- Hva er systematisk teologi?
- Hvorfor inndeler vi teologien i ulike fag og disipliner?
- Hvordan kan vi argumentere for teologiens enhet og samtidig gi rom for dens differensiering i ulike fag og disipliner?
- I hvilken forstand er systematisk teologi vitenskap?
- Hvorfor skjelner vi mellom objektsspråk og analysespråk?

2. Teologiens 'sted'

- Hva er forholdet mellom tekst og kontekst?
- Hva vil det si å drive teologi i kirkelig kontekst?
- Hva vil det si å drive teologi i det akademiske rom?
- Hva vil det si å drive teologi i dagens samfunn?
- Hva vil det si å drive teologi i et religiøst mangfold?
- Hva betyr det at teologen er en tolk i tiden?

3. Hermeneutikk og autoritet

- Hva er hermeneutikk?
- Hvilken betydning har hermeneutikken i de ulike systematisk-teologiske disipliner?
- Hvilke rolle spiller bibelsyn og bibelbruk i systematisk teologi?
- Hvordan inkluderes kulturanalyse og empiri i systematikken?

- Hva har autoritet i systematisk teologi?

4. Konfesjonell og økumenisk teologi

- Hva vil det si å ha et konfesjonelt ståsted i teologien?
- Hvordan kan vi sammenholde konfesjonell og økumenisk teologi?
- Hva er den økumeniske oppgave for evangelisk-luthersk teologi i dag?
- Hva betyr de kirkelige tradisjoner i det økumeniske arbeid?

Dogmatiske emner

Fellespensum i *dogmatikk* utgjør 1,75 vekttall. Dogmatikken forstås som åpenbaringsteologi og studeres i et trinitarisk perspektiv, med vekt på Kristi frelsesverk og rettferdiggjørelsen og på kirken og dens sakramenter, dåp og nattverd. Disse emnene studeres på basis av Skriften og i rammen av den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelse. Det legges vekt på å arbeide seg fram til et helhetlig dogmatisk syn i vår økumeniske kontekst. Arbeidet med dogmatikken skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva vil det si at dogmatikken arbeider ut fra Skriften som vitnesbyrd om Guds åpenbaring i historien?
- Hva vil det si at den kristne tro bekjenner Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd som Bibelens éne, personlige og levende Gud, og hva innebærer et trinitarisk perspektiv for kristen tro som helhet og for de enkelte lærepunkter?
- Hva er sammenhengen mellom Kristi person og verk, og hva er forholdet mellom soning, forsoning og forløsning?
- Hva er sammenhengen mellom på den ene side rettferdiggjørelseslæren og på den annen side forståelsen av Guds nåde, troen og forholdet mellom lov og evangelium?
- Hvordan skal kirken som Guds folk forstås, og hvilke konsekvenser har dette for kirkens liv og tjeneste?
- Hva er de sentrale teologiske anliggender i læren om dåp og nattverd som grunnleggende nådemidler, og hvilken betydning har nådemidlene for kirkens og de kristnes liv?

Etiske emner

Fellespensum i *etikk* utgjør 1,25 vekttall. Pensum er konsentrert om begrunnelse og argumentasjon i teologisk etikk, om denne etikkens bibelske materiale og kirkelige kontekst, om naturforståelsen i kristendommen og om spørsmål knyttet til kirkens forhold til familieliv og samfunn. Arbeidet med etikken skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan kan man innen kristen etikk gi holdbare begrunnelser for standpunkter? Hvilke likheter og forskjeller er det mellom begrunnelser i kristen etikk og i annen etikk?
- Hvordan kan kristen etikk gjøre bruk av ulike normative teorier?
- Hvilke kriterier bør legges til grunn for bruken av bibelsk materiale i kristen etikk?
- Hva vil det si at den kristne etikken står i en kirkelig sammenheng?

- Hva innebærer et kristent natursyn, og hvilke følger bør det ha for forvaltning av naturen?
- Hvordan kan aktuelle familie- og samlivsspørsmål belyses ut fra kristen etikk?
- Hvilket sosialetisk normgrunnlag har luthersk teologi for forkynnelse, undervisning og veiledning om samfunnsspørsmål?
- Hvilke grunnleggende posisjoner har teologisk etikk inntatt overfor det politiske liv, og hva er styrken og svakheten ved disse posisjonene?

Religionsfilosofiske emner

Fellespensum i *religionsfilosofi* utgjør 1 vekttall. Pensum legger vekt på religionsfilosofiens mål, midler og metode, og tar opp spørsmål knyttet til gudstro, ateisme, religion og religionsdialog. Arbeidet med religionsfilosofi skal gi innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er religionsfilosofiens mål og hva er sentralt i en religionsfilosofisk arbeidsmåte?
- Hvordan nærmer en seg i dag fenomenet religion ut fra ulike filosofiske synsvinkler? Hvilke konsekvenser får ulike tilnærminger for forståelsen av religion?
- Hvordan er forholdet mellom teologi og filosofi å forstå ut fra ulike teorier?
- Hva kan en religionsfilosofisk tilnærming bidra med til avklaring av konflikten mellom gudstro og ateisme?
- Hva innebærer en religionsfilosofisk tilnærming til gudsbegrepet og teodiceproblemet?
- Hvordan er forholdet mellom en religionsfilosofisk og en religionsteologisk arbeidsmåte?
- Hva er de viktigste problemstillingene for en religionsteologisk tilnærming til den religiøse pluralisme? Hvordan bør en religionsteologi utformes i dag?

Valgemner (2 x 2 vekttall)

Alle valgemnene utgjør 2 vekttall. I studiet av systematisk teologi skal studentene velge to valgemner. Listen kan suppleres på initiativ fra lærer eller studenter, evt. også fra lister som finnes ved studiet av kristendomskunnskap hovedfag eller masterstudiet. Det forutsettes at faglig tyngdepunkt, nivå og omfang svarer til det som angis i listen nedenfor.

1) Skapelsesteologi og syndsforståelse

Valgemnet drøfter noen av de grunnleggende spørsmål i dogmatikken, med store konsekvenser for andre deler av teologien. Hensikten er å gi en fordypet innsikt i disse spørsmålene, med vekt på virkelighetsforståelse, menneskesyn og syndsforståelse. Valgemnet skal gi god innsikt i disse problemstillingene:

- Hva er hovedpunktene i kristen skapelsesteologi, i forhold til andre sammenlignbare oppfatninger?
- Hva vil det si at mennesket står i en særstilling i skaperverket og er 'skapt i Guds bilde'?
- Hva innebærer et kristent menneskesyn, sammenlignet med andre syn på mennesket?
- Hva er de sentrale trekk i det bibelske syn på syndefallet og arvesynden?
- Hva innebærer bibelsk skapelsesteologi og syndsforståelse for en kristen virkelighets-

forståelse?

- Hva innebærer menneskets syndighet i dets ulike relasjoner, primært i forhold til Gud og i forhold til mennesker?
- Hva innebærer kristen lære om mennesket som Guds fremste skapning og som synder for vår selvforståelse?
- Hvilke konsekvenser har skapelsesteologien og syndsforståelsen for andre deler av den kristne lære, særlig for forståelsen av Kristi frelsesverk og den eskatologiske forløsning?

2) Tro, bønn og fromhetsliv

Dette valgemnet tar opp en rekke spørsmål som på særlig måte dreier seg om den troendes daglige liv med Gud. Det dreier seg blant annet om emner knyttet til trosforståelsen, skyld og tilgivelse, bønn og bønnehørelse, og Guds ledelse. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner troen som relasjon til Gud?
- Hvordan oppstår troen i et menneske, og hva er forholdet mellom troen og Guds Ord, dåp og nattverd?
- Hva innebærer dét at den kristne liv er et liv i bot, i forhold til at den kristne er samtidig rettferdig og synder?
- Hvordan tilrettelegge forholdet mellom helliggjørelse og fromhetsliv?
- Hva er bønn, hvordan er forholdet mellom tro og bønn, og hva vil det si at Gud svarer på bønn?
- Hva innebærer det at troens liv leves i kirken, de troendes samfunn?
- På hvilken måte kan en kristen bli ledet av Gud i sitt liv og sin tjeneste?
- Hva er forholdet mellom lidelse og glede, kamp og seier i kristenlivet?

3) Forventningen om Kristi gjenkomst og det evige liv

Valgemnet utdyper og viderefører eskatologien generelt, men legger hovedvekten på Kristi gjenkomst og tegnene på den, og forståelsen av det evige liv. Det legges også vekt på å tenke gjennom hvilken betydning den kristne forventning har for oss i våre liv her og nå. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- I hvilken forstand kan en si at Guds rike er til stede allerede her og nå?
- Hva innebærer det at Jesus Kristus skal 'komme igjen for å dømme levende og døde', og hva er kriteriene for dommen?
- I hvilken forstand kan en si at det finnes bestemte tegn på Kristi gjenkomst, og hvilken betydning har disse tegnene for oss?
- Hvordan kan vi tenke oss de dødes situasjon etter døden før oppstandelsen og dommen?
- Hva innebærer troen på 'legemets oppstandelse og det evige liv'?
- Hvordan skal vi forstå livet i det fullendte gudsricket i forhold til livet vårt her og nå? Er det tale om kontinuitet eller diskontinuitet?

4) Familie- og samlivsetikk

Valgemnet skal gi en fordypende innføring i familie- og samlivsetikk ut over det som er pensum i fellesdelen. En rekke spørsmål innenfor familie- og samlivsetikken er i dag gjenstand for debatt både innenfor kirken og i samfunnet generelt. Valgemnet vil legge opp til en tverrfaglig behandling av de aktuelle problemområder. Studiet av valgemnet i familie- og samlivsetikk skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er de viktigste trekk i utviklingen av familien som institusjon?
- Hva kan en kristen samlivsetikk bidra med når det gjelder å belyse barnets situasjon i dagens familie og samfunnsliv?
- Hvordan kan kristen familie- og samlivsetikk integrere den ensliges situasjon?
- Hvilke trekk kjennetegner vår tids forståelse av samlivsformer og seksualitet, og hvilke svar bør kristen etikk formidle i møte med den nye kulturelle situasjonen?
- Hva er den bibelske basis for en kristen familie- og samlivsetikk?
- Hvilke hermeneutiske utfordringer stiller familie- og samlivsetikken oss overfor?
- Hvordan kan en kristen familie- og samlivsetikk kommuniseres i dagens samfunn?
- Hvilket forhold bør det være mellom en etisk og en sjelesørgerisk tilnærming til familie- og samlivsspørsmål?

5) Bioetikk

Dette valgemnet tar opp til drøfting temaer som gjelder menneskets biologiske liv, helse og død. Det legges vekt på å arbeide med det normative grunnlaget for en kristen bioetikk. To konkrete problemfelt vies særlig oppmerksomhet: fosterdiagnostikk og evtanasi. Valgemnet skal gi god innsikt i disse problemstillingene:

- Hva er hovedtrekkene i utvalgte, ikke-teologiske posisjoner innen bioetikken?
- Hvordan har det tradisjonelt vært argumentert fra ulike teologiske hold til bioetiske emner?
- Hvilke helhetsoppfatninger av menneskets liv, kroppslighet og død finnes i det bibelske materialet?
- Hva går de viktigste teoriene om menneskeverdet ut på, og hvordan begrunnes de?
- Hva er sentralt i det kristne synet på menneskeverdet?
- Hvilke andre normative kriterier har kristen etikk for en vurdering av samtidens bioetiske utfordringer?
- Hvordan kan man innen kristen etikk bedømme ulike former for fosterdiagnostikk?
- Hva er de sentrale spørsmålene i dagens debatt om evtanasi, og hvordan kan ulike former for evtanasi vurderes på kristne premisser?

6) Arbeid og yrke

Dette valgemnet legger vekt på å reise sentrale problemstillinger knyttet til menneskets arbeid. Disse belyses såvel historisk og aktuelt som fra en sosialetisk og en mer eksplisitt individualetisk synsvinkel, forstått som yrkesetikk. Spesiell vekt vil bli lagt på prestens spesielle yrkessituasjon og

på relasjonen mellom arbeid og økonomi slik dette forhold bestemmer dagens situasjon i arbeidslivet. Arbeidet med dette valgemne skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er karakteristiske sider ved det bibelske syn på arbeid?
- Hvilket bidrag kan en luthersk kalletikk yte til en arbeidsetikk i dagens samfunn?
- Hvordan er arbeidets mening å forstå ut fra ulike teorier om arbeidets mening og verdi?
- Hvordan konkretiseres forholdet mellom økonomi, menneskesyn og menneskeverd på ulike områder, og hvordan forstås dette forhold i lys av ulike normative økonomiske teorier? Hvordan kan dette forhold tilrettelegges teologisk-etisk?
- Hvilken sammenheng er det mellom arbeid, teknologi og økonomi? Hvilke etiske konsekvenser gir seg av denne erkjennelse, og hvordan konkretiseres den i spørsmål om rasjonalisering og arbeidsløshet?
- Hva menes med yrkesetikk og hvilke sentrale etiske problemstillinger er det yrkesetikken reiser, respektive bør reise?
- Hva influerer forholdet mellom et moralsk subjekt og et moralsk objekt i en yrkesetisk kontekst?
- Hvilke særlige etiske utfordringer er knyttet til den pastoralteologiske praksis?

7) Etikk i religioner *

Dette valgemne tar sitt utgangspunkt i de etiske utfordringene som menneskeheten står overfor, og i den pågående debatten om muligheten for å nå fram til en felles etikk på tvers av religioner og livssyn. Valgemnet er tverrfaglig, med bidrag fra religionsvitenskap og fra etikk. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er karakteristiske kjennetegn ved den etikk som vi finner i hver av verdensreligionene buddhisme, kristendom og islam?
- I hvilken utstrekning kan det sies å foreligge etisk konsens mellom disse tre tradisjonene, og hva er de viktigste forskjellene?
- Hvilke bestrebelser foregår i vår tid med tanke på å etablere en fellesetisk basis mellom ulike religioner?
- Hva er innholdet i noen utvalgte teorier som har forsøkt å tilrettelegge forholdet mellom ulike, religiøs-etiske tradisjoner?
- Hvilken rolle spiller i denne sammenheng det generelle forholdet mellom etikk og religion?
- Hvilke teologiske premisser må legges til grunn for den kristne etikks tilnærming til problemfeltet?
- Hvilke muligheter og hvilke begrensninger er det ifølge kristen etikk for en interreligiøs fellesetikk?

8) Gudstro og gudsbilde

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om tankemessige forutsetninger for gudstro og filosofiske problemer knyttet særlig til den kristne gudslære. Temaene for hovedområdene er naturlig gudserkjennelse, gudsbevis, ateisme, filosofiens rolle i gudslæren, antropomorfismene og

teodiceproblemet. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva har vært sentralt i teoriene om naturlig gudserkjennelse, og hva for plass skal slike teorier ha i teologien?
- Hvordan er de ulike gudsbevis utformet, og hvilken verdi har de som argumenter under logisk, empirisk og teologisk synsvinkel?
- Hvordan kan fremveksten av ateisme forklares? Hvilke utfordringer stiller den teologien overfor?
- Hvordan har platonsk, aristotelisk og kantiansk filosofi satt sitt preg på teologiens gudslære? Hvordan har man i nyere teologi diskutert den metafysiske arven i gudslæren?
- Hvilke antropomorfer fins i den kristne gudslære? Hvilke tankemessige problemer er knyttet til en antropomorf gudslære?
- Hvordan oppstår teodiceproblemet, hvordan er det blitt presisert og hvilke teorier eller holdninger kan man møte problemet med?

9) Religiøsitet og religionsmangfold *

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om den religionsvitenskapelige utfordring til teologien og de sentrale problemer som reises fordi den kristne tro er innfelt i religionenes verden. Temaene for hovedområdene er religionsvitenskapelig arbeidsmåte, religionsbegrep og religionsteori, religionskritikk og religionsforsvar, forholdet mellom religionene og mulighetene knyttet til religionsteologi. Arbeidet skal gi godt kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke arbeidsmåter har religionsvitenskapen utviklet? På hvilke områder i teologien er slike arbeidsmåter verdifulle? Hvordan kan man gjøre religionshistoriske sammenligninger?
- Hvilke problemer er knyttet til det å definere et alment religionsbegrep? Hvilken rolle spiller almen teori om religiøsitet i teologien?
- Hva går de ulike religionskritiske teorier ut på? Hvordan skal fremveksten av religionskritikk forklares?
- Hva står sentralt i den moderne teologis forsøk på å imøtegå religionskritikken? Hvilken oppgave stiller religionskritikken teologien overfor?
- Hva går de ulike teologiske teorier om forholdet mellom religionene ut på? Hvordan har man fra og med den dialektiske teologi diskutert forholdsproblemet, og hva kan man si om forholdsproblemet i lys av ulike teorier om sannhet?
- Hva har stått sentralt i diskusjon om religionsteologi som en egen arbeidsmåte i teologien? Hva for nye premisser gir religionsteologien for det religionsfilosofiske arbeide?

10) Religiøs tro og verdensbilde

Dette valgemnet skal gi fordypning i spørsmålet om naturforskningens utfordring til teologien og de sentrale problemer som reises fordi den kristne tro refererer til forhold i naturens verden. Temaene for hovedområdene er naturunder, utviklingslære, verdensbildet som filosofisk og teologisk problem, synet på tid, historie og evighet og synet på liv og død. Arbeidet skal gi godt

kjennskap til diskusjoner på de ulike områder og god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvordan skaper begrepet om naturunderet et tankemessig problem, og hva har stått sentralt i debattene om naturunderet fra den moderne teologi av?
- Hvilken rolle spiller naturunderet i den kristne tro, og hvordan skal man forholde seg til beretninger om slike undere, i Bibelen og i kirkens historie? Hvordan skal religionsfilosofien stille seg til det å lage filosofisk teori om naturunderet?
- Hva har stått sentralt i debatten om darwinisme og skapelsestro? Hva for status har utviklingslære i vitenskapen i dag, og hva for utfordring stiller denne forskning teologien overfor? Hva for problemstillinger er viktige i dag når det gjelder å forstå mennesket som natur?
- Hvilken rolle spiller verdensbilde og oppfatning om den empiriske virkelighet for kristen tro og for religiøs tro generelt? Hvordan berøres den religiøse tro av positivistiske og naturalistiske virkelighetsoppfatninger? Hvordan skal man stille seg til teorier om en egen bibelsk virkelighetsoppfatning?
- Hvilke problemer knytter man i vitenskapsfilosofien i dag til det å skulle formulere et vitenskapelig verdensbilde?
- Hva er hovedmomentene i et bibelsk syn på tid, historie og evighet, og hva for alternative syn fins i religionshistorien? Hvordan skal teologien stille seg til spekulasjon om slike spørsmål i dagens science fiction?
- Hva er hovedmomentene i det bibelske syn på menneskets liv, død og evige skjebne, og hva for alternative syn fins i religionshistorien? Hvordan skal teologien stille seg til spekulasjon om slike spørsmål i nyreligiøsitet?

11) Nyreligiøsitet, modernitet og personlig identitet *

Nyere ikke-kristne religiøse strømninger preger i økende grad de pluralistiske vestlige samfunn. I dette valgemnet vil vi undersøke hva som er de viktigste elementene i moderne religiøsitet, hvor de har sitt religionshistoriske opphav, og hvilke religiøse behov de tilfredsstiller hos mennesker i dag. Vi vil også se hvilke endringer moderne religiøsitet fører til i folkereliøsiteten, og hvilke utfordringer den nye religiøse situasjonen stiller kirken overfor. Lærestoffet vil bli hentet fra religionsvitenskap, religionssosiologi, misjonsvitenskap og praktisk teologi. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som kjennetegner moderne religiøsitet?
- Hvordan svarer moderne religiøsitet på menneskers religiøse behov, deres gudslengsel og behov for mening?
- Hvordan kan religionssosiologien og religionspsykologien hjelpe teologien til en bedre forståelse av moderne religiøsitet?
- Hvordan har moderne ikke-kristen religiøsitet påvirket folkereliøsiteten?
- Hvordan skal vi vurdere moderne religiøsitet ut fra kristen teologi, og hvordan bør kirken i sin teologi, forkynnelse og praksis møte den utfordringen den representerer?

12) Kirke, teologi og tjeneste i en ikke-vestlig kontekst. *

Kristenhetens tyngdepunkt - både når det gjelder kirkenes størrelse og vekst - ligger i dag i sør. Kontakt og samarbeid kirker imellom over geografiske, kulturelle og konfesjonelle grenser er stadig mer aktuelt. Samtidig blir vårt eget land mer flerkulturelt. Dette valgemnet vil ta opp, i et historisk og aktuelt perspektiv, hvordan ulike kirker i en ikke-vestlig religiøs og kulturell kontekst har søkt å kontekstualisere kristendommen, dvs. å utvikle en stedegen teologi og praksis med sikte på å tjene kirkens medlemmer og formidle evangeliet gjennom ord og gjerning til stadig nye mennesker. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er det som kjennetegner "den tredje verdens teologi" til forskjell fra vestlig teologi?
- Hvordan møter kirkerne i sør de missiologiske og diakonale oppgaver de står overfor i en fler-religiøs og økonomisk fattig kontekst?
- Hvilke følger får det for kirkens identitet og tjeneste å være en religiøs minoritet uten politisk makt og ofte utsatt for motstand og forfølgelse?
- Hvilke nye spørsmål settes på den teologiske og kirkelige dagsorden av kirkens ikke-vestlige kontekst?
- Hvordan skal en begrunne kontekstualisering teologisk, og hvordan skal en vurdere ulike former for kontekstualisering?
- Hva kan vestlige kirker lære av andre kirkers teologi og praksis?
- Hvilke fellesskaps- og samarbeidsformer bør utvikles mellom kirker i ulike deler av verden for å utføre kirkenes felles oppdrag?

13) Fromhetsliv og kristen tro i møte med moderne karismatikk/trosbevegelsen

Det 20. århundre har vært preget av fremveksten av den klassiske pinsebevegelsen og den karismatiske bevegelse. Siden 1980-tallet har også trosbevegelsen fremstått som en utfordring til de mer tradisjonelle kirkene, både når det gjelder teologi og praksis. Gjennom dette valgemnet vil en få oversikt over hva som kjennetegner ulike karismatiske kristendomsformer i vår tid - historisk, teologisk og praktisk. Arbeidet med emnet skal også bidra til at studenter kan foreta egen vurdering og utvikle egne holdninger. Valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er den historiske bakgrunn for og utvikling innen Pinsebevegelsen, den karismatiske bevegelse og Trosbevegelsen?
- Hva er hovedpunktene i disse bevegelsenes lære og praksis?
- Hvilke ulike perspektiver kan en anlegge for å analysere og vurdere disse bevegelsene teologisk, sosiologisk og psykologisk?
- Hvordan kan vi ut fra Skriften og den lutherske lære vurdere den teologi som kommer til uttrykk i disse bevegelsene?
- Hvordan bør luthersk teologi forholde seg til de temaer som disse bevegelsene er særlig opptatt av?
- Hvordan kan kirken på en rett måte ta opp de utfordringer som disse retningene representerer når det gjelder teologi, personlig spiritualitet og kirkelig praksis?

- Hvordan bør en stille seg til dialog og samarbeid med karismatiske bevegelser og trosbevegelsen?

14) Religionsmøtet som teologisk og missiologisk utfordring. *

Mennesker av annen tro har blitt stadig viktigere som samtalepartnere for kristne. Grunnen til dette er den religiøse renessansen innen de store verdensreligionene og den økende religiøse interessen blant mennesker i den vestlige verden, kombinert med globalisering, folkeflytting og mer kontakt på tvers av religionsgrensene. Møtet mellom kristendom og ikke-kristen religiøsitet i vårt eget land og i andre deler av verden har satt religionsteologien og vår holdning til mennesker av annen tro på kirkens og teologiens dagsorden. Dette valgmenet vil gi innsikt i religionsmøtet i et historisk og aktuelt perspektiv og bidra til å gi svar på de teologiske og praktiske spørsmål som dette møtet reiser. Det vil bidra til å utvikle evnen til å kommunisere med mennesker med annen tro og formidle den kristne tro over religionsgrensene. Arbeidet med emnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva kjennetegner religionsmøtet, historisk og aktuelt?
- Hvilke hovedspørsmål reises av de store verdensreligionene og av vestlig nyreligiøsitet til kristen teologi og kirkelig praksis?
- Hvordan vurderer de ulike religionene kristen lære og praksis?
- Hvilke ulike hovedtyper av kristen religionsteologi finnes i dag, og hvordan bør de vurderes?
- Hvilke følger får religionsmøtet for vår holdning til mennesker av annen tro og for vår egen kristne identitet?
- Hvilke begrunnelser, målsettinger og metoder bør gjøres gjeldende for kristen misjon i vår tid?
- Hvordan og på hvilke teologiske premissser kan kristne ha fellesskap og samarbeide med mennesker av annen tro?

15) Frigjøringsteologi

Frigjøringsteologien er siden begynnelsen av 1970-tallet blitt en viktig faktor i den internasjonale teologiske debatten. Den har lagt vekt på hvordan fattige og andre marginaliserte grupper i samfunnet får ny verdighet og nytt håp ved å møte evangeliet. Dermed har den også åpnet for alternative måter å tenke om teologiens funksjon i samfunnet på og vektlagt andre elementer enn dem som har vært viktige i tradisjonell vestlig teologi. Studiet av valgmenet i frigjøringsteologi skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er frigjøringsteologiens historiske og sosiale bakgrunn?
- Hvilke ulike typer frigjøringsteologi finnes, og hva er deres særpreg?
- Hvordan er konteksten med på å skape rammer for forståelsen av innholdet i det kristne budskapet?
- Hva er forskjellene mellom frigjøringsteologi og andre typer teologi?
- Hvordan kan frigjøringsteologien bidra til en ny måte å lese Bibelen på?
- Hvordan kan frigjøringsteologien bidra med impulser og kritiske korrektiver til en

tradisjonell luthersk sosialetikk?

16) Feministteologi

Feministteologien har vokst fram i de siste 20–30 år som en protest mot og en motvekt til tradisjonell teologi, som er blitt oppfattet som mannssentrert og lite opptatt av kvinners perspektiver. Feministteologi er teologi formet ut fra et feministisk perspektiv, med et bevisst metodisk innsteg som betoner kontekstens betydning for utformingen av all teologi. Feministteologien kan oppfattes som en form for frigjøringsteologi, med et uttalt mål om å bidra til frigjøring av kvinner. Studiet av valgmenet i feministteologi skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hva er feministteologiens bakgrunn og kontekst?
- Hvordan er forholdet mellom feministteologi og annen frigjøringsteologi?
- Hva er de viktigste elementer i feministteologiens kritikk av tradisjonell teologi?
- Hva innebærer et feministisk perspektiv på teologien, og hvilke innholdsmessige anliggender har feministteologien?
- Er feministteologi en egen teologisk skoleretning eller er den et aspekt som hører med i all teologi?
- På hvilken måte er feministteologien en kontekstuell teologi?
- Finnes det en spesifikk kvinneeerfaring, og hvilken rolle spiller erfaringene i feministteologien?
- Hvordan skal teologien forholde seg til eksempler på at religionen er blitt misbrukt til å undertrykke kvinner?
- Hvordan kan et feministisk perspektiv på teologien bidra til å utvikle kvinners menneskelige og pastorale identitet?

17) Ungdomskultur, livstolkning og identitet

Valgemnet skal gi en innføring i sentrale sider ved ungdomskulturen i vår tid. En vil legge særlig vekt på sosiologiske forholdene som har betydning for hvordan ungdom utvikler identitet og tolker egne erfaringer. Arbeidet med valgmenet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke teoriperspektiver er knyttet til begrepet livstolkning, kultur og identitet?
- Hva er hovedtendensene i dagens ungdomskultur og hvordan innvirker disse på ungdoms livstolkning og identitetsutvikling?
- Hva er hovedinnholdet i ungdoms framtidsforventninger?
- Hvilken betydning har film, musikk og litteratur for ungdoms livstolkning?
- Hvordan kan kristen identitet utvikles og styrkes i dagens kulturelle situasjon?
- På hvilken måte kan møtet mellom kristen trostradisjon og ungdoms livserfaring danne grunnlaget for kristen livstolkning?

18) Teologi og litteratur

Valgemnet skal gi en innføring i nyere problemstillinger og forskning knyttet til spørsmålet om forholdet mellom teologi og litteratur. En vil særlig legge vekt på teoretiske grunnlagsspørsmål i forbindelse med tolkning og resepsjon av episk litteratur. Arbeidet med valgemnet skal gi god innsikt i følgende problemstillinger:

- Hvilke nyere teoriperspektiver er knyttet til å tolke, lese og forstå narrative tekster?
- Hvordan kan nyere litteraturteori bidra til å lese Bibelen?
- Hvilke sammenhenger eksisterer mellom språkfilosofiske paradigmer og tekstlesing?
- Hvilken betydning har kulturforandringer for muligheten av resepsjon av litteratur?
- Hvilken betydning har historieoppfatning og erfaring for tilnærmingen til episk litteratur?
- På hvilken måte medvirker litteratur til livstolkning og utvikling av identitet?
- Hva er de viktigste virkningshistoriske sporene etter Bibelen i nyere skjønnlitteratur?

19) Åpent valgemne: Teologi innenfor eget kirkesamfunn

Her kan studenter som tilhører andre kirkesamfunn, legge opp et valgemne med fordypning i teologien i ens eget kirkesamfunn. Valgemnet - med ingress, problemstillinger og litteratur - må settes opp i samråd med en faglærer.

ESSAYS / AVHANDLING

Innledning

Hensikten med avhandlingene er å gi studentene anledning til inntrengende studium på avgrensede fagområder som i særlig grad har vekket interesse hos vedkommende. Samtidig imøtekommer den ønsket om at studentene selv må få være med på å bygge opp pensum. En viktig målsetting er å gi studentene trening i selvstendig skriftlig arbeide.

Normalordningen er at studentene i løpet av teologistudiet skriver to essays. Hver av essayene skal i arbeidsinnsats svare til et fem vekttalls studium. Det vil si at det i studiet er satt av til sammen ett semester til selvstendig skriftlig arbeid. Studenten velger selv om hun / han vil skrive begge essayene samlet i ett semester, eller om hun / han vil arbeide på essayene parallelt med hovedfagene. Det er anledning til erstatte de to essayene med *en* større avhandling

Emnet for essayene / avhandlingene kan velges innenfor følgende fag:

- Det gamle testamente
- Det nye testamente
- Kirkehistorie
- Systematisk teologi med religionspedagogikk
- Misjonsvitenskap
- Religionsvitenskap
- Praktisk teologi

eller andre fag som fastsettes av fakultetsrådet.

Ett av essayene kan byttes ut med en fem-vektallseksamen i ett av følgende fag: gresk, hebraisk, latin. Ordningen gjør det dermed mulig å gi studiemessig uttelling for studenter som velger å ta fem ekstra vekttall i språk.

Emnene for essay / avhandling skal velges i samråd med veileder innenfor vedkommende fag og godkjennes av denne. Essay / avhandling kan bare innleveres til sensur dersom emnet på forhånd er godkjent. Godkjenning innebærer at emnet ligger innenfor et av de fag som er fastsatt for essay / avhandling, og at emnet er egnet for essay / avhandling. Det er en forutsetning for godkjenning av emnet at den planlagte utarbeidelse ikke er dekket av tidligere essays / avhandlinger, men det vil i mange tilfelle være mulig å ta opp et tidligere behandlet emne under nye synsvinkler. Godkjenning skjer på fastsatt skjema. Ett utfylt eksemplar av skjemaet leveres til førstesekretæren. En student som har fått et emne godkjent, har adgang til i samråd med veilederen å få sitt emne omformulert eller å få et annet emne.

Studieråd for teologi kan i spesielle tilfelle fravike kravet om å innlevere essays / avhandling. Det gjelder i tilfelle hvor en student har avlagt en teologisk relevant mellomfagseksamen med karakteren 2,7 eller bedre i ett av følgende fag:

- Filosofi
- Gresk
- Hebraisk
- Idehistorie
- Kunsthistorie
- Pedagogikk
- Religionshistorie
- Sosialantropologi
- Sosiologi

eller andre fag som Studieløp for teologis lærermøte fastsetter.

I særlige tilfelle* kan fakultetet gi en student adgang til å avlegge muntlig prøve i et spesielt emne på grunnlag av spesiallitteratur av 2000 siders omfang istedenfor å innlevere essays / avhandling. Fagområdene for denne muntlige prøve er de samme som til enhver tid gjelder for essay / avhandling. Nærmere studieplaner for de enkelte fagområder utarbeides i samråd med veileder i hvert enkelt tilfelle.

Felles mål

Arbeidet med essayene / avhandlingen har som felles mål å:

- gi erfaring med å gjennomføre et selvstendig skriftlig arbeid
- utvikle evne til selv å formulere teologiske problemstillinger og gjennomføre faglige resonnementer
- stimulere til økt metodisk bevissthet
- gi fordypet innsikt i emneområder som ikke ellers dekkes av pensum.

Mål og innhold

De felles målene søkes realisert ved at studentene enten skriver to mindre essays, eller en større avhandling.

Essays

Hensikten med de to essayene er å gi studenten anledning til dybdeboring på avgrensede fagområder som i særlig grad har vekket vedkommendes interesse. Samtidig imøtekommer den ønsket om å få være med å bygge opp pensum selv. Et essay skal ha et omfang på mellom 15 og 25 maskinskrevne sider. Et essay kan sammenlignes med en tidsskriftartikkel. Det skal være en poengtert fremstilling av et begrenset sakskompleks, bygd på egne faglige vurderinger. Det forventes imidlertid ikke at studenten presterer selvstendig forskning. Til det er tiden som er satt av for kort. Å levere avhandling i to ulike fag, hvor ulike metoder må legges til grunn, er en kvalitativ utfordring sammenlignet med det å levere bidrag i samme fag. Studenten må derfor levere essays innen ulike fag.

Essayene må senest leveres 15. november dersom en ønsker å få disse sensurert i høstsemesteret, og senest 15. mai om en ønsker sensur i vårsemesteret. Essayene kan leveres i ulike semestre.

Resultatet av bedømmelsen av avhandlinger kunngjøres i forbindelse med den alminnelige kunngjøring av sensur.

Avhandling

For studenter som ønsker det, er det anledning til å erstatte de to essayene med én større avhandling. Det vil av en slik avhandling bli forventet en betydelig grad av fordypning sammenlignet med det en krever ved innlevering av et essay. En avhandling vil i mye sterkere grad enten måtte være bygd på selvstendig undersøkelse av kildemateriell, eller representere en vurderende analyse av andres forskning. En avhandling skal være på minimum 60 maskinskrevne sider. Den bør ikke overstige 100 sider.

Avhandlingen må senest leveres 15. september dersom en ønsker å få den sensurert i høstsemesteret, og senest 15. februar om en ønsker sensur i vårsemesteret. Resultatet av bedømmelsen av avhandlinger kunngjøres i forbindelse med den alminnelige kunngjøring av sensur.

SÆREMNE I HEBRAISK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemnet i hebraisk har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Omfanget av tekstpensum er på ca. 18 sider hebraisk og/eller arameisk tekst. Særemnet i hebraisk forutsetter hebraisk-kunnskaper tilsvarende Semesteremne i bibelhebraisk (10 vekttall) i GT. Det er lagt til rette for å velge tekster som støtter opp under ulike *valgemner i GT*. Det er ulike pensumvarianter. En mindre del av dette tekstpensum kan være annen semittisk dialekt enn bibelhebraisk. Det er sperre mot å velge tekster til særemnet fra fellesdelen.

Særemnet i hebraisk er oppbygd slik:

1. Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap:	2 vekttall
2. Tekst- og språkstudium:	3 vekttall

Komponent 1 («Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap») er felles for alle varianter. Innen komponent 2 («Tekst- og språkstudium») velges tre av flere mulige varianter. Hver variant er på ca. 6 sider tekst. Det gjelder for alle varianter at inntil 1/3 av tekstene etter samråd med faglærer/fagseksjon kan velges av den enkelte student.

Felles mål

Særemnet i hebraisk har som felles mål å gi:

- en innføring i den hebraiske bibeltekstens historie, den gammeltestamentlige tekstkritikkens egenart, samt den kulturelle kontekst for Det gamle testamente
- utdypet kjennskap til den hebraiske grammatikk
- mulighet til å fordype seg i et bredere utvalg av bibelske og utenom-bibelske tekster.

Mål og innhold

Fellesdel (2 vekttall):

Teksthistorie og tekstevaluering, samt kulturkunnskap

Valgdeler (3 x ca 6 sider, eller 3 vekttall)

Flere av valgdelenes knytter naturlig an til valgemenene i bibelfag (GT)

Profetismens historie

1 Kong 22:1-17
2 Kong 18

Messias

a) 2 Sam 23:1-7
Jer 23:1-6; 33:14-17
Esek 34:15-31
Am 9:11-13
Mi 5:1-5
Hagg 2

eller

b) Jes 52,13 - 53,12 i Targum Jonathans versjon

Jesajaboken

Jes 1-2; 9:1-10:9

Fortellerteknikk i GT-tekster

Dom 1
Job 1-2; 42

Qumran og GT

Fra Qumrantekstene:
1QH III og VII
1QM X
4Q 286-287

Apokalyptisk litteratur

Jes 24-27; 61-62

De arameiske targumer

Fra Den babylonske targum (Targum Onkelos):
Gen 4
Fra de palestinske targumer:
Gen 1,1-5
De arameiske tekstene leses og sammenlignes med de tilsvarende hebraiske bibeltekster.

Hebraiske inskripsjoner

Geser-innskriften
Sjiloa-innskriften
Arad-ostraka 18 ; 24
Lakisj-ostraka 3; 4
Innskifter fra Kuntillet Ajrud
Innskriften på Mesja-stenen fra Moab

SÆREMNE I GRESK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemnet i gresk språk og kultur er et tilbud til studenter som ønsker å skaffe seg en bredere basis for arbeidet med bibelske og tidligkristne tekster på gresk. Særemnet forutsetter gresk-kunnskaper tilsvarende Semesteremne i nytestamentlig gresk. Særemnet skal sette studentene bedre i stand til å håndtere ukjente tekster. Særemnet vil også kunne være nyttig i andre studiesammenhenger, som f.eks. historie, idéhistorie, religionshistorie, patristikk, kunsthistorie og arkeologi (med vekt på hellenistisk og tidlig kristen tid).

Særemnet i gresk språk og kultur har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Det er lagt til rette for å velge tekster som støtter opp under ulike *valgemner i NT*. Grunnspråkstekster til et *nytestamentlig valgemne* kan inkluderes i særemnepensum. Listen over pensumalternativer kan suppleres, f.eks. med *patristiske tekster*, etter samråd med faglærer/fagseksjon. Omfanget er på ca 40 sider gresk tekst regnet etter en tekstutgave tilsvarende Nestle/Alands NT-utgave (± 30 linjer pr. side). Det gjelder for alle varianter at inntil 1/3 av tekstene etter samråd med faglærer/fagseksjon kan velges av den enkelte student. Det er sperre mot å velge tekster til særemnet fra fellespensumet til NT.

Felles mål

Særemnet i gresk språk og kultur har som felles mål å gi:

- fordypet innsikt den religiøse, kulturelle og historiske konteksten for Det nye testamente og for fremveksten av den kristne kirke
- utdypet kjennskap til den gresk grammatikk
- mulighet til å fordype seg i et bredere utvalg av bibelske og utenom-bibelske tekster.

Mål og innhold

Fellesdel (2 vekttall):

Et fordypet studium av gresk religion og kultur i tilknytning til tekstutvalget.

Valgdel (3 vekttall):

Én av følgende tekstgrupper (eller et alternativt tekstutvalg i samråd med faglærer):

Skrifttolkning og forkynnelse

Brevet til hebréerne (utvalg)
2 Klemensbrev
Melitons preken «Om påsken»

Misjon og apologetikk

Apg 14 og 17
"Til Diognet"
Aristides' Apologi
Justins andre Apologi

Martyr-tekster

Apostlenes gjerninger, 6,1 - 8,3; 12
Ignatius' brev til romerne
Polykarps martyrium
"Justin og hans venners martyrium"
Utvalgte tekster fra H. Musurillo: The Acts of the Christian Martyrs.

Kvinner i NT og i tidlig kristen tid

NT-tekster i utvalg (ca. 15-20 s.)
"Paulus og Thekla"
Gregor av Nyssa: "Makrinas liv"

Liturgiske tekster

Liturgiske tekster fra Septuaginta (ca 5 sider Davidssalmer)
Utvalgte tekster fra NT: Fil 2; Kol 1 o.fl. (ca. 10 s.)
Symbolum Romanum
Symbolum Nicaenum
Hippolytos: Den apostoliske tradisjon
(Johannes Chrysostomos:) "Den guddommelige liturgi"

Tiden mellom testamentene

Tekster til belysning av jødisk historie, kultur og religion i tiden før Jesu fødsel: Utvalg fra Det gamle testamentes apokryfe bøker (Septuaginta: 1. og 2. Makkabeerbok; Sirak; Ps Sal; Tillegg til Daniel).

Helgenbiografi

Athanasios av Alexandria: "Antonios' liv".

SÆREMNE I LATINSK SPRÅK OG KULTUR

Innledning

Særemne i latin er et tilbud til alle studenter som ønsker å skaffe seg et elementært grunnlag for å kunne lese kirkehistoriske tekster på latin ved hjelp av oversettelse, samt tilegne seg et beskjedent omfang av latinske termer som benyttes innenfor kirke- og teologihistorie, liturgikk og kunsthistorie.

Særemnet i latin har et omfang på 5 vekttall og kan ifølge studieordningen erstatte ett essay. Det gis rom for to ulike varianter av tekstutvalg innenfor dette særemnet. Tekstgruppe I består av et utvalg tekster som søker å reflektere bredden i anvendelsen av latin innenfor ulike litterære genrer med hovedvekt på gudstjenestelivet i middelalderen. Tekstgruppe II er satt sammen av tekster som har en mer markert teologihistorisk relevans. I begge variantene har tekstutvalget et omfang på ca. 20 sider latinsk tekst. Ved siden av oversettelse og forklaringer av særskilte grammatikalske og leksikalske forhold ved den enkelte tekst, vil særemnet også omfatte en ordliste, samt en forklaring av en del latinske termer (nomenklatur).

Felles mål

Særemne i latin har som felles mål å gi

- kjennskap til den latinske bibeloversettelsens (Vulgatas) tilblivelse og betydning;
- elementær kunnskap om latinens kulturhistorie og kirkelige betydning frem til renessansen;
- kjennskap til anvendelsen av latin i ulike litterære genrer gjennom studium av et tekstutvalg med hjelp av oversettelser;
- elementær kunnskap i latinsk grammatikk.

Mål og innhold

Studentene velger en av de to tekstgruppene. Tekstgruppe 1 skal gi studentene innblikk i bruken av latin innenfor fromhets - og praktisk kirkeliv. Tekstgruppe 2 skal gi studentene innblikk i bruk av latin i den teologiske læreutvikling og dogmedannelse.

Tekstgruppe I

<u>Tekster fra Vulgata</u>	<i>Salme 23 (Vulgata: 22)</i> <i>Matt 27, 45-56</i> <i>Joh 2, 1-11.</i>
<u>Bibelkommentar</u>	<i>Augustin, Enarr ad Ps XXII (23)</i> <i>Paschasius Radbertus, fra Expositio in Matthaeum: kommentar til Matt 27, 51 f.</i>
<u>Tekster fra liturgien</u>	<i>Nicaenum</i> <i>Gloria</i> <i>Hippolyts nattverdbønn</i> <i>Kollektbønner for Advent IV og Julenatt (missale romanum)</i> <i>Prefasjon for julefesten (missale romanum)</i> <i>Magnificat.</i>
<u>Hymner</u>	<i>Te Deum laudamus</i> <i>Veni redemptor gentium</i> <i>A solis ortus cardine</i> <i>Augustin, Confessiones IX.7.</i>
<u>Sekvenser</u>	<i>Victimae paschali laudes</i> <i>Lux illuxit laetabunda</i>
<u>Preken</u>	<i>Beda Venerabilis, Homilia In festo paschale (utdrag).</i> <i>Johannes Suenonis, Dominica prima post Epiphanie (utdrag)</i> <i>Martin Luther, Operationes in Psalmos : ad PsVg 17, 45 og PsVg 18,2 (utdrag)</i>
<u>Klosterliv</u>	<i>Benedikts regel, Cap. XIX: De disciplina psallendi. Cap. XX : De reverentia orationis.</i>
<u>Spiritualitet</u>	<i>Augustin, Confessiones I. xv (24)</i> <i>Anselm av Canterbury , Oratio ad Deum I</i> <i>Bernhard av Clairvaux, Sermones in Canticum Canticorum 43: 3-4.</i> <i>Hildegard av Bingen, fra Scivias: Visio I (utdrag)</i> <i>Gertrud av Helfta, fra Legatus divinae pietatis: de vulnere amoris</i>
<u>Historie og legende</u>	<i>Beda Venerabilis, Historia ecclesiastica I. 26</i> <i>Jocelin of Brakelond, Chronica de rebus gestis Samsonis (utdrag)</i> <i>Vita sanctae Ite (utdrag)</i>

Tekstgruppe II

Fra den oldkirkelige dogmedannelse

*Niceanum
Athanasianum*

Fra striden om Augustins nådelære

*Canones fra Synoden i Orange 529: om nåden og
predestinasjonen (utdrag)*

Nattverdstriden (9. årh.)

*Pascasius Radbertus, De corpore et sanguine Domini
(utdrag)*

Anselm av Canterbury

Cur Deus homo? (utdrag)

Thomas av Aquino

Summa theologica Q. I. Art. 8

Confessio Augustana

Art. II - VI

Tridentinum

De justificatione (utdrag)

Arbeidsmåter og undervisning

Fakultetet organiserer fellesundervisning. Denne vil i stor grad være orientert ut i fra de problemstillingene til emnet som studieplanen angir. Det vil bli tatt hensyn til anbefalt hovedlitteratur. Særlig viktig blir drøftingen av kildetekster der det er nødvendig og naturlig. I de fag der det er anført vil undervisning foregå gjennom seminararbeider. I de fag det holdes seminarer tegnes forpliktende påmelding ved seminarets start. Det forutsettes at man deltar aktivt.

Obligatorisk undervisning er gjennomført kun der det er strengt pedagogisk nødvendig. Det gjelder PBL-seminar og første semesters PT-grupper.

Seminar i problembasert læring (PBL)

Problembasert læring er en undervisningsform som med atskillig hell har vært utprøvd i universitetspedagogikken de seneste år. PBL bygger på to hovedprinsipper: (1) Den læring er mest effektiv som skjer i en kontekst som mest mulig ligner den kontekst kunnskapene skal anvendes i; og (2) den integrering og organisering av kunnskapene som skjer i møtet med et konkret problem, er mer målrettet og mer anvendelig enn den organisering av kunnskapene som skjer faginternt i de enkelte disipliner og underdisipliner.

PBL har ikke til hensikt å meddele annen og ny kunnskap i forhold til de disipliner og emner som studeres ifølge studieplanen for øvrig, men skal hjelpe studentene til mer integrert og målrettet læring av noen av de ordinære studieemner. Dette søkes nådd ved at studentene i grupper arbeider med en gitt oppgave. Oppgaven er formulert som et spørsmål eller en påstand som studentene skal tolke og ta stilling til, og som krever innsikt fra flere av teologiens deldisipliner.

Gruppene arbeider i stor grad selvstendig både med problemformulering, formulering av læringsmål, og rapportering av resultater. Hver gruppe disponerer en faglærer som veileder, men velger én student som ordstyrer og én som sekretær. Ordstyreren leder gruppens møter og fordelingen av arbeidsoppgaver blant gruppemedlemmene, og påser at alle gruppens medlemmer yter reelle bidrag til gruppens arbeid. PBL-ukens gruppearbeid skal munne ut i en kort skriftlig oppsummering ved sekretæren. Veilederen godkjenner etter gjennomført gruppearbeid gruppens rapport, eller kan kreve ytterligere arbeid med spesifiserte problemstillinger før godkjenning gis.

PBL er i denne ordning organisert som én ukes gruppearbeid, utført av grupper på maksimum 8 studenter. Gruppene settes sammen av studieadministrasjonen, slik at en viss spredning alders- og disiplinmessig blant deltakerne sikres. Studieløpet gjennomfører en PBL-uke hvert semester. I denne uken avlyses all ordinær undervisning i bibelfag, kirkehistorie og systematisk teologi, og de lærerkreftene som da frigjøres brukes i veiledning av PBL-gruppene. Studentene må fremlegge attestasjon på deltagelse i minst to godkjente gruppearbeid i PBL for å få graden cand. theol.

Semesteremne i praktisk teologi

Fordi SPT-studiet i stor grad er orientert ut fra kirkens praksis i samtiden, blir de viktigste arbeidsmåtene de som involverer studentenes egen refleksjon. Dermed kommer de regulære egenstudier i første rekke, sammen med de kollokviegrupper som studentene selv etablerer. Refleksjon over sammenhengen teori-praksis vil her stå sentralt.

Fakultetet vil tilby fellesundervisning i både vår- og høstsemesteret etter nærmere oppsatt plan. Denne vil i stor grad bestå av åpne fellesforelesninger. Undervisningen vil også gi rom for at studentene involveres med kortere faglige bidrag. Det avholdes eksamen i den teoretiske delen av SPT før praksisperioden.

Fakultetet organiserer mindre praktiskeologiske grupper med egen veileder. Disse gruppene samles til én dobbelttime i uka gjennom hele semesteret. Fakultetet organiserer også en fire ukers menighetspraksispraksis

Semesteremne i bibelhebraisk

Normert studietid er ett semesters studium på heltid. Undervisningen går imidlertid over to semester. Det anbefales å ta semesteremnet over to semester, sammen med studiet av gresk eller et annet fag. Undervisningen skjer i form av gruppeundervisning. Nytt kurs starter hvert semester.

Semesteremne i nytestamentlig gresk

Normert studietid er ett semesters heltids studium. Men siden språklæring krever tid for modning, går undervisningen over to semester. Det anbefales å ta semesteremnet over to semestre, sammen med studiet av hebraisk eller et annet fag. Undervisningen skjer i form av gruppeundervisning. Nytt kurs starter hvert semester.

Bibelfag, KH og ST

I tillegg til ordinær undervisning vil det i disse fagene bli avholdt seminarer som gir mulighet for å levere inn meritterende seminaroppgaver (Se nedenfor).

Meriterende seminar

Fakultetet vil regelmessig tilby meriterende seminarer i kirkehistorie med fellespensum i KH/ST og i systematikk. Seminarene har et todelt sikte: De skal gi trening i oppgaveskrivning - øke studentenes evne til å gjennomføre teologiske resonnementer og formidle disse - og være en avlastning i forhold til tradisjonell skriftlig eksamen.

Studenter som ønsker å følge seminaret som meriterende seminar, må melde seg opp ved seminarets begynnelse. Det er obligatorisk oppmøte for påmeldte studenter. Hver student skal bidra med tre innleveringer. Disse innleveringer er fordelt ut gjennom semesteret. De to første innleveringene skal være på ca 2000 ord, og er en forutsetning for å få utlevert den siste oppgaven. Innleveringene evalueres individuelt. Den siste innleveringen inngår som en del av eksamen i det aktuelle faget. Besvarelsen skal være på omlag 4000 ord.

Essays / Avhandling

Som veileder under arbeidet med hver enkelt avhandling fungerer professor eller førsteamanuensis i vedkommende disiplin, eller den som av fakultetet er oppnevnt som sakkyndig. Veilederen tar stilling til spørsmålet om godkjenning av emne for essayet / avhandlingen. Det vil i starten normalt dreie seg om en foreløpig problemstilling. Hun / han skal deretter gi råd om avgrensning av tema og problemstilling. Veileder skal hjelpe til med å finne fram den viktigste faglitteratur til emnet.

Veileder skal gi tilbakemeldinger på framlegg fra studenten, om metodiske grep, disposisjon og gjennomføring, men ikke gripe for sterkt inn i det som skal være studentens eget arbeid. Veileder skal lese og gi respons på deler av oppgaven, normalt i løpet av en uke.

Studenten skal informere sin veileder om framdriften i sitt arbeid. Studenten skal levere deler av avhandlingen til gjennomsyn til avtalt tid. Om det skjer en omlegging av emnet eller tidsplan, skal studenten informere veileder. Student og veileder drøfter en konkret tidsplan for gjennomføring av avhandlingen. Omfanget av veiledning hvor student og veileder sitter sammen bestemmes til inntil 4 timer pr. essay og 8 timer når studenten skriver en avhandling.

Normalt skal veiledningen finne sted innenfor undervisningssemesteret. En lærer kan ikke pålegges veiledning i tidsrommet mellom semesteravslutning og semesterstart. Veileder bør dog med henblikk på avslutningsfasen av arbeidet, være villig til, i rammen av avtalt tidsplan, å bistå studenten med råd.

Eget veiledningshefte til arbeidet med essay / avhandling fås hos studieveileder.

Særemne i hebraisk språk og kultur

Særemnet i hebraisk forutsetter større grad av selvstudium enn Semesteremnet i bibelhebraisk. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på. Undervisningen kan gis i form av én dobbelttime pr. uke gjennom semesteret eller som konsentrerte kurs over en kortere periode (semester-modul).

Særemne i gresk språk og kultur

Særemnet i gresk språk og kultur forutsetter større grad av selvstudium enn Semesteremnet i nytestamentlig gresk. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på.

Særemne i latinsk språk og kultur

I motsetning til særemnene i hebraisk og koinégresk bygger ikke særemnet i latin på tidligere eksamener. Undervisningen vil derfor å gi innføring i elementær latinsk grammatikk i nær tilknytning til de oppgitte tekster. I forbindelse av gjennomgangen av tekstmateriale vil undervisningen også formidle elementær kulturhistorisk, litteraturhistoriske og idéhistorisk kunnskap. Undervisningstilbudet vil variere fra semester til semester. Det vil bare bli gitt undervisning dersom tilstrekkelig med studenter melder seg på. Det vil da normalt bli gitt tilbud om undervisning én dobbelttime pr. uke.

Vurdering og eksamen

I tillegg til essay / avhandling skiller en mellom følgende vurderingsformer:

- Skoleeksamen
- Meritterende seminaroppgave
- Hjemmeeksamen
- Praksis-rapport

Ved de prøver som evalueres med karakter benytter fakultetet graderte karakterer fra 1,0 (best) til 6,0 (dårligst). Karakter dårligere enn 4,0 betyr stryk (immaturus).

Til alle skoleprøver er det tillatt å ha med nynorsk ordliste, bokmål ordliste, latinsk ordbok og ordbøker fra og til de viktigste moderne språk: engelsk-norsk, tysk-norsk, fransk-norsk og vice versa.

Semesteremne i praktisk teologi

Eksamenene i SPT tar sikte på å vurdere studentenes evne til å sette seg inn i lærestoffet, dets problemstillinger, tverrfaglige aspekter og sentrale kunnskapsmomenter. Dette skal evalueres gjennom en individuell skoleeksamen av 5 timers varighet. Studentene kan bli prøvet både i fellespensum og den valgte fordypningsvarianten.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Norsk bibel (NO 78/85 eller NB 88)
Bibelordbok

I tillegg til skoleeksamen skal det innleveres en individuell rapport der studentene reflekterer over og oppsummerer den gjennomførte menighetspraksis. Denne rapporten vurderes til karakteren "bestått"/ "ikke-bestått".

Semesteremne i bibelhebraisk

Eksamen i semesteremnet avholdes hvert semester og består av en skriftlig prøve på 3 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatikalske spørsmål til teksten.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.

Leksikon:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraeisches und Aramaeisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962, og senere

BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 198,1 og senere.

BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972

HOLLADAY, W. L., A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Oxford 1971 og senere

KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958), og senere

Semesteremne i nytestamentlig gresk

Eksamen i semesteremnet avholdes hvert semester og består av en skriftlig prøve på 3 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatiske og evt. tekstkritiske spørsmål til teksten. Ord som forekommer mindre enn 10 ganger i NT blir oppgitt.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere

ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975

Bibelfag

Eksamen i bibelfag består av følgende prøver:

- 1) Prøve i fellesdel i GT og / eller NT (12 vekttall). Prøven avlegges som en 8 timers skoleeksamen, eller som en 14 dagers hjemmeeksamen. Prøven teller 3 i karaktersammendraget.
- 2) Prøve i valgemnene i GT og / eller NT (8 vekttall). Prøven avlegges som skoleeksamen. Prøven teller 2 i karaktersammendraget.
- 3) En seminaroppgave der oppgavene gis i tilknytning til et seminar i GT eller NT. Besvarelsen skal være på ca 10 sider (5000 ord). Oppgaven teller 1 i karaktersammendraget.
- 4) Muntlig prøve i GT eller NT. Prøven varer i ca 30 min og omfatter fellesdel og valgemner. Muntlig prøve skal kun omfatte de emner som ikke har vært gjenstand for annen prøving. Eksaminasjonen omfatter normalt også spørsmål knyttet til grunnteksten. Den muntlige prøven kan justere den endelige karakter med inntil 3 tideler.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.
NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere
ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975
HUCK/GREVEEN: Synopse der drei ersten Evangelien, Tübingen 13/1981
ALAND, K.: Synopsis Quattuor Evangeliorum, Stuttgart 12/1982
RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

I alle tekstutgaver tillates

- innholdsregister
- understrekning av lesemåter i apparatet
- en strek under henvisningsbokstaver(-tegn) oppe i teksten som signaliserer en slik understrekning
- tilføyelse av lesemåter eller konjekturer som ikke finnes i apparatet, også angivelse av grunnlag eller motivering for disse, dog slik at man herunder kun nytter de vanlige tegn, bokstaver eller termini som forekommer i apparat og tekst i de godkjente tekstutgaver.

Det er tillatt å bruke markeringstusj i teksten istedenfor understrekning. I tekstutgaver av Det gamle testamente kan det i margin være avmerket den tradisjonelle kildesondring ved hjelp av vanlige bokstavtegn og eventuelt ved bruk av forskjellige farger. Understrekning i flere farger tillates der hvor flere kilder forekommer på samme linje. I synopser kan det være avmerket særstoff/fellesstoff, f.eks. vedbruk av forskjellige farger, men uten bruk av ord, bokstaver eller tall.

Bibel i norsk oversettelse:

NO 78/85 eller NB 88

Konkordanser:

LISOWSKY, G.: Konkordanz zum Hebraeischen Alten Testament, Stuttgart 1958
MANDELKERN, S.: Veteris Testamenti Concordantiae, Jerusalem/Tel Aviv 1967
SCHMOLLER, O.: Handkonkordanz zum Neuen Testament, Stuttgart 1973
MORRISH, G.: A Concordance of the Septuagint, Grand Rapids 1983
HATCH, E./REDPATH, H.A.: A Concordance to the Septuagint, I-II, Graz 1954

Leksika:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraeisches und Aramaeisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 1981.
BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972
KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958)
HOLLADAY, W. L., A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Oxford 1971 og senere
BAUER, W.: Griechisch-Deutsches Woerterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur, Berlin/New York 1971
GINGRICH, F.W./DANKER, F.W.: A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature, Chicago 1979

I leksika og konkordans tillates understrekning av ord og tall. Flere farger kan brukes. I leksika og konkordans tillates også alfabetregister.

Kirkehistorie med fellespensum i KH og ST

Studenten kan bli prøvd både i pensumet til epokestudiet og i fellespensumet. Eksamen kan inneholde spørsmål fra begge pensumene, eller bare fra ett av dem. Dersom studenten prøves i begge, i form av to selvstendige problemstillinger, skal det angis hvordan de to besvarelsene vektet. Studenten må bestå begge på begge for å få bestått.

Prøven består enten av en skoleeksamen eller en hjemmeeksamen. For begge kommer i tillegg en justerende muntlig prøve (+/- 0, 3). Student som tar hjemmeeksamen i *Kirkehistorie med fellespensum* kan ikke melde seg opp til hjemmeeksamen i *Systematisk teologi*, og vice versa. Skoleeksamen er en 8 timer skriftlig prøve. Hjemmeeksamen er av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900)

Studenter som har fullført meriterende seminar (se 82) og som har levert to obligatoriske innleveringer, gis anledning til å levere inn en oppgave som en del av eksamen. Oppgaven gis karakter som teller 1/5 av samlet skriftlig karakter. Oppgaven må være levert senest en uke før skriftlig eksamen for at studentene skal kunne få ta eksamenen. Oppgaven skal være på omlag 4000 ord. Meriterende seminar vil bli holdt i ett av valgemenene, eller i «Evangelisk-luthersk bekjennelse og kristendomsforståelse». Studenter som melder seg på et slik meriterende seminar får et redusert pensum til skriftlig eksamen. Disse studentene melder seg opp til eksamen i fellesemne og ett valgemen *eller* fellespensum KH/ST, alt ettersom hvilket pensum de følger i det meriterende seminaret. Studenten kan bli prøvet i hele pensum (inkl. pensumet for det meriterende seminaret) til muntlig.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Sammen som til Bibelfag. I tillegg kommer
Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1976 eller senere
MÆLAND, J.O. (red): Konkordieboken, Oslo
HARALDSØ, B.: Årstallsliste til kirkehistorien, Oslo 1983

Systematisk teologi

Prøven består enten av en skoleeksamen eller en hjemmeeksamen. For begge kommer i tillegg en justerende muntlig prøve (+/- 0, 3). Student som tar hjemmeeksamen i *Systematisk teologi* kan ikke melde seg opp til hjemmeeksamen i *Kirkehistorie med fellespensum*, og vice versa. Skoleeksamen er en 8 timer skriftlig prøve. Hjemmeeksamen er av to ukers varighet (f.eks fra mandag kl 0900 til mandag 0900).

Studenter som har fullført meriterende seminar (se 82) og som har levert to obligatoriske innleveringer, gis anledning til å levere inn en oppgave som en del av eksamen. Oppgaven gis karakter som teller 1/5 av samlet skriftlig karakter. Oppgaven må være levert senest en uke før skriftlig eksamen for at studentene skal kunne få ta eksamenen. Oppgaven skal være på omlag 4000 ord. Meriterende seminar vil bli holdt i ett av valgemenene. Studenter som melder seg på et slik meriterende seminar får et redusert pensum til skriftlig eksamen. Disse studentene melder seg

opp til eksamen i fellesemne og *ett* valgemne. Studenten kan bli prøvet i hele pensum (inkl. pensumet for det meriterende seminaret) til muntlig.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Sammen som til Bibelfag. I tillegg kommer

Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1976 eller senere.

Mæland, J.O. (red): Konkordieboken

Essays / Avhandling

Studentene utformer oppgaveformulering i samråd med veileder. Bare oppgaver som er godkjent kan leveres inn. (Se Essays / Avhandling). Oppgaven skrives på maskin eller PC.

Særemne i hebraisk

Eksamen i særemnet består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å besvare en oppgave fra felleskomponenten, samt oversette en tekst fra tekstpensum og besvare grammatikalske spørsmål til teksten) og tekstark. Godkjent ordbok kan benyttes.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

ELLIGER, K./RUDOLPH, W. (red.): Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1968 og senere.

RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

Leksika:

GESENIUS, W./BUHL, F.: Hebraisches und Aramaisches Handwörterbuch über das alte Testament, Berlin/Göttingen/Heidelberg 1962, og senere

BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: The New Brown-Driver-Briggs-Gesenius Hebrew-Aramaic Lexicon, Lafayette 198,1 og senere.

BROWN, F./DRIVER, S.R./BRIGGS, C.A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Oxford 1972

KOEHLER, L./BAUMGARTNER, W.: Lexicon in Veteris Testamenti Libros, Leiden 1953 (med Supplementum ad...1958), og senere

Særemne i gresk

Eksamen består av en skriftlig prøve på 5 timer. Det gis tallkarakterer. Prøven består i å oversette en tekst fra tekstpensum og besvare språklig-grammatiske og enklere saklig/litterære spørsmål til teksten. Godkjent ordbok kan benyttes.

Til skriftlige prøver kan medbringes:

Tekstutgaver:

NESTLE, E./ALAND, K.(red.): Novum Testamentum Graece, Stuttgart 1979 og senere

ALAND, K.(m.fl.) (red.): The Greek New Testament, Münster 1975

RALPHS, A. (red.): Septuaginta I-II, Stuttgart 8/1935

Leksika:

BAUER, W.: Griechisch-Deutsches Woerterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur, Berlin/New York 1971
GINGRICH, F.W./DANKER, F.W.: A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature, Chicago 1979

Særemne i latin

Eksamen består av en 30 minutters muntlig prøve. Studentene prøves i samsvar med de felles mål som er anført for faget. Det gis tallkarakter.